

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZGEÇMİŞ.....	iv
KISALTMALAR.....	v

GİRİŞ

Tarih ve Tarihî Roman Kavramları.....	1
Tarihî Romanın Doğuşu ve Edebiyatımızda Tarihî Roman.....	2
Tarih ve Roman İlişkisi.....	4
Tarihî Roman ve Gerçeklik.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Hayatı.....	8
---	---

İKİNCİ BÖLÜM METİN İNCELEMELERİ

1. KIZIL TUĞ

Özet.....	13
Dış Yapı.....	14
İç Yapı.....	16

2. ATLI HAN

Özet.....	33
Dış Yapı.....	35
İç Yapı.....	38

3. TÜRK KORSANLARI

Özet.....	49
Dış Yapı.....	52
İç Yapı.....	55

4. SEYİT ALİ REİS

Özet.....	77
Dış Yapı.....	78
İç Yapı.....	80

5. GÜLTEKİN

Özet.....	89
Dış Yapı.....	90
İç Yapı.....	92

6. KOLSUZ KAHRAMAN

Özet.....	104
Dış Yapı.....	105
İç Yapı.....	107

7. SAVCI BEY

Özet.....	116
Dış Yapı.....	118
İç Yapı.....	120

8. SARI BENİZLİ ADAM

Özet.....	131
Dış Yapı.....	133
İç Yapı.....	135

9. MALKOÇOĞLU

Özet.....	146
Dış Yapı.....	147
İç Yapı.....	149

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	161
KAYNAKÇA.....	170

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU’NUN TARİHÎ ROMANLARI (1923-1933)

Mustafa METİN
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ocak 2007

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Abdullah ŞENGÜL

Bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının en çok okunan tarihî roman yazarlarından Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun edebî yönü gösterilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yazarın tarihî romanları belli bir yöntem dahilinde incelenmiştir.

Abdullah Ziya Kozanoğlu, tarihî romanlarıyla cumhuriyetimizin ilk yıllarında, Türk insanının kendisine güvenmesini, atalarıyla övünmesini, kendisinde iş başaracak gücü bulmasını sağlamaya çalışmıştır. Romanı, genç nesillere tarih şuuru aşılacak için kullanan yazar, romanında sanatsal yönü ikinci plana atmıştır. Türk okuru onun romanlarında kahramanla ve olayla bütünleşir, zaman zaman uçsuz bucaksız ovalarda at sürer, engin denizlere açılır, kıl çadırlarda yatar. Okura yaşattıkları açısından da romanlarını başarılı sayabiliriz.

Abdullah Ziya Kozanoğlu, romanlarını tarihten seçtiği kişiler ve onların çevresindeki olaylar üzerine kurmuştur. O, tarihin tozlu sayfaları arasından Türk insanının ihtiyacı olan kahraman tipini çıkarıp, okuyucuların önüne koymayı başarmıştır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu’nun yaşadığı dönem çok milletli bir yapıdan, tek millete dayanan üniter bir devlet yapısına geçildiği bir dönemdir. Bu dönemin artık yurttaş olmuş insanına bir milletin bireyi olma bilincini aşılacak, tek bir hedefe doğru yürümesini sağlayacak eserler lazımdır. Abdullah Ziya, bunu romanlarıyla yapmaya çalışmıştır. Yazar, eserleriyle yaşadığı dönemdeki milli düşünce akımının temsilciliğini üstlenmiştir.

ABSTRACT

HISTORICAL NOVELS OF ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU (1923-1933)

Mustafa METİN

Department of Turkish Language and Literature

Afyonkarahisar Kocatepe University, The Institute of Social Sciences

January 2007

Advisor: Asist. Prof. Abdullah ŞENGÜL

In this study, it was tried to be shown the literary aspect of Abdullah Ziya Kozanoğlu, who was one of the best known historical novel writer of the Turkish literature of republic era. With this aim ,the writer's historical novels were examined in many aspects.

In the early years of our republic, Abdullah Ziya Kozanoğlu tried to provide Turkish people with confidence, boasting of their ancestors and finding the ability of achieving something in themselves. The writer using the novel to instill the historic consciousness in youths, had the artistic aspect of novel become a matter of secondary importance. However, his novels were succesful in many aspects. In his novels, Turkish readers became United whole with the novels, galloped horse in endless plains, set sail to the open sea, stayed in hairclot tends.

Abdullah Ziya Kozanoğlu set his novels on the characters selsted from the history and the incidents in their surroundings. He both extracted the hero whom Turkish people needed from the dusty pages of history and put them in front of the readers.

The term in which Abdullah Ziya Kozanoğlu lived was a transition term from multinational structure to mononational one. This term required works which would instill the conscious of being nationality in its people and provide them to follow only one target. Abdullah Ziya fulfilled this with his novels. Abdullah Ziya took over the representative of the national concept movements in his term with his novels.

ÖZGEÇMİŞ**Mustafa METİN****Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı****Yüksek Lisans****Eğitim****Lisans: 1999 Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü****Lise: 1995 Korkuteli Lisesi****İş/İstihdam****Şehit Abdulkadir Kılavuz Anadolu Öğretmen Lisesi****Alınan Burslar ve Ödüller****Maaşla Ödüllendirme, Millî Eğitim Bakanlığı****2005 Öğretmenler Günü nedeniyle düzenlenen yarışma, Kompozisyon Birinciliği****Teşekkür Belgesi, Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü****Teşekkür Belgesi, Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü****Teşekkür Belgesi, Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü****Teşekkür Belgesi, Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü****Teşekkür Belgesi, Uşak Millî Eğitim Müdürlüğü****Kişisel Bilgiler****Doğum Yeri ve Yılı: Korkuteli, 1 Haziran 1978 Cinsiyet: Erkek****Yabancı Dil: İngilizce**

KISALTMALAR

AKÜ : Afyon Kocatepe Üniversitesi

Bkz. : Bakınız

C. : Cilt

B. : Baskı

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

S. : Sayı

s. : Sayfa

GİRİŞ

I. Tarih ve Tarihî Roman Kavramları

Tarihin, birçok tanımı yapılmıştır. Tarih, Türkçe Sözlük'te şöyle tanımlanır:

“Toplumlari, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri, daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını, karşılıklı etkilenmeleri, her milletin kurduğu medeniyetleri, kendi iç sorunlarını inceleyen bilim.”

Milleti meydana getiren manevi değerlerin en önemlilerinden bir tanesi, hiç şüphesiz tarihtir. Tarih, milletin geçmişiyle bağlantısını sağlar. Geçmişiyle kopuk olan bir millet, yok olmaya mahkûmdur. Millet, Yahya Kemal'in “ kökü mazide olan atiyim” düsturuyla hareket edip, geçmişten aldığı güçle geleceğe uzanmalıdır. Geçmişinden kopmuş bir millet, köksüz bir ağaç gibidir; kurumaya ve yok olmaya mahkûmdur.

Tarihini bilmeyen milletlerde, millî şuur oluşması mümkün değildir. Tarih, insanlara geçmişteki maceralarını anlatarak, insanlarda millî şuurun uyanmasını sağlar. İnsanların dünya üzerindeki maceralarını anlatan tarih ile roman arasında çok sıkı bir bağ vardır. “Hiçbir sosyal çalkantı, insanlığı ilgilendiren büyük siyasi olay, romancılardan yakasını kurtaramaz.”¹

Tarihî romanın tanımlarından bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

“Başlıca kişileri ve olayları tarihten alınan roman, tarihsel roman.”²

“Tarihî roman, geçmişte belirli bir zaman diliminde olup bitmiş olayların, yaşantıların, belirgin dönemlerin, önemli kişilerin hayat hikayelerinin, tarihî gerçekliğe bağlı kalınarak, romancı muhayyilesinde zenginleştirilip yeniden üretildiği metindir.”³

“Daha önce insan veya insan toplulukları tarafından yaşanmış, hatta uzantıları günümüzde de yaşanan hadiseler ve yaşayan insanlar tarafından hissedilen olguların, yazar tarafından edebi ölçüler içerisinde tekrar kurgulamaya tabi tutularak yeni bir alem\ bütün yaratılmasıdır.”⁴

“Konusunu tarihî şahsiyetlerden ya da olaylardan alan, tarih gerçekliğini kurmaca(fiktif) olayların yaratılmasında kullanan roman çeşidi”⁵

¹ Mustafa MİYASOĞLU, Roman Düşüncesi ve Türk Romanı, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1998, s. 13

² <http://www.tdk.gov.tr/TR/sozbul.ASPX?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA&Kelime=tarihî%20roman>, 25.12.2006.

³ Nurullah ÇETİN, Roman Çözümleme Yöntemi, Ankara, 2004, s.223

⁴ Hülya ARGUNŞAH, “Tarihî Romanın Yükselişi”, Hece Türk Romanı Özel Sayısı, s. 65-66-67, Mayıs, Haziran, Temmuz 2002, s. 441

⁵ Prof. Dr. Gürsel Aytaç, Gerel Edebiyat Bilimi, Papirüs Yay. İstanbul, Nisan 1999 s. 244

Ülkemizde, tarihî romanın tanımında bir görüş birliğine varılamamıştır. Tarihî roman terimi yerine “tarihten söz açan roman”, “tarihe dayanmış roman”, “tarih romanı”, “tarihsel roman” gibi terimleri kullananlar da olmuştur.

Tarihî romanın en açık ve anlaşılır tanımlarından birisini Prof. Dr. Sadık K. Tural yapmıştır: “Yazarı tarafından gözlemlenememiş bir devri, tarihî hakikatlere sadık kalarak anlatan romanlara tarihî roman adı verilir.”⁶

Tarihî romanı, konusunu tarihî şahsiyetlerden ya da olaylardan alan, yazarı tarafından gözlemlenememiş bir devrin yeniden kurgulanarak, edebî ölçüler içerisinde anlatıldığı roman çeşididir, diye tanımlayabiliriz.

2.Tarihî Romanın Doğuşu ve Edebiyatımızda Tarihî Roman

Destanlar, çok eski çağlarda tarihî romanın yerini tutan anlatılardı. Destanların çıkış noktası, tarihte meydana gelmiş, milletlerin hafızasında derin izler bırakmış olaylardır. Milletlerin tarihî dönüm noktaları, önemli savaşları, başına gelen büyük felaketler, bu büyük olaylarda alınan millî ve bireysel tavırlar, yetiştirilen büyük kahramanlar hep destanların konusu olagelmıştır. Milletlerin hafızasında derin izler bırakan bu tarihî olaylar, kuşaktan kuşağa aktarılır. Yeni nesiller, yapılan hataları, başa gelmiş felâketleri hiçbir zaman unutmaz. Millî şuur daima uyanık tutulur. Günümüzde destanların bu işlevini tarihî romanlar görmektedir.

“İslâm öncesi Türk destanları arasında Alp Er Tunga, Şu, Oğuz Kağan, Attila, Bozkurt, Ergenekon gibi destanlar sayılabilir. Onuncu yüzyıldan itibaren kitleler halinde İslam dinine giren Türkler, bu dönemde ortaya koydukları önemli tarihsel başarılarını, Allah’ın dinini yükseltmek adına yapılan gaza ve fetihleri Battalname, Danişmendname, Saltukname gibi daha çok menkıbevi metinlerle destanlaştırmışlardır. Olağanüstü yiğitlik, akıncılık, fütühatçılık hikayelerine dayalı gazavatnameler, cenknameler, olay anlatımına dayalı tarih kitapları hep bir açıdan tarihî romanın en eski örnekleri sayılabilir.”⁷

1789 Fransız İhtilalinin yaydığı milliyetçilik düşüncesi, insanlarda millî bir şuur oluşması gereğini ortaya koydu. Yazarlar, insanların kendilerine güvenmelerini sağlayacak, milletlerinin parlak geçmişlerini anlatan tarihî romanlar yazmaya başlarlar. Ayrıca, romantizmin tarihin parlak dönemlerine dönüş ilkesi de tarihî roman yazımında

⁶ Prof. Dr. Sadık K. Tural, “Tarihî Roman ve Atsız’ın Tarihî Romanları Üzerine Düşünceler”, Atsız Armağanı, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1976, s. 118

⁷ Nurullah ÇETİN, Roman Çözümleme Yöntemi, s. 225

önemli bir etken olur. Sir Walter Scott “Waverley” adlı eserleri ile tarihî romanın Batı’daki ilk örneğini yazar.

Tarihî roman, edebiyatımıza bir amaç doğrultusunda girmiştir.

“Tarihî roman Osmanlı Devleti’nde yıkılmakta olan devleti kurtaracak olan kahramanların hayatlarını insanlara göstermek için kullanılmıştır. Namık Kemal, devletin çöküş sebebini tarih şuurunun eksikliği olarak görüp devleti kurtaracak insanı da yine tarihî eserler yoluyla inşa edeceğini düşünmesi ve vatanperver iradî misyoner kahraman insan inşasını da tarihî romanla gerçekleştireceği düşüncesi ilk tarihî roman olan Cezmi’yi yazmaya itmiştir.”⁸

Tarihî romanın edebiyatımızdaki ilk örneği Namık Kemal’in “Cezmi”sidir. Ahmet Mithat da bu dönemde tarihî roman türünde “Yeniçeriler”i ve “Hasan Mellah”ı yazar.

Tanzimat döneminde başlayan tarihe ilgi Servet-i Fünun döneminde yok olur. Sevet-i Fünun yazarları, tarihle ilgilenmezler. II. Meşrutiyet döneminde ekonomik sıkıntılar yüzünden gazeteler az sayfalı olarak çımaya başlar. Bu olaydan tarihî roman da nasibini alır, tarihî romanlar gazetelerde yayınlanma fırsatı bulamaz. Gazetelerde tarihi romanın yerini savaş haberleri alır.

Tarihî romanda, Millî Edebiyat döneminde yeni bir bakış açısı ortaya çıkar. Yazarlar, İslamiyet Öncesi Türk Tarihi’ne yönelirler. Bu döneme hâkim olan Türkçülük fikri, yazarlarımızı İslâmiyet öncesine götürmüştür.

1923 yılında, tarihte Türk adını taşıyan ikinci bir devlet kurulur. Atatürk’ün, fikrimin babası dediği Ziya Gökalp’in düşünce sistemi, yeni kurulan cumhuriyetin aydınlarını derinden etkiler.

“Milletler, tarihin tabii akışı içinde, vatan adı verilen belli, bir mekanda sosyal, kültürel, estetik değerlerin ve siyasî şartların, zamanın istek ve ihtiyaçlarına göre aklî olarak yorumu neticesinde, elde edilen neticelerin hayata intikaliyle ortaya çıkarlar. Millete vücut veren unsurlar, o insan topluluğuna ait tarihin derinliklerinden kaynağını alır, söz konusu topluluğun yaşadığı tarihî macera içinde zenginleşir ve belli bir mahiyet kazanır.”⁹

Cumhuriyet döneminde, “Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti”nin kurulması ile birlikte tarih araştırmaları yeni bir ivme kazanır. Türk Tarihi, bilimsel yöntemlerle incelenmeye başlar. Tarihimiz hakkında ortaya çıkan bulgular yazarlarımızı da etkiler. Osmanlı

⁸ İbrahim Şirin, Namık Kemal’in Tarih Anlayışı, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli, 1998, s. 129

⁹ Şerif AKTAŞ, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”, Türk Dünyası El Kitabı, C. 3, B. 2, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992, s. 503

Devleti’nden önceki Türk Tarihi’ni anlatan romanlar yazılmaya başlanır. Bu romanlardan ilki, çalışmamızda incelemiş olduğumuz “Kızıl Tuğ”dur.

1950’ye kadar tarihî romanlarımızda Osmanlı Devleti’nin olumsuz yönleri gösterilir. 1950’den sonra bu olumsuz görüşlerde bir yumuşama olduğu göze çarpar. 1960’lı yıllardan itibaren tarihî romanlarımızda milli mücadele anlatılmaya başlanır.

Edebiyatımızda 1980 yılından sonra yazılan tarihî romanları şöyle sınıflandırabiliriz:

- 1.Kronolojiye dayalı gerçekçi romanlar
 - a.Popüler tarih romanları
 - b.Biyografik anı tarzında tarihî romanlar
- 2.Modernist kurgu ile kaleme alınan tarih romanları
- 3.Postmodern kurgu ile kaleme alınan tarih romanları¹⁰

III. Tarih ve Roman İlişkisi

Çok eski çağlardan beri edebiyat ile tarih arasında sıkı bir bağ vardır. Edebî metinlerde, sosyal ve siyasî çevre üzerinde durulur, her türlü insan ilişkilerinden söz edilir. Geçmişte, belirli bir estetik güzellik içinde oluşturulmuş metinlerde, tarih biliminin işine yarayacak birçok bilgi bulunmaktadır. Tarihte meydana gelmiş birçok olayın ipuçları bu metinlerde gizlidir. Tarihçiler, büyük bir titizlikle bir titizlikle bu gerçekleri gün yüzüne çıkarırlar.

Edebî metinler, tarihçilere malzeme sağladığı gibi, tarih de yazarlara malzeme sağlar. Fakat tarihten malzeme alan yazarın amacı tarih yazmak değildir. O, tarihte meydana gelmiş bir olayı öğrenir, kafasında yeniden şekillendirir, bir kalıba koyar ve okuyucularına sunar. Kimi yazarlar bunu sanat için yaparken kimi yazarlar da okuyucusuna tarih şuuru vermek; okuyucusunun geçmişten ders almasını sağlamak amacıyla yaparlar.

Tarih de tarihî roman da bir yazma faaliyetinin sonucunda ortaya çıkar. Tarihçi, çalışarak elde ettiği bulguları nesnel bir tavırla kurgular. Bu kurgulama sürecinde, tarihçinin çok dikkatli olması gerekir; çünkü her an nesnelliğini kaybedebilir ve kişisel yorumlarını yazabilir. O, gerçekten uzaklaşmadan kurgulama yapmak zorundadır, doğru olanı anlatmalıdır. Romancının, tarihçide olduğu gibi doğruyu anlatmak gibi bir kaygısı

¹⁰ S. Dilek Yalçın, Yeni Tarihsellik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 76

yoktur. Yazar, tarihten aldığı bir olayı kendi süzgecinden geçirir ve kurmaca bir metin meydana getirir. Bu yeni oluşa metin, kendi içerisinde bir bütündür.

Tarihî konuları araştıran bir yazar, elde ettiği bulguları kaleme alırken bir tarihçi den farklı davranmak zorundadır. Romanın sanat yönünü hiçbir zaman elden bırakmamalıdır. Romanın ana hatları, elde edilen bilgilerden oluşabilir ama bunlar romanın estetik güzellik yönünü gölgelememelidir.

Tarihçi, olayları tarihi bir sıralamaya tabi tutar, olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurgular. Romancı da tarihçinin kurgulamış olduğu gerçeği, sanat gücü nispetinde tekrar kurgular. Romancı bu kurgulama sürecinde tarihçiye göre çok serbesttir. Tarihî olaylara dilediği gibi müdahale edebilir, istediği şahsa dilediğini yaptırabilir, tarihte yaşamamış kişileri olayların içine sokabilir. Yazarın bu olay müdahalesinde kişiliğinin, aldığı kültürün, dünya görüşünün, bilgi birikiminin etkisi çok büyüktür.

Tarihî olayların boşlukları, yazarın eserini ortaya çıkarmasını sağlar. Yoksa geçmişte meydana gelmiş olayların başı ve sonu herkes tarafından bilinir. Yazar, bu bilinen olayı, okuyucular için farklı ve cazip bir hale sokar, okuyucuya sunar. Tarihî olayı eserinde yeniden kurgular. Kurgulama sırasında olayı daha canlı hale getirmek için romana, aşk, macera vb. unsurlar da girebilir. Bu unsurların romanla bütünleşmesi ve okuyucuyu etkilemesi yazarın kabiliyetine bağlıdır.

“Tarihî roman terimi iki uçludur. Bir uçta tarih, diğerinde ise roman yer alır. Bu iki ucu birleştiren unsur, aynı zamanda onları ayırmıştır da. Tarih, “olup bitenin bilgisi” şeklinde tanımlandığında önceliğin ona verildiği de kabul edilmiş olur; fakat, “olup biten”in neliğini kim bilebilir ki? Klasik tanımı ile roman, “yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların anlatıldığı edebi tür” dır. Bu tammda, Forster’ın gönülsüzce kabul ettiği “olay”m öne çıkarıldığı görülmektedir. Tarih karşısında romancı, yaşanmış ile yüzyüzedir; yaşanması mümkün olanı ise tarihteki boşlukları doldurarak gerçekleştirir. Tarihi romanın hız aldığı en önemli nokta da tarihte bulunduğu düşünülen bu “boşluklardır.”¹¹

Konusunu günlük hayattan alan romancı hayat ve kişiler üzerinde nasıl istediği gibi seçmeler ve değişmeler yapmak hakkına sahipse, konusunu tarihten alan romancı da tarihi az çok değişik ve ayıklanmış şekle sokabilir. Bir tarihî kahramana istediği kişilik özelliklerini verir. Onun macerasını daha çekici yapmak için, eseri birçok aşk,

¹¹ Mehmet Can DOĞAN, “Tarihî Romanın Dinamikleri ve Son On Beş Yılın Tarihî Romanları”, Türk Yurdu, C. 20, Ankara, Mayıs-Haziran 200, s. 140-157

fazilet ve yiğitlik motifleriyle süsleyebilir. Yaşamış kişiler arasına hayalî kişiler de sokar. Son derece silik şahısları birinci dereceye çıkarabilir.

Tarih ile tarihî roman ilişkisinin tartışılan yönlerinden bir tanesi de tarih öğretiminde, tarihî romanın bir araç olup olamayacağıdır. Romanın bir araç olarak kullanılması, romanda estetik yönün ikinci plana atılmasına neden olur. Bu tür romanlarda amaç; okuyucuya bir tarih şuuru vermek, geçmişin parlak sayfalarını sunarak okuyucunun kendisine güvenmesini sağlamaktır. Geçmişte yapılan hataları gören okuyucunun, geleceği buna göre şekillendirmesini sağlamak bu romanların başlıca gayesidir.

IV. Tarihî Roman ve Gerçeklik

Edebî metinlerin önemli özelliklerinden biri de kurmaca bir yapıda oluşlarıdır. Kurmaca, gerçek olmayan demektir. Kurmaca bir edebî metin olan romanın da kendine has bir gerçekliği vardır.

“Romanın gerçeği ile hayatın gerçeği o kadar birbirinden farklı ki, her gün çevremizde gördüğümüz olaylar ve kişilerden birinin hiç değiştirilmeden önümüze getirilmesi bizi sıktığı gibi, kimi olaylar da hayattan alınsa bile bir romanın sayfalarında bize inandırıcı gelmez, nasıl olur der çıkarız işin içinden. İşte bu soruyla birlikte romancı ile okuyucusu arasına aşılabilir duvarlar çıkar. Bu duvarı aşamayan roman da okuyucu da “olayı yaşamak imkânını yitirmiştir. Bu imkânın yeniden sağlanması gerekir. Romanın bütün değeri kazanılan bu imkânın iyiye kullanılmasıyla ortaya çıkar.”¹²

Tarihî romanlar, tarihte yaşanmış olayların birebir kopyası değildir. Onlar, belirli bir yöntem dahilinde gerçeğimsi bir dünya tasarımıdır. Gerçeğimsilik ise gerçekten değil, gerçeklikten doğar.

“Tarih-roman ilişkisinde kışkırtıcı bir unsur olarak hep gündemde kalan gerçeğe uygunluk tartışması da tarihin depo, gardrop gibi görünmesinden kaynaklanır. Aslında bu, romanın değil, tarihin sorunu ve tartışma konusudur. Bu bile tarihe bilgi kaynağı diye yaklaşmanın doğurduğu kolaycılığı, hazır konmayı gösterir. Bilgi, ancak hayat pratiği olduğunda bilince dönüşebilir ve kültüre dahil olur. Tarihle kurulacak sağlıklı ilişkinin bilgi düzleminde değil, bilinç düzleminde gerçekleşmesi gerektiğini fark edene kadar ne tartışmaların önü alınabilir, ne de romandaki tarihin anlamı kavranabilir.”¹³

¹² Mustafa MİYASOĞLU, Roman Düşüncesi ve Türk Romanı, s. 11

¹³ Mehmet Can DOĞAN, “Tarihî Romanın Dinamikleri Ve Son On Beş Yılın Tarihî Romanları”, s. 141

Tarihî romanlarda; tarihi mekân ve olaylar, gerçek ve hayalî karakterler, seçilen dönemin özellikleri yer alır. Tarihî romanın doğruluğu, yazarın ulaşabileceği döneme ait bilgi yığınınına, yazarla materyel arasındaki ilişkiye, yazarın niyetine bağlıdır. Tarihî roman yazarının, aynı zamanda iyi tarihçi olması ve tarihçinin yöntemlerini bilmesi gerekir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU'NUN HAYATI

Abdullah Ziya Kozanoğlu, 16 Ocak 1906'da Beşiktaş'ta doğar. İlk öğrenimini Nişantaşı İttihat ve Terakki Mektebinde; orta öğrenimini Gazi Osmanpaşa Mektebinde; yüksek öğrenimini de Mühendis Mekteb-i Âlîsi ile Güzel Sanatlar Akademisinde yapar. Küçük yaşta, gelecekte nasıl bir aksiyon adamı olacağını gösterir. Gazi Osman Paşa Ortaokulunda bir öğrenci ayaklanmasına önayak olduğu için haftalarca izinsiz kalır. Derslerinde hiç zayıf notu olmadığı halde, ahlak notu sıfıra kadar indirilir.

Mühendis Mekteb-i Âlîsinde iken, yüksek okullar talebe birliğini kurmak ister. Bu sırada, altı yüz kişilik bir öğrenci grubu kendi emirlerine vapur verilmediği için Büyükkada'ya gitmek üzere olan bir vapuru işgal ederler. Vapura, kuruluş aşamasındaki birliğin bayrağını çekerler. Mühendis Mektebi talebe temsilcisi Abdullah Ziya, bu olaydan sorumlu tutularak sorguya çekilir. Uzun didişmeler sonunda, bekar yatılı okuduğu okuldan ayrılmak zorunda kalır. Ayrılırken yanında, kendileri adına uğraştığı arkadaşlarından hiç birisini bulamaz. Bir daha bu okuldan hiçbir arkadaşı ile görüşmez.

Mühendis Mekteb-i Âlîsinden ayrılan Abdullah Ziya, Güzel Sanatlar Akademisinin Mimarlık Bölümüne girer. Burada öğrenci iken baba, akraba, eş, dost, arkadaş yardımından uzak, hayatını gazetelere roman yazıp, resim yaparak kazanır. O, bu ağır şartlar altında Akademiyi, rekor denilecek kısa bir zamanda, iki yılda ve birincilikle bitirir.

On sekiz yaşında gazete ressamı, on dokuz yaşında yazar olan Abdullah Ziya, yirmi dört yaşında Adana Belediyesi Fen İşleri Müdürü, 25 yaşında Maarif Vekaleti İnşaat Kontrol Şefi olur. Bu kadar genç yaşta böylesine hızla ilerlediği memuriyet hayatında kalacağını umarken, onun kıymet ve kabiliyetini iyi tanıyan bir dostunun öğütlerinin etkisi altında, bir gün, önünde açılan parlak memuriyet yolunu bırakıp serbest meslek hayatına atılır. Kısa bir zamanda memleketin en büyük inşaatçılarından biri olur. Çok yönlü bir kişiliği olan Abdullah Ziya, sporla yakından ilgilidir. Sporla ilgisi sorulunca şöyle cevaplar:

“On altı yaşına kadar başıboş, dağlarda gezdim. Hiç bir spor yapmadım. On yedi yaşında futbola Gazi Osmanpaşa Mektebinde başladım. Bizim takım olduğu gibi Beşiktaş kulübüne geçtiği zaman ben Mühendis Mektebinde okuyor ve yazarlıkla ressamlığı da boş vakitlerimde

yapıyordum. Mühendis Mektebinde voleybol, boks ve tenisle uğraştım. Şimdi yalnız deniz ve otomobil sporlarıyla yetiniyorum.”¹⁴

Abdullah Ziya, 1940 yılından 1950 yılına kadar Beşiktaş Jimnastik Kulübü Başkanlığı yapar.¹⁵ Onun kulüp başkanı olmasındaki amacı, kulüp aracılığı ile topluma faydalı işler yapmaktır. Kulüp başkanlığını bırakması ile ilgili sorulan sorulara şu cevabı verir:

“Onlar spor kulüplerini daha doğrusu toplumu içinde yuvarlandığı uçurumdan çıkarabiliriz düşüncesiyle girişilen çabalardı. Gerçek olarak spor kulüpleri de büyük politik toplumlara ayak uyduruyor. Kurtuluş umudu olmadığımı görerek izzet ü ikbal ile çekildik.”¹⁶

Sporcu, ressam, organizatör, yazar, mimar, mühendis, müteahhit, kulüp reisi gibi çok yönlü bir kişiliği olan Abdullah Ziya Kozanoğlu, 23 mart 1966 tarihinde hayata gözlerini yumar.

“Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı, Türklerin millet halinde yaşama istek ve iradesi etrafında vücut bulan edebiyata verilen addır.”¹⁷ Abdullah Ziya da yazdığı tarihî romanları ile bu edebiyatın bir parçası olmuştur. O, eserleriyle yüzlerce yıl çok milletli bir yapıda yaşamış olan Türk insanına, millet olma bilincini vermeye çalışır.

“Kitaplarını yayınlayan T.Demiray, onu 1920'lerde keşfedişini şöyle anlatıyor; "Türkiye'ye, Türk ülküsüne, Türk davasına olan sıcak imanından Abdullah Ziya'nın ressam olduğu kadar verimli bir yazar olacağına karar verdim". Sonra da bu romanının yerini belirliyor; "Kızıl Tuğ bütün bir gençliğin içinden duyduğu devrimin ilk öncüsüdür. Konusunu büyük Türk tarihinden alan ve Öz Türkçe kelimelerinden birkaçına her sayfada cümleleri içinde yer veren Kızıl Tuğ, doğan neslin ruhundaki gizli arzu ve heyecanları üste çıkaran bir darbedir". Anlaşılabileceği gibi, bu roman ve yazma amacı, o dönemdeki millî düşünce akımının temsilciliğini üstlenmişti. Bu düşünce akımı; "büyük Türk ulusunu birleştirecek o tek dile, tek şiveye ve tek ülkeye doğru, Kızıl Tuğ'da başlayan, (...), yedi yıl sonra Atatürk'ün komutasında tempolaşan" Türkçülük, Turancılıktı.”¹⁸

Abdullah Ziya, yazdığı tarihî romanları ile insanlara ülkesini, milletini sevmeyi öğretir. Bunun yanında insanlar onun eserleriyle vasıtasıyla kardeşliği, dostluğu, ahde vefâyı, dürüstlüğü de öğrenir:

“Ülkemi, ulusumu sevmeyi, kadını saymayı, yüceltmeyi, sözünde durmayı, onurunu, gururunu her şeyin üstünde tutmayı beyin yıkarcasına öğreten kitaplar.. İnsanı çocukken şövalye yapan kitaplar..

¹⁴ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1978, s. 3

¹⁵ Bkz. http://www.bjk.com.tr/tr/haberler.php?xl=tarihce&l=h&h_no=3273

¹⁶ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1975, s. 4

¹⁷ Prof. Dr. Şerif AKTAŞ, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”, Türk Dünyası El Kitabı, C. 3, B. 2, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1992, s. 503

¹⁸ A. Ömer Türkeş, “Abdullah Ziya Kozanoğlu”, <http://www.pandora.com.tr/Sahaf/eski.asp?pid=35>, 29.12.2006

Hafta içinde e-mailler geldi.. "Neydi o kitaplar" diye.. Çocuklarına almak istiyorlarmış.. Dışardan şövalye kitapları.. Başta Pardayyanlar, Michel Zevaco'nun eserlerinin tümü.. Alexandre Dumas.. Üç Silahşörler..Edmond Rostand, Cyrano de Bergerac.. Mutlaka..

İçerde, Abdullah Ziya Kozanoğlu serisi.. Malkoçoğlu.. Savcı Bey.. Kolsuz Kahraman.. Hepsi.. Nihal Atsız.. Bozkurtların Ölümü.. Mutlaka..¹⁹

Yazarın değerleri ile ilgili olarak, Kolsuz Kahraman adlı romanının 1978 yılı baskısının girişinde şunlar yazılıdır:

"Madde dışı olan iç alemini, manevi değerleriyle anlamak için eserlerindeki kahramanlara bakmak en doğru yoldur. Otsokarcı gibi dik kafalı, Savcı Bey gibi arkadaşlarının hayatını kurtarma yolunda kendi gözlerini verecek kadar fedakâr, Turgut Reis gibi alayış ve gösteriştan kaçarak minnet etmeyen bir karakter.. Fakat Sarı Benizli Adam gibi ne bulunduğu yere ve yükseldiği mevkiye hatta ne de doğduğu kasabaya bağlanabilecek kadar vefâlıdır. O, her güzel şeyi sever ve karşılık olarak kendi sevgisinin sıcaklığını ve kuvvetini bekler. Öylesine bekler ve sevmeye o kadar önem verir ki, bu sevgiyi bir an için de olsa eksilmiş görünce bir çocuk gibi kırılır, küser ve kaçar."²⁰

Abdullah Ziya, tiyatroyla da ilgilenir. Arena tiyatrosunu yapar ve tiyatronun iyi işlemediğini görünce de başına geçerek İstanbul'un en değerli tiyatrosunun, bir sanat mabedi haline gelmesini sağlar.

Yazar, yaşadığı dönemi ve kendisinden sonraki kuşakları derinden etkilemiş bir yazardır.

"Çocukluk yıllarımda, Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu gibi yazarların Türk tarihini işleyen, kafalarımızda atalarımızı canlandıran eserlerini hep okuduk, öyle yetiştik. Örneğin, Kızıltuğ, Sarı Beniz, Barbaros Hayrettin Paşa, Fatih, Piri Reis, Turgut Reis, Alpaslan, Kahramanlar Geçiyor gibi eserleri hala hatırlıyorum."²¹

Roman, Abdullah Ziya için bir araçtır. Onun amacı, eserleriyle Türk insanına millî şuuru aşılamaktır. Yazarın roman kahramanları, anlatma dönemi Türk insanının ihtiyacı olan özelliklerle doludur. Millî kimliklerini her şeyin üzerinde tutan kahramanlar, hayatlarını millete hizmete vakfetmişlerdir. Bu kahramanlar aynı zamanda doğruluk, dürüstlük, yardımseverlik, hoşgörölülük gibi insanî erdemlerle donatılmışlardır.

¹⁹ Hıncal Uluç, "Kitaplarım, kitaplarım", Sabah Gazetesi, <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/12/17/vaz02-10-125.html>, 29.12.2006

²⁰ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman,s. 4

²¹ Selçuk MARUFLU, Tarih ve Edebiyat. Vatan Gazetesi, <http://www.oncevatan.com.tr/Detay.asp?yazar=10&yz=8912>,29.12.2006

Abdullah Ziya'nın eserleri şunlardır:

Tarihî Romanları; Kızıl Tuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Savcı Bey, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu, Patronalılar, Tavşanbaşı, Tokat, Battal Gazi Destanı, Sencivanoğlu, Fatih Feneri, Karakoldaki Ayna, Dağlar Delisi, Hilal ve Haç, Kızıl Kadirga, Arena Kraliçesi, Kubilay Hanın Gelini.

Tiyatro eseri: Kazanoğlu.

Abdullah Ziya'nın bu eserleri yanında Kaan adlı bir de çizgi roman kahramanı vardır. Bu kahramana ait çizgi romanlar şunlardır: Cengiz Han'ın Hazinelele, Ağahan'ın Yüzüğü, Kızkulesi Kahramanı, Hülâgü'nün Gözdesi, Bozkurt'un İntikamı, Alangoya'nın Ölümü, Altın Hançer.

II. BÖLÜM: METİN TAHLİLLERİ

ABDULLAH ZİYA KOZANOĞLU'NU TARİHÎ ROMANLARI (1923-1933)

1. KIZIL TUĞ

ÖZET

Otsukarcı, bir handa Timuçin'in hayatını kurtarır. Timuçin, Otsukarcı'ya yanında kalmasını söyler. Bu isteği kabul etmeyen Otsukarcı Timuçin'in elçisi olarak Hasan Sabbah'a gitmeyi kabul eder.

Hasan Sabbah'ın yanına varan Otsukarcı, burada kendisine çok benzeyen Hasan Sabbah'ın oğlu Halit'in yerine geçer. Onun adına Talmaç Beyi'nin adamlarıyla yarışır ve hepsini yener. Fakat Ömer ve Ali Mervan adındaki iki düzenbaz yapılan bu oyunu Talmaç Beyi'ne söyler. Ortalık karışır ve bu kargaşada Halit öldürülür, Otsukarcı Alamut Kalesi'nde yeni tanıştığı Çakır sayesinde kaleden kaçar. Bu kaçış sırasında yine kaleden Talmaç Beyi'nin verdiği altınlarla kaçan Ömer ve Ali Mervan ile karşılaşır ve ellerindeki altınları alırlar.

Alamut Kalesi'nde Hasan Sabbah'ın kızı Sabiha ile Otsukarcı arasında bir aşk doğar. Sabiha şartların uygun olmadığını söyleyip, Otsukarcı'nın beraber kaleden kaçma isteğini reddeder.

Otsukarcı, Alamut'tan ayrılır. Yolda, Timuçin'in kervanıyla karşılaşır, Çakır'ın Ömer ve Ali Mervan'dan aldığı altınlarla yüklü bir erzak alır ve kervana katılır. Kervan, Semerkand yakınlarından geçerken Otsukarcı ve Çakır, Timuçin'in isteklerini iletmek üzere Harezmi Şahı Mehmet Töküş'ün yanına gider. Semerkand'a girerken yolda eşkiyaların elinden Mehmet Töküş'ün eşi Türkan Hatun'u kurtarırlar. Türkan Hatun sayesinde hem Mehmet Töküş ile görüşürler hem de sarayda çok rahat ederler. Mehmet Töküş, üç ay sonra Timuçin'in isteklerini kabul ettiğini söyler. Otsukarcı ile Çakır, Deligün Buldak'ın yolunu tutar.

Otsukarcı, Deligün Buldak'a geldiği zaman Timuçin'in karısı Börte Çoçin'i kaçıran Tokta Bey'in peşine düşer. Hazar Denizi'ne kadar Tokta Bey'i takip eder. Kovalamaca Sabiha ve askerleriyle karşılaşınca biter. Olay burada aydınlanır. Sabiha ve Otsukarcı anlaşır. Timuçin'in karısı Otsukarcı'ya verilir.

Otsukarcı, Timuçin'in karısını alıp Deligün Buldak'a döner. Bu sırada Timuçin Çin'e savaş açar. Hasan Sabbah, Timuçin'e suikast düzenlemek amacıyla Ömer ve Ali

Mervan'ı Deligün Buldak'a gönderir. Çakır, bunları etkisiz hale getirir. Otsukarcı, yoldaşı Çakır ve otuz yiğit Çin'e öncü kuvvet olarak gönderilirler ama bir dikkatsizlik sonucu yakalanırlar. Çakır'ın zekası sayesinde zindandan kaçan Otsukarcı ve arkadaşları Pekin'de saklanmaya başlar. Otsukarcı, Sabiha'nın Çin Sarayı'nda olduğunu öğrenir ve gizlice, Çin İmparatoru Altın Han'ın odasına girer. İmparator, zehir içer ve sarayı yakar.

Timuçin, zorlu bir mücadeleden sonra Pekin'e girer. Çin Beylerini sorgulamaya başlar. Bir ara karşısına Sabiha'yı getirirler. Sabiha, Çin'e, Çinlileri Timuçin'e karşı kışkırtmak amacı ile geldiğini söyler. Bunun üzerine Timuçin, Sabiha'nın boynunun vurulmasını emreder. Çakır, Sabiha'yı kurtarır. Bu olaydan bir müddet sonra Timuçin'in huzuruna Otsukarcı gelir. Timuçin'den Sabiha'yı ister. Timuçin'le Otsukarcı sert bir şekilde tartışır. Tartışmanın en hararetli anında Otsukarcı, Çakır'ın Sabiha'yı kaçırdığını öğrenir. Hal ve hareketleri çok değişen Timuçin'e, Otsukarcı gereken dersi vereceğini söyleyerek ayrılır. Otsukarcı, Çakır ile Sabiha'yı bulur. Hep beraber Semerkand'a yerleşirler.

Çin'i işgal eden Timuçin, Harezm ülkesine saldırı hazırlığı yapar. Mehmet Töküş'ün oğlu Celaleddin Mengü Berti, Otsukarcı'yla beraber Hasan Sabbah'ın yanına gider. Amacı, Timuçin'e karşı birleşme teklif etmektir. Burada Hasan Sabbah'ın yaptığı bir hakarete dayanamayan Celaleddin Mengü Berti, Hasan Sabbah'ı öldürür. Daha sonra Timuçin'in ordusuyla amansız bir savaşa tutuşurlar. Sonunda Timuçin, Otsukarcı'nın karısı Sabiha'yı rehin alır. Buna çok kızan Otsukarcı, bütün gücüyle Timuçin'e saldırır. Mücadelenin en hararetli anında bir kaza sonucu Timuçin'in oğlu Tuluy ölür. Bunun üzerine Timuçin ile Otsukarcı yüz yüze gelir. Tam vuruşacakları sırada araya Çakır girerek anlaşmayı sağlar. Otsukarcı'ya Sabiha'yı verirler, Otsukarcı oradan ayrılır. Sabiha ile Hindistan'a yerleşir.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye

Abdullah Ziya Kozanoğlu külliyatı, çok fazla sayıda baskı yapmış ve okunmuş romanlardan oluşur. Cumhuriyet döneminin ilk tarihi romanı olan “Kızıl Tuğ” da bu külliyatın bir parçasıdır. Romanın ilk baskısı 1923 yılında yapılmıştır. Daha sonra on sekiz baskı yapmış olan romanın son baskısı 2004 yılında Bilge Kültür Sanat tarafından yapılmıştır. İncelediğimiz metin de bu son baskıya aittir.

b. Konu

Roman, konusunu Türk tarihinden alır. XII. Yüzyılda Orta Asya’da diyardan diyara gezen ve hayatı savaşlarla geçen Otsukarcı’nın başından geçen maceralar romanda anlatılır. Bu maceralar sırasında Otsukarcı, Alamut Kalesinden, Çin’in başkenti Pekin’e kadar çok büyük bir coğrafyayı dolaşır. Bu yolculuğu sırasında, Timuçin’le (Cengiz Han), Hasan Sabbah’la, Harzem Şahı Mehmet Töküş’le ve Çin İmparatoru Altın Han’la karşılaşır.

c. Olaylar Örgüsü

1. İlk olay birimi, Timuçin, Celme ve Otsukarcı’nın Cayan ırmağının kenarında bir hanın avlusunda karşılaşmaları ile başlar; Otsukarcı’nın Hasan Sabbah’ın kızı Sabiha ile sözleşerek Alamut’tan ayrılması ile son bulur. Bu olay biriminde gelişen olayları şöyle sıralayabiliriz:

- Celme ve Otsukarcı’nın vuruşmaya başlaması.
- Otsukarcı’nın Bekter’i öldürüp Timuçin’in hayatını kurtarması.
- Hasan Sabbah ile Otsukarcı’nın karşılaşması.
- Otsukarcı’nın oğlu Halit yerine geçmesi, kızına talip oldukları Talmaç Beyi’nin adamlarını yenmesi.
- Çakır’ın, Halit’i Otsukarcı diye öldürtmesi.
- Otsukarcı ve Çakır’ın Alamut’tan kaçıp bir hana sığınmaları.
- Otsukarcı’nın Hasan Sabbah ile olan mücadelesi ve Sabiha ile sözleşip Alamut’tan ayrılması.

2. İkinci olay birimi, Otsukarcı ile Timuçin’in elçisi İrteş’in karşılaşması ve Otsukarcı ile Çakır’ın elçi olarak Harzem Şahına elçi olarak gitmeleri ile başlar. Otsukarcı ve Çakır’ın Harezmi Şahı Mehmet Töküş’ün sarayından ayrılmaları ile biter.

Bu olay örgüsünde şu olaylar gerçekleşir:

- Otsukarcı ve Çakır'ın Mehmet Töküş'e elçi olarak giderken Mehmet Töküş'ün eşi Türkan Sultan'ı eşkiyaların elinden kurtarmaları.
- Otsukarcı'nın aşık kılığında saraya girmesi ve Türkan Sultan'la karşılaşması.
- Otsukarcı ve Çakır'ın buluşmaları ve Mehmet Töküş'le anlaşarak saraydan ayrılmaları.

3. Üçüncü olay birimi, Otsukarcı'nın Deligün Buldak'a dönmesi ve kaçırılan Timuçin'in eşinin peşine düşmesi ile başlar, Otsukarcı'nın Sabiha ile karşılaşp kaçırılan Timuçin'in karısı Börte Çoçin'i kurtarması ile sona erer. Bu olay birimi, Otsukarcı'nın Tokta Bey'i takip etmesi etrafında gelişir.

4. Son olay birimi, Timuçin'in Çin'e sefer emri vermesi üzerine Otsukarcı'nın, yoldaşı Çakır ve otuz er ile birlikte Çin'e casusluk yapmak amacıyla gitmesi ile başlar; Otsukarcı'nın Timuçin'le savaşması ve onunla anlaşarak karısı Sabiha'yı alarak savaş meydanından ayrılması ile sona erer. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Otsukarcı'nın Çin'e gitmesi.
- Çin sarayını basıp, Çin hakanı Altın Han'ı esir alması.
- Altın Han'ın sarayını yakması.
- Timuçin'in Çin'e girmesi ve Çinlileri yenmesi .
- Çakır'ın Sabiha'yı kaçırmaması ve Otsukarcı'nın Timuçin'le kavga ederek huzurunda ayrılması.
- Otsukarcı'nın Sabiha'ya kavuşup Semerkand'a yerleşmesi .
- Otsukarcı ile Celaledin Mengü Berti'nin Timuçin ile savaşması.

d. Tema

Eserin teması, milletine hiçbir menfaat beklemeden hizmet eden kişilerin her zorluğun üstesinden geleceği ve mutlak başarıya ulaşacağıdır. Anlatıcı, Otsukarcı ve Timuçin arasındaki çatışmaya bağlı olarak bu temayı verir. Temayı işlerken romancı, kendine “Otsukarcı” adında bir merkezî kahraman seçmiştir. Otsukarcı, milletine hiçbir karşılık beklemezsizin hizmet etmiş, darda kalanlara yardım elini uzatmış, mert bir insandır. Öleceğini bilse dahi yalan söylemez, çok dürüştür. Bütün kötülere ve kötülüklere meydan okur. Zalimlerin karşısına bir duvar gibi dikilir. Kendi kültürü

daima muhafaza eder. Kültürünü ve dilini korur. Otsukarcı, bu haliyle Türklüğü temsil eder. Romanın sonlarına doğru Otsukarcı şunları söyler:

“Savaşa girmekten korkan, dağılan, birleşmeyen ulusu öteki büyük uluslar korkutur, dağıtır, pençeleri altına alır. Dilini, bayrağını, soyunu unutan uluslar, ölümü göze alan uluslara uşaklık ederler. Büyük uluslar, ölümden, çalışmaktan korkmayan, yılmayan büyük başbuğlar, taş yürekli çobanlar yaratırlar. Bu başbuğlar, ulusun yükselmesi uğrunda acımadan, göz kırpmadan, dosta, yoldaşa, karıya, kıza bile bakmadan yürürler.”²²

II. İÇ YAPI

II.a.Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış açısı

Romanda anlatıcı, romanın ilk sayfalarından sonuna kadar her şeye hakimdir. Anlatıcı, gelecekte olacak olayları okuyucuya sezdirmektedir. Romanın ilk sayfalarında Timuçin’in yoldaşı Celme’yi anlatırken, onun ileride kazanacağı statüyü okuyucuya söylemektedir:

“Bir vuruşta Timuçin’in ileride sağ eli yerine geçerek büyük hakanlığın kurulmasında zorlu yardımları dokunacak olan ünlü başbuğ Celme’yi öldürebilirdi.”²³

Anlatıcı, gerekli gördüğü yerlerde okuyucuyu aydınlatır. Timuçin’in ölen kardeşinin başını kesmesi üzerine anlatıcı, şu açıklamayı yapar:

“Bugün için çok korkunç bir şey sayılan bu baş kesme işi, o tarihte öldürülen düşmana saygıyı belirtiyordu.”²⁴

Anlatıcı, eserde bütün olaylara hakimdir. Her şeyi görür ve bilir:

“Odanın yan salona açılan perdesi belli belirsiz titredi. Orada başka birisi baba ile oğul arasında geçen bu acı sözleri dinliyordu.”²⁵

“Yan perdenin sık sık oynaması, arkasında dinleyen de baba ile oğul kadar bu işle ilgili olduğunu gösteriyordu.”²⁶

²² Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, Bilge Kültür Sanat, Ocak 2004, İstanbul, s.232

²³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.10

²⁴ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.13

²⁵ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.24

²⁶ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.25

Anlatıcı, olayları anlatırken kişilerin duygularını da okuyucuya yansıtır. Hasan Sabbah'tan bahsettiği ilk yerde hemen onun çocuklarıyla arasındaki duygusal bağı verir: “Şeyhin, kızını çok sevdiği, oğlunu her durumu ile hiçe sayarken, kızına her durumu ile bağlı olduğu anlaşılıyor, oğluna karşı bir taş yürek taşıyan adam, kızının karşısında gevşiyor, çözülüyordu.”²⁷

Anlatıcı, romanda geçen kişilerin geçmişini bilir ve bunu da okuyucuya verir: “Şam'dan gelen Ömer ile Ali Mervan ise aslında Ortodoks Hristiyan iken, İslam dinini daha karlı ve güçlü görerek dinlerini değiştirivermiş iki Lübnanlı idiler.”²⁸

Anlatıcı, her şeyi bildiği halde romanın bazı bölümlerinde okuyucunun merakını arttırmak için bazı şeyleri açıklamaz, ilerleyen bölümlerde düğümleri çözer:

“Şeyh, kızı Sabiha'yı bir köşeye çekti. Kulağına on, on beş dakika süren bir şeyler anlattı. Her ikisi de çok sevinçli görünüyorlardı. Sonra ellerini ovuşturarak kızını orada bırakıp uzaklaştı.”²⁹ Şeyhin kızı Sabiha'nın kulağına fısıldadıklarını bu olaydan bir müddet sonra açıklar: “Şimdi sırası geldi, size Şeyhin kızı Sabiha'ya anlattıklarını söyleyebiliriz.”³⁰

Anlatıcı, Otsukarcı'nın Timuçin'in karısını kurtardıktan sonra Sabiha ile gece buluşup konuştuklarını söylemiş ama ne konuştuklarını açıklamayıp okuyucunun merakını arttırma yolunu seçmiştir. “O gece Sabiha ile Otsukarcı sabaha kadar gezdiler. Fakat kendilerinin ne konuştuklarını kimse öğrenemedi.”³¹

b. Anlatım Tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Eserde vaka, tek bir zincir halinde nakledilmiştir. Olaylar, roman kahramanı Otsukarcı'nın etrafında gelişir. Bütün olayların merkezinde Otsukarcı vardır. Bu yüzden eserde tek merkezî şahsın bulunduğu birinci tip vaka vardır. Birinci olay biriminde, Hasan Sabbah ile Otsukarcı arasındaki mücadele anlatılır. İkinci olay biriminde, Otsukarcı'nın Harezm ülkesinde başından geçenlere yer verilir. Üçüncü olay biriminde, Otsukarcı, Timuçin'in karısını kaçıran Tokta Bey'i kovalar. Son olay biriminde ise romanın başından beri dost olan iki kişi karşı karşıya gelir. Timuçin'in

²⁷ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.26

²⁸ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.28

²⁹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.36

³⁰ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.44

³¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.183

kendini beğenmiş tavırları, her yeri yakıp yıkmayı, insanlara zulüm yapması, kendisine yapılan iyilikleri unutmaması, Otsukarcı'yı çileden çıkarır ve Otsukarcı ile Timuçin eşi görülmedik bir savaşa tutuşur.

Eserde vaka, klâsik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbiri ardına gerçekleşir ve kronolojik bir sıra takip edilir. Birbiri ardına hızlı bir şekilde gelişen olaylar, okuyucunun dikkatini daima uyanık tutmayı başarmıştır. Yazar, bunu tahkiyenin unsurlarına dikkat ederek gerçekleştirir.

b2. Çatışma Unsurları

Eser, milleti uğrunda hiçbir karşılık beklemeden mücadele eden Otsukarcı ile zalim, ikiyüzlü, hilekâr, millî kültür özelliklerini kaybetmiş kişilerin çatışması üzerine kurulmuştur.

İlk vaka biriminde, insanları afyonla uyuşturarak sahte bir tarikat kuran, hilekâr Hasan Sabbah ile Otsukarcı arasında bir çatışma vardır. Hasan Sabbah ile Otsukarcı arasındaki kişilik çatışmasının yanında ayrıca bir kültürel çatışma da göze çarpar. Bu çatışma da millî kimliklerini yitirenlerle, kendi öz benliklerini koruyanlar arasında meydana gelir. Mesela, Otsukarcı, Alamut Kalesinde Hasan Sabbah'ın kızı Sabiha'nın okuduğu gazeli duyar. Türklerin yabancılardan etkilenmesini, onların kültürlerini ve dillerini almalarını eleştirir ve Çakır'la aralarında Ömer Hayyam ile ilgili olarak şöyle bir konuşma geçer:

“— Hocanız Hayyam da Türk'tür, ama Fars ilinin, belki de dünyanın en ünlü ozanı.

— Kendisini tanımam. O ve ona benzeyenlerle biz Türkler övünemeyiz. Yurduna, kendi diline, bayrağına, doğduğu yere yaramış mı? Ben ona bakarım. Türk ulusu bunlara verdiği yaratma, kafa dölüyle övündüğü kadar Türklerden kazandıkları bu değerleri de el diyarına, yabancılara sattıklarını da düşündükçe acınacaktır.”³²

İkinci olay biriminde Otsukarcı'nın aldığı kültür ve inandığı değerler ile Harezm ülkesinde gördükleri çatışmaktadır. Kültürel bir çatışma vardır:

“Önü kafesli dükkanların içinde kadınların yemek yediği görülüyordu. Burada, gün batısı diyarlarında, Türkistan'da olduğu gibi kadınlar erkeklerle beraber bulunmuyor, savaşa, çarşıya, tarlaya birlikte gitmiyorlardı. Yüzleri kara peçe denilen bir şeyle örtülü idi. Yeni girdikleri İslam dini bunu emrediyor sanıyorlardı. Akıllarınca böylelikle kötülüğün önüne geçeceklerini umuyorlardı. Halbuki Otsukarcı Türkistan'da, Cayan'da erkekle beraber çalışan kadınların arasında buradakiler kadar kötülük ve düşkünlük görmemişti. Orada bir kadına sataşan erkek, eğer sataştığı kız ise karılığa alırdı. Eğer kadının eri varsa aralarında pek büyük bir suç olan bu

³² KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 56

günahı işlediği için kafası koparılırdı. Burada ise Mehmed Töküş'ün karısı Türkan Hatun'un bile Şeyh Mecdeddin ile kötülükler yaptığı sokaklarda söyleniyordu.”³³

“Türkistan'daki içi aşk, çiçek, dağ, su, kuş,ceylan dolu halk türküleri yerine hemen hepsi insana ölüm, ahret kokusu sunan ağır Bizans ve Arap şarkılarıydı söyledikleri bu ağır hava Otsukarcı'yı büsbütün üzmüş, içini ezmişti. Başı bükülmüş, gözü kapalı dinliyordu.”³⁴

Mehmet Töküş'ün sarayında insanlar zevk ve sefa içinde yaşar. Buradaki insanların özlerinden uzaklaşması, yapmacık hal ve hareketleri, dini hurafelere büründürmeleri Otsukarcı'ya ters gelir.

Üçüncü bölümde, erkekliğe sığmayacak bir şekilde Timuçin'in karısını kaçıran Tokta Bey ile ona gereken dersi vermek ve adaletin yerini bulması için onu kovalayan Otsukarcı arasında bir çatışma vardır. Bu bir kişilik çatışmasıdır.

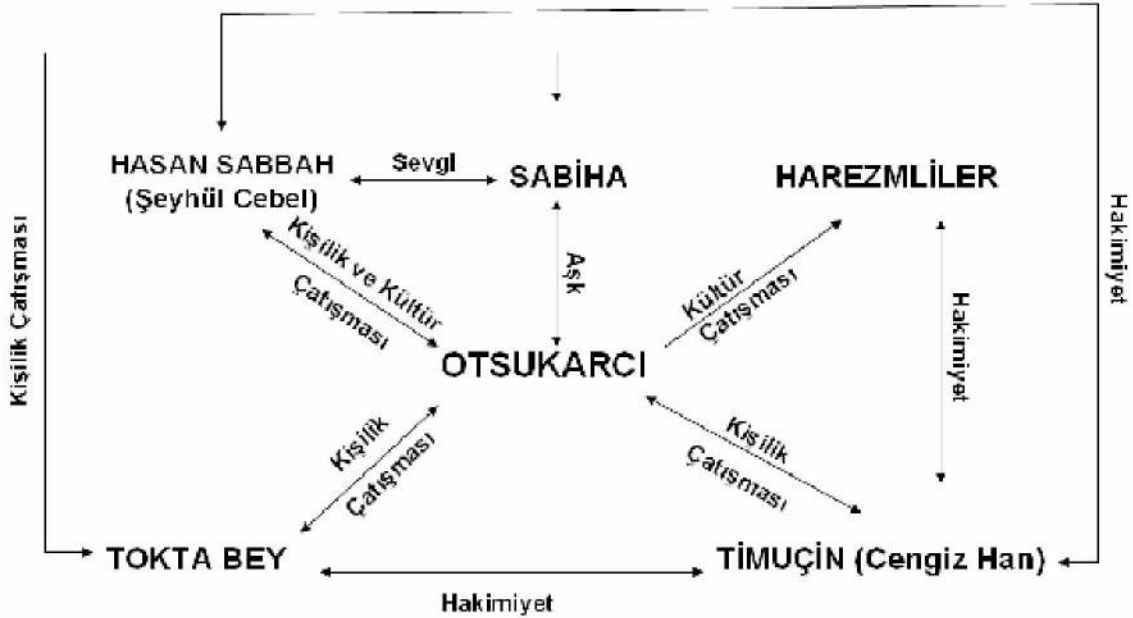
Son olay biriminde ise romanın başından beri dost olan Otsukarcı ile Timuçin arasındaki mücadele göze çarpar. Timuçin, gücü arttıkça zalimleşmiş, kimseyi tanımaz olmuştur. Ona gereken dersi vermek de yine Otsukarcı'ya düşer. Zaten anlatıcı romanın başında Timuçin'le Otsukarcı'nın ilk karşılaşmalarında bu çatışmanın olacağını okuyucuya sezdirmektedir. Otsukarcı, Timuçin'e “ Her Çingiz'e bir Otsukarcı bulunur.” demiştir.

Eser, Türk kültürünü ve Türklüklerini muhafaza edenlerle kültürel yönden bir çöküş yaşamış, millî benliklerinden uzaklaşmış insanlar arasındaki çatışma üzerine kurulmuştur. Türk kültürünün özelliklerini üzerinde taşıyan Otsukarcı, milletini sever, her zaman iyilik düşünür, hile yapmaz, mazlumlara yardım eder, zalimlerle savaşır, dürüsttür, öleceğini bilse dahi doğruyu konuşur. Diline ve kültürüne sahip çıkar. Mücadele ettiği kimseler ise millî benliklerini kaybetmiş, hilekâr, iki yüzlü, daima insanlar hakkında kötü şeyler düşünen, zalim kimselerdir.

³³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.114

³⁴ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.116

Romandaki çatışmaları kısaca şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Eserde yüklendikleri fonksiyonlara göre şahısları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Otsukarcı
2. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Çakır, Timuçin (Cengiz Han), Hasan Sabbah (Şeyhülcebel), Sabiha, Ömer ile Ali Mervan
3. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Celme, Timuçin'in kardeşi Bekter, Hasan Sabbah'ın oğlu Halit, Sadi, Timuçin'in annesi Ulun Eke, Talmaç Beyi, Ali Mahmut, İrteş, Aşık Kasım, Mehmet Töküş, Celalettin Mengü Berti, Türkan Sultan, Börte Çoçin, Tokta Bey, Arslan Bey, Çinli gardiyan, Sebüktay, Sungur, Ögeday, Çağatay, Tuluy.

Bununla birlikte Otsukarcı, Ali Mervan ve Ömer tip özelliği göstermektedir. Bunlardan Otsukarcı, idealize tiptir. Eserdeki en olumlu şahıstır. Yazar, sözünü emanet ettiği bu şahsı her yönüyle yüceltir. Otsukarcı, savunduğu fikirleri, idealleri ve uygulamaları ile model şahıs³⁵ özelliği göstermektedir. Bu yüzden eserin ana teması Otsukarcı aracılığı ile verilir.

³⁵“Model şahıs, edebî eserler vasıtasıyla oluşturulan, yaşayış, davranış, düşünüş, ideal ve uygulamalarıyla öncelikle kendi devrine ve daha sonraki dönemlere model teşkil edebilme özelliği

Ali Mervan ile Ömer ise dini istismar eden, ikiyüzlü, menfaatçi tiplerdir. Kendi çıkarları için dini istedikleri gibi kullanıp, insanları kandırırlar.

Eserde hem tarihî hem de hayal ürünü şahıslar kullanılmıştır. Timuçin, Hasan Sabbah, Celalettin Mengü Berti, Ömer Hayyam, Ögeday, Çağatay, Tuluy tarihî şahsiyetlerdir. Yazar, bunların yanında bazı tarihî şahsiyetlerin de isimlerini değiştirerek kullanmıştır. Timuçin'in baba adı Yesükey olarak verilir, bu aslında Yesügay'dır. Annesinin ismi olarak verilen Ulun Eke, gerçekte Houlen Ece³⁶ dir. Eserde Timuçin'in karısını kaçıran Tokta Bey, aslında 1197'de Timuçin'in öldürttüğü Merkit Beyi Tokta-Beki'nin ismidir. Yazarın Timuçin'in kaçırılan karısının ismi olarak verdiği Börte Çoçin, aslında Börte-Fuçin'dir. Bir de eserde Celalettin Mengü Berti'nin babası olarak Mehmet Töküş adı verilmiştir. Tarihte, Celalettin Mengü Berti'nin babasının adı Alâeddin Muhammet'tir.

Otsukarcı, Çakır, Sabiha, Halit, Ömer, Ali Mervan, Talmaç Beyi, Sadi, Ali Mahmut, İrteş, Aşık Kasım, Arslan Bey, Çinli gardiyan, Sebüktay, Sungur yazarın hayal ürünü olan şahıslarıdır.

1. Yazarın Sözü Emet Ettiği Şahıs: Otsukarcı

Roman kahramanı Otsukarcı, bir model şahıstır. Bu model şahıs, anlatma zamanı insanının zaafı ve toplumsal yapının ihtiyaçları üzerine oluşturulmuş bir kahramandır. Romanın anlatma zamanı 1923'tür yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılı. Mustafa Kemal Atatürk, çok uluslu bir devletten sonra üniter bir devlet kurar. Bu üniter devlette yaşayan insanlara da millî kimliklerini tanıtmak ve özgüvenlerini kazanmalarını sağlamak gerekir. Millî duyarlılığı olan bir yazar olan Abdullah Ziya Kozanoğlu da yarattığı Otsukarcı model şahsı ile Türk insanına Türklüğü ve millet olma bilincini anlatmaya çalışmıştır. Mesela Otsukarcı ile Hasan Sabbah arasında şöyle bir konuşma geçer:

— Ne pis konuşuyorsun. Türküm de be adam. Ne korkuyorsun? Türküm diye bağır! Utanacak, korkacak ne var?

gösteren insan unsurlarıdır.” Daha fazla bilgi için bakınız: Yard.Doç.Dr. Abdullah ŞENGÜL, Tahkiyeli Eserlerde “Model Şahıs” Meselesi ve Ömer Seyfettin'in Hikayelerindeki Model Şahıslar Üzerine Bir İnceleme, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 1, Haziran 2003, Afyon 2003, s. 20

³⁶ Timuçin'in annesinin ismi “Ulun Eke” olarak başka edebî eserlerde de görülür. Bakınız: Celâl ESAT, Büyük Yarın, İst., 1910. Bu konuda daha geniş bilgi için: Abdullah ŞENGÜL, Tiyatro Edebiyatımıza Türk Tarihinin Etkisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 2, Aralık 2001, Afyon 2001, 119-136.

—Ben Türk'ten önce Müslümanım. Kurduğum bir mezhebim var. İnandığım bir imanım var. Yüzlerce, binlerce müridim var. Bir buyruğumla benim uğruma canlarını dahi verirler.

—Senin imanın da, kurduğun mezhep de kendine uşak bulup, kişi oğullarının ruhlarını aldatmak için örülmüş tuzaklar. Siz bilgisiz kişileri yalancı cennet vereceğiz, yalancı cehennemlerde yakacağız diye sevinç ve korkular içinde sersemletir, aldatır, peşinize takarsınız. Yeryüzünde kardeşlerinin iyiliği için çalışan adamın inanacağı iman bir tanedir: Doğruluk, çalışmak, kardeşlere yardım. Uğrunda öleceği iman da iki tanedir: Yurdu, bayrağı.”³⁷

Romancı, Otsukarcı'nın şahsında Türk milletine kültürüne ve diline sahip çıkmayı öğütler. Alamut Kalesi'nde Ömer Hayyam'dan bir gazel duyunca şöyle der:

“O ve ona benzeyenlerle biz Türkler övünemeyiz. Yurduna, kendi diline, bayrağına, doğduğu yere yaramış mı? Ben ona bakarım. Türk ulusu bunlara verdiği yaratma, kafa dölüyle övündüğü kadar Türklerden kazandıkları bu değerleri de el diyarına, yabancılara sattıklarını da düşündükçe acınacaktır.”³⁸

Harzemşahi Mehmet Töküş'ün sarayında aşıkları dinleyen Otsukarcı şunları düşünür:

“Türkistan'daki içi aşk, çiçek, dağ, su, kuş, ceylan dolu halk türküleri yerine hemen hepsi insana ölüm, ahret kokusu sunan ağır Bizans ve Arap şarkılarıydı söyledikleri. Bu ağır hava Otsukarcı'yı büsbütün üzmüş, içini ezmişti. Başı bükülmüş, gözü kapalı dinliyordu.”³⁹

Otsukarcı, tok ve doğru sözlüdür, yalan nedir bilmez. İnsanların yüzüne karşı hiç çekinmeden konuşur. Alamut kalesinde Hasan Sabbah'ın yüzüne karşı şunları söyler:

“Timuçin adına buraya gelişim yolumun üzeri olduğundan, kendisini sevdiğimdendi. Sen ise köpeğin birisin, senin için kapının önüne bile çıkmam, adım atmaya üşenirim. Üzerimde kimseden çalınmış bir çaput yoktur. Ben sizin gibi at hırsızı değilim.”⁴⁰

Otsukarcı, çok yiğit bir kişidir. Bundan dolayı ona Batı diyarlarında Yiğit Alp denmektedir. Hiçbir zaman namertlik yapmaz. Celme ile ölümüne dövüşürken Celme'nin ayağı yerdeki bir taşa takılır ve düşer. Otsukarcı onu öldürebilecek durumdadır ama öldürmez ve nedenini şöyle açıklar:

“Sana acımadım Celme Noyan. Seni yere ben yıkmadım. Ayağın takıldı. Böyle düşmüş düşmana vurmak yiğitlik şanımdan değildir. İsterim ki herkes Otsukarcı, Celme'yi kahpecesine değil, bileğinin gücüyle yenmiş desinler”⁴¹

³⁷ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.41-42

³⁸ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.56

³⁹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.116

⁴⁰ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.43

⁴¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 10

Otsukarcı, cesaretinin yanında birçok insanî değere de sahiptir. Düşmanı dahi olsa darda kalmışlara yardım eder. Celme ile savaşırken Timuçin'in kardeşi hanı basar. Amacı Timuçin'i öldürmektir. Celme ve Otsukarcı vuruşmayı keserler. Otsukarcı şöyle bir teklifte bulunur:

“Bahadır, bizim dövüşü sonra yaparız. Görüyorum ki şimdi size kahpecesine yirmi kişi birden saldırmışlar; istersen ölünceye kadar beraber vuruşalım, kılıcım sizin gibi iki alpla birlikte dövüşebilecek kadar temizdir.”⁴²

Otsukarcı, Semerkand'a giderken bir kadın çığlığı duyar ve yoldaşı Çakır ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“— Koşun! Yetişin, adam öldürüyorlar!..

Otsukarcı atını durdurup kulak verdi:

— Bir kadın sesi değil mi Çakır?

— Öyle ama, bize ne?

— Bize ne, ne demek? Sen bu kadar yüreksiz misin? Bir kadına uğrular saldırır da bir Türk eri seyirci mi kalır?”⁴³

Otsukarcı'nın savaşçı kişiliğinin yanında aynı zamanda kültürlü de bir insandır. Olayları yorumlar, fikirler üretir. Timuçin'e romanın başında şunları söyler:

“Yani Çin'e, atalarımızın gittiği yanlış yola. Çin bizden kalabalıktır. Çinlinin dini cengi değil, miskinliği; yaylalarda avlanmayı değil, şehirlerde pineklemeyi aşılır. Çinli, sizden her döl alıştır, yavruya kendi dilini kendi dinini kendi töresini aşılır. Bu yüzden süt bakracına düşen yağ damlası gibi gün geçtikçe yayılır, yel geçtikçe sararırlar. Bizim yolumuz gün batısıdır. Timuçin, Türkleri ardına al, gün batısına doğru git. Giderken de artık bir daha hiç ardına bakma!”⁴⁴

Yazarın bir ressam olması, kişileri tasvir ederken etkisini gösterir. Yazar, yaptığı şahıs tasvirleri ile okuyucunun beyninde adeta şahısların resmini çizer. Otsukarcı'yı şöyle tasvir eder:

“ “Arkasında yamalı bir kaftan, başında tüyleri dökülmüş, rengi atmış bir börk bulunan bu delikanlı uzun, enli kılıcını bir kayışla beline bağlamıştı.”

“Gözleri insanın yüreğini titretecek kadar sert bakışlı idi. Geniş omuzları, yolda yürürken yeri sarsan bacakları çok kuvvetli ve çevik olduğunu gösteriyordu.”⁴⁵

⁴² KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 11

⁴³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 110

⁴⁴ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.18

⁴⁵ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 7

2. Olayların Gelişmesinde Rol Alan Şahıslar

Çakır:

Çakır, Otsukacı'nın Alamut Kalesi'nde tanıştığı bir kişidir. Tanışmalarından sonra bir daha Otsukacı'nın yanından ayrılmaz. En zor anlarında, roman kahramanına yardım eder. Mesela, Alamut Kalesinde ve Çin zindanlarında Otsukacı'yı ölümden kurtarır. Timuçin'e Hasan Sabbah'ın yapacağı suikastı da Çakır ortaya çıkarır ve bertaraf eder. Son olarak Otsukacı'nın sevdiği kız olan Sabiha'yı celladın elinden alır.

Çakır, Hasan Sabbah'ın kalesinden başlayarak Otsukacı'nın en sadık dostu olur. Onun üzerine oynanan oyunları öğrenir ve bu oyunları bozar, en zor şartlarda bile onu yalnız bırakmaz. Anlatıcı onun şahsında okuyucuya gerçek arkadaşlığı, dostluğu, ahde vefayı, anlatmaktır. Çakır, Otsukacı'ya her şeyiyle bağlıdır. Mehmet Töküş'ün sarayından gitmek istemez. Çünkü zenginlik ve bolluk içinde bir hayat sürmektedir. Fakat Otsukacı'yı yalnız bırakmaz, yola çıkar ve şöyle bir nara atar:

“Adam sen de! Seninle beraber olduktan sonra... Dağ başları saray, deve dikenleri börek oluyor.”⁴⁶

Otsukacı ile Hasan Sabbah'ın kalesinde karşılaşan ve bir daha da ayrılamayan Çakır'ı anlatıcı şöyle tarif eder:

“Bu adam cılız, sivri suratlı, seyrek sakallı, yeşil gözlü bir uşaktı.”⁴⁷

Çakır, Otsukacı ile beraber Hasan Sabbah'ın kalesinden kaçtıktan sonra bir handa Otsukacı'ya kendi hayat hikayesini anlatır. Çakır da gençliğinde Otsukacı gibi çok güçlü ve yiğit bir delikanlıdır. Bir gün bir beyin kızını kaçıırır ve memleketini, anasını, babasını bırakıp uzak diyarlara yerleşir. Altı ay sonra karısı bu yeni yerleştikleri yerin beyine kaçar. Çakır da bu beyden intikam almak için onun yanına at uşağı olarak girer. Bu bey Hasan Sabbah'tır. Çakır Otsukacı diye beyin oğlu Halit'i öldürtüp Hasan Sabbah'tan intikamını alır.

Çakır, çok zeki bir kişidir. Semerkand'ta aç kalınca sahte bir derviş kılığına girer. “Ebulçakır el-alevi” diye insanlara kendini tanıtır ve kısa zamanda büyük ün yapar. Çin zindanlarından Otsukacı ve arkadaşları, Çakır'ın zekası sayesinde kurtulur. Otsukacı ve Timuçin vuruşacağı sırada araya Çakır girer, kan dökülmesine engel olur.

⁴⁶ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.147

⁴⁷ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.51

Timuçin (Çingiz Kaan)⁴⁸

Timuçin romanın başında büyük hayalleri olan bir kişidir. O, Göktürk devletini tekrar canlandıracak, bütün Türkleri tek bir bayrak altında toplayacaktır. Bu hayalini başarır, fakat çok acımasız bir kişi olur. Türklükten uzaklaşır. Son olarak Çin’de büyük bir katliam yapar, kadın ve çocuk demeden masum kişileri öldürür. Kimseyi tanımaz olur, günden güne kibirlenir, zalimleşir. Timuçin’in karşısına yine Otsukarcı dikilir:

“Görüyorum ki Timuçin artık kötü bir baş olmuşsun; senin gözünü kan bürümüş, sen acunu ayaklarının altında görmek istiyorsun. Bunun için de yüzlerce, binlerce sayısız ademoğlunun bir birleriyle uğraşmasını, kardeşin kardeşi, babanın oğlu, yoldaşın arkadaşı öldürmesini doğru buluyorsun. Ne istiyorsun? Kazandığın bayraklar, ülkeler, taçlar, erler sana yetmiyor mu? Daha ne istiyorsun? Azınlıktalar diye içinden çıktığın Moğolları hor görüyor, Türk Hakanı’yım diyorsun. Doğru dürüst Türkçe bile bilmezsin. Ademoğlunun kanı, önünde sel gibi akarsa bundan ne kazanacaksın?”⁴⁹

Hasan Sabbah (Şeyhülcebel)

Eserin birçok yerinde Hasan Sabbah, “Şeyhülcebel” olarak geçmektedir. Hasan Sabbah, kötü karakterli bir insandır. Sözüde durmaz, kendi çıkarları için her türlü kötülüğü yapmaktan çekinmez.

Anlatıcı, Hasan Sabbah’ı şöyle tanıtır:

“Kurduğu mezhebin yayılması için birçok suçsuz, güçsüz insanın kanına giren, afyon vererek sarhoş ettiği insanları yalancı cennetlerde kendi şeyhliğine iman ettirdikten sonra katillğe, darağacına kadar yürüten bu adam kızının dizine yaslanmış ağlıyordu.”⁵⁰

Hasan Sabbah, kendisinin cihana söz geçirmek için yaratıldığını sanır, bunun için de iyi ya da kötü elinden ne gelirse yapar. İnsanları hile ile öldürür. Çakır’ın, Timuçin’e söylediği şu sözler onun karakterini çok iyi ifade etmektedir:

“Bunları ben yıllardan beri tanırım. İşleri, güçleri efendileri olan “Şeyhülcebel” adındaki bir dağ uğrusunun buyruklarına göre gizlice adam ağulamaktır. Bunların av olarak seçtikleri adamlar acuna ün salan, yahut salacak olan büyük başbuğlardır. Büyükleri yok ederler ki, kendi küçük efendileri tek başına kalsın.”⁵¹

Otsukarcı, Hasan Sabbah’la da mücadele etmiş ve ona doğru yolda olanların daima kazanacağını ispatlamıştır.

⁴⁸ Cengiz Han

⁴⁹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.231

⁵⁰ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.32

⁵¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.185

Diğerleri:

Sabiha, Hasan Sabbah'ın kızı olmasına rağmen hiçbir özelliği ile babasına benzemez. Babası hilekârdır, sözünde durmaz, işi gücü ortalığı karıştırmak, insanları telkin ve haşhaş ile kandırıp suikastler düzenletmektir. Sabiha ise babasının tam tersine dürüsttür ve yardımseverdir. Babası gibi zalim bir adamdan dahi yoksullar için yardım isteyebilmektedir:

“—Sen misin Sabiha, dedi. Ne istiyorsun? Gene Dere İçi köyünde benden ilaç dileyen bir hastan mı var?”⁵²

Sabiha, Otsukarcı'yla ilk karşılaşmalarından itibaren ona ilgi duymaya başlar ve bu ilgi daha sonra aşka dönüşür. O, ölümüne Otsukarcı'yı sever. Çin sarayında Otsukarcı'nın öldüğüne kanaat getirince Timuçin'i kızdırır ve kendini öldürtmek ister.

Eserde, Otsukarcı'ya tek baş eğdiren de Sabiha'dır. Dere tepe gezen ve hiçbir yerde yerleşik hayata geçerek yaşayamayan Otsukarcı'yı adam etmiş ve dört yıl Semerkand'ta yerleşik olarak yaşatmıştır.

Ömer ve Ali Mervan, kendilerine hoca süsü vermiş iki düzenbazdır. Dini istismar eden, olumsuz tiplerdir. Yazar, onların şahsında İslamiyet'i saptıranları ve kendi çıkarları için kullananları okuyucuya tanıtır:

“Şam'dan gelen Ömer ile Ali Mervan ise aslında Ortodoks Hristiyan iken, İslam dinini daha karlı ve güçlü görerek dinlerini değiştirivermiş iki Lübnanlı idiler. İslam dinini, kendi eski dinleri gibi katılaşmış görmek, insanoğlunu ilah sanarak ona tapmak onlar için daha ilgi çekici oluyordu. Kur'an-ı Kerim'den ayet uyduramazlarsa, kendi söylediklerinin doğruluğunu belirtmek için yemin ederek Hz. Muhammed'in ağzından hadis uydurmaktan çekinmezlerdi. Onlar için, Bağdat'taki Türk hocaları gibi, bir müslümanı doğru yola getirmek için mantık ve akıl esas değildi.”⁵³

Hasan Sabbah, bu ikisini kirli işlerinde kullanır. Özellikle de bir yere elçi gibi gönderip insanları zehirletir. Son olarak Timuçin'i zehirli kama ile öldürmeye gönderilirler ama Çakır durumu fark eder ve bunları etkisiz hale getirir.

3. Dekoratif Unsur Durumundaki Şahıslar

Romanda sadece olayların gelişmesine katkıda bulunan ve asli hiçbir görevi bulunmayan şahıslar da vardır. Bu şahısları şöyle sıralayabiliriz: Celme, Timuçin'in kardeşi Bekter, Hasan Sabbah'ın oğlu Halit, Sadi, Timuçin'in annesi Ulun Eke, Talmaç Beyi, Ali Mahmut, İrteş, Aşık Kasım, Mehmet Töküş, Celalettin Mengü Berti, Türkan

⁵² KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.26

⁵³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.28

Sultan, Börte Çoçin, Tokta Bey, Arslan Bey, Çinli gardiyan, Sebüktaý, Sungur, Ögeday, Çağatay, Tuluy.

b. Zaman

Romanın anlatma zamanı 1923'tür. Yazarın olayı öğrenme zamanı da anlatma zamanına çok yakındır. Çünkü, edebiyatta millîleşmeyle birlikte yazarlarımız Türk tarihine yönelmiştir. Ziya Gökalp gibi değerli mütefekkirlerimiz, Türk tarihinin Osmanlıdan öncesine de dikkat çekmiştir. Cumhuriyetle birlikte Osmanlıdan önceki Türk tarihini araştırma ve bunları eserlerde yansıtmaya büyük bir hız kazanmıştır. Osmanlıdan öncesini eserlerinde yansıtan bir yazarımız da Abdullah Ziya Kozanoğlu'dur. Anlatıcı, eserde vaka zamanını açık olarak vermiştir. Roman "1199 yılının baharı..." diyerek başlar.⁵⁴ Bu olaydan sonra Otsukarcı, Alamut Kalesi'ne gider ve burada bir ay kalır. Bunu anlatıcının şu sözlerinden anlıyoruz:

"Uzun söze ne hacet? Altınlar nasıl alınmış. Otsukarcı ne yapmış? Boş sözlerle canınızı sıkarak istemediğimiz için bir aylık geçen işleri toplayarak Semerkand yollarına düşeceğiz"⁵⁵,

Alamut Kalsinde ayrılan Otsukarcı, Timuçin'in elçisi olarak Semerkand'a Harzemşahi Mehmet Töküş'e gider. Burada da üç ay kalır:

"Otsukarcı, bu sarayda tam üç ay kaldı. Mehmed Töküş, onu bırakmak istemiyordu. Otsukarcı'nın bir dediği iki olmuyordu."⁵⁶

Semerkand'tan sonra Otsukarcı Timuçin'in karısını kaçıran Tokta Bey'in peşine düşer. dört ay yirmi gün sonra onu yakalar.

Timuçin'e karısını geri getirdikten sonra Otsukarcı, Çin'e sefer yapacak olan Timuçin'in işini kolaylaştırmak için öncü kuvvet olarak Çin'e gider. Yaklaşık olarak burada da üç ay kalır.

Son olarak Otsukarcı, Sabiha ve Çakır ile birlikte Semerkand'a yerleşir. dört yıl burada yaşarlar. dört yıl sonra Harezmliler ve Timuçin savaşa tutuşur. Otsukarcı, Hocend kalesinde Harezmlilerle birlikte Timuçin'e karşı savaşır. Buradan Timuçin ile

⁵⁴ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.5

⁵⁵ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.108

⁵⁶ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.141

savaşmak için çıkan Otsukarcı, Gazne ve Kabil'i ayaklandırıp Heft Pervan'da Timuçin'in kuvvetleri ile savaşır.

Romanda geçen olayları zamanını toplarsak dört yıl onbir ay yirmi günlük bir zaman dilimi karşımıza çıkar. Tarihte, Timuçin 1219 yılında Harezmşah Devleti üzerine sefer kararı alır. 1199 yılının baharında başlayan romanın sonunda Timuçin Harezm ülkesine saldırır. Esere göre Timuçin 1204 yılında Harezm ülkesine girer. Yani gerçek tarih ile eserde geçen olayların tarihi arasında on beş yıllık bir fark vardır. Bu da yazarın tarihî olayları eserine yansıtırken, olayların zamanına pek dikkat etmediğini gösterir.

c. Mekân

Yazar, genel olarak romanda anlattığı olaylar için tarihî mekânlar seçmiştir. İlk olay birimi, günümüzde de birçok romana konu olan Alamut Kalesi'nde geçer. İkinci olay birimi yine tarihî bir şehir olan Semerkand'da meydana gelir. Son olay biriminde ise olayların büyük bir kısmı başka bir tarihi mekanda, Çin'in başkenti Pekin'de olur.

Eserdeki üçüncü olay biriminde bir kovalamaca vardır. Bu kovalamaca, Deligün Buldak'ta başlar, Hazar Denizi kıyılarında sona erer.

Romanda meydana gelen olayların geçtiği mekânlar, okuyucuda yüksek bir çağrışım gücüne sahiptir. Mesela, Alamut Kalesi hemen Hasan Sabbah'ı ve Haşhaşîlik tarikatını; Semerkand şehri, egzotik ve zengin bir şehri çağrıştırmaktadır.

Romanda mekan çok geniştir ve roman kahramanı Otsukarcı, Orta Asya'da bugün motorlu araçlarla bile bir hayli güçlkle gezilecek yerler arasında mekik dokumaktadır. Bu kadar geniş bir coğrafyada roman kahramanı Otsukarcı'nın çok kısa sürede dolaşması roman tekniği bakımından bir kusurdur. Romancı bunu gidermeye çalışmış, at sırtında bu kadar uzun mesafelerin kısa zamanda alınmasını okuyucunun garipsememesi için olay arasında açıklamalarda bulunmuştur:

“Gece gündüz pek az dinlenerek yol alıyorlardı.”⁵⁷

Yazarın ressam kişiliği mekânların anlatımında da karşımıza çıkar. Onun tasvirlerinde dikkat çeken husus, mekânı başta insan olmak üzere bütün kültürel öğelerle vermesidir. Örnek olarak verdiğimiz Semerkand tasviri böyledir:

“Şehrin pazarında, çarşısında dolaşırlar. Acem halıları, bakır antika sahanlar ,seccadeler, ipekli kumaşlar, Lahur şalları asılı dükkanlara baktılar. Sokaklarda iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalık gelip gidiyor; satıcılar, pide, şerbet, bir çeşit baharlı çiğ et satıyorlardı. Önü kafesli

⁵⁷ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 109

dükkanların içinde kadınların yemek yediği görülüyordu. Burada, gün batısı diyarlarında, Türkistan'da olduğu gibi kadınlar erkeklerle beraber bulunmuyor, savaşa, çarşıya, tarlaya birlikte gitmiyorlardı. Yüzleri kara peçe denilen bir şeyle örtülü idi.”⁵⁸

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Her yazar, ifade etmek istediği düşünceye, nakledeceği vakaya ve eserine vermek istediği şekle göre anlatıcı ve anlatıcılar yaratmak zorundadır.⁵⁹ Abdullah Ziya Kozanoğlu, Kızıl Tuğ romanında olaya istediği gibi müdahale etmek ve roman şahıslarına dilediğini söyletmek için hakim bakış açısını kullanmıştır. Mesela, yazar roman kahramanı Otsukarcı'ya Türklerin yabancılardan etkilenmesini, onların kültürlerini ve dillerini almalarını eleştirir. Hasan Sabbah'ın kalesindeyken Otsukarcı, Hasan Sabbah'ın kızı Sabiha'nın okuduğu gazeli duyar ve Çakır'la Ömer Hayyam hakkında konuşmaya başlar:

“Kendisini tanımam. O ve ona benzeyenlerle biz Türkler övünemeyiz. Yurduna, kendi diline, bayrağına, doğduğu yere yaramış mı? Ben ona bakarım. Türk ulusu bunlara verdiği yaratma, kafa dölüyle övündüğü kadar Türklerden kazandıkları bu değerleri de el diyarına, yabancılara sattıklarını da düşündükçe acınacaktır.”⁶⁰

Bir model şahıs olan roman kahramanı Otsukarcının, yukarıda söylediği sözlerden günümüzde yaşanan beyin göçüne dair bir ders de çıkarmak mümkündür.

Hakim bakış açısını kullanan yazar, okuyucuya çok kolay mesaj verebilmektedir. Roman kahramanı Otsukarcı'nın yoldaşı Çakır'ın ağzından yazar okuyucuya çalışma ile ilgili şunları söyler:

“Zenginleşip tembelleşen, eğlenceye dalan ulusları, çalışan uluslar bir gün elbet yenecektir ve yener!..”⁶¹

Yazar, hakim bakış açısı sayesinde pek çok bilgiyi okuyucuya zorlanmadan verir:

“Hazreti Muhammed'in zamanında pek sade olan Müslüman dinini, Ümeyye oğullarının (Emevilerin) karıştırıp bulandırdıklarını, sırf kendi hükümdarlıklarının sürekli yaşayabilmesi için dini politikaya alet ederek aslında yumuşak, elastiki bir din olan Müslüman dinini taş kestirip katılaştırdıklarını Türkler ileri sürmüşler, İslam dininin yalnız Araplara değil bütün uluslara

⁵⁸ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.114

⁵⁹ Prof.Dr.Şerif AKTAŞ, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s.78

⁶⁰ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.56

⁶¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.203

yayılmasını istemişlerdi. Emevilerle Abbasilerin bu ayrı yürüyüş yolları İslam dininde birçok yeni mezheplerin çıkmasına yol açmıştı.”⁶²

Yazar, hakim bakış açısını kullanarak Otsukarcı'nın şahsında Türk insanının özelliklerini sıralar. Otsukarcı, zulme ve haksızlığa karşı gelmektedir ve Allah onu kötülüklerle mücadele etmek için yaratmıştır:

“O da, eski bir yoldaşının, Türk bayrağının acuna nam salmasını isterdi. Fakat bu yersiz yasalar, bu zulümler, yanan şehirlerden yükselen kadın, çocuk sesleri; sonra Çin'deki meydan okuyuşunu hiç unutamıyordu. Ne olursa olsun, bir kere vuruşacak, ona gücünü gösterecekti! O, hakan olmak için yaratılmıştı. Bunu anlıyordu. Fakat yenmek için... Tanrı, Otsukarcı'yı yenmek için yaratmıştı.”⁶³

Yazar, romanın bazı bölümlerinde halk hikayesi anlatır gibi davranır:

“Otsukarcı'yı Aşık Kasım'la beraber sarayda bırakarak, onları atlarıyla beraber sarayın karşısında bekleyen Çakır'a gelelim.”⁶⁴

“Sultanın oğlu Celâleddin ile birbirlerine pek çabuk ısındılar. Her gün sarayın bahçesinde cirit oynuyorlar, şarın dışarısına çıkıp at yarıştıyorlardı. At yarıştırmak sözü üzerine Payaza'yı düşündük. Payaza'nın nasıl tekrar ellerine geldiğini anlamak için, Çakır'ı bıraktığımız yere kadar geri gidelim.”⁶⁵

Yazarın ressam olması, romanda belirgin bir şekilde hissedilir. Tasvirleri çok canlıdır:

“Sabah oluyordu. Avluda horozlar ötüşüyor tan yeri yavaş yavaş ağarıyordu. Deligün Buldağın çevresini sarımsı bir renk sarmıştı. Yerde nemli toprakların arasından, ağaçların dallarından tatlı mor renkli kıvrır kıvrır dumanlar yükseliyor”⁶⁶

“İnce ince inleyen bir rüzgar yerden tozları kaldırdı. Önüne rast gelen çadırları, dalları, toprakları tarayarak Çinlilerin ve kaçmakta olan Timuçin'in erlerinin yüzünde bir tayfun gibi şakladı. Arkasından gökyüzü bembeyaz kesildi. Tipi halinde sulu kar yağıyor, keskin kılıç gibi buz taneleri Çinlilerin yüzünü yalıyor, onları donduruyor, göz açtırmıyordu.”⁶⁷

Yazar, sık sık benzetmelerde bulunup anlatımını güçlendirmiştir:

“Her zaman bir aslan yelesi gibi kalkık duran boynu bükülmüş, bir şahin bakışını andıran gözlerinin alevi sönmüştü. Bu bir gün içinde o kadar çökmüş ve solmuştu ki, daha dün sabah

⁶² KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.28

⁶³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.248

⁶⁴ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.120

⁶⁵ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.141

⁶⁶ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.16

⁶⁷ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s.221

onun “Payaza”nın üstünde bir kaplan gibi savaş ettiğini görenler, şimdi belki tanıyamazlardı bile.”⁶⁸

Kişilerin konuşmaları genelde kültürlerine, yetiştikleri çevreye göre iyi ayarlanmıştır. Mesela, Otsukarcı ile yoldaşı Çakır konuşmalarında Türkçe kelimeler kullanırlar. Sahte iki hoca olan Ali Mervan ile Ömer ise konuşurken “nur-ı aynım, ciğerparem, pir aşkına, ism-i celal, Şam-ı Şerif, mirim, af u mağfiret, aliyyülâlâ, dahilek” gibi yabancı kelimeler kullanır. Yine yazar, şahısları bulundukları ortama ve o sırada sergiledikleri karakter özelliklerine göre konuşturmasını bilmiştir. Sahte bir derviş kılığına giren Çakır, son derece sade bir Türkçe ile konuşurken derviş olduktan sonra süslü cümleler kurmaya başlar:

“— Hocam sözlerime karşılık vereceksin. Kimsin? Nereden ge lirsin? Nereye gidersin? — Yeri, göğü yaratan; ins ü cin kaffe mahlûkata can veren Cenab-ı Teala ve Tekaddes Hazretlerinin aciz bir kuluyum. Maşrik’ten gelir, Mağrib’e giderim.”⁶⁹

Eserde anlatılan olaylarla, tarihi olaylar arasında benzerlikler olduğu gibi bazı farkların da bulunduğu gözden kaçmaz. Eserde, söylenilen Ömer Hayyam ile Hasan Sabbah’ın dost olduğu doğrudur. Eserde, Hasan Sabbah’ı Celaledin Mengü Berti öldürmüştür, fakat gerçekte Hasan Sabbah 23 Mayıs 1124 tarihinde Alamut Kalesi’nde eceliyle ölmüştür.

Yazar, eserinde Timuçin’in “Kıyat Börçigin” avulundan olduğunu söylemiştir. Gerçekten de Timuçin’in mensup olduğu aile “Kıyat” ailesidir. Eserde Timuçin’in karısı olarak geçen Börte Çoçin, gerçekte Börte Fuçin’dir. Eserde Börte Fuçin’i Tokta Bey kaçırmış ama tarihte onu kaçıran Merkitler’dir. 1195 yılında Timuçin’in öldürdüğü Merkit Bey’i Tokta-Beki, esere Tokta Bey olarak girmiştir. Eserde, Timuçin’in oğullarının isimleri doğru olarak verilmiştir: Tuluy, Ögedey, Çağatay.

Eserde 1200 yılında Harezmi tahtına geçen Alâeddin Muhammed’in adı Mehmet Töküş olarak verilmiştir. Alâeddin Muhammet, hiddetli bir anında Şeyh Bağdadî’yi öldürtür. Eserde de Mehmet Töküş, Şeyh Mecdettin’i boğazlattırır. Mehmet Töküş’ün oğlu olarak Timuçin’e karşı savaşan Celaledin Mengü Berti, gerçekten tarihte yaşamış ve Moğollarla kahramanca savaşmış bir insandır.

Timuçin, Doğu Sibiry topraklarından geçen, Onon nehrinin sağ kıyısında yer alan, Deli-ün Boldok’ta doğmuştur. Eserde Onon nehri, Cayan ırmağı; Deli-ün Boldok

⁶⁸ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.79

⁶⁹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ. s.142

ise Deligün Buldak olarak geçer. Roman kahramanı Otsukarcı, Hocend Kalesi'nde Moğollara karşı büyük mücadele verir. Tarihte de Moğol istilasını sırasında Harezm ülkesinde Hokand şehri, Moğollara karşı çetin mücadeleler vermiştir.⁷⁰

Yazar, eserinde sade ve akıcı bir dil kullanır. Kullanılan Eski Türkçe kelimelerin anlamları dipnotlarda verilir. Bu kelimeler şunlardır:

Arpakçı (kâhin), avul (köy), cılasın (asker), cenk (savaş), uluğlamak (saygı göstermek), tamu (cehennem), acun (dünya), bağaltay (hırka), pusat (her türlü demir silah ve zırh), noyan (bay, prens), Otsukarcı (yenici), yağı (düşman), konakçı (hancı), dızman (dev, cin), don (elbise), karındaş (kardeş), ongun (alâmet), ıssı (efendi, sahip), cenkçi (savaşçı), od (ateş), sağrak (kadeh), ağı (zehir), otak (çadır), arkış (kervan), sav (haber), sart (tüccar), utacı (doktor), bac (vergi), çaşıt (casus), Çalap (Allah)

Yazar, yukarıdaki kelimelerden bazılarının hem eski hem de yeni şekillerini kullanır. Mesela bazen tamu bazen de cehennem kelimesi karşımıza çıkar:

“— Hey Utacı! Cayan şaklabanı!.. Canını dızmanlar alasıca uğru... Ne cehenneme gömüldün?”⁷¹

“— Otsukarcı ile karşılaşmıyorsam tamunun en kızgın köşesin de yanayım!.. diye haykırdı.”⁷²

Yukarıdaki gibi kullanımlar yazarın anlatma zamanının diliyle vaka zamanının dilini bazen karıştırdığı gösterir. Romanın atmış üçüncü sayfasında Otsukarcı ve onunla mücadele edecek olan kişileri çağırırken “meydancı” şöyle bir ifade kullanmıştır: “Er meydanı erenlere, yar meydanı sevenlere açık, hodri meydan!” Burada meydancının kullandığı “hodri meydan” sözü anlatma zamanına ait bir kelimedir.

Yazar, dipnotlarda kelimelerin anlamlarını verdiği gibi okuyucuyu aydınlatacak bilgiler de vermiştir. Otsukarcı'nın omuzlarına kadar dökülen saçları için dipnotta şunları söyler:

“Türkler, saçlarını omuzlarına kadar bırakır, kesmezdi.”⁷³

⁷⁰ Cengiz Han'la ilgili daha fazla bilgi için bakınız; MEB, Türk Ansiklopedisi, c. 12, MEB Basımevi, 1964, s. 55

⁷¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 148

⁷² KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 149

⁷³ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 39

2. ATLI HAN

ÖZET

Argon ve ona bakması için korsan babası tarafından emanet bırakılmış olan Olcayto Salancı, Viminyak'a gelir. Amaçları bir zamanlar Olcayto'nun babasının, oğlu yirmi yaşına gelince oğluna verilmek üzere Psikopos Margus'a bıraktığı hazineyi almaktır. Argon ve Olcayto, bir lokantada zor duruma düşen Balamir ile Romalılara karşı çetin bir savaşa tutuşurlar. Argon, Olcayto'yu Attilâ'ya yardım istemek amacıyla yollar. Romalılar Olcayto'yu kovalamaya başlarlar. Bir hanın önünde Alangoya adlı bir kızın yardımıyla Roma askerleri Olcayto'yu yaralar. Bu sırada başlangıçta Romalılarla birlik olan Alangoya, hem Olcayto'nun hayatını kurtarır hem de elçilik vazifesini üzerine alarak Attilâ'ya gider. Durumu öğrenen Attilâ gelir ve tam idam edilmek üzere iken Balamir, Argon, yanındaki on iki Türk'ü kurtarır. Argon, işin aslını Attilâ'ya anlatır. Attilâ, hazinenin Margus'tan alınmasını emreder.

Margus'un şehrine giden Olcayto, Argon ve Balamir Margus'a bir oyun tertip ederler. Bu oyun sayesinde hem Margus'u ele geçirip hazineyi alırlar hem de Margus'un şehri, şehrin ileri gelenleri tarafından Attilâ'ya teslim edilir.. Şehrin ele geçirilmesi üzerine tertip edilen eğlencede Olcayto, Alangoya'yı aslen bir Romalı olan Konstas'ın çadırında oynarken görür. Onun ahlaksız bir kadın olduğunu düşünen Olcayto yıkılır. Bunu anlayan Argon buradan uzaklaşmaya karar verir. Bunu Attilâ'ya söyler. Attilâ da onları Konstantinopolis'e Roma İmparatoru Teodor'un yanına elçi olarak gönderir.

Elçi olarak İstanbul'a ulaşan Olcayto, Argon ve Balamir Bizans İmparatoru Teodos'a Attilâ'nın dileklerini iletir. Teodos, cevap için biraz süre ister. Üç arkadaş İstanbul'u gezmeye başlar. Balamir bu sırada, Alangoya'nın kendisine Olcayto'ya verilmek üzere yazdığı mektubu hatırlar. Mektubu Olcayto'ya verir. Mektupta Alangoya, ahlaksız bir kadın olmadığını yazar. Aslen Mısırlı olduğunu ve amacının Attilâ'nın yanında yer alan Konstas ve Edegon adlı Romalı iki kişiden intikam almak olduğunu söyler. Çünkü bu iki Romalı, Attilâ'nın yanına kapağı atmadan önce Roma imparatorunun elçisi olarak Mısır'a gelir. Firavun bunlara Roma imparatorunu kandırmaları karşılığında çok zengin olan Alangoya'nın babasının hazinelerini ve annesini teklif eder. Bu teklifi iki düzenbaz tereddütsüz kabul eder. Firavun, Alangoya'nın babasının hazinelerini ve annesini Romalı elçilere verir. Babası ile

intikam yemini eden Alangoya elçileri takip eder, Attilâ'nın yanına kadar gelir. Olcayto'nun içi bu mektuptan sonra ferahlar.

Üç kafadar İstanbul'a hayran kalır. İstanbul'da Kara Prenses diye anılan ve etrafa korku salan bir kadını ve adamlarını yakalarlar.

Bizans İmparatoru Teodos'un Attilâ'nın isteklerini kabul etmemesi üzerine Attilâ Retye ve Sirmik şehirlerini alır. Bu sırada Olcayto ile Alangoya buluşur. Alangoya, Konstas'ın bir açığını yakalar ve Olcayto Konstas'ı Attilâ'ya götürür. Tam Attilâ, Konstas'ın boynunu vurduracağı sırada Alangoya'nın babası Arpakçı⁷⁴ Sfenks ortaya çıkar, büyü ile Konstas'ı feci bir şekilde öldürür.

Olcayto ve arkadaşları, Yeşil Manastır'ın bulunduğu yere gelir. Buradaki şövalyenin insanları ezdiğini görürler. Halk onlardan yardım ister. Olcayto ve arkadaşları da şövalyeye gereken dersi verir ve buranın artık Attilâ'nın toprağı olduğunu ve kimsenin buraya giremeyeceğini söylerler.

Attilâ'nın danışmanlarından Edegon, Bizans İmparatoru Teodos ile Attilâ'ya suikast düzenlemek üzere anlaşır. Bu suikasta yardım edecek olan Edegon çok yüklü bir para ve valilik alacaktır. Bizans elçileri ile Attilâ'nın yanına dönen Edegon'un planını Olcayto öğrenir ve bozar. Kargaşadan yararlanan Edegon kaçar. Yolda, Arpakçı Sfenks, Edegon'u yakalar. Fakat Edegon, Sfenks'in elinden de kurtulur ve Alangoya'yı kaçıır. Olcayto ve arkadaşları kısıkvrak Edegon'u yakalar. Bu sırada korkudan Edegon'un ödü patlar, ölür. Attilâ suikast için gelen elçileri affeder.

Attilâ, birçok ülkeler aldıktan sonra bir gün düğün yapar. Düğün gecesi gelinin yanına gidince hemen Olcayto ve arkadaşlarını çağırır, ölmek üzeredir. Oğlunu hakan yapmalarını ister ve ölür. Olcayto ve arkadaşları Attilâ'yı kimsenin bilmediği bir yere götürüp defnederler ve sonra ortadan kaybolurlar.

⁷⁴ Arpakçı: Büyücü

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Atlı Han romanı yazarın Kızıl Tuğ'dan sonra yazdığı ikinci romanıdır. Roman ilk defa 1923 yılında basılmıştır. Daha sonra dört baskısı yapılan romanın incelemeye tâbi tuttuğumuz baskısı Bilge Yayıncılık tarafından Kasım 2003'te yapılmıştır.

b. Konu

Romanın başında yazar, eserin konusunun ne olduğunu okuyucuya verir:

“Atlı Han: Tarihlerimizde Attilâ diye anılan büyük Türk Koyunlu devleti Hakanı. Eski Macar yazıcılarından Thwroc, Koyunluların Attilâ kendi dilleriyle “Ethele” namını verdiklerini söyler. İsveç, Norveçlilerin ve Almanların destanlarında “Atlı” diye geçer. Macarca “Atizel” demirci demektir. Biz Attilâ adından çok Atlı Han'ı doğru gördük. Kitabımız, Atlı Han adının doğrusunu bulmak için değil, Türk'ün Avrupada'ki destanlarından birini daha yaşatmak için yazılmıştır.”⁷⁵

Yazarın da belirttiği gibi Atlı Han romanında, Avrupa Hun Devleti hakanı Attilâ'nın döneminde Türklerin hayatı anlatılır. Yazar, kendisinin de belirttiği gibi romanda adeta bir destan anlatır gibi davranır. Roman kahramanı Olcayto Salancı ile yoldaşları Argon ve Balamir sanki birer destan kahramanıdır. Bu üç kahraman, gözlerini kırpmadan her türlü tehlikeye atılır. En büyük destekçileri de zamanın en büyük hakanı Attilâ'dır.

c. Olaylar Örgüsü

Roman altı olay biriminden meydana gelir. Bu olay birimleri şunlardır:

1. İlk olay birimi, Olcayto ile Argon'un Viminyak'a gelmesi ile başlar, Olcayto, Argon ve Balamir'in elçi olarak Roma İmparatoru Teodor'un yanına gitmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Olcayto ve Argon'un Viminyak'a Psikopos Margus'tan emanet hazineyi almak için gelmesi
- Bir lokantada Balamir ile birlikte Romalılarla çarpışmaları
- Olcayto'nun yardım istemek amacıyla Attilâ'ya gönderilmesi
- Olcayto'nun yolda Alangoya ile karşılaşması
- Attilâ'nın gelmesi ve Viminyak'ı ele geçirmesi
- Olcayto, Argon ve Balamir'in Psikopos Margus'un şehrini ele geçirmesi
- Olcayto'nun Alangoya karşılaşması ve Argon ve Balamir'le birlikte Konstantinapolis'e elçi gitmesi

⁷⁵ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Atlı Han, Bilge Kültür Sanat, Kasım 2003, İstanbul, s. 4

2. İkinci olay birimi, Olcayto, Argon ve Balamir'in Teodos'la görüşmesi ile başlar, Olcayto'nun Kara Prenses'i yakalamasıyla son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Üç arkadaşın İstanbul'da dolaşması.
- Balamir'in Alangoya'nın mektubunu Olcayto'ya vermesi.
- Balamir'in hipodromda bir müsabaka yapması ve Bizanslı bir subayı yenmesi.
- Olcayto'nun Kara Prenses'i yakalaması.

3. Bu olay birimi, Attilâ'nın Retye Kalesi'ni ve Sirmik şehrini alması ile başlar, Arpakçı Sfenks'in Konstas'ı öldürmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Alangoya ve Olcayto'nun buluşması.
- Alangoya ve Olcayto'nun Konstas'ın hilelerini ortaya çıkarması.
- Olcayto'nun Konstas'ı yakalaması.
- Arpakçı Sfenks'in Konstas'ı öldürmesi.

4. Bu olay birimi, Olcayto ve arkadaşlarının Yeşil Manastır Köyü'ne gelmesi ile başlar, kötü şövalyeyi ve adamlarını köyden kovmaları ile son bulur. Burada şu olaylar gerçekleşir:

- Yeşil Manastır Köyü'ne şövalyenin gelmesi ve bir delikanlının nişanlısını zorla alması.
- Olcayto ve arkadaşlarının Yeşil Manastır Köyü'ne gelmesi, halkın onlardan yardım istemesi.
- Olcayto ve Balamir'in şövalyenin şatosunu basıp delikanlıyı ve nişanlısını kurtarması.
- Şövalyenin köye saldırması ve Olcayto tarafından köyden kovulması.

5. Beşinci olay birimi, Edegon ile Teodos'un konuşması ile başlar. Edegon'un ölmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar olur:

- Edegon'un Teodos ile Attilâ'ya suikast için anlaşması.
- Edegon ve elçilerin oyununun ortaya çıkması.
- Arpakçı Sfenks'in Edegon'u yakalaması.
- Edegon'un Alangoya'yı kaçırmaması.
- Edegon'un ölmesi.

6. Eserin son bölümünde 451 yılından Attilâ'nın ölümüne kadar geçen olaylar anlatılır ve eser Attilâ'nın ölmesi ve defnedilmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Attilâ'nın düğünü.
- Attilâ'nın ölümü.
- Attilâ'nın defnedilmesi.

d. Tema

Eserin teması, Türklerin çok merhametli ve iyiliksever bir millet olduğudur. Eser boyunca Türklerin ne kadar asil bir millet olduğu ve her zaman mazlumun yanında olduğu vurgulanır. Roman boyunca roman kahramanı Olcayto ve yoldaşları Argon ile Balamir, darda kalmış insanların yardımına koşar. Önce bir handa Olcayto ve Argon Romalılara karşı Balamir'e yardım eder. Daha sonra bu üç yoldaş Bizans'ta insanlara zulm eden ve kimsenin baş edemediği Kara Prenses'i yakalar. Ardından Yeşil Manastır Köyü'ne yardım ederler. Attilâ kendisine suikast yapmak için gelmiş olan Bizans elçilerini affeder.

Yazar, temayı romanın birçok yerinde vurgular. Olcayto, babasından kalan mirası kendisine vermeyen ve Romalılara arkadaşlarıyla birlikte kendisi öldürtmeye çalışan Margus Piskoposunu yakalar ve şunları söyler:

“Bizim atalarımız küçüklere yardım eder, güçlülerle savaşıır. Sen kuvvetli iken seni yendik, şimdi güçsüzsün, söyle, ne istiyorsun?”⁷⁶

Konstantinapolis'te Kara Prenses adında herkesin korktuğu ve kimsenin baş edemediği bir kadın ve adamlarına oğlunu kaptırmış olan bir generalin hanımı Olcayto, Argon ve Balamir'den yardım etmek üzere bir elçi gönderir. Elçi oğlanın kurtarılması için yalvarır ve şunları söyler:

“Oğlumuzu kurtarmaklığımızı Türklerin cesaret ve mertliğinden bekleyerek sizden rica ediyoruz. Bu Kara Prenses denilen insan kasabı kadını ancak siz öldürebilirsiniz.”⁷⁷

Bu sözlerine karşı şöyle bir karşılık alır:

“Biz kılıcımızı her zaman güçlülerin altında inleyenleri korumak için kınından sıyrırız.”⁷⁸

Yeşil Manastır Köyü'nde insanları inim inim inleten Yeşil Şövalye'ye ihtiyar bir Türk akıncısı olan Apakor şunları söyler:

“Şövalye, senin kalbinde kahramanlık denen yüksek histen yok mudur? Sen belinde taşıdığın kılıcın kimsesizleri, güçsüzleri ezmek için yaratılmış bir araç olmayıp zayıf ve

⁷⁶ KOZANOĞLU, Atlı Han, s.92

⁷⁷ KOZANOĞLU, Atlı Han, s.132

⁷⁸ KOZANOĞLU, Atlı Han, s.132

yoksulları korumak için yaratılmış olduğunu bilmiyor musun?”⁷⁹ Apakor’un bu dediklerini roman boyunca Türkler yapar.

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış açısı

Roman hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Anlatıcı romanın başından sonuna kadar bütün olay ve durumlara hâkimdir.

Anlatıcı, olay zamanının özelliklerini bilir ve yeri geldikçe bunları okuyucuya aktarır:

“Olçayto 441 yılında tam yirmi yaşına girmiştir. Bu çağda Günbatısı Roması’nda imparator Valantiyen, Gündoğusu Roması’nda da genç Teodos imparatorluk tacını taşıyor. Her iki imparator da Atlı Han diye tanılan, Tanrı’nın yardımıyla Türk Koyunluların, Medyalıların, Godların, Danovalıların, Agaçırların, Sarkatların, Hunların, Kepitlerin, Satagarların, Semanderlerin, Serkirlerin, Rujlann başbuğ ve tanjusu Attilâ’ya baş adı altında vergi vermektedirler.”⁸⁰

Anlatıcı, eserde meydana gelen olayların geçtiği mekânların bütün özelliklerini bilir:

“Yarım saat sonra yoluna büyük bir meyhane rastladı Olçayto’nun. Önünde üstü kapalı bir bahçe bulunan bu yerde yolcular dinlenir, yemek yer, beygirlerini sular, soluk alırlardı.”⁸¹

Anlatıcı, eserde yapılan bütün konuşmaları bilir, şahısların neler hissettiğini, neler düşündüğünü okuyucuya verir:

“Deminden beri bu ölüm işiyle uğraşmadan yemeğini yiyen güzel kız, bu sefer bu kavgaya göz atarak ayağa kalkmıştı. Bakışlarından arslan gibi çarpışan bir Türk’ü böyle bir tuzağa düşürmek için alet olmasına canının sıkıldığı belli oluyordu. Olçayto, hiç yılmadan tekrar bu gelenlerle kavgaya tutuştu. Yüreği müthiş bir sıkıntı içinde eziliyordu. Çocuk gibi aldatılmış, güzel sandığı bir kızın ne kadar bayağı olduğunu görmüş, sonra da arkadaşlarını ölüme kendi eliyle bırakmıştı.”⁸²

⁷⁹ KOZANOĞLU, Atlı Han, s.171

⁸⁰ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 6

⁸¹ KOZANOĞLU Atlı Han., s.26

⁸² KOZANOĞLU, Atlı Han, s.29

Anlatıcı, romanda meydana gelen olayların bütün ayrıntılarını bilir ve bunları okuyucuya verir:

“Gece gittikçe ilerliyordu. Artık yavaş yavaş sokaklarda coşkun törenler ve sevinç alayları halinde koşup yorulan Attilâ’nın askerleri bile tek tük, birer ikişer kendilerine gösterilen evlere çekiliyorlardı. Sabahleyin erkenden kalkacaklarından Argon, Balamir, Olcayto çoktan yatmışlardı. Fakat yatar yatmaz horlayan Balamir’le Argon’a karşı Olcayto, yatağının içinde durmaksızın kımıldanıyor, sağdan sola dönüyordu. En sonra kalkıp odada birkaç kere dolaştı, pencerenin önüne gelip başını dayadı.”⁸³

Anlatıcı gelecekte olacak olayları bilir ve bunları yeri geldiği zaman okuyucuya açıklar. Olcayto Margus Şehrini ele geçirdikten bir gün sonra Argon’un isteği ile Roma’ya elçi gidecektir. Çünkü sevdiği kız Alangoya’nın kötü bir kadın olduğunu sanır ve yıkılır. Bir gün sonra bu durumu anlayan Argon, Attilâ’dan izin alır ve Roma’ya elçi olarak Olcayto ve Balamir’le birlikte yola çıkar. Bu olayı bir gece önce anlatıcı okuyucuya verir:

“Diğer çadırlarda sazlar çalınıyor. Kazancın verdiği sevinçle içip içip coşan askerler kendilerine bu şan kazandıran, fakat kendisi için her şeyi kaybeden, ertesi sabah da erkenden aralarından ayrılacak olan Olcayto’nun şerefine bağırıyorlardı.”⁸⁴

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Atlı Han romanında olaylar, tek bir zincir halinde verilir. Romanda, meydana gelen olayların merkezinde roman kahramanı olan Olcayto Salancı vardır. Romandaki bütün olaylar Olcayto Salancı’nın etrafında gelişir. Romandaki vaka tipi için, tek bir merkezî şahsın etrafında gelişen birinci tip vaka diyebiliriz. Birinci olay biriminde, Olcayto ve yoldaşları Argon ile Balamir hilekâr Yahudi tüccarlarla ve Romalılarla mücadele eder. İkinci olay biriminde Olcayto, Argon ve Balamir Konstantinapolis’te Kara Prenses ile mücadele eder. Üçüncü olay biriminde, Olcayto ile Konstans çatışır. Dördüncü olay biriminde Olcayto ve yoldaşları Yeşil Manastır Köyü’nü Yeşil Şövalye’den kurtarır. Beşinci olay biriminde, Attilâ’ya suikast için Romalılarla anlaşılan Edegon ile Olcayto arasında bir çatışma vardır. Son olay biriminde ise Attilâ’nın ölümü anlatılır.

Atlı Han romanında vaka, klasik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar kronolojik bir sıra takip edilerek okuyucuya verilir. Birbiri ardına ve sürükleyici bir

⁸³KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 59

⁸⁴KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 99

şekilde meydana gelen olaylar okuyucunun dikkatini canlı tutmayı başarmıştır. Yazar eserinde bunu yaparken tahkiyenin unsurlarına dikkat eder.

b2. Çatışma Unsurları

Eser, insanlara zulm eden kişilerle her zaman mazlumların yanında bulunan, güçlülere karşı güçsüzleri savunan, insanlara yardım etmeyi kendilerine şiar edinmiş Olcayto ve yoldaşları Argon ve Balamir arasındaki çatışma üzerine kurulmuştur. Yazar bu çatışmaları verirken Türklerin hiçbir zaman insanları ezmediğini, daima mazlumların yanında olduğunu, her zaman insanlara iyilik yaptığını okuyucuya verir.

İlk vaka biriminde, Yahudi tüccarlar Balamir'i kandırmıştır. Balamir hakkını isteyince Romalı askerler Yahudilerin yanında yer alır. Yalnız kalan Balamir'e Olcayto ve Argon yardım eder. Burada bir hakimiyet çatışması vardır. Romalılar her yerin hakimi odlularını savunur. Türkler bunlara karşı çıkar ve cihanın hakiminin Attilâ olduğunu savunur. Bu çatışma Türklerin haklılığı ile biter ve Atillâ gelip Viminyak'ı ele geçirir, Romalılar tarafında esir alınmış Türkleri kurtarır.

İkinci olay biriminde, Olcayto, Argon ve Balamir Attilâ'nın elçisi olarak Konstantinapolis'e gider. Burada insanlara büyük bir korku salan ve zorla insanlardan para alan ve kimsenin baş edemediği Kara Prenses'e karşı Romalılar Olcayto ve arkadaşlarından yardım ister. Olcayto ve arkadaşları Kara Prenses ve adamlarını yakalar.

Üçüncü olay biriminde, her zaman kendi menfaatini düşünen eski bir Roma elçisi olan ve daha sonra da Attilâ'nın yanına kapağı atan Konstans ile Olcayto çatışır. Konstans önce Roma imparatorunu para karşılığında Mısırlılara satmıştır. Daha sonra da Attilâ'nın yanına gelmiş ve onun adına halkı soyup soğana çevirmiştir. Konstans'ın iki yüzlülüğünü Olcayto Attilâ'ya anlatır ve onu yakalayıp Attilâ'nın huzuruna getirir.

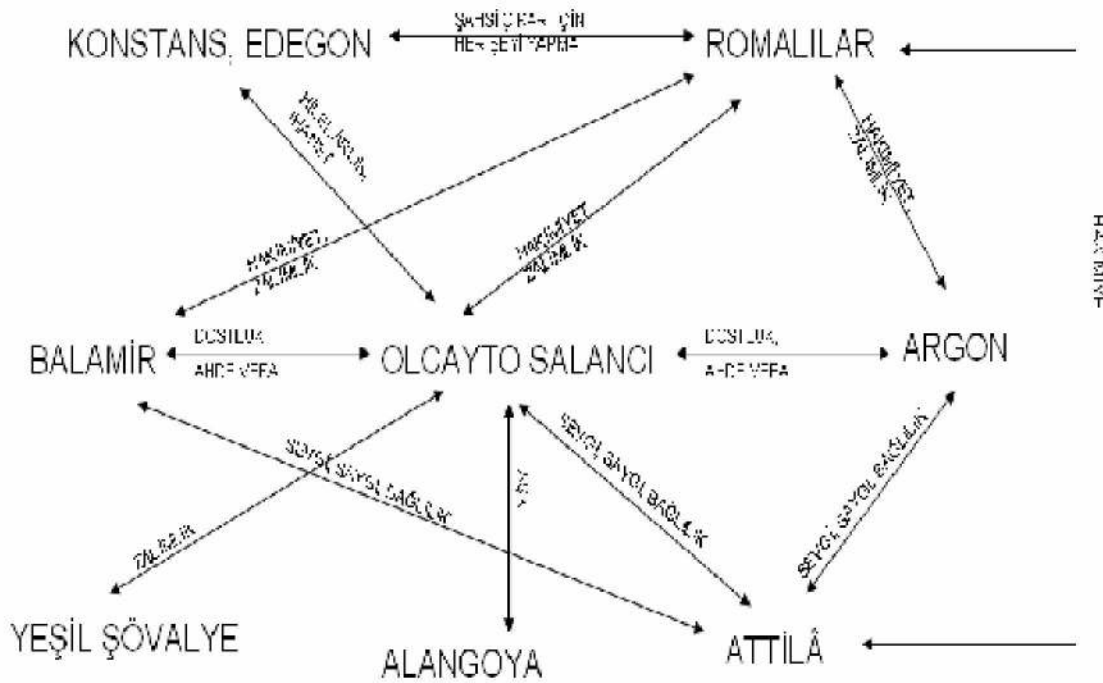
Dördüncü olay biriminde, Olcayto ve yoldaşları Yeşil Şövalye ile çatışır. Yeşil Şövalye, Yeşil Manastır Köyü'nü inin inim inletmektedir. Halk Olcayto ve arkadaşlarından yardım ister. Olcayto ve arkadaşları Yeşil Şövalye'ye gereken dersi verir ve burayı Attilâ'nın toprağı ilan eder. Yeşil Manastır Köyü'ne huzur ve mutluluk gelir.

Beşinci olay biriminde, Olcayto, Attilâ'ya suikast için Romalılarla anlaşılan, eski bir Romalı elçi olan ve daha sonra Attilâ'ya sığınıp elçilik görevi yapan Edegon'un

planını oryaya çıkartır. Olcayto bir kovalamacadan sonra Edegon'u yakalar, Edegon ödü patlayarak ölür.

Son olay biriminde ise bir ahde vefa gösterisi vardır. Attilâ ölür ve sadık adamları Olcayto Salancı, Argon ve Balamir onu kimsenin bilmediği bir yere altın bir tabut içinde defneder.

Eserdeki çatışmaları kısaca şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Atlı Han romanındaki şahısları iki gruba ayırabiliriz:

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Olcayto Salancı, Argon, Balamir, Alangoya, Arpakçı Sfenks, Attilâ, Edegon, Konstans, Yeşil Şövalye, Doğu Roma İmparatoru II. Teodos, Batı Roma İmparatoru Valentiye, Maksimin ve Virjil, Kara Prenses.

2. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Zoiçe, Margus şehrindeki ev sahibesi, Margus şehrindeki subayın karısı, Teodemir Alyon, Kara Prenses'in gizli sığınağının kapısındaki bekçi kız, Kara Prenses'in cellatları, Sirmik şehrinde esirleri bekleyen komutan ve nöbetçiler, Sirmik piskoposu, Jozefin ve Jozefin'in nişanlısı, Apakor, Hancı Sezar, Viminyak şehrinin kale bekçisi, Margus şehrinin kale bekçisi.

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar:

Olcayto Salancı:

Olcayto Salancı, romandaki bütün olayların çevresinde geliştiği kişidir. Eserde Olcayto, alp tipini temsil eder. Yazar, Olcayto'yu yiğitlik, kahramanlık, cihangirlik unsurlarıyla donatmıştır. Olcayto ile atı eserde birbirini tamamlayan iki unsur durumundadır. Olcayto, yiğitliğinin yanında hayatın tadını çıkarmaktan da hoşlanır. Olcayto cuşkun bir mizaca sahiptir.

Anlatıcı, Olcayto'nun dış görünümünü şöyle tasvir eder:

“Olcayto Salancı, kıvrıkcık saçlı, bıyık ve saçları yoluk, gözleri çekik, geniş omuzlu, alay eder gibi güleç bakışlı bir bahadır. Alnının ortasında birleşen kaşları bir keman yayı gibi gergin ve çatık.”⁸⁵

Olcayto Salancı'nın çok güzel bir atı vardır ve bu atı onun çok defa hayatını kurtarır:

“Üzerinde gezdiği, kavga ettiği, yemek yediği, hatta uyuduğu atının ismi Alakuş'tur. Görenler, bilenler, Roma imparatorunun ahırında bile bu kadar güzel, bu kadar yavuz bir at bulunmadığını söylerler.”⁸⁶

Olcayto, mert, doğru sözlü, hiçbir şeyden yılmayan bir bahadır. Her zaman güçlülerin altında ezilen güçsüzlere yardım eder. Romanın başında Balamir'e saldıran Romalılara karşı Balamir'le birlikte savaşır. Daha sonra Roamalıları Kara Prenses'ten kurtarır. Konstans'ın oyununu ortaya çıkartıp, hem binlerce masum insanın kanının dökülmesine engel olur hem de Alangoya'nın Konstans'tan intikam almasını sağlar. Yeşil Manastır Köyü'nde halkı Yeşil Şövalye'nin zulmünden kurtarır. Attilâ'ya karşı yapılacak olan suikast'ı önler. Attilâ ölünce onu bir Türk kağanına yakışacak şekilde defneder.

Argon:

Olcayto'nun hocası ve en yakın dostudur. Olcayto'yu en iyi şekilde eğitir ve hiçbir zaman yalnız bırakmaz. Yazar, Argon ile okuyucuya iyi bir dostun nasıl olması gerektiğini gösterir. Argon da tıpkı Olcayto gibi her zaman zulme uğrayanlara yardım eder.

⁸⁵ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 6

⁸⁶ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 6

Anlatıcı, Argon’u şöyle tasvir eder:

“Bir dev kadar iri yapılı, kalın ve enli kaşlı, yassı burunlu, ufacık kara gözlü, elmacık kemikleri suratından kaçacakmış gibi ileriye fırlamış, sözün kısası, korkunç mu, gülünç mü, anlamak her kesin karı değil. Kocaman ağzını açarak kahkahalarla gülmeye başladı mı bir beygir çenesini andıran ağzındaki dişleri gözüktür. Bu dişlerin gözükmesi yağılarını sapır sapır titretir. Kolunu sıvazlayıp da kılıcına el attıktan sonra önünden kurtulanı gören olmamıştır.”⁸⁷

Olcayto ve Argon, ayrılmaz bir ikilidir. Romandaki olayların merkezinde bulunan Olcayto’nun yanında daima Argon yer alır. Hiçbir zaman ayrılmazlar:

“Ta Kostantinopolis denilen Gündoğusu Roması’nın başarısından Günbatısı Roması’nın başarı Roma’ya kadar onları herkes tanımıştı. Onlara “İki atlılar” derler. Anneler uyumayan çocuklarını Argon geliyor diye korkutur; boynu bükük öksüzler, Olcayto’nun kendilerine yardım için şarlarına uğramasını beklerlerdi.”⁸⁸

Balamir

Balamir, Olcayto ve Argon’un en yakın dostudur. Romanın başında Balamir’i Romalılar bir handa tek başına sıkıştırır. Olcayto ve Argon Balamir’e yardı eder ve bu andan sonra hiçbir zaman ayrılmazlar. Yazar, tıpkı Argon’da yaptığı gibi Balamir’de de gerçek dost tipini çizer.

Balamir, yiğitliğinin, mertliğinin yanında çok obur bir insandır:

“Tamam, işte bu Balamir o Suptar’ın oğlu. Fakat babasının bunun yanında bir sinek kadar sözü edilmez. Bu bir oturuşta beş somun, iki buçuk kaz, dört güğüm kırmızı şarap yer içer, siler süpürür, daha var mı? diye çevresini araştırır.”⁸⁹

Diğerleri:

Alangoya, Mısırlı bir kızdır. Mısır’a Romanın elçisi olarak gelmiş olan ve Alangoya’nın babasının serveti ve annesi karşılığında Roma’yı satan Edegon ve Konstans’tan intikam almak için peşlerine onların peşine düşer. Olaylar onu Olcayto ile karşılaştır ve aralarında bir aşk doğar. Romanda Alangoya sevdiğine bağlı olmasına karşı içindeki intikam ateşi bazı anlarda onu Olcayto’dan uzaklaştırır.

Arpakçı Sfenks, Alangoya’nın babasıdır ve kızıyla birlikte Edegon ve Konstans’ın peşine düşmüştür. Büyü işleri ile uğraşır. İnsanlar ondan çok çekinmektedir.

⁸⁷ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 6

⁸⁸ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 7

⁸⁹ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 10

Attilâ, tam bir Türk Kağanı tipidir. Cesurdur, darda kalanlara yardım eder, zekidir, hitabeti güçlüdür, bağışlayıcıdır, yok yere kan dökmekten hoşlanmaz.

Edegon ve Konstans şahsi menfaatlerini her şeyin üzerinde tutan tipi temsil ederler. Onlar için dünyada menfaatlerinden önemli bir şey yoktur.

Doğu ve Batı Roma İmparatorları Attilâ'ya baş eğmiş iki imparatorudur.

Kara Prenses, insanlardan korku yoluyla para sızdıran bir insandır.

Maksim ve Virjil, Attilâ'ya suikast için Edegon'la birlikte Attilâ'nın yanına gelen iki Roma elçisidir.

Yeşil Şövalye, himayesindeki insanlara her türlü zulmü yapan bir insandır.

b. Zaman

Atlı Han romanında, yazarın anlatma zamanı 1923'tür. Yazarın olayları öğrenme zamanı da bu tarihe çok yakındır. Yazar, ilk tarihi romanını da aynı yıl kaleme almıştır.

Romanda olaylar, M.S. 441 yılında başlar ve 451 yılına kadar devam eder. Yazar, eserinde bazen olayların ne kadar zamanda geçtiğini verirken bazen de hiçbir zaman kavramı kullanmaz, olayların ne kadar zamanda gerçekleştiğini kestiremeyiz. İlk olay biriminde yer alan olaylar dokuz gün sürer. İkinci olay birimindeki olaylar Olcayto, Argon ve Balamir'in Viminyak'tan çıkıp Konstantinapolis'e varmalarına kadar devam eder. Yazar bu yolculuğun tam olarak ne kadar sürdüğünü vermez, sadece satır aralarında aylarca sürdüğünü söyler. Viminyak'tan ayrılacakları gün Alangoya Balamir'e bir mektup verir ve bu mektubu Olcayto'ya iletmesini söyler. Balamir bu mektubu unutur ve Konstantinapolis'te aklına gelir. Anlatıcı burada şöyle der: "Mektup aylarca Balamir'in şapkasında kaldığı için yağlanmışır."⁹⁰ Olcayto ve arkadaşlarının Konstantinapolis'te ne kadar kaldıkları hakkında belli bir süre verilmez. Üçüncü ve dördüncü olay birimlerindeki olayların da ne kadar sürede meydana geldiğini kestiremeyiz. Romanın son olay biriminde yazar olayların bitiş tarihi olan Attilâ'nın ölüm yılı olan 451 yılını verir.

c. Mekân

Atlı Han romanında geçen yer isimleri şunlardır: Mesya, Vinyak, Konstantinapolis, Mesya'da Retye Kalesi, Panyon'da Sirmik şehri.

Romanda olaylar Viminyak şehrinde başlar. Bu şehirde meydana gelen olaylar bir handa ve şehrin zindanında gerçekleşir. Viminyak'tan sonra Olcayto ve arkadaşları

⁹⁰ KOZANOĞLU, s. 114

Margus Piskoposu'nun şehrine gider. Bu şehirdeki olaylar piskoposun kalesinde meydana gelir.

İkinci olay biriminde olaylar, Konstantinapolis'te geçer. Yazar buradaki mekânları verirken günümüzle bağlantı kurar:

“Marmara kıyılarından bu meydana (Sultanahmet meydanı) kadar, taşı getirebilmek için demirden yol yaptık.”⁹¹

“Meydan çok büyüktü, Gündoğusu taraflarında (şimdi üniversite) burmalı bir sütun üzerinde ayakta bir heykel görünüyordu.”⁹²

Buradan da anlaşılacağı üzere yazar bildiği mekânları eserinde kullanırken pek fazla gerçekten kopmaz. Fakat şu an Avrupa sınırları içinde bulunan mekânları kullanırken yalnızca şehir isimlerine bağlı kalır, olayların geçtiği mekânları tamamen hayal gücü ile üretir.

Üçüncü olay birimindeki olaylar, Sirmik şehrinde meydana gelir.

Dördüncü olay birimindeki olaylar Yeşil Manastır'da gerçekleşir. Burada olayların bir kısmı bir köyde bir kısmı da Yeşil Şövalye'nin şatosunda ortaya çıkar.

Beşinci olay biriminde olaylar, önce Tapise şehrinde ardından da Attilâ'nın bulunduğu Tuna ile Tirza ırmakları arasındaki Peşte şehrinde geçer.

Romanın son olay birimindeki olaylar ise Tuna nehri kenarındaki Niş şehrinde meydana gelir.

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Yazar, romanında sade bir dil kullanır, diğer romanlarında olduğu gibi Eski Türkçe kelimelere yer verir ve bu kelimelerin anlamlarını dipnotlarla okuyucuya açıklar. Romanda geçen Eski Türkçe kelimeler şunlardır:

Kırgız (At üzerinde gezen başıboş savaşçılara verilen isim), uğrulamak , sungur (Attilâ'nın bayrağında ve tolgasında resmi bulunan büyük kuş), don (elbise), yağı (düşman), avul (köy), ıssı (efendi, sahip), acun (dünya), çamçak, cilâsın (asker), baç (vergi), arpakçı (sihirbaz, büyücü), cenkçi (savaşçı), yağı (düşman), ünlenmek (adının duyulması), alkış , ıssı (sahip), şar (şehir), sakınca (muhafız).

Yazar pek fazla olmamakla birlikte eserinde deyimleri de kullanır. Yazarın kullandığı deyimler şunlardır:

⁹¹ KOZANOĞLU, Atlı Han,s. 110

⁹² KOZANOĞLU, Atlı Han,s. 111

“Canını dizmanlar alsın, canı sıkılmak, tazı görmüş tavşan gibi yılmak, boca etmek, Tanrı alkış versin, destur almak, kurt kokusu almış kaz yavrusu gibi korkmak.”

Yazar kişileri konuştururken çoğu zaman olay zamanına göre konuşturmaya çalışırsa da bunda pek başarılı olduğu söylenemez. Kişiler çoğu zaman anlatma zamanının kelimeleri ile konuşur. Kafir, kelimesi bize İslamiyet’le girmiş ve kullanılmıştır. Ama eserde Argon kafir kelimesini kullanır:

“Biraz daha yürüdüler. Nöbetçi başına geleceği bilmediğinden dişleri arasında ıslık, bir şarkı tutturmuş, kısa adımlarla gidip geliyordu. Argon güldü:

— Kafirin keyfine diyecek yok... Bak şarkı söylüyor.”⁹³

Yazar, anlatma zamanına ait olan fino kelimesini kullanır:

“Demirden kemik yalamaya alışmamış olan bu finocuklar sıçan yavrusu gibi kaçıştılar.”⁹⁴

Yazar, eserinde halk hikâyesi anlatır gibi davranır, kendini gizleyemez. Romanın başında “ Yazımızın en zorlu kahramanı olan Argon’la, Olcayto Salancı’yı okuyucularımıza tanıtalım.”⁹⁵ İfadesini kullanır. Bu tip ifadeler yazarın roman tekniği bakımından bir kusurdur. Hakim bakış açısını kullanan yazar bu tip ifadeleri kullanmadan, doğrudan istediğini okuyucuya anlatabilir. Halk hikâyesinde karşılaşacağımız bu tip ifadelere romanın birçok yerinde rastlarız:

“Bununla beraber, ben okuyucularıma şöyle kararlardan bir yaş söyleyeyim, o da Olcayto’nun yaşının iki misli olan kırktır.”⁹⁶

“Olcayto’yu Attilâ’ya, Sezar’ı da şar sokaklarında er aramaya giderken bırakıp; meyhaneye kendi kendilerini kapayan Argon ve arkadaşlarının yanına dönelim.”⁹⁷

Romanında hâkim bakış açısını kullanan yazar, olaylara istediği gibi müdahale eder, istediği mesajı okuyucuya zorlanmadan verir:

“Onlar olmasa biz aç kalırız. Kurnazlık ve kazanç Yahudilerin, kavga ve kazıklanmak da Türklerin alın yazısı...”⁹⁸ Yazar bu sözleriyle Türklerin 1699’dan itibaren geri çekilişlerine, her yönden sömürülmelerine, cepheden cepheye koşmaları sonucunda hiçbir şey elde edememelerine telmihte bulunur.

⁹³ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 68

⁹⁴ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 53

⁹⁵ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 7

⁹⁶ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 7

⁹⁷ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 19

⁹⁸ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 13

Yazar, eserin birçok yerinde Türklerdeki kardeşliği vurgular. Burada, yeni yeni millet olma bilincine ulaşan insanlara Türklerdeki birbirine arka çıkma, destekleme, kollama özellikleri okuyucuya verilir:

“İçlerinden bir ikisinin hakkını yedik diye çarçabuk birleşip üstümüze çullandılar. Bir tanesi bir oturuşta bir kuzuyu temizler, bir kaplanla dövüşecek kadar cesur ve kuvvetlidirler. Bizde o yürek, o kuvvet nerede? Kardeşlere karşı böyle candan yardım nerede?”⁹⁹

Hâkim bakış açısını kullanan yazar bazen olaylara müdahale etmekten de ileriye gider ve roman kahramanı Olcayto ve arkadaşları için “dostlarımız” ifadesini kullanır.

Yazar merakı arttırmak için bazen sorular sorar, olayların akışını yarıda keser ve başka bir olaya geçer:

“Alangoya bir geyik gibi sıçradı. Avludaki Romalı ölülere bakmaya lüzum bile görmeden Alakuş’a atladı. Olcayto kadar usta bir binicilikle sürdü gitti. Acaba yetişebilecek miydi?”¹⁰⁰

“Arkadaşlarını beklediği günlerde Olcayto’nun ne kadar korku ve üzüntü içinde olduğunu siz de düşünebilirsiniz. Acaba yakalanmışlar mıydı? Acaba bu işi becerememişler miydi? Yoksa hiçbir şey yapamadıklarından hiçbir gün çıkamayacaklar mıydı?”¹⁰¹

Yazar, anlatımını güçlendirmek maksadıyla benzetmelerden faydalanır:

“Tunç bir tokmağın kağıttan yapılmış heykellere çarparak yere yıkması gibi dört Romalı iki darbeye tozların içine yuvarlanıp katılıp kaldılar.”¹⁰²

“Deve dikenini yemiş eşek yavrusu gibi düşünüyorlar.”¹⁰³

Yazar, romanda orijinal ifadeler kullanır:

“Yaşamak denilen uyuz köpeğin kuyruğuna bağlanmış boş bir çamçak gibi böyle yuvarlana yuvarlana nereye kadar gideceğiz, Argon?”¹⁰⁴

“— Herif tatlılıkla bizim içeriye girmemizi istemez.

Argon omuzlarını silkti:

— Canı isterse, biz de bir demir parçası yalatırız. O zaman görüp, işitemeyeceği için istese de istemese de gireriz.”¹⁰⁵

⁹⁹ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 65

¹⁰⁰ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 33

¹⁰¹ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 75

¹⁰² KOZANOĞLU, Atlı Han, s.29

¹⁰³ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 47

¹⁰⁴ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 5

¹⁰⁵ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 66

Yazar, romanında tarihî gerçekliğe bağlı kaldığını belirtmek amacı ile bazı yerlerde verdiği bilgilerle ilgili dipnotlar verir. Yazar Attilâ'yı şöyle tasvir eder ve verdiği dipnotta da bu tasviri Tarihçi Jornadis'ten aldığını belirtir:

“Attilâ kısa gövdeli, geniş göğüslü, esmer tenli, başı büyük, gözleri çukur, saçları kır, bıyıkları seyrek. Basık boynu, korkunç bir durumu vardı. Yirmi otuz adım geride de en önde namlı komutanlar olmak üzere askerleri geliyordu.”¹⁰⁶

¹⁰⁶ KOZANOĞLU, Atlı Han, s.51

3. TÜRK KORSANLARI

ÖZET

Akdeniz’de yol alırken Türk denizcileri Rodos şövalyeleri ile karşılaşır. Şövalyeler, geminin kaptanı ve Barbaros kardeşlerin en büyüğü olan İlyas Reis’i şehit ederler. Kardeşlerin en küçüğü olan Hızır Reis şövalyelere esir düşer. Hızır Reis Rodos’tan kendisi gibi orada esir bulunan Aydın Reis’in yardımıyla kaçar. Denize açılan Hızır, ağabeyini öldüren ve kendini de esir alan Rodoslu Amiral Bergenger’den öcünü alır. Bu arada sarhoş olan Kelle Bekir ve geleceğin Turgut Reis’i Levent Turgut bu sefere katılamaz. Levent Turgut, Antalya’da bileğinin gücü ile bir gemiye reis olur.

Hızır Reis’in ağabeyi Oruç Reis, cesareti ve aklı sayesinde Papa’ya ait iki büyük gemiyi ele geçirir. Anriko adındaki bir esir Türklere sığınır. Anriko’nun yardımı ile büyük bir hazine elde ederler.

İspanyolların katletmek istedikleri Müslümanları, Türk korsanları Afrika’ya kaçıırırlar. Bunun üzerine İspanyollar Afrika’ya geçer. Müslüman Berberiler, Türk korsanlarından yardım isterler. Oruç ve Hızır Reisler Becaye Kalesi’ni kuşatırlar, fakat kaleye hücum edilirken bir top mermisi Oruç Reis’in kolunu koparır, kuşatma yarım kalır.

Paksi Adası’na erzak ihtiyacı için çıkan Turgut Reis’i ada ahalisi bir hile ile esir almak ister. Ancak Turgut Reis aklı ve gücü ile bu oyunu bozar ve tekrar denizlere açılır. Turgut ile Hızır Reisler karşılaşırlar ve Venedik körfezinde Andrea Dorya’yı sıkıştırırlar. Andrea Dorya ve Şövalye Lavalet, Kontes Difondi’nin yardımıyla Hızır ve Turgut Reislerin elinden kurtulur.

Oruç Reis, Becaye Kalesi’ni tekrar kuşatır. Dış kaleyi ele geçirir ama Arapların ihaneti nedeniyle iç kaleyi ele geçiremez, karadan Şerşel şehrine çekilir.

Cezayirliler İspanyolların baskısında iyice bunalırlar ve Oruç Reis’ten yardım dilerler. Bunun üzerine Oruç Reis, Cezayir’e gider ve buraya sultan olur. Oruç Reis burada önce kendisine tuzak kuran Berberîleri etkisiz hale getirir, daha sonra da Cezayir’e saldıran İspanyolları püskürtür. Tlemsen Kalesi’ni ele geçiren Oruç Reis tuzığa düşürülür ve kale İspanyollar ve Berberiler tarafından sarılır. Kaleden kuşatmayı yarıp çıkan Oruç Reis bir nehrin kenarında şehit olur.

Oruç Reis’in yerini ileride Barbaros Hayrettin Paşa adıyla anılacak olan Hızır Reis alır. İspanyol ve Araplardan oluşan bir ordu Hızır Reis’in hâkimi bulunduğu

Cezayir’e saldırır. Hızır Reis ve leventleri İspanyolları ve Arapları büyük bir yenilgiye uğratarak, Oruç Reis’in intikamını alırlar.

Kanunî Sultan Süleyman, Hızır Reis’i İstanbul’a çağırır ve “Kaptan-ı Derya” yapar. Hızır Reis ilk seferini İtalya’ya düzenler. Ardından Andrea Dorya’nın komutasındaki Haçlı donanmasına karşı Preveze’de büyük bir zafer kazanır. Turgut Reis bu savaşta çok büyük yararlılıklar gösterir.

Cenevizliler, Turgut Reis’i gafil avlayıp esir alırlar. Turgut Reis gizlice Hızır Reis’e haber yollar. Hızır Reis iki yüz parçalık bir donanma ile gelir ve Turgut Reis’i kurtarır.

Fransa Kralı Fransuva, Kanunî’den Şariken’e karşı yardım ister. Kanunî, Hızır Reis’i gönderir. Hızır, Fransa donanması ile Niş kalesine saldırır, fakat Fransızların düzensizliği ve savaşmak istememesi canını sıkarak, İtalya sahillerini yakarak İstanbul’a döner. Bir müddet sonra da İstanbul’da hayata gözlerini yumar.

Hızır Reis’in ölümünden sonra denizlerde Türk korsanlarının başı Turgut Reis olur. Mehdiye kalesini ele geçiren Turgut Reis’ten kaleyi Hristiyanlar büyük kayıplar vererek geri alırlar.

Cebre koyunda Andrea Dorya komutasındaki Haçlı donanması, Turgut Reis’i ansızın sıkıştırır. Turgut Reis, gemilerini karadan yürütüp adanın arkasından denize açılarak, bu tuzaktan kurtulur.

Kanunî, Trablusgarb’ı ele geçirmek amacıyla bir donanma hazırlar. Bu donanmanın başına Turgut Reis’i verir. Zorlu bir mücadeleden sonra Turgut Reis Trablusgarb’ı alır, fakat kendisine vaat edilen bu yerin beylerbeyliği başka bir dönme paşaya verilir.

Kanunî, Turgut Reis’in devlete olan faydalarını öğrendikten sonra onu Kaptan-ı Derya yapmak ve ona Cezayir’i vermek ister. Devşirme vezirler buna engel olur. Bunu duyan Turgut Reis, destursuz bir şekilde padişahın huzuruna çıkar, olayları anlatır. Kanunî de ona Cezayir Beylerbeyliğini verir.

Hristiyanlar, Trablusgarb’ı Türklerden almak amacıyla bir donanma kurarlar. Ancak donanmanın bir kısmı yolda helak olur. Geri kalanlar da Trablusgarb’a varınca Turgut Reis’ten korkusuna Cebre adasına kaçıp, burada sağlam bir kale yaparlar. Bu donanmayı haber alan Türkler Malta’ya ani bir baskın yaparak Cebre adasına yönelirler,

adayı kuşatırlar. Haçlı donanmasını yok ettikten sonra kaleye hücum ederler. Turgut Reis, burada çok büyük bir zafer kazanıp kaleyi ele geçirir.

Cebre Zaferi'nden sonra Turgut Reis, Malta Adası'ndaki bir kaleyi zorlu bir kuşatma sonunda fetheder, ancak kaleye girerken şehit olur.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Türk Korsanları, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun üçüncü tarihî romanıdır. Romanın ilk baskısı 1926 yılında yapılmıştır. Daha sonra üç baskı yapan romanın son baskısı Ekim 2005'te Bilge Kültür Sanat tarafından gerçekleştirilmiştir. İncelediğimiz metin bu son baskıya aittir.

b. Konu

Türk Korsanları, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun Kızıl Tuğ'u takip eden üçüncü tarihî romanıdır. Kitabın önsözünde yazar eserin konusunu şöyle açıklar:

“İngilizlerin daha ortada adı bile geçmeyen bir tarihte İspanyol, Portekiz, İtalyan gibi zamanın deniz kurtlarını önlerine katıp Akdeniz'den kovan; Mussolini'nin “Bizim Deniz” hülyasını Türkler adına gerçekleştiren Anadolu'nun Akdeniz'e saldığı Türk korsanlarının destanıdır.”

Yazar, romanında Barbaros Kardeşlerin ve Turgut Reis'in hayatını destansı bir şekilde anlatmıştır.

Roman, konusunu Türk denizcilik tarihinden almaktadır. Bunda Bahriye Mektebi Hocalarının, arşivlerini Abdullah Ziya'ya açmalarının etkisi de büyüktür. Romanda, korkusuz deniz leventleri Oruç Reis, Hızır Reis ve Turgut Reis'in hayatları, üç bölüme ayrılarak anlatılmıştır.

Yazar, romanında Türklerle Hristiyanların denizlerdeki mücadelesini verirken bir yandan da Osmanlı devletindeki bozulmayı gözler önüne serer. Osmanlı Sarayı'nda dönme-devşirme takımı her şeye hakim olmuş, Türkler saraydan iyice dışlanmış.

c. Olaylar Örgüsü

Türk Korsanları romanı dokuz olay biriminden oluşur:

1. Romanın ilk olay birimi, Oruç Reis'in Rodos Şövalyeleri ile olan savaşı ile başlar. Hızır Reis'in şövalyelerden intikamını alması ile sona erer.

- Oruç Reis'in Rodos Şövalyeleri ile olan savaşı
- Hızır Reis'in Rodos Şövalyelerinin elinden kurtulması
- Hızır Reis'in Rodos Şövalyelerinden intikamını alması

2. İkinci olay biriminde sadece bir olay gerçekleşir. Hızır Reis'in seferine katılamayan Turgut, bileğinin gücü ile bir gemiye reis olur.

3. Üçüncü olay birimi, Oruç Reis'in Papa'ya ait iki büyük kalyonu¹⁰⁷ ele geçirmesi ile başlar, Anriko, Salih ve Aydın Reislerin büyük bir hazineyi ele geçirmesi ile son bulur.

- Oruç Reis'in Papa'ya ait iki gemiyi ele geçirmesi.

- Salih Reis, Aydın Reis ve Anriko'nun İtalya'ya gitmesi ve bir dükün hazinesini ele geçirmeleri.

4. Dördüncü olay birimi, Oruç ve Hızır Reislerin Becaye Kalesi'ni kuşatması ile başlar, Oruç Reis'in kolunun kopması üzerine kuşatmanın kaldırılması ile son bulur.

- Oruç ve Hızır Reislerin Becaye Kalesi'ni kuşatması.

- Oruç Reis'in kolunun kopması ve kuşatmanın kaldırılması.

5. Beşinci olay biriminde tek bir olaydan oluşur:

- Turgut Reis'in tuzağa düşürülmesi ve bu tuzaktan kurtulması.

6. Altıncı olay birimi, Oruç Reis'in Becaye Kalesi'ni kuşatması ile başlar, şehit olması ile son bulur.

- Oruç Reis'in Becaye Kalesini kuşatması ve Şerşel'e çekilmesi.

- Oruç Reis'in Cezayir Sultanı olması.

- Salih Reis ile Anriko'nun Oruç Reis'e yapılacak suikastı engellemesi.

- İspanyollar ile Berberîlerin, Oruç Reis'e saldırması.

- Hızır ve Turgut Reislerin, Andrea Dorya'yı sıkıştırması.

- Oruç Reis'in şehit olması.

7. Yedinci olay birimi, Hızır Reis'in ağabeyi Oruç Reis'in yerine geçmesi ile başlar, Turgut ve Salih Reislerin Düşes Difondi'yi kaçırmaya teşebbüsleri ile sona erer.

- Hızır Reis'in İspanyollarla ve Araplarla mücadelesi

- Aydın ve Salih Reislerin, Oruç Reis'in intikamını alması

- Adakale'nin alınışı

- Düşes Difondi'yi kaçırmaya teşebbüsü

8. Sekizinci olay birimi, Hızır Reis'in Kaptan-ı Derya olması ile başlar, hayata gözlerini yumması ile sona erer:

- Hızır Reis'in İstanbul'a gitmesi ve kaptan-ı derya olması

- Hızır Reis'in İtalya üzerine sefere çıkması

- Hızır Reis'in Haçlı donanmasına karşı Preveze'de büyük bir zafer kazanması

¹⁰⁷ Kalyon: Yelkenle ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü.

- Turgut Reis'in esir düşmesi ve Hızır Reis'in onu kurtarması
- Hızır Reis'in ölümü

9. Dokuzuncu olay birimi, ölen Hızır Reis'in yerine Turgut Reis'in geçmesi ile başlar, Malta'da bir kaleyi alıp şehit olması ile son bulur.

- Turgut Reis'in Mehdiye kalesini ele geçirmesi, Hristiyanların kaleyi geri alması

- Turgut Reis'in Cebre koyunda sıkıştırılması ve kurtulması
- Turgut Reis'in Trablusgarp'ı ele geçirmesi
- Kanunî'nin Cezayir'i Turgut Reis'e vermesi
- Turgut Reis'in Trablusgarp'ı geri almak için oluşturulan Haçlı donanmasını yok etmesi

- Turgut Reis'in Malta'yı alması ve şehit olması

d. Tema

Romanın önsözünde yazar kitabın yazılış amacı ile ilgili olarak şunları söyler:

“Türk korsanlarını yetiştiren Anadolu'dan yeniden onlara eş olmasa bile onlara yakın değerinde yeni kahramanların yetişmesi için Türk çocuklarının yüreklerinde ufak bir kıvılcım olsun uyandırabilirsem benim için en büyük kazanç olacaktır.”¹⁰⁸

Yazarın, yukarıdaki söylediklerinden de anlaşılacağı üzere o, tarihten bir kesit sunarak okuyucularına atalarının kahramanlıklarını anlatır. Atalarının 16. yüzyılda Avrupa'yı nasıl titrettiklerini gösterir. Bütün Avrupa'nın birleşmesine rağmen Türklerin onları nasıl hezimete uğrattıklarını gözler önüne serer. Yazar, şanlı mazimizi gençlerimizin öğrenmesini ve bundan güç alarak çalışmasını amaçlamaktadır. Bunu verirken de, tarihin gördüğü en büyük denizcilerden olan ve olağanüstü başarılar gösteren Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) ve onun yetiştirdiği Turgut Reis'i idol olarak kullanır. Turgut Reis, romanın sonlarına doğru yazar tarafından şöyle konuşturulur:

“Bana bak, Uluç, bana bak! Her bir uzvum parça parça olup da ölsem, senden ve sizden cesedim ne kadar uzak ve belirsiz bir yerde olsa, eğer bir gün gözümde şimdi benim önümde bir ıslak köpek gibi titreyerek kaçacak delik arayan bu kafirlere yenildiğinizi, hele önlerinden kaçtığınızı, onlardan aşağı bir dereceye düştüğünüzü hissedersen, zevkine, sefasına, nefesine karşı Hızır'ın, Oruç'un, benim bıraktığım nam, şöhet ve şanı feda edecek olan haleflerime lanet okuyacağım! Sonra, kalın pazılı kolunu batıya doğru sallayarak haykırdı:

¹⁰⁸ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Türk Korsanları, Bilge Kültür Sanat, Ekim 2005, İstanbul, s. 6

— Ben, oraya gidiyorum! Bu onlarla belki de son uğraşımdır. Biz kanımızın son damlasını bile bu yolda, gazanın, şan ve şerefine, gayenin bu sonsuz yolunda akıtacağız. Tek, Türk denizleri Türklerin olsun diye bu yola can koyduk.”¹⁰⁹

Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde Türk Milleti bütün dünyaya kafa tutarak bir millî mücadele verilmesi sonucunda yeni bir Türk Devleti kurmuştur. Eserin temaları bu dönemle çok yakından ilgilidir. Avrupalıların hasta adam olarak adlandırdıkları ve ölümünü bekledikleri, yok etmek için fırsat kolladıkları bir millet yeniden dirilmiştir. Yazar, bu milletin fertlerine, atalarının kahramanlıklarını sunarak onların kendilerine güvenmelerini ve Avrupalılar karşısındaki aşağılık duygusundan kurtulmalarını sağlamaya çalışır.

Yazar, romanında tarihte yapılan hataları da okuyucuya verir. Osmanlı devlet yapısındaki bozulmayı gözler önüne serer:

“Turgut Reis, bunu duyar duymaz işi öyle iğrenç, öyle bayağı buldu ki, bu konuyu konuşmayı bile zül saydı. Hiçbir harekette bulunmadı. Sözüne sadık olması lazım gelen, fakat sarayın dönme köleleri sözüyle oğlunu bile öldürten Padişah’ın nasıl bir insan olduğunu, kullarının ne derece ahlak düşkün ve kendi nefisleri için memleketi kurban eden kimseler olduğunu görmüş bulunuyordu. O, aynı politika oyununu oynayacak bir yaradılıştan değildi. Bu memleket Rum, Rus, Yahudi, Ermeni anadan doğan, bundan sonraki yarı Türk padişahlar ve dönmler elinde batacağı.”¹¹⁰

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış Açısı

Türk Korsanları romanında, anlatıcı her şeye hâkimdir. Anlatıcı, kişilere ait her şeyi bilir:

“Hızır, Barbaros Kardeşler adıyla denizlerde nam veren Eceovalı bir sipahinin dört oğlunun en küçüğü idi. En büyüğü Oruç namı bir korsandı. İshak Midilli adasında oturuyordu.”¹¹¹

Anlatıcı, geçmişte meydana gelmiş olan olayları bilir:

“Kalenin yıkılan duvarlarını tamir edeceklerdi. Bu duvarları Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet’in 1480 yılında adayı saran ordusu yıkmıştı. Şimdi Rodoslular yıkılan duvarları Türk tutsaklarına onartacaklardı.”¹¹²

¹⁰⁹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 387

¹¹⁰ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 347

¹¹¹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 8

¹¹² KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 12

Anlatıcı, daha romanın başında ilerleyen bölümlerde neler olacağını okuyucuya açıklar:

“Sipahizâde Yakup Bey’in oğlu, önce kahramanca dövüşüp kahramanca ölen İlyas Reis’in; uzaklarda, ta uzak sularda doğuya, batıya nam salan Türk korsanlarının reisi Baba Oruç’un kardeşi Hızır, civa gibi delikanlı, kahpe Rodos şövalyelerine esir düşmüştü. Fakat bu cinayetin, bu tutukluluğun diyetini onlara ileride “Hızır Reis” yahut “Grand Senyör”ün Kaptan Paşası Barbaros Hayreddin” adı altında Avrupa’nın bütün Akdeniz kıyılarını baştan başa yakarak faiziyle ödetecek, bir daha hiçbir kavgada şehit olanlara acıyarak, kendinden geçip düşmanlarına aman vermeyecekti.”¹¹³

Anlatıcı, romanda meydana gelen olayların bütün ayrıntılarını, gizli yönlerini bilir. Hızır Reis, ağabeyi Oruç Reis’i öldüren ve kendisini de esir alan Rodoslu Amiral Bergenger’i esir alır ve asılmasını emreder. Fakat amiralin yalvarmalarına dayanamaz ve onun denize atılmasını, yüzebilirse kurtulabileceğini söyler. Sinan Reis, amirali denize atarken kimse görmeden hançerini sırtına saplar:

”Sinan Reis, amirali kolları arasında denize atarken avcunun içinde sakladığı hançerini Rodoslunun küreği arasına saplamıştı. Yoksul amiral de çağlığı onun için basmıştı.”¹¹⁴

Anlatıcı, tarihte meydana gelmiş olayları bilir:

“Hızır Reis’in on sekiz oturaklı bir tekneyle denize açıldığı günden beri sekiz yıl geçmişti. Bu geçen günler içinde iki kardeş Hızır ile ağası Oruç birleşmişler, Barbaros Kardeşler namı altında doğudan batıya kadar olan yerleri elde etmek için uğraşmışlardı. Tunus sultanıyla bir anlaşma yapmışlardı. Bu anlaşmaya göre, bütün Tunus limanları kendilerine açık bulundurulacak, Frenklerin “Guleta” dedikleri Halkelvaad kilesi kendilerine sığınak olarak verilecek, buna karşılık, Oruç ile Hızır’ın kazandıkları ganimetlerin beşte biri Tunus hakimine ait olacaktı. O devirde her devlet korsanlarını korur, buna karşılık kazançlarından yüzde üzerinden bir hisse alırdı. Yavuz Sultan Selim Hızır’ı kardeşi Korkut’un adamı sanarak, yardım etmiyordu.”¹¹⁵

Anlatıcı, gelecekte olacak olan olayları bilir:

“Odada bulunan yerli Berberiler, şeyhlerinin arkasından teker teker dışarıya çıktılar. Oruç Reis, Salih ve Anriko karşı karşıya kaldılar. Reis’in arkasından, altın sırma işlemeli, kızıl bir cepken, onun üstünde de bir kaplan gocuğu vardı. Belindeki kamalar, tabancalar altın ve yakut işlemeliydi. Bir köşede bir ressam yerleşmiş, Reis’in bu kılıkta resmini yapmaya çalışıyordu. Yoksul ressam bu tablonun 400 yıl sonra Paris’te Luvr Müzesi’nin şeref salonunu süsleyeceğini aklına bile getirmiyordu.”¹¹⁶

Anlatıcı, olayların bütün ayrıntılarını bilir:

¹¹³ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 11

¹¹⁴ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 39

¹¹⁵ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 94

¹¹⁶ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 122

“Amiral Gondolmiyero, hemen geri döndü. Barbaros, bütün toplarını Dorya’nın donanmasına karşı ateşleyip İspanyolların birinci savaş hattını darmadağın etmeyi başardı. Yalnız bu top atışı bile Türklerin niçin kendilerinden üstün kuvvetleri yendiğini, korsanın niçin kendisine güvendiğini Alaiye beyi ve padişah askerine anlatmıştı. Türk korsanlarının topları daha uzun menzilli ve dahi çabuktu. Türk topçuları, yıllar boyu, yüzlerce uğraşta pişmiş erler di. Düşman atıyor, denize düşüyor; Türkler atıyor, hedefi yıkıyorlardı. Artık İngilizler denizlere çıkıncaya kadar İspanyol ve İtalyan donanması Akdeniz’de, Kızıldeniz’de, Hint denizinde Türklere yenilmeye mahkumdu.”¹¹⁷

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Eserin vakası, üç vaka zincirinden meydana gelmektedir. Bu nedenle eserin vaka tipi, iki veya daha fazla vaka zincirinden meydana gelen ikinci tip vakadır. Olaylar Oruç Reis, Hızır Reis ve Turgut Reis etrafında gelişir. Gelişen bu olaylar bazı noktalarda kesişmektedir. Oruç Reis’in merkezî şahıs olduğu olay biriminde, Turgut Reis, leventlikten reisliğe yükselir. Hızır Reis ise Rodos şövalyelerine esir düşer, sonra kurtulup şövalyelerden intikamını alır. Oruç Reis’in şehit olmasıyla Türk Korsanları’nın başına Hızır Reis geçer. Hızır Reis’in etrafında olaylar gelişirken Turgut Reis, Preveze Deniz Savaşı’nda, çok büyük yararlılıklar gösterir. Daha sonra esir düşen Turgut Reis’i, Hızır Reis kurtarır. Hızır Reis’in ölümünden sonra Türk Korsanları’nın başına Turgut Reis geçer, olaylar Turgut Reis’in etrafında gelişir.

Birinci vaka zincirinde, olayların merkezinde Oruç Reis vardır. Birinci olay biriminde, Oruç ve Hızır Reislerin Rodos Şövalyeleri ile olan mücadeleleri anlatılır. İkinci olay biriminde, Turgut Reis’in leventlikten reisliğe yükselmesi verilir. Üçüncü olay biriminde, Salih Reis, Aydın Reis ve Anriko bir İtalyan Dükü’nün hazinesini ele geçirir. Dördüncü olay biriminde, Oruç Reis’in Becaye Kalesini kuşatması anlatılır. Beşinci olay biriminde, Turgut Reis Hristiyanlar tarafından tuzağa düşürülür, fakat bu tuzak bir işe yaramaz, kurtulur. Altıncı olay biriminde, Oruç Reis’in Cezayir Sultanı olması ve şahit düşmesi olayı vardır.

İkinci vaka zincirinde, olayların merkezinde Hızır Reis diğer adıyla Barbaros Hayrettin Paşa yer alır. Yedinci olay biriminde, Hızır Reis ağabeyi Oruç Reis’in yerine geçer. İspanyolları ve Arapları yener. Oruç Reis’i şehit edenlerden intikamını alır. Sekizinci olay biriminde, Hızır Reis Kaptan-ı Derya olur. İtalya’ya sefere çıkar,

¹¹⁷ KOZANOĞLU, s. 272

Preveze’de büyük bir Haçlı donanmasını yakar. Esir düşen Turgut Reis’i kurtarır. Şarlken’e karşı Fransızlara yardım eder.

Üçüncü olay zincirinde, olayların merkezinde Turgut Reis vardır. Dokuzuncu olay biriminde Turgut Reis’in Hıristiyanlarla olan mücadelesi anlatılır. Turgut Reis Mehdiye kalesini alır, sonra Hıristiyanlar burayı geri alır. Turgut Reis Trablusgarp’ı ele geçirir. Cebre’de büyük bir zafer kazanır. Malta’da bir kalenin fethi esnasında şehit düşer.

Eserde vaka, klasik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar bir sıra dahilinde ve birbiri ardınca gerçekleşir. Yazar olayları verirken tahkiyenin unsurlarına dikkat eder. Hızlı bir şekilde cereyan eden olaylar, okuyucunun dikkatini sürekli olarak uyanık tutmayı başarır.

b2. Çatışma Unsurları

Eserde, iki çatışma vardır. Birinci çatışmada, Türk Korsanları ile Hıristiyanlar çatışır. Çatışmanın sebebi Akdeniz’e hâkim olmaktır. Bir araya gelmeyince Türk Korsanları ile başa çıkamayan Hıristiyanlar, birleşerek büyük Haçlı Donanmaları oluştururlar. Sayıca Türklerden kat kat üstün olan bu donanmalar yine de Türkler karşısında ağır mağlubiyetlerden kurtulamazlar. Akdeniz’in bir “Türk Gölü” haline gelmesine engel olamazlar. Eserde ayrıca Türk Korsanları Hıristiyanların eziyeti altında inim inim inleyen Endülüs Müslümanlarına, Trablusgarp ve Cezayir’deki Arap ve Berberîlere yardım ederler.

Hızır Reis ile Hıristiyanlar arasında çatışmayı anlatıcı, şöyle dile getirir:

“İspanya kralının sarayındaki büyük toplantı şu sözlerle son buluyordu:

—Evet senyörler, kontlar, markiler, generaller, amiraller! Bu gün yazık ki Akdeniz’de bir tek gemimiz gezemez oldu. Bizim büyük gemilerimiz limanlarımızda kıyıdayamaz, demirli dururken, askerlerimiz gece gündüz sahillerde trampete, boru çalıp zıplar, gece kötü kadınlarla kucak kucağa iskambil oynarlarken, Türk korsanları Akdeniz’de hiçbir şeyden korkmayacak cihanın tek hakimi ve sahibi gibi, köpüren şu deniz üzerinde ufacık kaliteleriyle dolaşıp duruyorlar. Gün geçmez ki bir Hıristiyan gemisini yağma etmesinler. Gene gün geçmez ki, yeni bir zavallı dindaşımız bu Türk korsanlarının zindanlarına düşüp çürümesin. İşte kahramanlar, şövalyeler, Hıristiyan aleminin ünlü bahadırları! Size soruyorum: Bu Barbarossa denilen Türk korsanının bu hareketlerine bir son verilmeyecek mi?”¹¹⁸

Turgut Reis hakkında Hıristiyanlar, şunları düşünür:

¹¹⁸ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 201

“Artık Dragut’un son günleri gelmiştir. Dindaşlarımız bize karşı yapılan son harekettten ve Dragut’un Trablusgarp’ı zaptetmesinden çok müteessir olmuşlardır. İspanya, Ceneviz, Papalık ve bizim gemilerimizden toplanacak büyük bir Ehlisalip donanması kuruldu. Bütün kiliselerimizde arkadaşlarımızın başarıları için dualar ediliyor. Binlerce Hristiyan, Dragut’un ölüm haberini bekliyor. Bu sefer, onu elimizden hiçbir kimse kurtaramayacaktır. Akdeniz’de Türk korsanlarının hakimiyetine, bugünden itibaren son verilmiştir.”¹¹⁹

Hızır Reis ile Hristiyanlar arasındaki çatışmanın sebeplerinden biri de Hızır Reis’in ağabeylerinin Hristiyanlar tarafından öldürölmesidir. Hızır Reis’in en büyük ağabeyi İlyas Reis’i Rodos Şövalyeleri, diğer ağabeyi Oruç Reis’i ise İspanyollar öldürmüştür. Hızır Reis, ağabeylerinin intikamı için Hristiyanlara Akdeniz’i dar eder, Preveze’de Haçlı Donanmasını yakar.

Eserdeki ikinci çatışma ise Türk Korsanları ile Osmanlı Sarayı’ndaki devşirme devlet erkânı arasındadır. Devletlerinin ve milletlerinin menfaatlerini her şeyin üstünde tutan Türk Korsanları ile kendi çıkarları için, mevki ve makam elde etmek için her şeyi yapan devşirmeler çatışır. Devşirmeler Türklerin sarayda görev almalarını, devlet kademelerinde yükselmelerini istemezler. Hızır Reis’in Kaptan-ı Derya olmasına engel olamazlar fakat ondan sonra Kaptan-ı Derya olması gereken Turgut Reis’i bu göreve getirtmezler:

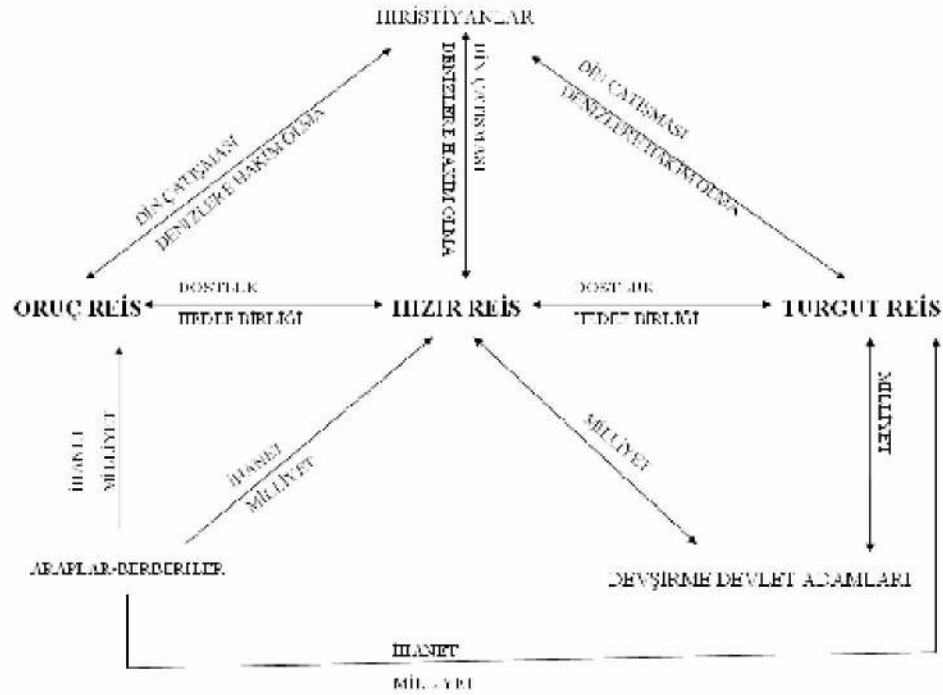
“Devlet adamları, Hızır Reis’in Kaptan Paşalığı ile şan ve şöhet kazanan Kaptan Paşalık makamına “Kaptan Paşalık mesnedine bir deniz hırsızını getirmek doğru değildir!” diye Hızır Reis’in yoldaşı Turgut’u Kaptan Paşa yapmamak için uğraşmışlardı. Ancak bütün Anadolu, Avrupa’yı namının dehşetinden titreten, sinesinde yetiştirdiği öz evladı Turgut Reis’i denizlerin hakimi tanır, onu başında görmek isterdi.”

“Vücudunda bulunan bir bitin yardımıyla Sadrazam olan kardeşi dönme Rüstem Paşa ve onu koruyan Sultan’ın baş gözdesi Rus’tan dönme Hürrem Sultan, Turgut’un şöhetinden korkuyor, onun Preveze ve civarının beyliğine tayinini, korsan reisi gemisinde bir amiral gibi fener yakmasını bir türlü hazmedemiyorlardı.”¹²⁰

¹¹⁹ KOZANOĞLU, s. 357

¹²⁰ KOZANOĞLU, s. 336

Eserdeki çatışmaları şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Eserde yüklendikleri fonksiyonlara göre şahısları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Turgut Reis

2. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Oruç Reis, Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa), Şeytandöven Aydın Reis (Kaşadiyavola), İshak Reis, Kaptan İlyas Reis, Piyer de Bousson'un yeğeni olan amiral, Rodoslu Amiral Bergenger, Kelle Bekir, Dişlek Mustafa, Torlak Memi, Larendeli Kef Kemâl, Oruç Reis'in gemisinin aşçıbaşı, Salih Reis, Kaptan Paola Victor, Anriko, İtalyan dükü, İtalyan dükünün zindancısı, Kurtoğlu Muslihiddin, Yako, Selim İbni Ömer, Don Diyegö dö Verra, Durumega (Lavalet'in yardımcısı), Şövalye Lavalet, Andrea Dorya, Korsan Gülle Kâmil, Amiral Portundo, Kontes Difondi Culya Konzega, Şair Berlengi, Turna Nuri, Alaiye Beyi Mustafa Bey, Seydi Ali Reis, Janettin Dorya, Sencivanoğlu, Hisar Reis, Don Garsiya,

Sinan Paşa, Kanunî Sultan Süleyman, Rahip Yako, La Sargel, Vezir Mustafa Paşa, Piyale Paşa.

3. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Romanda dekoratif unsur durumunda çok fazla şahıs vardır. Gemilerdeki korsanlar ve forsalar, kaleleri savunanlar, Rodos Adasındaki şövalyeler ve askerler, İtalyan dükünün askerleri, Cazayir'i kuşatan İspanyol ve Arap askerleri, Hızır Reis'in leventleri, Cezayir zindanlarındaki esirler dekoratif unsur durumundadır.

Turgut, Oruç ve Hızır Reisler tam birer levent tipidir. Bu üç şahıs alp tipinin adeta denizlere uyarlamasıdır. Korku nedir bilmezler, her türlü güçlüğü üstesinden gelirler, hiçbir şey onları yıldırıamaz. Durağan değildirler, sürekli hareketlidirler.

Osmanlı Sarayı'nda bulunan Sadrazam İbrahim Paşa, Sinan Paşa, Rüstem Paşa devşirme devlet adamı tipini temsil ederler. Olumsuz tiplerdir. Tek amaçları kendilerine ve yandaşlarına çıkar sağlamak, Türkleri devlet idaresinden uzak tutmaktır.

İbrahim Berat ile Selim İbni Ömer her an hainliğe hazır Arap tipini temsil ederler. Bu iki kişi şahsi çıkarlarını her şeyin üzerinde tutarlar.

Eserde adı geçen şahısların büyük bir çoğunluğu tarihî şahıslardır. Bu şahısları şöyle sıralayabiliriz: Turgut Reis, Oruç Reis, Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa), Şeytandöven Aydın Reis (Kaşadiyavola), İshak Reis, Kaptan İlyas Reis, Salih Reis, Kurtoğlu Muslihiddin, Şövalye Lavalet, Andrea Dorya, Amiral Portundo, Alaiye Beyi Mustafa Bey, Seydi Ali Reis, Janettin Dorya, Sencivanoğlu, Hisar Reis, Don Garsiya, Sinan Paşa, Kanunî Sultan Süleyman, Rahip Yako, La Sargel, Vezir Mustafa Paşa, Piyale Paşa.

Eserde, bu tarihî şahısların yanında yazarın hayal ürünü olan şahıslar da karşımıza çıkar: Piye de Bousson'un yeğeni olan amiral, Rodoslu Amiral Bergenger, Kelle Bekir, Dişlek Mustafa, Torlak Memi, Larendeli Kef Kemâl, Oruç Reis'in gemisinin aşçıbaşı, Anriko, İtalyan dükü, İtalyan dükünün zindancısı, Kaptan Paola Victor, Yako, Selim İbni Ömer, Don Diyegö dö Verra, Durumega, Korsan Gülle Kâmil, Kontes Difondi Culya Konzega, Şair Berlengi, Turna Nuri yazarın hayal ürünü olan şahıslardır.

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Turgut Reis

Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs olan Turgut Reis, bir model şahıstır. O, anlatma zamanının ihtiyaçlarından dolayı insanlara sunulmuştur. Tek millet esasına dayalı olarak kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan insanlara millî benliklerinin kazandırılması gerekir. Abdullah Ziya Kozanoğlu da tarihin unutulmuş sayfaları arasından dünyanın gördüğü en büyük denizcilerden biri olan Turgut Reis'i çıkartıp insanlara bir model şahıs olarak sunmuştur. Bu şahıs devletin ve milletin çıkarlarını her şeyin üstünde tutar. Devletine ve milletine düşman olanlarla sürekli olarak çatışır. Kimsenin önünde baş eğmez, kimseye kul köle olmaz, mevkî ve makam için kimseye yaltaklanmaz. Hiçbir zaman cesaretini ve ümidini kaybetmez. Yeri geldiği zaman bütün dünyaya meydan okur.

Yazar, Turgut Reis'i çok sever, romanın bir yerinde olayların akışını keser ve Turgut Reis hakkındaki düşüncelerini yazar:

“Turgut Reis'e karşı duyduğum hayranlık, onun ince zekâsına, hür ve artist ruhuna, hiçbir kayda, kaygıya boyun eğmeyip ölümü bile gülümsemeye karşı duyduğum sonsuz bağlılık, o kadar büyüktür ki, bu kitabı belki de yalnız onun bana verdiği ilhamlarla yazdım diyebilirim.”¹²¹

Yazar, okuyucuya Turgut Reis'i ideal bir Türk tipi olarak sunar:

“Turgut Reis şen ve şatır, vicdan hürriyetinin aşığı, namus, şeref, milliyet hususunda zerre kadar şakaya gelmez bir Türk'tü.”¹²²

Turgut Reis, haksızlığa hiç gelemmez. Trablusgarp'ı alıp bir çok yararlılık gösterdikten sonra Kanunî'nin yanına gelir. Kanunî ona Kaptan-ı Derya'lık ve Cezayir beyliğini vermek ister. Fakat buna dönme-devşirme vezirler engel olur. Çünkü;

“Saraydan yetişen devşirmeler, bu köle ruhlu insanlar, Barbaros'un Kaptan-ı Derya olduğu zaman kendilerinin Padişah ve millet gözünde hiçbir değerleri kalmayıp, Kaptan Paşa'nın adeta Sadrazam ile denk bir dereceye yükselmiş olduğunu bilen bu erkan-ı devlet, haset ve kinden sapsan kesildiler. Anadolulu Turgut, saraya bir gelirse, bütün devşirmeleri koyardı. Turgut da bir Barbaros olacak, belki de mert tavrı, tok ve alaycı sözleri, ince zekasıyla bütün idarenin dizginlerini avcunun için alacaktı.”¹²³

Bu olayı öğrenen Turgut Reis, doğrudan Kanunî'nin yanına gider, destur almadan içeriye girer ve şunları söyler:

¹²¹ KOZANOĞLU, s. 340

¹²² KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 336

¹²³ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 350

“— Padişahım! Ben, senelerden beri Türk leventleriyle birlikte denizlerde çarpıştım. Yaptığım işler, belki değersizdir, belki değerlidir. Fakat herhalde, şimdi huzurunuzda bana kabarmak üzere vaziyet alan bu bir sürü tufeyli kul güruhundan daha çok Türk diyarına, Türk milletine hizmet ettim. İşittim ki, bana vermek istediğiniz Kaptan-ı Derya’lık ve Cezayir Beyliği’ne mani olmuşlar. Kaptan-ı Derya’lığın bana lüzumu yok. Leventlerim ve kafir gemicileri, kendilerine güvenirlerse, Akdeniz’de başka bir kaptan seçsinler. Evellallah, ben sağ iken, denizler benimdir. Onlar gene kendi kardeşlerini, hempalarını, büyük babalarını kaptan eylediklerini sansınlar. Ama Cezayir Beyliği benim için değerlidir. Orada gizlenen, yuva kuran kafirler beni kancıkça avlarlar. Söz vermiştin, sözünü tutmadılar. Tez, ferman buyur, Cezayir Beylerbeyliği uhdeme verilsin.”¹²⁴

Herkes padişahın Turgut Reis’i idam ettireceğini sanırken, Kanunî onu sakinleştirir ve Cezayir’i Turgut Reis’e verir.

Turgut Reis, mevkî ve makama pek itibar etmez. Ona “Reis”lik sıfatı her şeyden hoş gelir. Hızır Reis’in ölümünden sonra Kaptan-ı Derya olmak için hiç çaba sarfetmez. O, leventlerinin reisidir:

“Hızır Barbaros’un bu yalancı dünyadan ayrılışından sonra denizlerde Türk leventlerinin namını, şöhretini, haklarını koruyacak tek insan Turgut Reis, tabiatındaki serazatlığın, kimseye minnet etmemek gibi temiz düşüncesinin yüzünden devrin Cihan Padişahı’nın Kaptan-ı Derya’lığına o kadar önem vermiyor, Kaptan-ı Derya Turgut Paşa unvanının kendi Turgut Reis namı yanında pek sönük kaldığına inanıyordu. O, korsanlara pazısının kuvveti, çalışmasının zoruyla Reis olmuştu. Bu reisliği bir sultanlıkla bile değişmeye razı değildi.”¹²⁵

Turgut Reis, kimsenin önünde baş eğmemiştir. Kimseden emir almaz, başına buyruk yaşar. Kendisini selamlamadan geçen bir Venedik gemisini yakar. Bunun üzerine Venedikliler Kanunî’ye serzenişte bulunurlar. Saraydaki devşirmeler de bunu fırsat bilip onun kellesini almak isterler. Kanunî Turgut Reis’i İstanbul’ çağırır, Turgut emre uymaz ve İstanbul’a gelmez. Bütün dünyaya söz geçiren Kanunî’nin fermanını dinlemez:

“Sadrazam Bitli Rüstem Paşa, kimselere boyun eğmeyen, emir dinlemeyen Turgut’tan hoşlanmıyor, bir biçimine getirip Turgut’un kafasını kopartmak istiyordu. Bunu bir fırsat sayıp Padişah’ın Rus’tan dönme kansının da yardımıyla, Turgut Reis’e soğuk, emredici lisanla yazılmış bir buyrultu göndermeye Padişah’ı kandırdı. Bu fermanda, Turgut Reis’e, acele İstanbul’a gelip yaptığı işlerin hesabını vermesi, kendisini savunması isteniyordu. Fakat koca

¹²⁴ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 352

¹²⁵ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 295

Turgut, Sultan, Padişah, Dîvan gibi sözlere kulak verecek kadar zayıf yürekli, eyvallahı bol, başı yumuşak bir adam değildi. Hem emre uyup gidenlerin başlarına gelenleri de biliyordu.”¹²⁶

Turgut Reis, söz konusu milletin çıkarları olduğu zaman hiçbir şeyi düşünmez. Kanunî, Trablusgarb’ı ele geçirmek için bir donanma hazırlar ve bu donanmanın başına Turgut Reis’i verir. Bu olaydan önce devşirme saray adamları ve dönme karısı Hürrem Sultan, Kanunî’yi ayartarak Turgut Reis’i ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Fakat Turgut Reis, milleti için bütün bunları sineye çeker:

“Turgut Reis, yüreğinden taştan temiz ve lekesiz hamiyet ve mertlik etkisiyle, önceden olan bütün şeyleri, dönme Hanım Sultan, Sadrazam ve sarayın kendisini öldürtmek istediğini, kendisine Kaptan Paşalığı çok gördüklerini, ağır emirler yazdıklarını unuttu. 1544 senesi Nisan ayında yüz yirmi parçadan ibaret olan büyük donanmanın komutasını ele aldı.”¹²⁷

Turgut Reis, esaret altında bile cesaretini hiçbir zaman yitirmez. Janettin Dorya gibi tüysüz bir gence esir olması çok zoruna gider:

“— Tuh! Yazıklar olsun! Ben böyle bir oğlana mı tutsak oldum?

Bu ağır söz, bir kamçı gibi, Janettin Dorya’nın yüzüne çarptı. Turgut’un alaycı, acı sözlü olduğunu herkes bilirdi. Fakat böyle tutsak durumunda ağır bir kelime söyleyeceğini kimseler beklemiyordu. Janettin Dorya, yerinden fırladı. Ağır bir küfür savurdu. Yüzlerce şövalye ile çevresi sarılı olan Turgut’un üzerine atıldı. Fakat koca korsanın da kahramanlık damarları kabarmıştı. Janettin Dorya’nın kendisine vurmak üzere kalkan elini bir kafa vuruşuyla yukarı fırlattı. Zincirli elinin bütün gücüyle omuzlarıyla birlikte, Dorya’ya yüklendi. Böyle bir karşılık beklemeyen çocuk amiral, arka üstü yere serildi. Bu cesaret, bu cüret pek büyük bir şeydi. Şecaate, bahadırılığa hayran olan İspanyol şövalyeleri kendilerini tutamadılar. Bu yaman düşmanlarını, gözleriyle olsun, alkışladılar. Ellerindeki tutsağın değerini şimdi daha iyi anlamışlardı.”¹²⁸

Turgut Reis’in amacı, savaş meydanlarında şehit olmaktır. Bu arzusu eşek arılarına benzettiği Sen Jan Şövalyelerinin elindeki Malta Adasını fethi sırasında olur. Turgut Reis adayı fetheder ama tam kale ele geçirilirken talihsiz bir kaza sonucunda şehit olur. Ölüm anında başında Mustafa Paşa vardır. Aralarında şöyle bir konuşma vardır:

“- Kaleye bayrak indirttin Reis! Dünya gözüyle bu kaleye sancağı da sen dikmeliydin. Layığı bu idi.

Turgut Reis acı acı güldü:

¹²⁶ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 338

¹²⁷ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 339

¹²⁸ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 279

- Bunu her budala yapar, Paşa! dedi, asıl iş savaş alanında şehit olup göçebilmekteydi. Hoşça kal. Var o sancağı sen dik.”¹²⁹

2. Olayların Gelişmesinde Rol Alan Şahıslar:

Hızır Reis

Hızır Reis, çok büyük bir denizcidir. Gücü, aklı, cesareti, mertliği, dürüstlüğü onu Kaptan-ı Derya olmaya kadar götürür. Hızır Reis ile Turgut Reis Preveze’de Haçlı Donanması’na karşı büyük bir zafer kazanır.

Hızır, Oruç Reis’in küçük kardeşidir. Hristiyanlar ona “Barbarossa” derler. Hızır Reis, çok cesurdur. Preveze’de kendilerinin on katı büyüklüğündeki donanmayı görünce bazı reisler düşmandan kaçmayı, tersanelerde yapımı süren yüz on gemi bittikten sonra düşmana saldırmayı uygun bulur. Bunun üzerine Hızır Reis şu cevabı verir:

“—En doğru tedbir budur! dedi. Taşra çıkmak doğru değildir. Düşman çok kuvvetlidir. Eksik gemilerimizi bekleyelim.

Hızır Reis mırıldandı:

— Böyle mi istersiniz?

— Evet, paşa!

—Öyleyse, ben sizi memlekette bey değil, gemimde forsa diye bile kullanamam! Uğraştı düşman sayılmaz! Yürek, bilek, istek kuvvetine bakılır!”¹³⁰

Hızır Reis, kendini çok iyi yetiştirmiş bir insandır. O, bütün ününü kendi çalışmasına borçludur:

“Barbaros, balyozla¹³¹ konuşmaya tenezzül etmişti. O, hemen hemen bütün Avrupa lisanlarını biliyordu. Osmanlı tarihlerinin bir korsan, yahut eski Kaptan Paşa deyip geçtikleri bu büyük adamlar, o şöhreti, o zaferi senelerin verdiği sonsuz çalışma, tecrübe ve bilgi sayesinde kazanmışlardı.”¹³²

Hızır Reis ve Turgut Reis arasında büyük bir dostluk vardır. Yazar bu iki reis arasındaki dostlukla ahde vefanın, dostluğun ne demek olduğunu okuyucuya gösterir. Turgut, esir düşüp forsada kürek çekmeye başladığı zaman Hızır Reis’ten yardım ister. Hızır gelir ve Cenova’yı kuşatır, aman dilemek için gelen elçiye şunları söyler:

“İşte, balyoz efendi, emrimi söylüyorum, dinleyiniz: Paranız, malınız sizin olsun. Şimdi yarım saate kadar, Andrea Dorya’nın forساسında kürek çeken yoldaşım Turgut Reis serbest bırakılacaktır! Yarım saate kadar Turgut’u baştardanın güvertesinde görmezsem, İsm-i Celâl

¹²⁹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 412

¹³⁰ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 269

¹³¹ Balyoz: Elçi

¹³² KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s.285

namına yemin ederim ki, Cenova şarı da dahil olduğu halde, bütün İtalya sahillerini yakacağım! Tarih bir daha bir Cenova şarı görmeyecektir! Bunları söyle, derhal Turgut'u göndersinler, vesselam!"¹³³

Oruç Reis

Oruç Reis tam bir lider tipidir. Oruç Reis, katıldığı muharebede can ve mal endişesi duymaz. Cömert, âlicenap, yardımsever, merhametli olan Oruç Reis, ciddî ve serttir. Bütün leventleri tarafından, bir baba gibi sevilir. Çok iyi bir muhârip, tehlikeli zamanlarda en iyi çareleri bulmakta zorluk çekmeyen bir komutan, korkusuz, cüretkâr ve zekî bir insandır. Her zaman askerleriyle beraberdir, hatta ölümü bile bu yüzden olur. Tlemsen kalesinde tuzağa düşürülen Oruç Reis kuşatmayı yarar ve kurtulmayı başarır. Fakat bir ırmağın kenarında yaralı arkadaşlarını yalnız bırakmaya gönlü el vermez ve tekrar nehrin öbür kıyısına geçip yoldaşlarıyla beraber vuruşarak şehit olur.

Oruç Reis iyi bir hatiptir. Savaştan önce askerlerini söylevleriyle coşturur. Bu söylevlerinden onun İslâmiyet hakkında da derin bir bilgiye sahip olduğunu görürüz:

—Şimdi, beni aldatan, arkadan vurmak isteyen "Telmesan" emiri İbni Hamun'un askerleri de ufukta görülecektir. Aynı dinin evlatları olduğumuz halde, bir din düşmanı ile birleşecek kadar küçülen bu hainin cezasını vereceğiz!

—Kahrolsun!

—Büyük Allahımız Kur'an-ı Kerim'inde Nisa suresinde "Ey Müslümanlar, siz birbirinizi bırakıp kâfirlerle dost oluşunuzun hesabını yarın ahrette vereceksiniz" buyurmuşlar. Allahü azimüşşan kâfirlerle birleşen bu kötü insanların cezasını yarın ahrete bırakmadı."¹³⁴

Diğerleri:

Salih ve Aydın Reisler çok iyi birer yoldaştır. Önce Oruç Reis'in yanında olan bu denizciler, daha sonra büyük bir sadakatle Hızır Reis'e hizmet ederler. Fakat romanda yazar bu iki reisin sonları hakkında bilgi vermez. Aydın Reis'e Hristiyanlar "kaşadiyavola" (şeytandöven) derler. O, bütün Hristiyanların korktuğu büyük bir denizcidir. Salih Reis, çok cesur ve kurnaz bir insandır.

İbrahim Berat, gözüünü para hırsı bürümüş, maddiyat için her şeyi yapabilecek olan bir tipi temsil eder. İbrahim Berat, para için kendi milletini dahi satar. Turgut Reis'e para karşılığında Mehdiye kalesinin kapılarını açar. Turgut Reis, onun karakterini Hisar Reis'e öyle açıklar:

¹³³ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s.286

¹³⁴ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s.145

“Bu adam para alıp kardeşlerini ve vatanını bize sattı. Şu halde bizim verebildiğimizden iki mangır fazla verebilecek her serseriye de bizi satmak için hiç düşünmeyecektir.”¹³⁵

Gerçekten de bu olur ve İbrahim Berat Haçlılarla da anlaşır ve kalenin kapılarını onlara da açar.

Anriko, çok kurnaz bir kişidir. Kurnaz insan tipini temsil eder. Oruç Reis’e bu kurnazlığı sayesinde çok faydası dokunur. Ona karşı kurulan tuzakları haber verir. Oruç Reis’in üzerine gelen Haçlı donanmasını aralarına sızarak iki gün bekletir. Anriko, Oruç ve Salih Reislerin ısrarları üzerine Müslüman olur ve Sansar Hüseyin adını alır.

3. Dekoratif Unsur Durumundaki Şahıslar: Romanda, dekoratif unsur durumunda çok fazla şahıs vardır. Bu şahısların olayların gelişmesinde hiçbir etkisi yoktur. Romanda kullanılan dekoratif şahıslar şunlardır: Gemilerdeki korsanlar ve forsalar, kaleleri savunanlar, Rodos adasındaki şövalyeler ve askerler, İtalyan dükünün askerleri, Cazayır’ı kuşatan İspanyol ve Arap askerleri, Hızır Reis’in leventleri, Cezayir zindanlarındaki esirler dekoratif unsur durumundadır.

b. Zaman

Romanın anlatma zamanı 1926’dır. Yazarın olayları öğrenmesi de anlatma zamanına çok yakındır. Çünkü yazar kitabının önsözünde bu romanı yazmasında Bahriye Mektebi Hocalarının etkili olduğunu ve arşivlerini kendine açtıklarını söyler. Bahriye Mektebi hocaları da böyle bir romanın yazılmasını Kızıl Tuğ romanını okuduktan sonra, ondan isterler. Bu da yazarın olayları öğrenme zamanının anlatma zamanıyla neredeyse aynı zaman olduğunu gösterir. Romanda olay zamanı ise Hızır Reis’in Rodos Şövalyelerine esir düştüğü zamanla başlar. Gerçekte Rodos Şövalyelerine Oruç Reis esir düşer, fakat kurmaca bir edebî metin olan romanda yazar bunu değiştirir. Yazar, burada kesin bir tarih vermez. Tarihî kaynaklarda da bu olayın zamanı verilmez.. Yazar romanında kesin bir tarih olarak Oruç Reis’in kolunun koptuğu Becaye kuşatmasını verir. Bu tarih 1522’dir. Bu tarihten başka yazar bazı önemli olayların tarihlerini de okuyucuya verir. Bu tarihleri şöyle sıralayabiliriz:

- Oruç Reis’in şehit olması: Mayıs 1518
- İspanyol ve Arapların Hızır Reis’e saldırması 23 Ağustos 1519
- Preveze deniz zaferi: 9 Muharrem 945
- Hızır Reis’in Turgut Reis’i onu kurtarması: Nisan 1543

¹³⁵ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 300

- Hızır Reis'in ölümü: Temmuz 1543
- Turgut Reis'in Cebre koyunda sıkıştırılması ve kurtulması: 1550
- Turgut Reis'in Trablusgarp'ı fethede gidecek donanmanın başına geçmesi: Nisan 1544
- Turgut Reis'in Malta'yı alması ve şehit olması: 18 Eylül 1556

Bu tarihlerden yola çıkarak romanda meydana gelen olayların kırk ile elli yıllık bir süreyi kapsadığını söyleyebiliriz. Yazar, bu süre zarfında meydana gelen bütün olayları romanına almamıştır, sadece önemli olayları vermiştir.

c. Mekân

Romanda meydana gelen olayların çok büyük bir coğrafyada olur. Olayların mekanı Akdeniz'dir. Türk Korsanları Oruç Reis'ten başlayarak büyük bir mücadele verirler ve Akdeniz'i Türk Gölü haline getirirler. Bu mücadele sırasında Türk Korsanları bir bakarsınız İstanbul'dadır, bir bakarsınız İspanya'dadır. Olaylar ya bir limanda, ya bir adada ya da denizin üzerinde meydana gelir. Eserde olayların geçtiği yer adları şunlardır: İstanbul, Antalya, Edirne, Rodos adası, Dikili adası, Elbe adası, Cebre adası, Malta adası, Paksi ve Antipaksi adaları, Formentro adası, Becaye Kalesi, Tlemsen kalesi, Adakale, Niş kalesi, Mehdiye kalesi, Venedik körfezi Agosto koyu, Cirilllata koyu, Liyon körfezi, Fondi kasabası, Preveze, Trablusgarp, Cenova, Cezayir, İtalya.

Romanda yazar hayalî mekânlar da kullanır: Antalya'daki han, Sultan Korkut'un köşkü, İtalyan dükünün şatosu, Malta adasındaki kilise, Paksi adasındaki evler, İbni Ömer'in evi, Cezayir'de Hızır Reis'in sarayı, Kanunî Sultan Süleyman'ın çadırı.

Roman olay ağırlıklı olduğu için yazar yer tasvirlerine pek fırsat bulamaz, bazen çok kısa deniz tasvirleri yapar.

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Abdullah Ziya Kozanoğlu, şahıs kadrosu bölümünde belirttiğimiz gibi Turgut Reis'e büyük bir hayranlık duyar. Bu romanı yazarken çoğu geceler Turgut Reis'le beraber denizlere açıldığını yazar. İşte yazar, kahramanıyla beraber olabilmek, istediği yerde söze girip dilediğini söyleyebilmek için hâkim bakış açısını kullanır. Mesela, Turgut Reis'in başından geçen olayları anlatırken bir yerde sözü keser ve Turgut Reis hakkındaki düşüncelerini yazar. Romanın birçok yerinde Osmanlı devlet yapısındaki bozulmayı anlatır ve kendi fikirlerini burada açıklar:

“Kaptan Paşalık makamına on iki sene Hızır Reis şan ve şeref verdiğiinden, İstanbul’da herkes Kaptan Paşa olmak istiyordu. Zaten devlet kapısında bir yer kapabilmek için, sarayda köle gibi büyümüş, kul terbiyesiyle yetişmiş Sırp, Rum, Yahudi, Hırvat dölünden dönme olmak lazım geliyordu. Taşralı Anadolu uşağı olmak büyük bir kusur sayılırdı. Türk söz bilmez, saz çalmaz, seyran bilmez, ayrılan lık lık içer kaba bir asker sayılırdı. Padişah, canını Türklere emanet edemiyordu. Bu devşirme dönmeler de asıl ana babalarının memleketlerini yakıp yıkan Turgut’un içten düşmanıydılar.”¹³⁶

Yazar hâkim bakış açısını kullanarak, olaylar hakkında istediği gibi yorum yapmaktadır. Romanın bir yerinde Fatih’in oğlu Beyazıt döneminde İstanbul ile Anadolu hakkında şunları söyler:

“Osmanoğullarından Antalya Valisi Şehzade Korkut’un bu korsanlara Akdeniz’de düşman gemilerini yağma etmek üzere Antalya kıyılarında sulanmalarına izin verdiği, gemilerin bu gece enginlere açılacağı ağızdan ağıza dolaşıyordu. Anadolu Türk uşakları, İstanbul’da oturan Rum karıları koynunda büyüyen Osmanoğullarından çok kendi arasından çıkıp yıllardır Akdeniz’i titreten bu leventleri tutuyordu. Fatih’in oğlu Beyazıt babası gibi çıkmamış, kardeşi Cem Sultan’ı zehirletmiş, sakalını daha Türkçe bile bilmeyen dönme vezirlerin eline vermiş, Türk milletinin sevmediği bir padişahı.”¹³⁷

Romanında hâkim bakış açısını kullanan yazar, bazen taraf tutar. Oruç Reis Tlemsen kalesini saran kuşatmayı yarar. Peşine İspanyollar ve Berberîler takılır. Bir nehre kadar kovalamaca devam eder. Tam nehrin üzerindeki köprüyü geçerken anlatıcı şu yorumu yapar:

“Korsanlar son bir gayretle atıldılar. Reis köprüyü geçti. Ah şu yaralı, topal, sakat olanlar da körüyü geçebilselerdi.”¹³⁸

Hâkim bakış açısını kullanan yazar romanında olayları verirken nesnel davranmaz. Hangi tarafta olduğunu açıkça ortaya koyar. Preveze deniz zaferinden sonra şunları yazar:

“Zaman zaman denizin dibini boylayan yanık İspanyol, İtalyan, Fransız gemileri korkunç tarrakalarla çatırıyor, Türk gemilerinden leventlerin şen ve gür sesi duyuluyordu. Yanık bir Anadolu türküsü bu acıklı manzaraya içli bir ezgi ve elem vesilesi oluyordu. Bu büyük deniz uğraşı da Kaptan-ı Derya Barbaros Hayreddin Paşa’nın zaferiyle tarih sayfalarına geçti. Türk korsanları denizlerin hakimi olduklarını, cesaret, bilgi ve üstünlükleri altı yüze karşı yüz yirmi iki ile bütün cihana Preveze’de anlatmış oldular Akdeniz’e artık yüzyıllar boyu, yalnız bir millet egemen kalacaktı: Türk Milleti...”¹³⁹

¹³⁶ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 335

¹³⁷ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 188

¹³⁸ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 184

¹³⁹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 274

Yazar hâkim bakış açısını kullanarak okuyucuya çok kolay öğüt verir:

“Levent Turgut, gemideki yerinden olmuştu. ama hayatta bizi yıkacağını sandığımız öyle kötülükler vardır ki, bizi başarıya götürecek iyiliklerin kapısını açar.”¹⁴⁰

“Cenabıhak kendi evinde yere yüz sürenleri belki, fakat kendine güvenenleri yüzde yüz tutar ve sever.”¹⁴¹

“Türk yalan bilmez. Dinlerinde yalan büyük günahdır.”¹⁴²

Anriko ile Cezayirli Araplar üzerine konuşan Oruç Reis Cezayir’deki Müslümanlar ile ilgili şunları söyler:

— “Peki, bu Araplar sonra neden böyle bozuldu öyleyse?...”

— Bir kere bunlar Arap değil. Arapça konuşan, sonradan İslam olmuş Berberiler, Mısırlılar, Suriyeliler. Arabı da çorabı da. Kötülüklerden milletler değil, Müslümanlık yolunda gideceklerine, peygamberimizin zoruyla girdikleri insanlık yolundan vazgeçip tekrar miskinlik yoluna gidenler sorumlu.

— Siz Türkler, peygamberinizin yolundasınız ve onu çok seviyorsunuz.

— Bir gün bu sevgiden ayrılırsak, biz de gerçek dini bırakıp yobazlaşırsak biz de onlar gibi çökeriz.”¹⁴³

Romanında hâkim bakış açısını kullanan yazar fikirlerini kolayca okuyucuya yansıtır. Osmanlı Sarayı hakkında şu yorumu yapar:

“Padişahların kapısında ana-baba kucağından uzak yetişen bu türediler, daima Turgut gibi kahramanlara “Bırak şu Türk’ü!” diye akıllarınca hor görmeye yeltenir, “Taşra uşağıdır! Hiç böyle büyük mesnetlere layık mıdır?” diye padişahı fitilleyip kendi aralarına girip iş başına gelmelerine müsaade etmezlerdi.”¹⁴⁴

Yazar kişileri konuştururken anlatma zamanının dil özelliklerinden kurtulamamıştır. Bu roman tekniği bakımından bir kusurdur. Rodos adasında Hızır Reis ile Aydın Reis karşılaşınca kucaklaşırlar, onları uyaran Rodoslu bekçi şöyle der:

“Kendinize gelin! Burası düğün evi değil. Gözünüzü patlarım ha!...”¹⁴⁵

Rodoslu askerin düğün evi kelimesini kullanması ve düğün evinin özelliklerini bilmesi imkânsızdır. O, ancak Hristiyan kültürüne ait bir kutlamayı bilebilir.

Yine Rodos’tan kaçan Hızır ve Aydın Reisleri arayan bir şövalye şunları söyler:

¹⁴⁰ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 42

¹⁴¹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 62

¹⁴² KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 108

¹⁴³ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 126

¹⁴⁴ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 346

¹⁴⁵ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 14

“Ah bir kere elime geçirsem işkembelerini çıkarıp köpeklere şölenle yedireceğim. Derilerinden dümbelek yapıp kırk gün kırk gece çalacağım.”¹⁴⁶

Yazar, romanında komik unsurlara da yer verir. Daha bir Levent iken Turgut Reis, Kelle Bekir’e uyar ve kafayı çeker:

“Bu sırada ayaz çıkmış, yerler takır takır donmuştu. İki sarhoşun durumu köpekleri de ilgilendirdiğinden havlayarak çevrelerini sardılar.

Kelle Bekir, eğilip, titreyen elleriyle yeri yokladı. Soğuk ve kirli taşları avuçladı, donan taşları koparamadı. Sonra yüzü sapsarı ayağa kalktı:

—Allah kahretsin! Ne uğursuz memleket, taşları bağlamış köpekleri koyuvermişler. Hoşt!”¹⁴⁷

Oruç Reis’in gemisinde korsanlar arasında şöyle bir konuşma geçer:

“— Kabahat seni buraya nöbetçi koyan baba palamutta. Düztaban herif! Bir kere çanaklığa ayak bastın mı artık ayın, kısmetin kökünü kurutursun. Görünürlerde bir şey yok mu, diyorum, uğursuz, kısmetsiz herif!

Kef Kemal, o zaman dideban dedikleri en yaman gözcülerin en biriydi. Ahçıbaşıya kızdı:

— Var, diye homurdandı.

— Ya? Ne var acep? Çabuk söyle, ne var.

— Demin bir dişi köpek balığı ağzını açmış, “ille de ahçıbaşıyı isterim!” diye bağırıyordu. “O şimdi ayıbalığına gönül verdi, gelmez, var işine git” diyip savdım namussuzu...”¹⁴⁸

Yazar, romanlarında bazen kısa tasvirlerde bulunur. Olay ağırlıklı bir roman yazdığı için uzun uzun tasvirlerde bulunmaz, olayın akışını kesmez:

“Hızır Reis ne söyleyecekti? Herkes birbirine soruyordu. Davullar vurulmaya, zurnalar ötmeye başladı. Tekbir alıp yürüyen yüzlerce dalkılıç levendin önünde mehter takımı ağır ağır ilerliyor, bu kalabalığın ortasında kızıl sakallı, geniş omuzlu, yanık yüzlü Hızır Reis,arkasında altın sırma işlemeli kadifeden al cepkeni, belinde kabzası yakut, pırlantalarla süslü palası, yürüyüp geliyordu. Çeşmenin önündeki büyük taşın üzerine çıktı.”¹⁴⁹

Yazar anlatımını güçlendirmek için benzetmelerden faydalanır. Bu benzetmelerden bazıları şunlardır:

“Düşmana Geyik sürüsüne dala aslanlar gibi saldırdık.”

“Dük bu sözleri söylerken çenesini hamam nalını gibi titretiyordu.”

“Anriko kulağının acısından kollarını ensesinden yakalanmış yengeç gibi açıp duruyordu.”

¹⁴⁶ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 21

¹⁴⁷ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 41

¹⁴⁸ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 48

¹⁴⁹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 190

“Domuz işkembesinin tersine benzeyen suratı, deve dikenini yutmuş eşek yavrularına benzemiyor mu?”

“Kale aslan saldırısına uğramış domuz ağılı gibi toza dumana büründü.”

“Yalnız kaşlarının ve kızıl sakallarının rüzgâra tutulmuş çınar yaprakları gibi titrediğini görüyordu.”

“Bütün Avrupa şehirleri ayağa kalkmıştı, Eğer Hazreti İsa İncil’de yazıldığı gibi, tekrar yeryüzüne inmeye niyet edip de Cebre adasını seçse, Avrupa ancak bu kadar sevinir ve ancak bu kadar kalabalık oraya gitmeye can atardı.”

Yazar, romanın bazı yerlerinde halk hikâyesi anlatır gibi davranır:

“Kitabımızın başında anlattığımız bu uğraştan sonra Oruç Reis Hristiyan yurtlarında o kadar büyük bir ün kazanmıştı ki, olayı hatırlayan şövalyeler yabancı yolcuya daha çok sokuldular.”¹⁵⁰

“Şövalye ile Düşes konuşadursunlar, bizim Salih Reis de Turna ile beraber hanın önüne gelmiş, dayanmıştı. Öte yandan Şövalye hırsından çatlayacak bir hale gelmiş, Düşes’in üzerine atılmıştı.”¹⁵¹

Yazar, okuyucunun merakını ve gerilimi arttırmak için romanın bazı yerlerinde sorular sorar:

“Her şey tamamdı. Büyük korsan ölmüştü. Yerli halk kandırılmıştı. Vatandaşlarından çok uzak yabancı bir diyarda üzerine saldırdıkları bu bir avuç Türk korsanını kim ve ne kurtarabilirdi?”¹⁵²

Roman üç bölümden oluşur. Birinci bölümde Oruç Reis’in, ikinci bölümde Hızır Reis’in, üçüncü bölümde de Turgut Reis’in başından geçenler ağırlıklı olarak anlatılır. Romanın ikinci bölümünde birinci ve üçüncü bölümlerdeki akıcılığı ve heyecanı bulamayız. İkinci bölümde yazar olaydan çok tarihî olaylar hakkında bilgi verir. Burada yazar verdiği tarihî bilgilerin sıkıcılığından okuyucuyu kurtarmak için Düşes Difondi ile Salih Reis arasındaki aşkı kullanır. Güzelliği dillere destan olan Düşes’i ele geçirmek için Hızır, Turgut ve Salih Reisler İtalya sahillerine çıkar. Pek çok mücadeleden sonra Düşes’i canı pahasına Salih Reis elde eder.

Romanda anlatılan olaylarla tarihte meydana gelmiş olaylar birbirine çok yakındır. Romanda tarihî gerçeklikle örtüşmeyen tek bir olay vardır. Tarihte Oruç ve

¹⁵⁰ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 134

¹⁵¹ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 250

¹⁵² KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 191

İlyas Reisler, Midilli'den Trablusşam'a giderken, Rodos şövalyelerinin büyük savaş gemileriyle karşılaşır. Çarpışmada İlyas Reis şehit düşer, Oruç Reis esir olur. Rodos'ta zindana atılan Oruç Reis, çok eziyet ve sıkıntı çeker. Kardeşi Hızır Reis'in uzun uğraşmalarından sonra, buradan kurtulur. Muhtemelen üç sene esir kalan Oruç Reis, esaretten kurtulduktan sonra, Şehzade Korkut'un verdiği on sekiz büyük savaş gemisine komutan olur. Bunlarla, Rodos kıyılarında basılmadık yer bırakmaz. Romanda Oruç Reis'in bu yaptıklarını Hızır Reis yapar. Yazar, böyle bir yola gittiğini kitabın önsözünde belirtir.

Oruç Reis, Papa'ya ait, o zamanın dev savaş gemilerini, ince tekneleriyle ele geçirir, bu olay onun şöhretini iyice arttırır. O tarihe kadar, bir çekirtinin¹⁵³, bir baştardayı¹⁵⁴ ele geçirmesi işitilmemiştir. Gemi elde edilince kendisi dahil bütün leventlerine İtalyan elbiselerini giydirebilir. Oruç Reis'in, arkadan gelen ikinci savaş gemisini ele geçirmesi, pek kolay olur. Zîrâ ateş başlayıncaya kadar, İtalyanlar, bu gemiyi kendi gemileri zannetmişlerdir. Tarihte meydana gelen bu olay aynen romanda da yer alır.

Romanda İspanyolların baskısı altında inleyen Cezayir'deki Müslümanlar Oruç Reis'i Cezayir'e davet ederler. Oruç Reis Cezayir'e gelir ve kısa zamanda bu toprakları ele geçirir. İspanya Kralı Şarlken, Cezayir'e donanma gönderdiyse de, Oruç Reis'i elde ettiği yerlerden çıkaramaz. Becâye kuşatması sırasında Oruç Reis, sol kolundan ağır yaralanır ve kolu dirsekten kesilir. Tek kolla mücadele şevk ve azminden hiçbir şey kaybetmeyen büyük deniz kurdu, iyileşince derhal denize açılır ve pek çok gemi ele geçirir. Çok güç durumda olan Endülüs Müslümanlarına yardım ederek, onların binlercesini Kuzey Afrika'ya taşır. Kardeşleriyle Kuzey Afrika'yı Hristiyanlara karşı savunmakla kalmayıp, Endülüs Müslümanlarının yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını temin eder. Cezayir'in doğusunda, İspanya'nın hakimiyeti altında bulunan Tlemsan'ı ele geçiren Oruç Reis, İspanyollardan yardım alan Tlemsan Emiri'ne karşı, elde ettiği yerleri savunur. Yerli halkın ihanet etmesi üzerine, Cezayir'e dönmek için düşman kuşatmasını yarıp dışarı çıkmaya çalışır. Düşmanı yararak bir kısım leventleriyle birlikte ırmağı geçer. Ancak, leventlerinden bir kısmı düşman tarafında kalmıştır. Oruç Reis, kurtulma ümidi olmadığını bile bile, leventlerini yalnız bırakmamak için tekrar düşmanları arasına dalar. Tek kollu Oruç Reis, yanındaki son levendin de öldüğünü

¹⁵³ Çektiri: Yelkenleri olmakla birlikte kürekle de yol alan eski zaman gemisi, çekirme.

¹⁵⁴ Baştarda: Kadirga cinsinden bir tür büyük savaş gemisi.

gördükten sonra, aldığı iki ok yarası sonucu şehit olur. Romanda anlatılan bu olaylar tarihte Oruç Reis'in başından aynen geçmiştir.

Tarihte ağabeyi Oruç'un şehit olması üzerine Türk Korsanlarının başına Hızır Reis geçer. Cezayir'de İspanyolların müttefiki Araplarla ve Berberilerle mücadele eder. Adakale'yi alır ve Cezayir'i İspanyol baskısından kurtarır. Yetmiş bin Endülüslü Müslamanı'nı İspanya sahilllerinden Cezayir'e taşır. Müslümanları Engizisyon Mahkemeleri'nin işkencesinden kurtarır. Kanunî Sultan Süleyman, 1532 yılında Hızır Reis'i İstanbul'a çağırır. Hızır Reis 1533 yılında İstanbul'a gelir ve Kaptan-ı Derya olur. İlk seferini İtalya'ya yapar. Osmanlı Donanması'nın başarıları Hristiyanları harekete geçirir. Korfo Adası'nda Şarlken başkanlığında Venedik, Papa ve Portekiz donanma komutanları toplanır. Bir donanma kurulur ve komutası Andrea Dorya'ya verilir. 302 parça gemiden oluşan bu donanmayla 122 parça gemiden oluşan Osmanlı Donanması Preveze'da karşı karşıya gelir. Türk donanması Hızır Reis'in komutanlığında parlak bir zafer kazanır. Bu zaferden sonra Hızır Reis, Kanunî'den yardım isteyen Fransızların yardımına gider. Fransızların disiplinsizliği Hızır Reis'i çok kızdırır ve Niş Kalesi'ni aldıktan sonra geri döner. Hızır Reis 16 Temmuz 1546'da İstanbul'da ölür. Tarihte Hızır Reis'in yaşadığı dönemde meydana gelen bu olaylar romanda da yer alır.

Tarihte Turgut Reis Andrea Dorya'nın yeğeni Janetino Dorya'ya esir düşer. Turgut'u Hızır Reis 200 parçalık bir donanma ile gelip kurtarır. Turgut Reis, Hızır Reis'in yanına geldiği zaman Hızır Reis "Bu benden yarardır." demiştir. Hızır Reis'in ölümünden sonra Türk Korsanlarının başı Turgut Reis olur. 1544 Mehdiye'yi alır. Bu Avrupa'da büyük yankılar uyandırır. Büyük bir Haçlı donanması hazırlanır ve zorlu bir savaştan sonra Haçlılar Mehdiye'yi geri alır. 1551 yılında Turgut Reis Osmanlı Donanması ile birleşir. Önce Malta'yı kuşatırlar, ardından da Trablusgarp'ı ele geçirirler. Kanunî, Turgut'un bu başarılarını ödüllendirmek ister. Kaptanlık ve Cezayir Beylerbeyliği'ni vermeyi düşünür. Turgut'u sevmeyen vezirler buna engel olurlar. Bunun üzerine Turgut padişahın huzuruna çıkar ve Cezayir'i ister. Padişah bunu hemen kabul eder. Cebre Deniz Savaşları'nda Turgut Reis Hristiyanlara büyük darbeler vurur. Malta kuşatmasına katılır. Kuşatma Turgut Reis gelmeden başladığı için yanlış yapılmıştır. Malta'nın Sentaj Kalesi ele geçirildiği sırada kaleden atılan bir güllenin

parçaladığı kaya parçaları Turgut Reis'i şehit eder. Tarihte meydana gelmiş olan bu olaylar romanda da yer almaktadır.¹⁵⁵

Yazar, eserinde denizcilik terimlerini ustaca kullanır. Bu terimleri kullanmasında Kızıl Tuğ adlı romanını gördükten sonra yazardan bir de Türklerin denizlerde gösterdiği kahramanlıkları anlatan bir roman yazmasını isteyen Bahriye Mektebi hocalarının etkisi büyüktür. Bu terimlerden bazılarının anlamlarını yazar dipnotlarda okuyucuya verirken, bazılarını vermez. Bu terimler şunlardır:

Pruva(Geminin veya sandalın ön tarafı, baş bölümü), galer (kadırğa) , kadirğa(Hem yelken hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz'de kullanılmış bir savaş gemisi), alesta(Hazır olmak, hazır olarak apikoda beklemek)••gürverte(Gemilerde ve teknelerde baştan kışa kadar döşenmiş tahta veya madeni platform döşeme), dirise etmek(Bir gemiyi diğerine bindirmek), sobrone direği, tirinkete direği(Dört köşeli küçük yelkenli direği), mizana direği(Üç direkli bir yelkenli gemide en kıçtaki direkt), rampa(Bir geminin diğerine bindirme yapması), kış(Teknenin geri tarafı), filika(Savaş gemilerindeki kürekli veya yelkenli tekneler), kadirğa(Orta sınıf çektirilere verilen isim), palamar(Gemilerin rıhtıma veya iskeleye bağlanmasında halattan daha kalın yomalara verilen isim), iskele(Teknenin sağ yarısı veya gemiye girip çıkmak için kullanılan sürme veya inip kalkan merdiven), yelkenleri fora etmek(Bir yere bağlanmış olan halatın oradan çıkartılması), pruva(Bir teknenin ön tarından ileri istikameti), perkende(Hafif ve hızlı, vur kaç akınlarında kullanılan çektiri tipi), pupa(Bir teknenin kış tarafından geri istikameti.), kırlangış(Gemilerde köprü üstünün iki tarafında kanat gibi açılmış, borda ile aynı çizgide hizalanarak inşa edilmiş balkoncuklar), zevrak(kayık), arya(Yelkenin, sancağın veya çubukların aşağıya indirilmesi), funda(Demirlemek için verilen komut), mayna sara(Aşağı indirmek (ağır ağır)), hisa(Bir şeyi yukarı kaldırmak), funda permeçe(Yedek olarak kullanılan ince halat), çektirme(Boyları 40-50 metre civarı, çift direkli birçok kadirğa çeşidini içine alan grubun genel adı), perkende(Hafif ve hızlı, vur kaç akınlarında kullanılan çektiri tipi), vira demir(Geminin hareket edebilmek için çapasını denizden çekmesi), orsa alabanda(Rüzgarı bordaya alarak, yelkenleri birbirinin aksine alıp tekneyi yolundan alıkoyup vakit geçirmek),

¹⁵⁵ Oruç Reis, Hızır Reis ve Turgut Reis hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: Ord.Prof. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Osmanlı Tarihi, C. 2, B. 7, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 363

Yazar, romanında kaba sözlere de yer verir:

“Yaşa ağabey! Var ol! Köpoğlusunu yaka paça edip nasıl da yere çaldın? Var ol!”¹⁵⁶

Yazar, bütün romanlarında olduğu gibi bu eserinde de dipnot kullanır. Bu dipnotlarda bazen denizcilikle ilgili terimleri açıklar, çoğu zamanda okuyucuya bilgi verir.

Yazar, kişileri konuştururken olay zamanına ait kelimeleri kullanmaya çalışır:

“— Baka çelebi, çün bizi beğenirsin, neye adın değıştirmezsın?”

“Çabuk, bize kuyunun kande olduğunu bildiresin. Zira susuzluktan Kerbela’da kalan Hüseyin efendimiz gibi yanarız. Dayatırsan, elbette seni su deyü içerüz, dediler.”¹⁵⁷

Yazar, eserinde çok sık olmamakla birlikte deyimler de yer verir. Bu deyimler şunlardır: Köküne kibrit suyu ekmek, ayazda kalmak, Tanrı’ya emanet ol, armut toplamak, aklı kesmek, köküne kibrit suyu ekmek, adını ağzına almamak, çenesini bıçak açmamak, tası tarağı toplamak, canını dişine takmak, gözleri faltaşu gibi açılmak, iki gözü iki çeşme.

¹⁵⁶ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 47

¹⁵⁷ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 363

4. SEYİT ALİ REİS

ÖZET

Basra donanmasını geri götürmek için yola çıkan Seyit Ali Reis'i, amansız fırtınalar Gucerat sahillerine atar. Gucerat'ta Seyit Ali Reis, hem Portekizlilerle hem de ölen Gucerat Şahı Bahadır Han'ın kardeşi Nasirü'l Melik'le mücadele eder. Seyit Ali Reis, Nasirü'l Melik'in elinden Sultan Ahmet'in kardeşi Bingöl Sultan'ı kurtarır. Portekizlilerle ve müttefiki Nasirü'l Melik'le savaşır ve Gucerat Sultanlığı'nın başına Sultan Ahmet'i getirir. Seyit Ali Reis'e karşı yenilgiyi hazmedemeyen Nasirü'l Melik ve Şövalye Vissayi, Seyit Ali Reis'in sevdiği Bingöl Sultan'ı kaçıırırlar. Zorlu bir aramadan sonra Seyit Ali Reis, Bingöl Sultan'ı kurtarır.

Seyit Ali Reis, Gucerat'tan ayrılarak İstanbul'a doğru yola çıkar. İntikam almak isteyen Nasirü'l Melik ve Şövalye Vissayi de onu takip ederler. Radenpur'da, Büluç Han'ın veziri Mahmut Han'ı kandırırlar ve Seyit Ali Reis ile yanındakileri hapsedirirler. Seyit Ali Reis, tam idam olacağı sırada Büluç Han'ın fermanı gelir ve serbest kalır.

Yoluna devam eden Seyit Ali Reis, Perker şehri yakınlarında Raşputlar ile karşılaşır. Çetin bir vuruşma başlar. Seyit Ali Reis'in diri diri yakılmaktan kurtardığı Hintli bir kız vardır. Kız, Reis'i tanır ve kızın kocası Rahip Bat savaşı durdurur. Tekrar yola koyulurlar ve Bağifethe gelirler. Burada Seyit Ali Reis, Sind Padişahı Hasan Mirza ile ona isyan etmiş olan Mir İsa'nın arasını bulur ve Türklerin kardeş kanı dökmesine engel olur. Nasirü'l Melik'in adamı Şüca ile Şövalye Vissayi, Hasan Mirza'yı ve Bingöl Sultan'ı zehirletirler. Seyit Ali Reis, zehiri hazırlayan büyücünün hayatını kurtarmıştır. Büyücü de bu iyiliğin altında kalmaz ve Seyit Ali Reis'in karısı Bingöl Sultan'ı kurtarır. Fakat bundan Seyit Ali Reis'in haberi yoktur. Şehri terk eder. Büyücü, Bingöl Sultan'ı uyutur ve bir tabutun içinde İstanbul'a Seyit Ali Reis'e gönderir.

Seyit Ali Reis ve yanındakiler bir gemiye binerler ve Hindus ırmağından yollarına devam ederler. Daha sonra karaya çıkıp Lahor'a doğru giderlerken çölde su aramak için kervandan ayrılan Kelle Bekir ile Pala Hüseyin kaybolur.

Lahor'da Hint Şahı Hümayun Şah'ın yanına gelen Seyit Ali Reis, çok iyi karşılanır. Şah, Seyit Ali Reis'in yanında kalması için çok büyük tekliflerde bulunur. Reis bu teklifleri kabul etmez, yoluna devam eder. Bu sırada çölde kaybolup gizlice bir tapınağa giren ve ölüm tehlikesi geçiren Kelle Bekir ile Pala Hüseyin de İstanbul'un

yolunu tutarlar, Belliribate şehrinde, Seyit Ali Reis ile buluşurlar. Bu şehirde Kelle Bekir ile Pala Hüseyin, Hendus Büyücüsü'nün verdiği Bingöl Sultan'ın tabutunu İstanbul'a taşıyan Portekizli iki şövalyeyi yakalarlar. Tabutu alıp Seyit Ali Reis'e götürürler. Seyit Ali Reis ile Bingöl Sultan kavuşurlar.

Yoluna devam eden Seyit Ali Reis, epeyce zor bir yolculuktan sonra İstanbul'a varır.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Seyit Ali Reis romanının ilk baskısı, 1927 yılında yapılmıştır. Bundan sonra roman, yedi defa basılmıştır. Çalışmamızda incelediğimiz metin, Atlas Kitabevi tarafından 1975 yılında yapılan yedinci baskıya aittir.

b. Konu

Roman konusunu Seyit Ali Reis'in üç yıl yedi ay süren yolculuğundan alır. Seyit Ali Reis, Kanunî Sultan Süleyman'ın Mısır donanması kaptanıdır. Basra Körfezinde mahsur kalan Türk gemilerini almak amacıyla Basra'ya gider. Okyanusta büyük bir fırtınaya yakalanır ve Hint kıyılarına çıkar. Gemiler kullanılamaz hale gelir. Kara yolu ile İstanbul'a dönmeye karar verir. Elli denizcisiyle beraber yola düşer ve çok maceralı bir yolculuk geçirir.

c. Olaylar Örgüsü

Eser, iki olay biriminden meydana gelir:

1. İlk olay birimi, Seyit Ali Reis'in Gucerat sahillerine çıkması ile başlar, Seyit Ali Reis'in Bingöl Sultanı, Nasirü'l Melik ve Şövalye Vissayi'nin elinden kurtarması ile sona erer. Bu olay biriminde, şu olaylar olur:

- Seyit Ali Reis'in Portekizli denizciler ile karşılaşması
- Seyit Ali Reis'in Bingöl Sultan'ı Nasirü'l Melik'in elinden kurtarması
- Seyit Ali Reis'in Sultan Ahmet'e yardım etmesi
- Seyit Ali Reis'in Portekizlilerle savaşı
- Seyit Ali Reis'i Nasirü'l Melik ve Portekizlilerin zehirleme girişimi
- Seyit Ali Reis'in leventlerinin yardımıyla Büruç kalesinin alınması
- Nasirü'l Melik ve Şövalye Vissayi'nin Bingöl Sultan'ı kaçırması
- Seyit Ali Reis'in Bingöl Sultan'ı kurtarması

2. İkinci olay birimi, Seyit Ali Reis'in karadan İstanbul'a doğru yola çıkması ile başlar ve İstanbul'a ulaşması ile sona erer. Bu olay biriminde şu olaylar meydana gelir:

- Seyit Ali Reis'in Ahmedabad'da yakılacak bir kadının hayatını kurtarması
- Seyit Ali Reis'in Radenpur'da Mahmut Han tarafından hapsedilmesi
- Seyit Ali Reis'in hapisten kurtulması
- Seyit Ali Reis'in Raşputlarla savaşı
- Seyit Ali Reis'in Hasan Mirza ile Mir İsa'yı barıştırması
- Bingöl Sultan ile Hasan Mirza'nın zehirlenmesi
- Çölde Kelle Bekir ile Pala Hüseyin'in kaybolması
- Seyit Ali Reis'in Lahur'da Hümayun Şah ile görüşmesi
- Kelle Bekir ile Pala Hüseyin'in tapınaktan kaçması
- Seyit Ali Reis'in Lahor'dan ayrılıp yoluna devam etmesi
- Seyit Ali Reis ile Kelle Bekir ve Pala Hüseyin'in buluşması
- Kelle Bekir ile Pala Hüseyin'in Bingöl Sultan'ı kurtarması
- Seyit Ali Reis'in İran'a gelmesi
- Seyit Ali Reis'in İstanbul'a ulaşması

d. Tema

Roman, memleketine dönme arzusu ile dolup taşan Seyit Ali Reis ve yanındaki elli adamının başından geçenleri anlatır. Seyit Ali Reis'e yanlarında kalması karşılığında birçok hükümdar akla hayale gelmedik tekliflerde bulunur. O, bunların hepsini reddeder. Sevdği kadın Bingöl Sultan'ı bile bırakıp memleketine dönmekte kararlıdır. O, memleket hasreti ile yanıp tutuşmaktadır. Tek amacı memleketine dönmek ve tekrar milletine hizmet etmeye başlamaktır. Romanın sonunda yazar temayı Seyit Ali Reis'in ağzından verir: Dünyanın en güzel yeri üzerinde yaşadığımız ülkedir. Türk Milletine vatan olabilecek en güzel topraklar şu an üzerinde yaşadığımız vatan topraklarıdır.

“Hiçbir memleket Rum sultanlığı ile büyüklük bakımından boy ölçüşemez. Türkistan'dan Hint'e, İran, Moskof iline göç eden Türk boylarının kurdukları bütün hakanlıkları gezdim, hepsinin iklimi bizimki kadar Türk ulusuna uygun değildir. Kimi rutubetli, sıcak; kimi sert, soğuk. Bundan gayri bütün gezdiğim diyarlar benim bayrağımın dalgalandığı yerlerin onda biri kadar yoktur. Güzelliğine gelince, İstanbul ve Galata'dan daha fazla gönül açan bir yer göremedim!...”¹⁵⁸

¹⁵⁸ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1975, s.232

Türk Korsanlarının bütün uğraşları vatanlarına dönmek içindir. Maddi ve manevi her şeyi bırakıp, vatanlarına kavuşmak isterler. İnsanlar için bu dünyada vatandan değerli bir şey yoktur. Birçok korsan bu uğurda can verir. Seyit Ali Reis, romanın bir yerinde yanındakilere şöyle seslenir:

“Fakat her halde ben olmazsam bir başkası, içinizden birkaç cesur ve talihli arkadaş bu saadete kavuşacak... Onlar yeşil renkli, parlak güneşli, her çınar dibinde billur suları çağlayan yurdumuza bizden selam götürsünler!”¹⁵⁹

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış Açısı

Roman hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Romanda anlatıcı, romanın ilk sayfalarından sonuna kadar her şeye hakimdir. Anlatıcı, o dönemde dünyada meydana gelen olayları bilir. Yeri geldikçe bunları okuyucuya aktarır.

“Kanuni Sultan Süleyman, Semerkant’a bir elçi, yanında bir kıta silahşor göndermişti. Fakat bu elçi kente henüz varmışken Semerkant padişahı ölmüş! Seyit Ali Reis’e bunları anlatan Burak Han Semerkant’ta, Pir Mehmet Han Belh’te, Seyit Burhan Buhara’da kendilerini han ilan etmişlerdi. Türkiye’den gelen yeniçeriler de bu arada dağılmışlar, bir kısmı da gidip Seyit Burhan’ın hizmetine girmişti.”¹⁶⁰

Anlatıcı, geçmişte meydana gelmiş olan olayları bilir:

“ Onun devrinde Hindistan en parlak günlerini yaşayacak. Avrupa’da Hristiyanlar Katolik, Protestan diye birbirlerini diri diri yakacak kadar dar görüşlü iken o, Hindistan’da Budist Hindularla, Müslüman Türkleri, Raşputları birleştirip yeni bir mezhep, yeni bir millet kurmaya uğraşacaktı.”¹⁶¹

Anlatıcı, dönemin özelliklerini bilir. O devirde, Lahur şehrini yönetenler hakkında şöyle bir açıklamada bulunur:

“Kelle ile Pala’yı kaybettikleri zamandan beri, yolculukları gürültüsüz geçmişti. Şimdiye kadar elden geldiği kadar تنها yerlerden geçmişler, Başlarını derde sokacak şehirlerden kaçmışlardı. Artık başka bir kente giriyorlardı. Lahur’da nasıl karşılanacakların da pek bilmiyorlardı. Eski padişah Hümayun Şah Timurlenk oğullarından bulunduğu için, Rumi Türkleri sevmezdi. Rakibi Şir Han ise Sultan Süleyman’ın dostu.”¹⁶²

Anlatıcı, olayların geçtiği mekanların özelliklerini bilir:

¹⁵⁹ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.266

¹⁶⁰ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.296

¹⁶¹ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.295

¹⁶² KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.267

“Seyit Ali Reis’le arkadaşları Hendus nehri üzerinden geçerek aşağılara doğru ilerlerken yolda çeteci kabilelerle karşılaşmışlar, kimisinden ikram ve saygı görmüşler, kimisi ile de dövüşmüşlerdi. Kandıhar yolunda Özbekistan sultanının yüz binlerce Kazakla yolu kestiğini öğrendikleri zaman, korsanlar için geçilecek iki yön kalıyordu. Ya Cengelistan’a doğru gidecekler, yahut Mav kalesi yoluyla çölden geçeceklerdi. Sam rüzgarlarını hesaba katmayı unuttukları için daha kısa olan çöl yolunu tutmuşlardı. Lakin çöle girer girmez hemen ertesi günü suları bitmişti.”¹⁶³

Anlatıcı, gelecekte olacaklar hakkında bazen okuyuculara ipuçları verir. Seyit Ali Reis İstanbul’a doğru yola çıktığı zaman “Dört kişi onların önünden gidecek” diyerek Şüca, Şövalye Vissayi ve adamlarının Seyit Ali Reis’in önünden gideceklerini ve Seyit Ali Reis’e tuzak kuracaklarını söyler.

Anlatıcı, eserde meydana gelen olayların hepsini bilir. Nasırü’l Melik ve Portekizliler Seyit Ali Reis’i zehirlemek isterler. Şüca ve dört Portekizli bununla görevlendirilir. Bunlar Hacı Tahir’e giderler. Bu sırada Hacı Tahir’in yanına sultanı Bingöl Banu için aşk iksiri yaptırmak amacıyla Hüseyin ağa da gelir. Hüseyin Ağa, Şüca ve Portekizlilere zehir yerine aşk iksirini verir. Zehirle aşk iksirini değiştirir. Bunu sadece anlatıcı bilir:

“Hüseyin Ağa ayrıldı. Kelle ile Pala da onun gösterdiği yolu tuttular. İçlerinde garip bir sıkıntı, belirsiz ve gizli bir üzüntü vardı. Yurtlarından uzak, yabancı ülkelerde kalmışlardı. Başlarına daha neler gelecek, kim bilir daha ne gibi korkunç zorluklarla karşılaşacaklardı!.... Amma onlar uzak diyarlarda bazı Fas ve Cezayir’de, bazı da Mısır ve Afrika çöllerinde garip ve yoksul kavgaya etmeye alışmışlardı.”¹⁶⁴

b. Anlatım Tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Eserdeki vaka tipi, tek bir merkezî şahsın etrafında gelişen birinci tip vakadır. Olaylar tek bir zincir halinde verilir ve olayların merkezinde roman kahramanı Seyit Ali Reis vardır. Birinci olay biriminde, Seyit Ali Reis’in Gucerat’ta Portekizlilerle ve tahtı ele geçirmek isteyen Nasırü’l Melik ile yaptığı mücadele yer alır. Ayrıca bu olay biriminde Bingöl Sultan ile Seyit Ali Reis arasında bir aşk doğar. Eserin ikinci olay biriminde ise Seyit Ali Reis’in Gucerat’tan İstanbul’a kadar yapmış olduğu uzun ve zor yolculuk anlatılır.

Eserde vaka, klâsik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbiri ardına gerçekleşir ve kronolojik bir sıra takip edilir. Birbiri ardına hızlı bir şekilde

¹⁶³ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.256

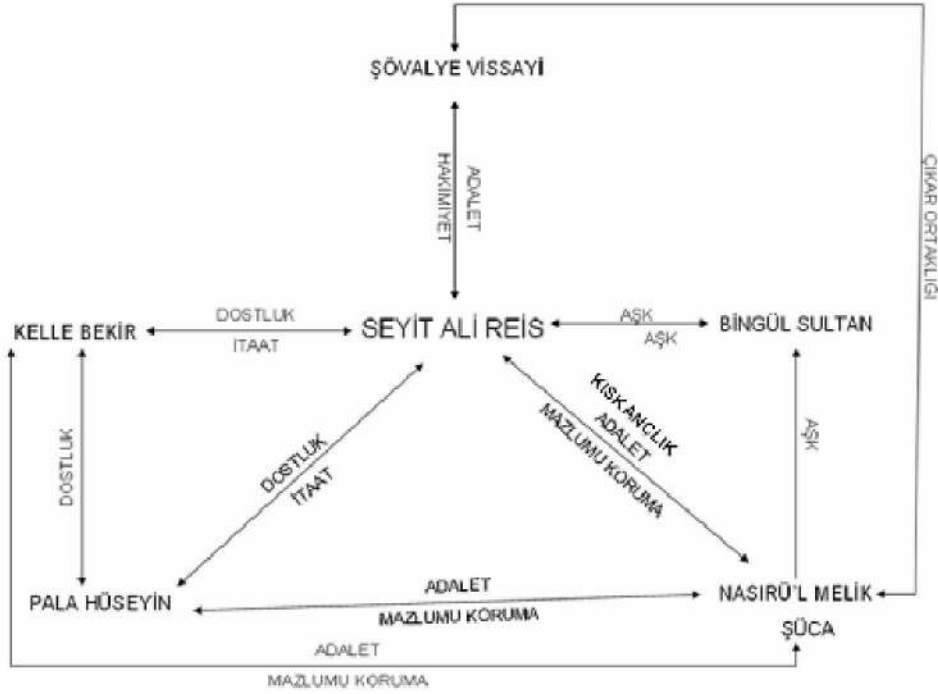
¹⁶⁴ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.104

gelişen olaylar, okuyucunun dikkatini daima uyanık tutmayı başarmıştır. Yazar, bunu tahkiyenin unsurlarına dikkat ederek gerçekleştirir.

b2. Çatışma Unsurları

Eserde roman kahramanı olan Seyit Ali Reis, haksızlığa ve zulme uğramış kişilerin haklarını savunmak için birçok kişi ile çatışır. Öncelikle ırkdaşı olan ve Portekizlilerin eziyetleri altında inim inim inleyen Gucerat'taki Müslüman Türkleri kurtarmak için Portekizliler ile çatışır. Portekizlileri mağlubiyete uğratar, ama bu yenilgiyi hazmedemeyen Portekizli Şövalye Vissayi ile Şövalye Vissayinin ölümüne kadar sürecek bir çatışmaya girer. Gucerat'ta Seyit Ali Reis, aynı zamanda kendi dininden olan ama sürekli insanlara zulüm yapan Nasirü'l Melik ve sadık uşağı Şüca ile de çatışır. Şövalye Vissayi ve Nasirü'l Melik Seyit Ali Reis'e karşı birleşirler. Nasirü'l Melik ile olan çatışma da Nasirü'l Melik ile Şüca ölünceye kadar sürer. Roman boyunca bu çatışmalar sürerken Seyit Ali Reis İstanbul'a gidişi boyunca insanlara haksızlık yapan birçok kişi ile de çatışır ve onlara gereken dersi verir. Lahur'da Hümayun Şah'ın başkomutanın parmaklarını keser. Çünkü savunmasız ve güçsüz bir ihtiyarı ıslatıp ıslatıp dövmektedir. Parker'de Raşputlarla savaşı, çünkü Raşputlar eşkiyalık yaparak insanları soymaktadır. Ahmedabad'da Hintliler ile çatışır, çünkü Hintliler kocası ölen genç kızları kocasıyla birlikte diri diri yakmaktadır. Bunların yanında Seyit Ali Reis, çoğu zaman Türkleri barıştırıp kardeşkanı dökülmesini de engeller. Hasan Mirza ile Mir İsa'yı barıştırır, savaşı durdurur.

Eserdeki çatışmaları bir tablo halinde şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Eserdeki şahısları iki gruba ayırabiliriz:

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Seyit Ali Reis, Şövalye Don Diyeo dö Vissayi, Pala Hüseyin, Kelle Bekir, Jirar Girar, Şivel Alvaro, Nasirü'l Melik, Sultan Ahmet, Hüseyin Ağa, Elhac Sahip Tahir, Amiral Gover Nadaro, Kalafat Memi, Bingöl Sultan, Şövalye Div, Serdar Cihangir Han, Mahmut Han, Raşputların Reisi, Rahip Bat, Şah Hasan Mirza, Seyit Burhan, Gazi Biğ,

2. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Hint sultanının kızının korumaları, meyhanelerdeki Hintliler ve Portekizliler, Hacı Tahir'in evinin bahçesindeki insanlar, SAR'ın çadırının nöbetçileri, Sultan Ahmet'in çadırında bulunan serdarlar, Radenpur şehrindeki Yahudiler, Mahmut Han'ın askerleri, Radenpurşehrinin bostancıları, Raşput Savaşçıları, Şeyh Abdülvehhap, Molla Yari

Bu şahıslardan Seyit Ali Reis, Sultan Ahmet, Mahmut Han, Şah Hasan Mirza, Seyit Burhan, Gazi Biğ tarihî şahsiyetlerdir.

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar:

Seyit Ali Reis:

Seyit Ali Reis, eserin en olumlu kişisidir. Darda kalmışlara yardım eder, dünya malında ve mülkünde gözü yoktur. Onun tek amacı vatanına dönmek, başından geçenleri Kanunî Sultan Süleyman’a anlatmak ve tekrar milletine hizmet etmektir.

Seyit Ali Reis, iradeli, azimli, çok güçlü ve zorluklardan yılmayan bir insandır. Hiçbir kuvvet ve zorluk onun karşısında duramaz:

“Seyit Ali Reis çadırında sırt üstü uzanmış vatanından uzak yollarda, yabancı illerde başına gelen işleri, bunu sonunu düşünüyor, bununla beraber yaradılıştaki irade kuvveti, hiçbir kayıp karşısında kararından dönmeyen inadı onu yıkılmaktan kurtarıyordu.”¹⁶⁵

Gucerat’ta Nasırü’l Melik uşağı Şüca’dan Seyit Ali Reis’i öldürmesini ister.

Şüca şu cevabı verir:

“Şüca acı acı güldü:

— Sahip, benimle alay mı ediyor?... Bir tabur askerin, zehirlerin, bıçakların, kılıçların öldüremediği bir adamı ben nasıl haklayabilirim?”¹⁶⁶

Seyit Ali Reis’in cesareti, gücü ve iradesi leventlerine de yansır. Türk denizcileri de tıpkı reisleri gibi çok cesurdur. Hiçbir güçlük onları yollarından alıkoyamaz. Hindistan’da herkesin korktuğu, adlarından bile tir tir titrediği Raşputlarla savaşır. Gemilerinden kaçan ve Portekizlilere gidip Türklerin zayıf yönlerini söyleyen bir tamirciyi yakalamak için bir gece Portekiz amiralinin gemisini basarlar.

Seyit Ali Reis’in dış görünüşü çok heybetlidir:

“Hintli Kız Reis’in bir çam ağacı kadar iri, mehabetli endamını, geniş omuzlarını, enli ve çatık kaçlarını, içinde tuhaf bir ürperiş duyarak seyrediyordu.”¹⁶⁷

Seyit Ali Reis, memleketini çok seven bir insandır. Memleket hasreti ile yanıp tutuşmaktadır. İstanbul’a doğru gelirken yolda birçok hükümdar Seyit Ali Reis’e yanında kalması için çok büyük tekliflerde bulunur, fakat o bunların hiçbirisini kabul etmez. Tek derdi memleketine kavuşmaktır. Bunu Hümayun Şah’ın kalması için ısrarı üzerine söylediği şu beyitten de anlayabiliriz:

“Diliser, köyün koyup etmez cenneti arzu

¹⁶⁵ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.100

¹⁶⁶ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.125

¹⁶⁷ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.171

Her kişiye kendü şehri yeğ gelir Bağdat'tan!"¹⁶⁸

Gucerat'ta Portekizliler ile savaşıırken Seyit Ali Reis, şunları düşünür:

"Memleketinden ayrı, her türlü yardım ve dost elinden uzak bu yabancılar arasında, leventlerine, yeniçerilerine verecek cebinde bir akçe bile harçlığı yok iken, donanması fırtınada yanmış, dağılmış, karşısında, eksiksiz gereç ile donanmış zorlu bir düşmanla cenk etmeye hazırlanıyor ve burada bile "Gucerat"ı kâfir elinden kurtarsam, bu ülkeleri Türk bayrağına boyun eğdirsem, sonra güzel İstanbul'a kavuşsam diye düşünebiliyordu."¹⁶⁹

Seyit Ali Reis, savaşçı kişiliğinin yanında çok bilgili bir insandır. Kelle Bekir ile Pala Hüseyin, Guceerat'ta bir hazinenin yerini gösteren bir tablet bulurlar. Tablet üzerindeki yazıyı çözemezler. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

"Pala Hüseyin:

— Sen kendini sıkma, babacığım..., dedi, bizim Reis bu kargacık burgacık yazıları dudukuğu gibi okur...

Kelle Bekir de bu sözleri beğendi:

— Ha! Bak, bunu anlarım. Bizim Reis birçok kitaplar yazmış, haritalar çizmiştir, o çakar işte bu ilimden, Reis okur bunları."¹⁷⁰

Hümayun Şah'ın ısrarı üzerine Seyit Ali Reis Hümayun Şah'ın ilim adamlarına astronomi ve coğrafya dersleri verir.

Seyit Ali Reis, darda kalanlara her zaman yardım eder. Romanın başında hiç tanımadığı halde bir arabayı eşkıyaların kovaladığını görür. Hemen yetişir ve arabadakileri kurtarır. Hintlileri korumak için Portekizlilerle amansız bir savaşa girer. Portekizlileri ve onların tahta oturtmak istedikleri Nasırü'l Melik'ı yener. Kendisinden yardım isteyen Sultan Ahmet'i tahta oturtur. Ahmedabad'da Hintli bir kız gelir ve Seyit Ali Reis'e kendini kurtarması için yalvarır. Hintliler kızı ölen kocası ile birlikte inançları gereği yakacaktır. Seyit Ali Reis kızı diri diri yakılmaktan kurtarır. Bağîfethe'de Hasan Mirza'nın başkomutanı saçlı sakalı ağarmış bir ihtiyarı ölesiye dövmektedir. Seyit Ali Reis komutanın elinden ihtiyarı alır.

Pala Hüseyin ile Kelle Bekir:

Roman boyunca birbirinden hiç ayrılmayan bu iki şahıs, Seyit Ali Reis'in sadık korsanlarıdır. Tek bir kusurları vardır, o da bazen çok fazla içki içip dengelerini kaybetmeleridir. Her güçlükte reislerinin yanında olan bu iki kafadar gözünü budaktan

¹⁶⁸KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.276

¹⁶⁹KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.100

¹⁷⁰KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.162

sakınmayan kimselerdir. Reisleri için canlarını bile vermeye hazırdırlar. Yazar, bu ikisini kullanarak dostluğun, ahde vefâ göstermenin ne olduğunu okuyucuya verir.

Diğerleri:

Şövalye Don Diyego dö Vissayi, Seyit Ali Reis'in roman başından itibaren can düşmanıdır. Şövalye, Hindistan'daki Müslüman halkı ezmek istemektedir. Seyit Ali Reis ise buna izin vermez. Her olayda karşı karşıya gelirler ve şövalye her zaman yenilir. Bu mücadelenin sonunda şövalye canından olur.

Jirar Girar ile Şivel Alvaro, Şövalye Don Diyego dö Vissayi'nin yardımcılarıdır. Bu ikisi en ufak bir güçlükte efendilerini satarlar. Her şeyi çıkarları için yaparlar.

Nasırü'l Melik, çıkarı için kendi soydaşlarını bile satan hain insan tipini temsil eder. Portekizlilerden yardım alıp Gücerat'a hâkim olmak ister. Bu yardım karşılığında da Portekizlilerin ülkesini sömürmesine göz yumacaktır. Bu hainlikleri ve Bingül Sultan'a duyduğu aşk onu Seyit Ali Reis'le karşı karşıya getirir. Bu mücadelenin sonunda, yoldaşı Şövalye Don Diyego dö Vissayi gibi canından olur.

Bingül Sultan, Seyit Ali Reis'i canı pahasına seven bir kadındır. Reis için yurdunu bırakır, çok uzun ve zorlu bir yolculuğa çıkar.

b. Zaman

Romanın anlatma zamanı, 1927 yılıdır. Yazarın olayları öğrenme zamanı da bu zamana çok yakındır. Bu romandan önce yazar, denizcilik tarihimizle ilgili Türk Korsanları adlı romanını yazmıştır. Bu romanla denizcilik tarihimize el atan yazarın, Seyit Ali Reis romanında anlattıklarını da anlatma zamanına yakın bir tarihte öğrenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Romanda olayları gelişimi ile ilgili bir tarih bulunmamaktadır. Biz, olaylardan hareketle, olayların başlangıç ve bitiş zamanlarını bulabiliriz. Olaylar Seyit Ali Reis'in Basra'da mahsur kalan Osmanlı Donanması'nı kurtarmak istemesi ile başlar. Talihsizlikler onu Gücerat sahillerine atar. Bu olaylar tarihte 1534 yılında olmuştur. Gücerat'ta bir müddet kalan Seyit Ali Reis, karadan İstanbul'a doğru çok uzun bir yolculuğa çıkar. Yolculuk İstanbul'da sona erer. Tarihte bu uzun yolculuğun bitiş tarihi Mayıs 1937'dir. Bu bilgilerden hareketle romanda olay zamanının üç yıl yedi ay olduğunu söyleyebiliriz.

c. Mekân

Eserde meydana gelen olaylar, çok geniş bir coğrafyada ortaya çıkar. Gücerat kıyılarında başlayan roman, İstanbul'da biter. Eserde geçen yer isimleri gerçektir. Bu yerlerden bazılarında olaylar geçer, bazılarının ise sadece adı vardır. Gücerat, Buruç, Ahmedabad, Radenpur, Parker, Sendustan, Lahur, Buhara, Bellirıbate, Horasan, Kezvin olayların geçtiği yer adlarıdır. Bu yerlerde olayların geçtiği mekânları ise yazar kendi tasarlamıştır. Gücerat sahillerindeki meyhaneler, Nasırü'l Melik'in kalesi, Sultan Ahmet'in sarayı, Parker'deki geçit, Lahur'da Hümayun Şah'ın sarayı, Mav kalesi yolundaki çölde bulunan tapınak, Buhara caddeleri yazarın kendi tasarladığı hayalî mekanlardır. Eserde, ayrıca sadece adının geçtiği yer isimleri de mevcuttur: Büludere, Bağifethe, Kabil, Hidikuş dağları, Semerkant, Horasan, ağdat, Musul, Nusaybin, Ankara, Byepazarı, Bolu, Göynük, Geyve, Sapanca, Üsküdar.

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Eserde yazar, hakim bakış açısını kullanarak olaylara dilediği gibi müdahale eder, kişileri istediği gibi konuşturur. Yazar kişiler aracılığı ile Türklerin zafiyetlerini açıklar:

“Ben onların bütün alışkanlıklarını, içlerini dışlarını bilirim. Siz tabiatlarını bilemediğiniz için onları yenemiyorsunuz. Zayıf yerlerini bilirim. Türk yemeğe bir, kadına iki, dayanamaz. Bir Türkü ancak ya gırtlığıyla, ya uçkuruyla avlarsınız.”¹⁷¹

Yazar, hâkim bakış açısı sayesinde olayları istediği gibi şekillendirir. Türk gemilerinde tamircilik yapan bir Hristiyan, Portekizlilere gider ve Türklerin bütün zayıf yönlerini söyler. Bunu duyan Türk Korsanları, Portekizlilerin amiral gemisini basıp bu tamirciyi ele geçirirler ve tamirciyi asarlar. Bu olayla yazar Türk milletine ihanet edenlerin mutlaka cezalarını çekeceklerini vurgular.

Yazar, maceraya dayalı olan romanında komik olaylara da yer verir:

“Şivel eliyle onun omzuna vurdu:

— İyi ama ya korsanlar bizi yakalayıp keserler, doğrarlar, parça par ederlerse... Örneğin o patlak gözlü, pırasa bıyıklı korsanın eline bir kez daha düşersek bu sefer beni elli, seni yetmiş beş parça yapar!

Jirar sarardı, fakat gene metanetle cevap verdi:

— Öyle ama artık bizim için ölüm yok!

¹⁷¹ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s.148

— İşte benim de orasına aklım ermiyor ya!... Parça parça olmuş bir insan nasıl yaşar?

Jirar gözlerini yumdu:

— Zahir, solucan gibi bir şey olacağız demek... dedi, Ben küçükken solucanları ikiye bölerdim de gene her iki parçası da yaşar, kıvrıla kıvrıla giderdi!”¹⁷²

Yazar, anlatımını güçlendirmek için eserinde benzetmelerden faydalanır:

“Nasır Melik’in pehlivanı ardına neftyağı sürülmüş altı aylık sıpalar gibi uçmuş, ortadan sır olmuştu.”¹⁷³

“Bekir de onu takip ediyordu. İki korsanın parmakları yemek tepsisinin üstünde şöyle bir dolaştı, sahanların üzerinde bir lahza içinde kurt düşmüş mısır torbası gibi derin yollar açıldı.”¹⁷⁴

“Kelle Bekir bir sıçrayışta şövalyenin tepesine fare avlayan bir kuş hızı ile binivermişti.”¹⁷⁵

Yazar, romanında süsten ve sanattan uzak bir anlatımı benimsemiştir. Sade bir Türkçe kullanır. Olay ağırlıklı bir eser yazdığı için kısa cümleleri tercih etmiştir.

İslâmiyet Öncesi Türk Tarihi’ni konu alan romanlarında oldukça fazla Eski Türkçe kelime kullanan yazar bu romanında iki tane Eski Türkçe kelime kullanır. Dünya yerine acun, tamirci yerine de araççı kelimesini kullanır.

Yazar, romanında argo sözcüklere de yer verir. Bu sözcükler şunlardır: Köpoğlu, piçkurusu.

¹⁷² KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s. 251

¹⁷³ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s. 245

¹⁷⁴ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s. 226

¹⁷⁵ KOZANOĞLU, Seyit Ali Reis, s. 134

5. GÜLTEKİN

ÖZET

Göktürk Hakanı'nın yeğeni Gültekin, Çinliler'e esir düşen ve köle olarak satılan Türkleri kurtarmak amacıyla tek başına Çin'e girer. Gültekin, Çin'e büyük bir korku salar ve kimse esir Türkler'den satın alamaz. Çin İmparatoriçesi Hakan Hatun'un sevgilisi Si-Ye-U'nun elinden Ulufer'i kurtarır. Fakat Si-Ye-U, Ulufer'den vazgeçmez. Salak ile birlikte Göktürk ülkesine gider. Ergenekon'dan çıkış günü kutlamalarına katılır. Kutlamaların sonunda Meço Han ile görüşür. Meço Han'a yakında Çin'in başına geçeceğini ve Ulufer'i istediğini söyler. Meço Han, buna çok kızar. Si-Ye-U'yu zindana attırır ve sefere çıkar.

Salak'ın yardımı ile Si-Ye-U zindandan kaçar. Hakan ve askerlerinin sefere çıkmasını fırsat bilen Si-Ye-U, Ulufer'i de alarak Çin'in Başkenti Siganfo'nun yolunu tutar. Şehre gireceği sırada Gültekin, Si-Ye-U'yu yakalar. Büyük bir kargaşa olur ve bu kargaşada Gültekin yakalanarak hapsedilir. Zindanda, Gültekin'i Büyücübaşı Yü-Hen-Gü ve Hakan Hatun ziyaret eder. Amaçları Çin'deki düşmanlarını Gültekin'e öldürtmektir. Gültekin, bu teklifi kabul etmez. Gültekin'den intikam almak için bir oyun tertip eden Yü-Hen-Gü ve Hakan Hatun'un oyunları ters teper. Bütün bunlar olurken, Hakan Hatun'un oğlu Cong-Tsung yönetime el koyar. Hakan Hatun'u zindana attırır, Gültekin ve Si-Ye-U'nun bir gün sonra idam edilmesine karar verir. İdam edileceği sırada Çin Yasalar Başbuğu¹⁷⁶, daha önce hayatını kurtarmış olan Gültekin'i tanır. Ellerini çözer. Salak'ın da yardımıyla Gültekin, Çin'den kaçar.

Yurduna dönen Gültekin ile amcası Meço Han'ın arası açılır. Çünkü Meço Han iyice yaşlanmıştır. Yaşlanmasıyla birlikte huysuzlaşır, dengesini kaybeder ve insanlara çok sert davranır. Çinli bir prenses için Çin İmparatoru Cong-Tsung'a elçiler gönderip yalvarır.

Bayirkolar, üzerine düzenlenen ve zaferle sonuçlanan bir sefer dönüşü Meço Han bir ormandan yalnız geçmeye kalkar ve ormanda savaş meydanından kaçan Bayirkolar tarafından öldürülür. Bunun üzerine Bilge Tekin hakan olur. Gültekin ordunun başına geçer.

¹⁷⁶ Yasalar Başbuğu: Adalet Bakanı

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye

İlk baskısı 1935 yılında yapılan eser, 1981 yılına kadar on altı baskı yapmıştır. İncelediğimiz metin eserin on yedinci ve son baskısına aittir. Bu baskı 2003 yılında Bilge Kültür Sanat tarafından yapılmıştır.

b. Konu

Eser, konusunu Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan, “Göktürk Abideleri”nden almıştır. Yazar, bunu romanının sonunda şöyle dile getirir: “Bilge Han, Orhun nehri kenarında Koşuçaydam’da bir bark¹⁷⁷ büyük bir anıt yapmıştır. Sarı kağıt yaprakları üzerinde saydığım Gültekin’in kahramanlıkları burada taşlar üstünde de yazılıdır. Oradan alıp romanlaştırdım.”¹⁷⁸ Eserde, Gültekin’in hayatı ve bunun çerçevesinde o dönemin olayları anlatılır. Gültekin ve Bilge Kağan’ın Türk milleti için yaptıkları gözler önüne serilir. Yazar Gültekin ve Bilge Kağan’ı kullanarak iyi bir devlet adamında bulunması gereken özellikleri okuyucuya verir.

c. Olaylar Örgüsü

1. İlk olay birimi, Çin Yasalar Başbuğu ile Gültekin’in karşılaşması ile başlar. Gültekin’in Ulufer’i Çin sarayından kaçırması ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Gültekin’in Çin Yasalar Başbuğu’nu kurtarması.
- Gültekin’in Beyaz Ayı Hanı’na gitmesi.
- Gültekin’in Siganfo Sarayı’na girmesi.
- Ulufer’i kaçıran Yü-Hen-Gü ve Si-Ye-U’nun Hakan Hatun’a yakalanması.
- Ulufer’i kurtaran Gültekin’in Çin’den ayrılması.

2. İkinci olay birimi, Fu-Sun-Se Tanrı Evi’ndeki Göktürklerin toplantısı ile başlar ve Gültekin’in Çin sarayından idam olacağı sırada kaçması ile sona erer. İkinci olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Ergenekon’dan çıkışı kutlamak için Türkler’in toplanması.
- Salak ve Si-Ye-U’nun Meço Han ile görüşmesi ve Si-Ye-U’nun zindana atılması.
- Si-Ye-U’nun zindandan kaçması ve Ulufer’i de alıp Çin’e gitmesi.
- Gültekin’in Si-Ye-U’yu Çin’e girecekken yakalaması ve Çinliler’e esir düşmesi.

¹⁷⁷ Bark: Anıt, üstü kapalı yer.

¹⁷⁸ Abdullah Ziya Kozanoğlu, Gültekin, Bilge Kültür Sanat, Kasım 2003, İstanbul, s.167.

- Zindanda Yü-Hen-Gü ve Hakan Hatun'un Gültekin'i ziyaret etmesi ve Gültekin'e bir oyun oynanması.
- Cong-Tsung'un tahta el koyması.
- İdam olacağı sırada Gültekin'in Çinlilerin elinden kurtulması.

3. Son olay birimi, Gültekin'in yurduna dönmesi ve amcası Meço Han ile tartışması ile başlar, Bilge Tekin'in kağan olması ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Gültekin'in sefere çıkması.
- Meço Han ile Gültekin'in tartışması.
- Meço Han'ın Bayirkolar üzerine sefere çıkması.
- Meço Han'ın öldürülmesi.
- Bilge Tekin'in Göktürk hakanı olması.

d. Tema

Eserin teması, bağımsızlıktır. Gültekin ile Çinliler arasında yaşanan çatışma ile tema ortaya konur. Bağımsızlığı tehlikeye düştüğü zaman Türklerin bir başbuğ etrafında toplanacağı ve esaret zincirini kıracağı vurgulanır. Eserin sonunda yazar bu temayla ilgili olarak şunları söyler:

“Daha dün ulusun silahı alınmış, dilini kaybetmiş, yurdunu yağı basmış, ikiye ayrılmış, bayrağı solmuşken sıçradı. Bugün gene şanlı bir bayrağın, temizlenen bir dilin, üzerinde kollarını kabarta kabarta gezdiği bir yurdun, gece gündüz senin için çalışan bir başbuğun¹⁷⁹ var.”¹⁸⁰

Anlatıcı, vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında bir bağ kurar. Eserin, Mustafa Kemal Atatürk döneminde yazılması, anlatma zamanına verilen mesajla ilgilidir. Yazar, bir başbuğun arkasında cihana meydan okuyan bir milleti anlatır. Kurtuluş Savaşı yıllarında da Türk milleti Mustafa Kemal'in önderliğinde bütün cihana meydan okumuştur. Tıpkı Göktürk devletinde olduğu gibi, Türk milleti yok olacağı bir zamanda yeniden dirilmiştir. Böylece tarihten alınan güç ile yeni bir bağımsızlık savaşının verildiği anlatılmaya çalışılır. Bu aynı zamanda bir tarih bilinci oluşturmak demektir.

¹⁷⁹ Burada “Başbuğ” sözü ile kastedilen Mustafa Kemal Atatürk'tür.

¹⁸⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s.174

İÇ YAPI:

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar:

a. Bakış açısı

Gültekin romanı, hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Eserde anlatıcı, bütün olaylara vâkıftır. Kişilerin geçmişini bilir, gelecekte yapacaklarına dair okuyucuya ipucu verir. Olay zamanının özelliklerini okuyucuya ayrıntılarıyla birlikte aktarır.

Anlatıcı, bazı şahısların ağzından okuyucuya ileride olacaklar hakkında ipuçları verir. Büyücübaşı Yü-Hen-Gü'ye, romanın başında, ileride Gültekin'in neler yapacağını söyler:

“Sen kardeşlerinin, insanların kurtarıcısı olacaksın! Seni bırakıyorum. Git. Bu gidişinle biliyorum ki, Çin Hakanlığı da yıkılacaktır. Sen, senelerden beri yüreğimde taşıdığım dileği, Tang oğullarının yıkılmasını başarabilecek ilk ve son adamsın!..”¹⁸¹

Anlatıcı, romanda her şeyi görür. Ulufer'i kaçırap Çin Tanrılar Evi'ne götüren Büyücübaşı Yü-Hen-Gü ve Si-Ye-U'yu bir kişinin takip ettiğini okuyucuya verir:

“Büyücü bu sözleri söylerken direklerin arasında bir gölgenin kımıldadığını göremedi. Adım adım arkalarından izlerine basarak gelen bu gölge, onların bütün konuştuklarını duyuyordu.”¹⁸²

Anlatıcı, romanının geçtiği bütün mekanları ve bu mekanlarda cereyan eden tüm olayları ayrıntılarıyla bilir. Çin Tanrılar Evi'nin nasıl bir işlev gördüğünü ve burada olan olayları şöyle dile getirir:

“Burası Siganfo Sarayı'nın Tanrı Evi'di. Büyücünün bölüğünden gelen bu koridordan başka, birisi bahçeden, diğeri de hakanın bölüğünden iki yol daha bu kutlu yere geliyordu. Fakat eğlence ile uğraşan Hakan Hatun'un ünlü Buda'yı görmek aklından bile geçmediğinden, yollardan birisi olduğu gibi bırakılmış, diğeri de haftada bir gün açılıyor, uşaklar taşları yıkayıp temizliyorlar, yerlere renkli hasırlar seriyorlardı. O gün, iki saat süren bir din oyunu oynanıyor, sonra herkes tek mil günahlarından bu bir saat içinde kurtulmuş gibi dağılıp yeni günah işlemeye gidiyorlardı.”¹⁸³

Anlatıcı, eserde kimsenin bilmediği olayları bildiğini söylemekten de çekinmez. Gültekin, Ulufer'e gönül kaptırmıştır, fakat bunu anlatıcı dışında kimse bilmez:

¹⁸¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 49

¹⁸² KOZANOĞLU, Gültekin, s. 30

¹⁸³ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 31

“Ulufer’in kaçırıldığından kimsenin haberi yoktu. Hoş, Ulufer’e, Gültekin’in, koca kahramanın gönül kaptırdığından da kimsenin haberi yoktu ya.”¹⁸⁴

Anlatıcı, eserdeki olayların geçtiği zamanın toplum yapısı hakkında da okuyucuya bilgi verir. Büyücülüğün sekizinci yüzyıldaki işlevine dair şu açıklamaları yapar:

“Bu adamın sözleri ona pek de akla aykırı gelmiyordu. Çünkü o devir de insan oğulları, kimya, fizik kanunlarını hemen hemen hiç bilmediklerinden, bunları yarım yamalak bilen, adlarına sihirbaz, büyücü, arpakçı denilen adamların cinleri, perileri kumanda ettiklerine inanırlardı.”¹⁸⁵

Yazar, hâkim bakış açısını kullanarak olaylara istediği gibi müdahale eder, olaylar üzerinde yorumlarda bulunur. Şahsi duygu ve düşüncelerini kolayca okuyucuya verir.

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Gültekin romanında olaylar tek bir zincir halinde nakledilmiştir. Eserde, birbirine zincirleme olarak bağlanmış metin halkaları, tek bir olayın parçaları durumundadır. Vaka tipi olarak tek bir şahsın etrafında gelişen birinci tip vaka karşımıza çıkar. Olaylar, roman kahramanı Gültekin’in etrafında gelişir.

Eserde vaka, “klasik vaka” tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbiri ardına ve kronolojik bir sıra takip edilerek verilir. Yazar tahkiyenin unsurlarına dikkat ederek, okuyucunun dikkatini canlı tutmayı başarır.

b2. Çatışma Unsurları

Eserde çatışmalar, Göktürk ve Çin devletlerini yönetenlerle Gültekin arasında olmaktadır. Eser boyunca, her şeyini Türk milletine adanmış olan Gültekin ile kişisel zevkleri ve ihtirasları uğrunda mücadele eden devlet adamlarıyla, Türk milletini yok etmeyi düşünen kişiler çatışır. Gültekin dışındaki şahıslar, kendi çıkarlarını milletlerinin ve devletlerinin üstünde tutar.

Çin İmparatoriçesi Hakan Hatun’un sevgilisi Si-Ye-U, Hakan Hatun’u ve Büyücübaşı Yü-Hen-Gü’yü kullanarak Çin tahtına oturmak ister. Amacı bolluk ve refah içerisinde rahat bir hayat sürmek, Türkleri köle olarak kullanmaktır. Hatta bunu imparator olmadan yapmaya kalkar ve Başbalık’tan Ulufer’i getirir. Bunun üzerine karşısında Gültekin’i bulur.

¹⁸⁴ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 81

¹⁸⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 106

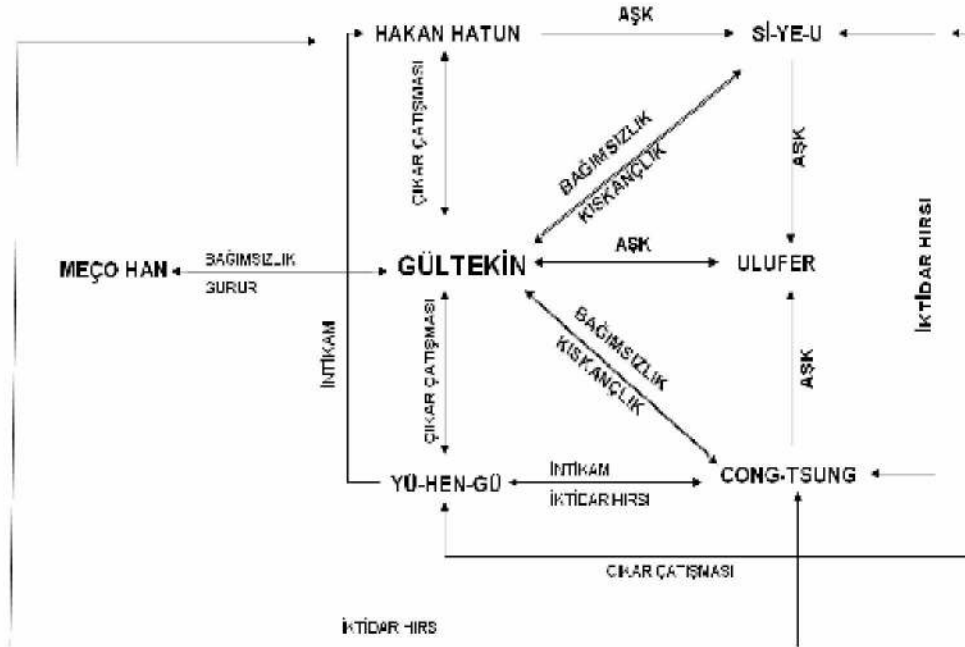
Çin İmparatorluk sülalesi Çang oğullarından ve Hakan Hatun'un oğlu olan Cong-Tsung'un ise tek amacı vardır: Si-Ye-U'yu yok etmek ve annesinin elinden Çin yönetimini almak. Türkleri köle yapmak ister ve haksız yere birçok Türk'ü öldürür. Bunun üzerine Gültekin ile çatışır.

Çin İmparatorluğunun büyücübaşı olan Yü-Hen-Gü'nün ise hayattaki tek amacı Çin İmparatorluk sülalesinden intikam almak, bütün Çang sülalesini yok etmektir. Çünkü Hakan Hatun'un kocası olan Çin İmparatoru, büyüsü tutmadığı için Yü-Hen-Gü'nün bütün sülalesini idam ettirmiştir. Bu amacına ulaşmak için her yolu deneyen Yü-Hen-Gü, Ulufer'in Başbalık'tan köle olarak getirilmesine yardım edince Gültekin ile karşı karşıya kalır.

Çin İmparatoriçesi Hakan Hatun, Çin ülkesini yönetmekten çok kendi zevkleri ile uğraşır. Si-Ye-U'yla gününü gün eder. Büyücübaşı Yü-Hen-Gü'nün telkinleriyle bütün ailesini, Cong-Tsung dışında, yok eder. Gültekin'i kendi çıkarları için kullanmak ister, Gültekin bunu kabul etmeyince aralarında bir anlaşmazlık çıkar.

Gençliğinde ülkesini çok iyi yöneten Türk Kağanı Meço Han, yaşlanınca dengesini kaybeder. Ulufer'i Çinlilere vermeye kalkınca karşısında Gültekin'i bulur. Daha sonra Cong-Tsung'un vereceğini vaad ettiği bir Çinli prenses için oğlunu Çin'e gönderip, yalvarması üzerine Gültekin ile araları iyice açılır. Gittikçe zalimleşen, herkese kötü davranan, milletinden çok kendi zevklerini düşünen Meço Han ile Gültekin çok defa karşı karşıya gelir. Fakat Gültekin devletin ve milletin geleceği için Meço Han'a karşı alttan alır.

Eserdeki çatışmaları şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Eserde yüklendikleri fonksiyonlara göre şahısları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Gültekin.

2. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Salak, Prens Cong-Tsung, Vu-Hen-Si-Ye-U (Si-Ye-U), Büyücübaşı Yü-Hen-Gü, Hakan Hatun Vu-Hen-Ü, Meço Han, Çang-Fung-Gi (Çin Hakanı Yasalar Başbuğu), Bilge Tekin.

3. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Kocaer, Siganfo Hanı'nın sahibi olan Çinli, Çi-Ve-Yi, Meço Han'ın oğlu Tosi, Çinli elçi, Yang-Çe-U

Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs olan Gültekin, idealize edilmiş bir tiptir. O, her yerde ve her zaman milletin ve devletin çıkarlarını ön planda tutar. Her şeyiyle kendini millete adanmış bir insandır. Gültekin yaşayışıyla, benimsediği ve sonuna kadar savunduğu fikirleri ile, varmak istediği hedefleri ile “model şahıs” özelliği gösterir. Yazar, eserin temasını Gültekin aracılığı ile verir.

Eserde, hem tarihî hem de hayal ürünü olan kahramanlar kullanılır. Roman kahramanı Gültekin, II. Göktürk Devletini kuran Kutluk Kağan'ın oğlu Kültigin'dir. Bilge Tigin de Bilge Kağan'dır. Meço Han, Kutluk Kağan'dan sonra Bilge Kağan ve Kültigin'in küçük yaşta olmalarından dolayı devlet idaresini eline alan amcaları Kapgan Kağan'dır. Kapgan Kağan adı eserde bir defa verilmiş, diğer kısımlarda Meço Han adı

kullanılmıştır. Çin kaynaklarında da Kapgan Kağan “Mo-ç’o” olarak geçer. Eserde geçen Hakan Hatun (Çin İmparatoriçesi) Vu-Hen-Ü, Kapgan Kağan zamanında Çin’i yöneten Tang hanedanının imparatoriçesi Wu’dur. 705 yılında İmparatoriçe Wu, tahtı oğlu Chung Tsung’a terk eder. Romanda da Chung Tsung, Cong-Tsung olarak geçer. Meço Han’ın Çin’e elçi olarak gönderdiği oğlunun adı eserde Yang-Çe-U’dur, aslında bu elçinin adı Yong-Wo-Chih’tir. Ulufer, Büyücübaşı Yü-Hen-Gü, Salak ise hayali kahramanlardır.

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Gültekin

Gültekin, kişisel özellikleri ile romanın en olumlu kişisidir. Yazar, onu çok iyi bir şekilde idealize etmiştir. Onun kişisel özellikleri ile ilgili olarak eserde çok fazla açıklama bulunur:

“Hakan onu severdi. Gültekin bütün sertliğine rağmen çok cesur, atılgan, yurdu, ulusu için canını ateşten sakınmaz bir kahramandı. Yoksulları korur, zorbalara aman vermezdi. Kimseye kötü söz etmez, kimsenin malına, canına göz dikmez, son söz kılıca kalmadan tatlı dili elden bırakmazdı. Fakat bir kere de söz kılıca kalırsa yağayı yere sermeden kılıcı kınına koymazdı.”¹⁸⁶

“Yakışıklı, cesur, sıcak kanlı bir gençti. Yağaları bile onu severlerdi. Sırtlarında kılıcının yarası bulunan birçok Çinli başbuğun bile: “Gültekin temiz bir bahadırır,” dedikleri çok duyulmuştu.”¹⁸⁷

Gültekin, bütün Türklerin bağımsızlığı için çalışan, kendini milletine adanmış bir kahramandır. O, kimsenin önünde boyun eğmez. Eserin başında Çin Yasalar Başbuğu’nun hayatını kurtarır. Bunun üzerine Yasalar Başbuğu ona çok cazip tekliflerde bulunur ve şu cevabı alır:

“Ben Tanrı’nın at uşağıyım, yalnız Türkçe konuşurum. Kendimden başka kimseye boyun eğmem, zorla boyun eğdirdiğiniz bütün Türkleri kurtaracağım. Yeni bir Türk Hanlığı kuracağım.”¹⁸⁸

Türk milletinin kimsenin karşısında boyun eğmeyeceğini eserin bir başka yerinde şöyle dile getirir: Amcası Meço Han, Çin’e etek öpmek için oğlunu gönderir. Gültekin yolda yakaladığı amcasının oğlunu döver ve bunun hesabını soran amcasına şunları söyler:

“Sen Türk Hakanısın! Senin eğilmen bütün Türk ulusunun eğilmesi demektir. Türk ulusu ise değil bir Çin Hakanına, sırasında cihana bile boyun eğmez!”¹⁸⁹

¹⁸⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 68

¹⁸⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 69

¹⁸⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 9

¹⁸⁹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 158

Bu sözlerde, Türk milletinin Kurtuluş Savaşı'nda verdiği mücadeleye dair bir işaret de vardır. Bu savaşta milletimiz dünyanın en güçlü devletleri önünde eğilmemiş, bağımsızlığını korumasını bilmiştir.

Gültekin, Türk milletine zarar verecek her şeyin karşısındadır. Annesini devirerek Çin İmparatoru olan Cong-Tsung ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“-Sus! Sen ve silsilen, Çin’in korkunç bir rüyası, bağlı olmakla övündüğüm Cong sülalesinin amansız bir katilisiniz!

Gültekin kaşlarını çatdı:

-Cong sülalesiyle cenk meydanında karşılaşmak bizim onlara düşman olduğumuzu göstermez. Biz, Türk ulusunu koruyoruz. Karşımıza Cong sülalesi çıkıyorsa bu onların kötü alın yazısıdır.”¹⁹⁰

2. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar

Salak:

Salak, karikatürize edilmiş bir şahıstır. O, daima güçlünün yanındadır. Her an taraf değiştirebilir. En zor anlarda kurtuluşu kaçmakta bulur. Yazar, bu şahsı verirken komik unsurları kullanır. Gültekin, Çinlilere yakalandığı zaman Asena onu kovalar ve yere düşen Salak’ın ayağından çıkan çizmesini yer. Çizmenin diğer tekini de Asena’ya veren Salak şunları der:

“ Ye dostum, ye, dedi. İnsanlardan daha vefalısın. Yağlı bir çizmeyi sana atmam bile seni bana yaklaştırıyor. Ben kaç gün aç kaldım, ama çizmelerimi yemek hiç aklıma gelmemişti. Zahir sana kısmetmiş. Fakat çok yeme, korkuyorum. İşkembem bozulacak hastalanacaksın.”¹⁹¹

“Heeyyyt!.. Dağda, taşta er komayan, dünyaya meydan okuyan koca cenkçi Salak bahadır geliyor! Çal kılıcını Başbuğ Gültekin, yettim!.. diye bağırды. Yaşadığı yıllarda hiç bir cenge girmeyen, sokak kavgalarından başka dövüş görmeyen Salak’ın böyle nara atarak yüzlerce Çinlinin arasına atla yarıp girmesi büyük bir kahramanlıktı.”¹⁹²

Diğerleri:

Prens Cong-Tsung, Çin İmparatorluk sülalesi olan Çang sülalesinin yaşayan tek varisidir. Çünkü sülalenin geri kalanını Büyücübaşı Yü-Hen-Gü’nün telkinleriyle ve İmparatorluğu Si-Ye-U’ya bırakmak düşüncesi ile Hakan Hatun yok etmiştir. Prens tek amacı Çin İmparatoru olup, annesinden ve aşığından intikam almaktır.

Hakan Hatun’un aşığı olan Si-Ye-U zayıf karakterli bir kişidir. Tek özelliği Hakan Hatun’un aşığı olmasıdır. Bu özelliği kullanarak rahat bir hayat sürmeyi amaçlar.

¹⁹⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 155

¹⁹¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 95

¹⁹² KOZANOĞLU, Gültekin, s. 149

En büyük yardımcısı Yü-Hen-Gü'dür. Aslında Yü-Hen-Gü, Çang sülalesinden intikam almak için Si-Ye-U'yu kullanır.

Büyücübaşı Yü-Hen-Gü'nün tek amacı Çang sülalesinden intikam almaktır. Çünkü Çin İmparatoru, bütün ailesini babasının büyüğü tutmadığı için öldürtmüştür. Yü-Hen-Gü, intikamını almak için her yolu dener. Hakan Hatun'u Si-Ye-U vasıtasıyla etki altına alıp, Prens Cong-Tsung dışında bütün Çang sülalesini Hakan Hatun'a öldürtür.

Çin İmparatoru Hakan Hatun, Çin'i yönetmekten çok kendi eğlence ve zevklerini düşünen bir kadındır. Onun bu zafiyetini çok iyi yakalayan Yü-Hen-Gü, ona her dilediğini yaptırır.

Meço Han, gençliğinde Göktürk devletine büyük hizmetler yapmış bir kağandır. Fakat yaşlandıkça sağlıklı kararlar veremez, dengesini kaybeder ve gittikçe zalimleşir. Onun bu tavırları, başta Gültekin olmak üzere, Türkleri rahatsız eder.

Bilge Tekin, kardeşi Gültekin'i ölümüne seven ve koruyan bir kardeştir. Her zaman Gültekin'in yanında yer alır. Meço Han, ölünce kardeşini kağan yapmak ister ama Gültekin zorla Bilge Tekin'i kağan yapar.

b. Zaman

Eserin anlatma zamanı 1930'lu yıllardır. Yazarın olayı öğrenme zamanı da bu tarihe çok yakındır. Çünkü, Orhun Abideleri ilk defa Türkçe olarak 1924 yılında basılmıştır.¹⁹³ Zaten yazar da eserin sonunda beş yılda derleyip toparladıklarını yazdığını söyler.

Eserde vaka zamanı ise Gültekin'in gençlik yılları ile başlar, Bilge Kağan'ın hakan olmasına kadar devam eder. Tarihte Kültigin on altı yaşında iken, Çinli bir generali kendi eliyle yakalayıp esir etmiştir. Eserin başında da Gültekin, genç yaşta Çin'e girer ve Çinlilerle mücadeleye başlar. Fakat yazar eserinde Kültigin'in yaşını vermemiştir. Biz bu yaşı on altı olarak alırsak, vaka zamanının başlangıcı M.S. 700, bitişi de Bilge Kağan'ın hakan olma tarihi olan M.S. 716'dır. Yani eserde olaylar on altı yıllık bir zaman diliminde geçer.

Yazar, eserinde bir tek yerde tarih kullanmıştır, o da M.S. 712 yılında Bilge Tekin'in Pasimiler üzerine yürümesinin tarihidir. Vaka zamanına eserde kullanılan kullanılan tarihî şahıslardan hareketle ulaşabiliriz.

¹⁹³ www.yenicaggazetesi.com.tr

c. Mekân

Eserde olayların büyük bir çoğunluğu Çin’de geçer. Çin’de olayların geçtiği yerlerin isimleri verilir. Tiyen Ping şarını (şehrini) çevreleyen karlı dağların etekleri; Vu-Hu-U yolundaki Beyaz Ayı Hanı; Siganfo Hanı; Siganfo Sarayı, Çin’de meydana gelen olayların geçtiği mekanlardır.

Göktürk ülkesinde geçen olaylar için ise Fu-Sun-Se Tanrı Evi dışında yer ismi belirtilmemiştir.

Yazar, eserinde hayalî mekânlar yaratmıştır. Olayların büyük bir çoğunluğu Siganfo sarayında geçer. Bu sarayda bulunan Tanrılar Evi, Büyücü Yü-Hen-Gü’nün hanı, Siganfo zindanları, Siganfo Sarayı’nın tören alanı hep hayali mekanlardır.

Göktürk ülkesinde geçen olayların mekânları da hayali mekânlardır. Bu mekânlar şunlardır: Fu-Sun-Se Tanrı Evi, Meço Han’ın çadırı, Si-Ye-U’nun atıldığı zindan.

Eser, olay ağırlıklı gerçekleştiği için, romanda yazar mekân tasvirlerine pek fazla yer vermemiştir.

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Yazar, romanda olaylara doğrudan müdahale edebilmek, fikirlerini rahatça söyleyebilmek ya da şahıslara söyletebilmek için hakim bakış açısını kullanır. Eserde yazar Gültekin’in ağızından devlet yönetimi ile ilgili olarak şu yorumu yapar:

“Memleket kılıçla, kafa ile, babadan kalma temiz kanla idare olunur!”¹⁹⁴

Yazar, Salak’ın ağızından insanlara cesur olmayı ve gerektiğinde bazı değerler için ölmeyi öğütler:

“Korkaklıktan ne kazanılır? Hiç! Cesarettten ne kaybedilir: Can! Evet, yalnız bir can kaybedilir... Halbuki korkak adam hayatını kaybetmez ama, kulağını, burnunu, bacağı, kolunu, sevgilisini, her şeyini kaybeder belki yüz kere ölür, bin kere ölür, cesur adam ise bir kere ölür. Ben bir kere öleceğim, fakat bir erkek gibi öleceğim.”¹⁹⁵

Türkleri savaş meydanlarında yenemeyen Çinlilerin nasıl bir yol izlediklerini ve Türkleri esir ettiklerini yazar eserinde şöyle açıklar:

“Öteden beri Çinliler, Türk hakanlarını kuvvetleriyle yenemezlerse, Çin prenseslerinin çekik badem gözleri, kıvrak belleriyle İmparatorluğa köle etmeye çalışırlardı. Ya “sana güzel bir saray kızı vereceğiz” diye avuturlar, Çin’e akın etmenin önüne geçerler; yahut, çok sıkıştırlarsa,

¹⁹⁴ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 133

¹⁹⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 96

prensesi gönderir, temiz Türk ailesinin arasına soktukları bu fettan ve oynak kızlarıyla Türk beyzadeleri arasına fitne sokarlar, Türkleri birbirine düşürürler, ad ve huylarını soysuzlaştırırlardı.”¹⁹⁶

Yazarın üslubunda Dede Korkut Hikayelerinin etkisi görülür. Yazar, eserine “Oğul Heyy!” nidasıyla başlar. Bu başlangıç Dede Korkut Hikayelerindeki “Hanım Heyy!” sözünü hatırlatır. Dede Korkut Hikayelerinde “zaman” kelimesi yerine “çağ” kelimesi kullanır. Gültekin’de de yazar “zaman” kelimesi yerine sürekli “çağ” kelimesini kullanır:

“Bu çağda büyücü Yü-Hen-Gü’nün kara taşlı odalarında bir genç Çinli dolaşıyordu.”¹⁹⁷

“Bir göz açıp kapayacak kadar çağ geçmeden çadır başbuğlar, cilasınlarla doldu.”¹⁹⁸

Fakat yazarın bazı yerlerde yine de zaman kelimesini kullandığı da olur:

“Salak kırbacı salladı. Fakat aynı zamanda dizginle de asıldı.”¹⁹⁹

“ Göl gibi kıımız sağmıştı, tepe gibi et yığmıştı.”²⁰⁰ İfadesi Dede Korkut Hikayelerinden alınmıştır.

Yazar, eserinde benzetmelerden oldukça fazla yararlanmıştı:

“Bir küçük kâğıt gemiye yelken olacak kadar büyük olan kulağının arkasını kaşıyarak.”²⁰¹

“Salak elinin ayasıyla Çinlinin kaplumbağa derisi gibi buruşmuş kuru ve sarı yüzünü karışladı.”²⁰²

“Ensesine öyle müthiş bir yumruk indi ki, biçarenin gözüne dünya, kıvılcımlı kül içinde yuvarlanan bir yumru hamur gibi gözüksü.”²⁰³

Yazarın kişi tasvirleri oldukça canlıdır. Kişilerin fiziksel özelliklerini başarılı bir şekilde verir:

“Bu çağda büyücü Yü-Hen-Gü’nün kara taşlı odalarında bir genç Çinli dolaşıyordu. Çekik gözlü ay gibi kaşları, düz ve geniş omuzlarıyla bu Çinli, ünlü büyücü Yü-Hen-Gü ne kadar çirkinse, onun tersine, o kadar güzeldi. Arkasına çok süslü kumaşlardan donlar giymiş, saçlarına kokulu yağlar sürmüş, ince ve uzun bıyıklarını, aşağı doğru daha iyi sarksın diye, uçlarından yanaklarına yapıştırmıştı.”²⁰⁴

“Gözleri o kadar çekik ve renkliydi ki, insan sanki gün ufalmış da onun gözünün oyduğuna girmiş parlıyor sanır. Kaşları o kadar güzel gerilmişti ki insan, Türk cenkçilerinin gerilmiş yayları sanır.

¹⁹⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 156

¹⁹⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 26

¹⁹⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 63

¹⁹⁹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 85

²⁰⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 61

²⁰¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 14

²⁰² KOZANOĞLU, Gültekin, s. 15

²⁰³ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 22

²⁰⁴ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 26

Kirpikleri o kadar sık ve kıvrıkcıktı ki insan birbirine dolandıkça gözlerini bir daha açamayacak sanır.”²⁰⁵

Yazar, eserde halk hikayesi anlatımına benzer ifadeler kullanır:

“Sonunda kerevete Çin’in Yasalar Başbuğu çıktı. Okuyucularımız bu başbuğu çok iyi tanır. Bu kitabın başlangıcında, uğrular kendisini Karadere içerisinde parçalarken Gültekin yetişmiş, Yasalar Başbuğunu ölümden kurtarmıştı.”²⁰⁶

“Gültekin’in yakalanarak Çin’in meşhur Siganfo zindanlarına nasıl bağlandığını anlatmadan önce Salak’ın ne olduğunu, neler yaptığını anlatmayı daha eğlenceli ve kitabımızın sonunu başından daha önemli buluyoruz.”²⁰⁷

Yazar, romandaki her şeye hakim olduğu halde, bazı zamanlar okuyucunun merakını arttırmak için olayları bilmiyormuş gibi davranır:

“Cong-Tsung’un Si-Ye-U’nun adamı, Salak’ın boz kurtlu adam ve Yasalar Başbuğunun da Gültekin sandığı delikanlı, hanın demir kapılı büyük kapısından içeriye korkusuzca girdi. Hancı gerek atın güzelliğinden, gerek delikanlının üstündeki silahların değerinden bir zengin yolcu ile karşılaştığını anlamış, koşmuştu.”²⁰⁸

Yazar, eserini bitirdikten sonra romandaki olayları “Kültigin Abidesi”nden aldığını yazar. Abidelerde geçen Bilge Kağan’ın kardeşi, cesur savaşçı “Kültigin” eserde “Gültekin” olarak geçer.

Eserde Gültekin’in amcası olan Kapgan Kağan, Meço Han olarak geçer. Meço Han adı Çin kaynaklarında geçmektedir. Kapgan Kağan’a Çinliler “Mo-ç’o” demişlerdir. Yazar eserinde vardığı dipnotta Meço Han’ın Kapgan Kağan olduğunu belirtir. Eserde Meço Han yaşlandıkça zalimleşir, insanlara karşı çok sert davranır. Gerçekte de Kapgan Kağan yaşlandığı zaman insanlara çok sert davranmış ve bu yüzden devletin içinde bir çok isyan çıkmıştır.

Kapgan Kağan zamanında Çin’i İmparatoriçe “Wu” yönetir. Romanda da Meço Han zamanında Çin’i Hakan Hatun Vu-Hen-Ü yönetir.

Eserde yazar, Meço Han’ın Çinli bir prensesle evlenmek istediğini yazmıştır. Tarihte ise bu olay farklıdır. Kapgan Kağan kızını bir Tang prensi evlendirmek istemiştir. Bu yöntemle Kapgan Kağan, Çin yönetimi üzerinde söz sahibi olmayı planlamıştır.

²⁰⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 27

²⁰⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 146

²⁰⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 126

²⁰⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 36

M.S. 711 yılında Kapgan Kağan oğlu Yang-Wo-Chih'i ikamet etmek üzere Çin Sarayına gönderir. Eserde ise Gültekin, Meço Han'ın Çin sarayına giden oğlunu yolda yakalar ve döver.

Kapgan Kağan, Bayirkolara karşı kazandığı bir savaş dönüşünde tedbirsiz davranıp, bir ormandan geçerken Bayirkolar tarafından öldürülmüştür. Kesilen başı Çinli bir elçi vasıtası ile Çin Sarayına gönderilir ve başı bir kazığın ucuna geçirilip insanlara gösterilir. Romanda da Meço Han aynı şekilde öldürülür. Fakat başı Siganfo Sarayı'nın kapısına çivilenir.

705 yılında Çin İmparatoriçesi Wu, tahtı kendi isteği ile Cung-Tsung'a bırakır. Romanda ise Cong-Tsung bir ihtilal ile imparatoriçeyi tahtından indirmiştir.

Kültigin, yedi yaşından itibaren Türk milleti için mücadele etmeye başlamış, on altı yaşında iken Çinli bir generali bizzat kendisi esir almıştır. Romanda da Gültekin genç yaşta Çin'e girmiş ve esir Türkleri kurtarmaya başlamıştır.

Kültigin, Orhun Abidelerinde cesareti ve savaşıllığı ile övülmüştür. Kültigin'in harp sanatının ustası olduğu ve ona karşı koyacak gücün bulunmadığı Çin kaynaklarında bile yazılıdır. Eserde de Gültekin çok cesur ve savaşıcı bir kişidir.

Eski Türk devlet anlayışına göre iyi bir kağanın iki özelliği olmalıydı: Bilgelik ve cesaret. Gültekin romanında da Bilge Kağan, bilgelikle; Kültigin ise alpliği ve cesareti ile şöhet kazanmıştır.

Eserde Gültekin'in her zaman yanında olan ve en zor anlarında hayatını kurtaran atının adı "Başko"dur. Kültigin Abidesi'nde de Kültigin'in atının adı "Başko" olarak geçer.²⁰⁹

Gültekin romanı olay ağırlıklı olduğu için yazar eserinde ruh tahlillerine yer vermemiş, karşılıklı konuşmaya dayalı bir anlatım sergilemiştir. Kısa cümleler kurmuştur.

Yazar, eserinde kullandığı Öztükçe kelimelerin karşılıklarını dipnotlarda vermiştir. Bu kelimeler şunlardır: Kırgız (Başboş gezen, serbest), don (elbise), payza (nişan, rütbe), acun (dünya), gön (cariye, esir kadın), ıssı (sahip), cenkçi (savaşıcı), arpakçı (sihirbaz), sert (tüccar).

²⁰⁹ II. Göktürk devleti ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Genel Türk Tarihi, Yeni Asya Yayınları, C.1, Ankara 2002, , s. 679

Yazar, dipnotlarında kullandığı kelimelerin Eski Türkçelerini verdiği gibi, ayrıca okuru da bilgilendirme amacı gütmüştür. Asena, kelimesi için şöyle bir açıklama yapar: “Asena: Sığındıkları Ergenekon’dan Türkleri kurtanp, atalarımızın öcünü alan demircinin adıdır. Onun dölünden gelen Hanlara Asena oğulları, derler. Çincesi: Cene’dir.”²¹⁰

Yazar, eserde deyimlere de yer vermiştir:

Ağzından girip burnundan çıkmak, ağırbaşlı bulunmak, boyun eğmek, etek öpmek, ileri geri söz söylemek, rengi kül olmak, kanı tepesinde kaynamak, çil yavrusu gibi dağıtmak.

Yazar, genelde vaka zamanına uygun bir dil kullanırken bazen anlatma zamanına ait kelimeleri kullanmaktan da çekinmez:

“Sen vereceksin, ben de alıp götüreceğim yavrum!..”²¹¹

“Yuf olsun be! diye haykırdı. Şimdi tanıdım. Bu at Başko. Gültekin’in atı... Tevekkeli değil, bu kadar güzel ve bu kadar akıllı bakıyor.”²¹²

²¹⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 11

²¹¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 89

²¹² KOZANOĞLU, Gültekin, s. 95

6. KOLSUZ KAHRAMAN

ÖZET

Alpago, on yaşında iken babasının Kapgan Kağan ile birlikte Çinliler tarafından tuzağa düşürülerek öldürüldüğünü öğrenir. Bunun üzerine babasının öcünü almak için babasını öldüren Hu-Bing Tisiyuen'le kavga eder, Hu-Bing'i öldürür. Hu-Bing ile kavga ederken Hu-Bing'in kızı Sarıçiçek'in güzelliği Alpago'yu büyüler. Alpago, Hu-Bing'i öldürdükten sonra meydana gelen karmaşada ortadan kaybolur. Sarıçiçek, babasının intikamını almaya yemin eder.

Alpago, büyür ve çok zorlu bir yiğit olur. Bütün Çinliler ondan korkar. Yirmi beş yaşına gelen Alpago, kılık değiştirerek kolsuz bir adam kılığına girer. Çin'in başkentine gelir. Tay'ın hayatını kurtarır. Bu sayede Tay ile dost olan Alpago, Sarıçiçek'e de yaklaşır. Olaylar bundan sonra iyice karışır. Bir kolsuz adam, bir Alpago olarak Çinlilerin karşısına çıkan Alpago, zekası ve cesareti sayesinde Çinlilerin Gültekin'e karşı uygulayacakları savaş planını ele geçirir. Tay, planları geri almak için Alpago'nun peşine düşer. Sarıçiçek de dahil olmak üzere kimse Alpago'nun gerçek kimliğini keşfedemez, herkes onun kolsuz bir adam olduğuna inanır. Sarıçiçek'i kendisine inandıran Alpago, savaş planlarını Tay'ın çaldığını ve bunları Gültekin'e vereceğini söyler. Kolsuz adam kılığında, Sarıçiçek ile birlikte Tay'ın peşine düşer. Göktürklerin sınırına kadar giderler. Bir anda, Tay ile karşılaşırlar. Çıkan kargaşada Alpago'nun atı Tay'a ölümcül bir darbe vurur. Bu sırada hana Pasimiler gelir. Pasimilerle mücadele ederken kolsuz adam kılığındaki Alpago'nun gerçek kimliği ortaya çıkar. Yardıma gelen yoldaşlarının da yardımıyla Alpago Pasimleri yener. Sarıçiçek, Alpago'yu affeder.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Kolsuz Kahraman romanının, ilk baskısı 1930 yılında olur. Daha sonra roman on dört baskı yapmıştır. İncelediğimiz roman metni on dördüncü baskıya aittir. Bu baskı Atlas Kitabevi tarafından gerçekleştirilmiştir.

b. Konu

Roman, konusunu Bilge Kağan ve Kültigin döneminde yaşanan Türkler ile Çinliler arasındaki mücadelelerden alır. Kapgan Kağan'ın ölümüyle birlikte Çinliler Türkleri sindirmek, esir etmek ister. Kültigin, savaş meydanlarında buna müsaade etmez. Roman kahramanı Alpago da Çin'in başkentine kadar girer. Kimi zaman gerçek, kimi zaman da kolsuz adam kılığında Çinlilerin karşısına çıkarak Çinlilere büyük bir korku salar. Roman, birçok yönüyle yazarın bir başka romanı olan "Gültekin" ile örtüşür. Gültekin romanında, Kültigin'in hayatı anlatılır. Gültekin tıpkı Alpago gibi korkusuzca Çin Sarayı'na kadar girer, önünde hiçbir kuvvet duramaz. Türklerin bağımsızlığı için savaşır.

c. Olaylar Örgüsü

Roman, iki olay biriminden oluşur. Romanın ilk olay birimi, roman kahramanı Alpago'nun Çinli bir çocukla kavga etmesi ile başlar, Alpago'nun babasının öcünü alıp Hu-Bing-Tisiyuen'i öldürmesi ile son bulur. Bu olay biriminde sadece iki olay gerçekleşir:

- Alpago'nun Çinli çocuklarla kavga etmesi.
- Alpago'nun babasının öcünü alması, Hu-Bing-Tisiyuen'i öldürmesi.

Romanın ikinci olay birimi, Alpago'nun kolsuz bir adam kılığında Çin'in başkentine gelmesi ile başlar, Alpago'nun gerçek kimliğinin ortaya çıkıp, Sarıçiçek'in onu affetmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar olur:

- Tay'a ad konulması
- Alpago'nun kolsuz adam kılığında Tay ile birlikte Sarıçiçek'in verdiği yeme-içmeye gitmesi
- Alpago'nun Sarıçiçek'in hanında görülmesi ve kaybolması
- Alpago ile Tay'ın bir karşılaşması
- Alpago'nun Çinlilerin savaş planlarını çalması.
- Alpago, Sarıçiçek ve Tay'ın Çin'in başkentinden ayrılması.

- Alpagu'nun kimliğinin ortaya çıkması

d. Tema

Romanın teması, yazıldığı dönemin havasını yansıtır. Osmanlı devleti yıkılmış, çok milletli bir yapıdan, millî bir devlete geçiş yapılmıştır. Yıllarca cephelerde savaşan bir millet tam yok olacağı sırada Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde yeniden doğmuştur. Bu yeni devletin fertlerine millet olma ve kendine güvenme bilincinin verilmesi gerekir. Abdullah Ziya Kozanoğlu, romanları ile özellikle yeni yetişen gençler üzerinde bu bilinci oluşturmaya çalışmıştır. Kolsuz Kahraman romanının teması da bu düşünceler doğrultundadır. Yazar, romanın birçok yerinde okuyucuya mesajlar gönderir. Roman kahramanı Alpagu, Sarıçiçek'e Türklerle ilgili olarak şöyle bir açıklama yapar:

“Ben bir Türküm. Gültekin'in buyruğundayım. Türk ulusu, Çinlilerin dil, kültür, para, kuvvet gibi boyundurukları altında ezilmemek için baş kaldırdı. Bizim düşüncemiz bir Çinlininkine benzemez. Biz hakani da severiz, fakat bayrağımıza, yurdumuza, ulusumuza olan sevgimiz daha başta gelir. Bir Türk, bir Çinli değildir. Çince değil, Türkçe konuşur. Bir Çinli gibi saçlarını uzatmaz, bir Çinli gibi düşünemez. Bizim başımızdan çekilmek istemeyen başları bir zorla ezeriz. Bizim sırtımızda yaşamak isteyenlerin sırtlarını biz kılıçlarımızla deleriz. Ne mutlu bana ki, Türk ulusunun ünü, dili, kuruluşu, bayrağının dalgalanışı yolunda baş kesmişim, saray basmışım, Hanlar öldürmüşüm, kardeşlerime kendi dilini, kendi benliğini öğretecek olan Türk başbuğu Gültekin'e yardım etmişim. Bu benim için bir suç değil, bir ağıldır. Çin kızı! Uluslar benim gibi gözünü kırpmadan yağı başı kesen, hay demeden kervan basan, saray yakan adamlar da yetiştirir. Biz şanıımızı avcumuza alır, önden fırlarız, bize “deli” derler. Biz belki yurdumuzu delicesine seven velileriz. Biz olmasak ağırbaşlı ulus donar, kaskatı kalır, sesi çıkmaz.”²¹³

Romanın sonunda temayı bizzat yazar kendisi yazar:

“Bayrağımızın rengi solmasın. Yurdumuza yağı basmasın. Bizi birbirimizden ayıracak düşmanlar kahrolsun. Bileğimizin, kafamızın, çalışmamızın gücünden doğacak büyük Türk yurdu göz kamaştıran ışıklarıyla dünyayı aydınlatsın. Babalarınız gibi cesur, doğru sözlü, temiz yürekli, bayrağımıza ve yurdunuza bağlı kalınız.”²¹⁴

²¹³ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, Atlas Kitabevi, İstanbul, 1978, s.97

²¹⁴ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 120

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış açısı

Kolsuz Kahraman romanı, hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Anlatıcı her şeyi bilir. Romanda meydana gelen olayları, kişilerin ruh hallerini, neler düşündüklerini, geçmişte neler yaptıklarını okuyucuya verir. Yeri geldikçe anlatıcı gelecekte olacak olan olayları da okuyucuya sezdirir.

Romanda anlatıcı, olay zamanının bütün özelliklerini bilir ve olaylar gelişirken yeri geldikçe dönem özelliklerini okuyucuya verir:

“O tarihlerde uçurtma çok değerli bir şeydi. Bütün acunda Çinlilerden başka uluslarda uçurtma bulunmazdı.”²¹⁵

Anlatıcı, bütün olaylara hakimdir. Romanda olaylar Çin’in başkentinde gerçekleşirken o sırada Türklerin neler yaptığını da okuyucuya verir:

“Türkler o günlerde yeniden parlamaya başlamışlardı. Gültekin adında bir Türk, kurt başlı “Kızıl Tuğ” dan yeni bir bayrak açmış, dağlara çıkmış, Türkleri çevresine toplamış, babalarının dilini, babalarının törelerini, babalarının şanlı dolu cenk savlarını onlara öğretmişti. Yedi kişiyle dağa çıkan bir kümeden büyük bir ulus doğuyordu.”²¹⁶

Anlatıcı, kişilerin ruhsal hallerini bilir:

“Tay yakışıklı, cesur, zengin bir Çin delikanlısıydı. Ve Sarıçiçek onun kendisini sevdiğini biliyordu. Böyle olmakla beraber, yüreğinde babasının öcünü almaktan başka bir düşünce yer edemediğinden bu şımarık, kendini beğenmiş çocuğa karşı kalbinde hiçbir yer ayırmamış bulunuyordu.”²¹⁷

Anlatıcı, bütün olaylara hâkim olmasına rağmen bazen bütün her şeyi okuyucuya vermez. Romanın sonuna kadar Kolsuz Adam ile Alpago’nun aynı kişi olduğunu açıklamaz. Okuyucunun beyninde bir soru işareti bırakır. Fakat bazen okuyucuya ipuçları verir:

“Sarıçiçek onun birdenbire değiştiğini, büyüdüğünü, omuzlarının kabardığını gördü. Bu adam görüldüğün den başka bir adamdı. Birdenbire değişiyor, sırtında ki kuzu postu altındaki kurt sırtıyordu.”²¹⁸

²¹⁵ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 9

²¹⁶ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 20

²¹⁷ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 66

²¹⁸ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 91

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Kolsuz Kahraman romanında olaylar, tek bir zincir halinde okuyucuya verilir. Romanda meydana gelen olayların merkezinde, roman kahramanı Alpago vardır. Birinci olay biriminde, Alpago'nun babasının öcünü alması ve Sarıçiçek'e aşık olması anlatılır. İkinci olay biriminde, Alpago büyümüş ve çok zorlu bir yiğit olmuştur. Türklerin umudu, Çinlilerin ise korkulu rüyasıdır. Alpago, kolsuz bir adam kılığında Çin başkentine girer, Çin Sarayı'nda Çinlilerin Kültigin'e karşı uygulayacakları planı çalar, Sarıçiçek'in gönlünü kazanır.

Romanda vaka, klasik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder ve kronolojik bir sırayı takip ederek ortaya çıkar. Yazar, olayları verirken tahkiyenin unsurlarına dikkat eder.

b2. Çatışma Unsurları

Romanın genelinde, Çinliler ile Türkler arasında bir çatışma vardır. Çinliler, Türkleri esir etmek ister, Türkler ise bağımsızlıkları için savaşır. Romanın başında küçük bir çocukken Çinli çocuklarla oyun oynayan Alpago, bir Çinli çocukla tartışır. Alpago'nun Türk olduğunu öğrenen Çinli çocuk şunları söyler:

“Bir Türk! Öyleysem bir Çin kölesi!”²¹⁹

Alpago, Çinliler ile Türkler arasındaki çatışmayı Sarıçiçek'e şöyle açıklar:

“Türkler çok akıllıdırlar, bilgiçtirler. Çinliler, daha çok gördükleri şeyleri, daha güzel benzetirler, daha güzel yalan söylerler, daha iyi adam kandırırlar, adam gönlü almak için daha çok alçalıp, katlanırlar; bir maymun gibi... Türkler ise akla gelmeyecek şeyleri birdenbire ortaya koyarlar. Türkler, başka uluslardan örnek almaktan hoşlanmazlar. Türkler, kendi büyüklerini içten sayarlar, yollarına can verecek kadar severler, fakat bu sevgilerini Çinliler gibi ortaya döküp bağıra, çağıra söylemezler. Dostlarına dostturlar. Bir kimseye düşman da oldu mu yüzüne söyleyiverirler. “Ben sana düşmanım, seni vuracağım, kendini kolla!” derler.”²²⁰

Romanda, Türkler ile Çinliler arasındaki fizikî bir mücadelenin yanında kültürel bir çatışma da göze çarpar. Bu kültürel çatışma Türklerin lehinedir. Çinliler kımız içer, kopuz çalar, Türkler gibi ad almaya çalışır. Bu kültürel çatışma ile yazar okuyucuya başka milletlere özenmememiz gerektiğini, zamanında bizim kültürel, askerî ve siyasî yönden diğer milletleri etkilediğimizi okuyucuya vermek ister.

²¹⁹ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 10

²²⁰ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 84

Romanın ilk olay biriminde, Hu-Bing Tisiyuen ile Alpago karşı karşıya gelir. Çünkü Hu-Bing, Bayikolarla birlikte Meço Han'ı (Kapgan Kağan'ı) tuzağa düşürmüş, Kapgan Kağan'ı ve yanındaki Alpago'nun babası olan Arı Basat'ı öldürmüştür. Babasının intikamını almak isteyen Alpago, Hu-Bing'i öldürür. Bu sırada Hu-Bing'in kızı Sarıçeçek'e aşık olur. Sarıçeçek ise babasını öldüren Alpago'yu öldürmek için yemin eder.

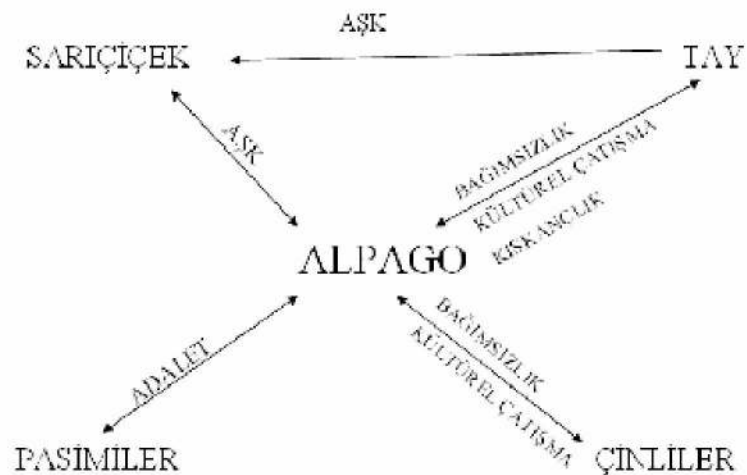
Romanın ikinci olay biriminde, roman kahramanı olan Alpago ile Çinli Tay arasında bir çatışma vardır. Bu ikisi çocukken arkadaşdır. Fakat yaşları ilerleyip iki yetişkin genç olunca aralarında çatışmalar doğar. Çinli Tay bütün Çinliler gibi Türkleri baskı altında tutup, daima köle olarak kullanmak istemektedir. Alpago, bunu asla kabul etmez. Türk milletinin bağımsızlığı için her şeyi yapar, gözünü budaktan esirgemez. Çin imparatorunun sarayına kadar girer, savaş planlarını çalar.

Tay ile Alpago'yu karşı karşıya getiren bir başka olay da aynı kızı yani Sarıçeçek'i sevmeleridir. Kolsuz adam kılığına giren Alpago ile Tay Sarıçeçek'in kalbini kazanabilmek için sürekli bir mücadele halindedir. Zekâsı ve gücü sayesinde bu mücadeleyi Alpago kazanır.

Romanın başında çatışan Alpago ile Sarıçeçek arasında ilerleyen blümlerde bir aşk doğar. Sarıçeçek, başta kolsuz adamı sever ama romanın sonunda onun Alpago olduğunu öğrenir. Babasını öldüren Alpago'dan intikam almak için yemin etmiştir fakat Alpago'ya karşı olan aşkı bu yemini unutturur.

Romanın sonunda Alpago, Pasimiler ile de çatışır. Haydutluk yapan Pasimilere gereken dersi verir.

Romandaki çatışmaları kısaca şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Romanda yer alan şahısları üç grupta inceleyebiliriz:

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Alpago

2. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Çin beylerinden Ming-Çeu'nun oğlu, Çing Tao'nun oğlu Tay, Hu-Bing Tisiyuen, Hu-Bing Tisiyuen'in kızı Sarıçiçek, Hu-Bing Tisiyuen'in bahçıvanı olan yaşlı kadın, Sarıçiçek'in aşçıbaşısı, Çin Hakanı Yiyanen Tsung, Pasimilerin Başbuğu

3. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Hancı, handa Tay'ın yanında bulunan Çinli askerler, Pasimili savaşçılar, Alpago'nun adamları.

Eserdeki şahısların hepsi hayal ürünüdür. Tarihî şahsiyet olarak sadece Kültigin'in adı geçer fakat Kültigin hiçbir olayın içinde yer almaz.

1. Yazarın sözünü emanet ettiği şahıs: Alpago

Roman kahramanı, idealize edilmiş bir tiptir. Yazar, Alpago'yu her yönüyle yüceltir. Alpago'nun gözü karadır, çok zekidir, insanları dilediği gibi yönlendirmektedir, milletin çıkarları için her şeyini feda edebilecek bir kişiliğe sahiptir. Alpago, eserde model şahıs özelliği gösterir. Yazar, eserin temasını roman kahramanı Alpago vasıtasıyla okuyucuya verir. Yazar, bu model şahsı anlatma zamanındaki kişilere mesaj vermek amacıyla meydana getirmiştir. Alpago, şahsında anlatma zamanının insanlarının ihtiyacı olan birçok özelliği taşımaktadır: Türklüğü ile gurur duyar, kendisine güvenir, hiç kimsenin önünde baş eğmez, onun için tek hizmet edilecek şey millettir. Sarıçiçek ile konuşurken Türk milletinin özelliklerini şöyle sıralar:

“Türk ulusu, Çinlilerin dil, kültür, para, kuvvet gibi boyundurukları altında ezilmemek için baş kaldırdı. Bizim düşüncemiz bir Çinlininkine benzemez. Biz hakanı da severiz, fakat bayrağımıza, yurdumuza, ulusumuza olan sevgimiz daha başta gelir. Bir Türk, bir Çinli değildir. Çince değil, Türkçe konuşur. Bir Çinli gibi saçlarını uzatmaz, bir Çinli gibi düşünemez. Bizim başımızdan çekilmek istemeyen başları bir zorla ezeriz. Bizim sırtımızda yaşamak isteyenlerin sırtlarını biz kılıçlarımızla deleriz. Ne mutlu bana ki, Türk ulusunun ünü, dili, kuruluşu, bayrağının dalgalanışı yolunda baş kesmişim, saray basmışım, Hanlar öldürmüşüm, kardeşlerime kendi dilini, kendi benliğini öğretecek olan Türk başbuğu Gültekin'e yardım etmişim. Bu benim için bir suç değil, bir ağıldır, Çin kızı! Uluslar benim gibi gözünü kırpmadan yağı başı kesen, hay demeden kervan basan, saray yakan adamlar da yetiştirir. Biz şanımızı avcumuza alır, önden

fırlarız, bize “deli” derler. Biz belki yurdumuzu delicesine seven velileriz. Biz olmasak ağırbaşlı ulus donar, kaskatı kalır, sesi çıkmaz.”²²¹

Alpago, milleti uğruna her şeyden vazgeçmiştir. En son olarak da çok sevdiği Sarıçiçek’ten vazgeçer. Bir kolsuz adam olarak yanına yaklaşıp gönlünü kazandığı Sarıçiçek’e milletin menfaati söz konusu olunca kimliğini açıklamaktan çekinmez. Sarıçiçek, onun hakkında şöyle düşünür:

“Bu adamda o çağlarda kimsede bulunmayan bir şey vardı, o hakana değil, ulusuna, bayrağına tapıyordu.”²²²

Yazar, Alpago’yu şöyle tasvir eder:

“İçeriye iri gövdeli, geniş omuzlu, saçlarını omuzlarına döken, keskin bakışlı, aslan gibi bir cilâsın girdi.”²²³

“Güldüğü zaman kara yağız yüzünün ortasında beyaz bir dizi inci gibi dişler parlayan, kaşları birer ok yayı gibi gergin ve kalkık, geniş omuzları üzerinde başını dimdik tutan uzun boylu bir yabancı erkek, bir Türk cilâsını... Saçlarından belli, bu bir Türk’tü.”²²⁴

“Çok yakışıklı, gösterişli olan bu bahadır, Bir aslan kadar güçlü. Bir kolsuz adam kadar kurnaz, bilgiç. Bir Tay kadar güzel, yakışıklı. Bir Han kadar ünlü, ağır başlı. Bir bozkurt kadar korkunç ve yırtıcı idi. Bu adam her genç kızın rüyasında yaşayan bir kahramandı. Kendisini yalnız bir kere atının üstünde giderken görmek, bir gülüşüne kavuşmak için kim bilir kaç yüz genç kız can veriyordu.”²²⁵

Yazar, sık sık roman kahramanı Alpago’yu bir bozkurta benzetir:

“Biraz önce Sarıçiçek’le kuzu kuzu konuşan bu adam, birdenbire değişmiş, bir bozkurt oluvermişti.”²²⁶

Alpago, kolsuz bir adam kılığında Sarıçiçek’e yaklaşır ve bu kolsuz adam rolünü çok güzel oynar. Okuyucu, Kolsuz Adam’la Alpago’nun aynı kişi olup olmadığını roman sonuna kadar çok açık olarak çıkartamaz. Bu gizem okuyucunun merakını sürekli canlı tutmakta ve okuyucunun beyninde soru işaretleri oluşturmaktadır.

Sarıçiçek, Kolsuz Adam hakkında şunları düşünür:

“Bu kolsuz adam, uzun mu, kısa mı olduğu belli olmayan bir boyda idi. Bazen belini doğrultuyor, heybetli bir heykel oluyor, bazen de belini büküyor, omuzları düşüyor, bir sokak satıcısına benziyordu.”²²⁷

²²¹ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 97

²²² KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 98

²²³ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 52

²²⁴ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 95

²²⁵ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 96

²²⁶ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 100

Alpago'nun romanda en önemli yardımcısı atıdır:

“Uzun kuyruğu yeri süpüren, gümüş gibi parlak renkli, kızıl burun delikleri kabarmış, çok güzel bir at, kırmızı gözlerini onlardan yana çevirdi.”²²⁸

Diğerleri:

Sarıçiçek, babası Alpago tarafından öldürülmüş Çinli bir kızdır. Alpago, Sarıçiçek'in babasını, babasının intikamını almak için öldürmüştür. Sarıçiçek de babasının intikamını almaya yemin eder ama kolsuz adam kılığındaki Alpago'ya aşık olur. Romanın sonunda Alpago'yu bağışlar.

Tay, Türklere özenen bir Çinli beydir. Tay, Türklere özenmeyi o kadar ileri boyutlara götürür ki Türkler gibi bir ad almaya çalışır, erkek bir deve ile güreşir. Tay, Alpago'yla ve Alpago'nun kılık değiştirerek girdiği Kolsuz adam ile sürekli çatışma halindedir.

Romanın sonunda bir handa ortaya çıkan Pasimilerin reisi tam bir haydut tipidir. Her türlü zorbalığı yapar, adeta insanlara kötülük yapmak için yaratılmıştır. Alpago, Pasimilere ve reislerine gereken dersi verir.

b. Zaman

Romanın olay zamanı Kül Tigin ve Bilge Kağan'ın Türklerin başında bulunduğu dönemdir. Anlatma zamanı ise 1930 yılıdır. Yazarın olayları öğrenme zamanı anlatma zamanına çok yakındır.

Roman başladığı sırada Meço Han ölmüştür. Türklerin başına Kül Tigin ile Bilge Kağan geçmiştir. Bunu Çinli çocukların Alpago'ya söylediklerinden anlıyoruz. Alpago'nun babası Arı Basat, Meço Han (Kapgan Kağan) ile birlikte bir ormandan geçerken Bayirkolar tarafından öldürülmüştür. Romanda olay zamanı ile ilgili olarak kesin bir tarih verilmez. Biz isimlerden ve olaylardan yola çıkarak olayların M.S. 700 ile M.S. 712 yılları arasında geçtiğini söyleyebiliriz.

Romanın başında roman kahramanı Alpago on beş on altı yaşlarındadır.

Birinci olay biriminden ikinci olay birimine geçişte zaman bir hayli hızlandırılır. İlk olay biriminde küçük bir çocuk olan Alpago büyür ve genç bir yiğit olur. 25 yaşında Çin'e girer ve bütün Çin'e korku salar. Sarı Çiçek de büyür çok güzel bir genç kız olur. İkinci olay biriminde olaylar üç gün içinde olup, biter.

²²⁷ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 48

²²⁸ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 94

c. Mekân

Romanda geçen yer adları dışında bütün mekânlar hayalidir. Çin başkenti, Siganfo Sarayı romanda geçen yer adlarıdır. Çin başkentinde yer alan hanlar, Siganfo Sarayı'nın içindeki odalar, Türk-Çin sınırında bulunan han tamamen hayal ürünü olan mekânlardır.

Roman, Çin'in başkenti Han Balığ şehrinde başlar. Balık, Türkçe bir kelimedir ve şehir demektir. Yazar burada Çin'in başkenti için Çinlilerin kullandığı ismi kullanmamış, bunun yerine Türkçe bir kelime seçmiştir. Siganfo Sarayı dışında da diğer mekânlar için de saray kelimesi yerine han kelimesini kullanmıştır.

Romanda olaylar, Siganfo Sarayı'nın karşısındaki bir tepede başlar. Daha sonra sırasıyla olaylar şu mekânlarda devam eder: Hu-Bing-Tisiyuen'in hanı, Tay'a ad konulan meydan, Çinlilere ait bir han, Siganfo Sarayı, Türk-Çin sınırındaki bir han,

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Yazar, İslâmiyet öncesini anlattığı diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da Eski Türkçe kelimelere yer verir. Bu kelimeler şunlardır:

“acun (dünya), Tengri (Tanrı), yağı (düşman), cilâsın (savaşçı), cenk (savaş), don (elbise), kouuk (misafir), gezgin (turist), talu (iki omuz arası), bogatır (bahadır), yeme-içme (ziyafet), otacı (hekim, doktor), alkışlamak (takdir etmek), kırgız (başıboş gezen, serseri), çaşıt (casus), uğru (haydut, uğursuz), şar (şehir), arpakçı (kâhin), baç (vergi), ağıl (şeref), çağ (zaman).

Yazar, Eski Türkçe kelimeler kullanmaya gayret etse de kişileri konuştururken bazen anlatma zamanına ait kelimeler kullanır. İslamiyet'ten önceki insanlar “Hu!... diyelim yiğitlerin aşkına hu!...” ifadesini kullanmaktadır. Yine başka bir yerde Tay, haşmetlû kelimesini kullanır.

“Biz burada Haşmetlû Çin hakanının buyruğuyla bekliyoruz.”²²⁹

Yazar, romanında kişileri konuştururken kaba sözler kullanır:

“Hey köpekoğlu uçurtmanı doğru kullan, yoksa gözünü patlatırım.”

“Aman dile bre köpek soyu.”

“Köpoğlu kanının son damlası akarken bile gülecektir.”

²²⁹ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s.52

Yazar, anlatımında oldukça sık olarak benzetmelerden faydalanır:

“Burnunu eşek arıları sokmuş bir ayı gibi homurdandı.”

“Çocuk bir geyik gibi yana kaçtı.”

“Bir anda koca meydan koyun sürüsüne kurt girmiş gibi darmadağın oldu.”

Yazar, çok sık olmamakla birlikte deyimler de kullanır:

Canına el atmak, burnundan solumak, boynunun borcu olmak, kuzu kuzu konuşmak, kalbini titretmek.

Yazar, romanında İslâmiyet öncesi dönemi anlatmasına rağmen İslamiyet’ten sonra dilimize giren kelimeleri de kullanır:

“Azrail’i baş ucunda bekletmek gibi yüklendiğim bir terbiyesizlikten kurtulurum.”

“Seni övmek benim için bir zevk oldu.”

“Geliniz size yeni silâhlarımı göstereyim.”

Kolsuz Kahraman romanıyla yazarın diğer romanı olan Gültekin arasında bir bağ vardır. Bu romanda anlatılan olaylar Gültekin romanındaki olaylarla aynı zamanda gerçekleşmektedir.

Romanda, Türklerin ad kazanması olayı anlatılır. Bir çocuğun ad alabilmesi için yararlı bir iş göstermesi, bir kahramanlık yapması gerektiği bilgisi okuyucuya verilir. Türklerin kımız içtiği ve kopuz çaldığı anlatır. Anlatıcı Türklerin bu kültürel özellikleri ile Çinlileri etkilediklerini olaylar gelişirken anlatır.

Romanda Dede Korkut hikayelerinin etkisi açıkça görülür. Yazar, zaman kelimesi yerine çağ kelimesini kullanır. Romanda Dede Korkut hikayelerine benzer ifadeler yer alır:

“Çin beyi göl gibi kımız sağmış, tepe gibi et yağmış, yeme-içme yapmıştı.”

Romanın sonunda, dara düşen roman kahramanı Alpago’nun yardımına Dede Korkut hikâyelerinin kahramanları yetişir:

“Altındağ’da boz aslana meydan okuyan, Sarıkale’nin demir kapısını bir omuzda deviren Selçuk Kayan oğlu Boğaç Han “Yettim Kardeş Alpago, çal kılıcını!” diye bağırarak yetişti. Ardından Azrail’e karşı koyan, Karaköprü’nün bekçisi Oğuz Han’ın dayısı Bozkurdu çenesinden tutup parçalayan Deli Dumrul “Yettim!” diye bağırarak yetişti, kılıç savurdu, topuz düşürdü.”²³⁰

Yazar, romanında diğer tarihî romanları olan “Gültekin” ve “Kızıl Tuğ”a atıfta bulunur:

²³⁰ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s.119

“Türkler o günlerde yeniden parlamaya başlamışlardı. Gültekin adında bir Türk, kurt başlı “Kızıl Tuğ”dan yeni bir bayrak açmış, dağlara çıkmış, Türkleri çevresine toplamış, babalarının dilini, babalarının törelerini, babalarının şanlı dolu cenk savlarını onlara öğretmişti. Yedi kişiyle dağa çıkan bir kümeden büyük bir ulus doğuyordu.”²³¹

Yazar hâkim bakış açısını kullanarak olaylara çok kolay müdahale eder, okuyucuya mesajlar verir. Romanda Türklerin dillerini, kültürlerini korumaları gerektiğini şöyle ifade eder:

“Türkler, Çinlilerin dilini, Çinlilerin dinini, Çinlilerin göreneklerini almış, kendilerini üstün kılacak her şeylerini kaybetmişlerken, Gültekin’in kılıcı ve öğütleri altında parlayan yeni Türkler şimdi Çinlilere kendi göreneklerini, savaş bilgilerini, dillerini öğretiyorlardı.”²³²

Yazar, romanın bazı yerlerinde halk hikâyesi anlatır gibi davranır:

“Bunu onun gibi duymak, onun kadar yüreğimizi kabartabilmek için biraz geri gidelim ve onun ağzından dinleyelim.”²³³

“Bundan önce Tay’ı Sarıçiçek’le kolsuz adamın yanında bırakmıştık.”²³⁴

Yazar, anlatımında benzetmelerden faydalanır:

“Kendi eğlendikleri yerin bir köşesinde üç cenkçi silâhlarına dayanmış, tavşan gibi tek gözleri kapalı uyuyorlardı.”²³⁵

“Çabuk ol sersem! Armut görmüş öküz gibi ne yanıp duruyorsun?”²³⁶

Yazar romanında dipnot kullanır. Bu dipnotlarda hem Eski Türkçe kelimelerin anlamlarını verir, hem de okuyucuya bilgi verir.

²³¹ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 20

²³² KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 20

²³³ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 51

²³⁴ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 57

²³⁵ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 52

²³⁶ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s.53

7. SAVCI BEY

ÖZET

Savcı Bey ve Balaban, Bizans prensleri Andronikos ve Manoel Paleologos kardeşlerin elinden Prenses İrini'yi kurtarır. Bu olaydan sonra Vasilisya İrini'nin hazinesini bulmak amacıyla Büyükada'ya Kamarya Manastır'ına giderler. Manastırda Andronikos ile karşılaşır. Hazinenin yerini bulurlar, fakat hazinenin alınmış olduğunu görürler. Hazineyi, Vasilesya İrini'nin torunu Prenses İrini almıştır. Bir gün sonra Savcı Bey, İrini ile karşılaşır. İrini, yapacağı gizli toplantıya Savcı Bey'i davet eder. Savcı Bey, toplantıya katılır. Toplantıda on dört kişi vardır ve herkesin yüzü kapalıdır. İrini, burada toplanma amaçlarının Bizans tahtını ele geçirmek olduğunu söyler. Bu sırada, gizlice toplantıya katılmış olan Andronikos'un kimliği ortaya çıkar. Toplantıdakiler, Andronikos'u öldürmek ister. Savcı Bey, Andronikos'u kurtarır.

Vasilesya İrini'nin hazinesini ele geçirmek isteyen Manoel, Prenses İrini'yi kaçırıp İrini'nin elinden hazineyi alır. Kardeşi Anronikos'u da yakalayıp bir tabuta koyar, Selanik'in yolunu tutar. İrini'nin kaçırıldığını öğrenen Savcı Bey, Manoel'in peşine düşer. Manoel'in elinden Andronikos ve İrini'yi kurtarır. Savcı Bey'in Türk olduğunu öğrenen İrini, Savcı Bey'e yanaşmaz ve Manoel ile kalır. İkinci kez hayatını kurtardığı Andronikos ile Savcı Bey arasında bir dostluk doğar.

Savcı Bey, Andronikos ile İstanbul'a gider ve burada zevk ve sefa içinde yaşamaya başlar. Bir meyhanede esir düşen Savcı Bey'i İrini kurtarır. Savcı Bey İrini ile yaşamaya başlar. Bir yıl sonra bir oğulları olur.

Murat Bey, ayaklanan Anadolu beyliklerini isyanını bastırmak amacıyla Anadolu'ya geçtiği sırada tahtı Savcı Bey'e bırakır. Yıldırım Beyazıt, bu olayı hazmedemez ve Manoel'in de yardımıyla Savcı Bey ile Murat Hüdavendigâr'ın arasını açar. Savcı Bey, düşmanlarıyla baş edemeyeceğini ve babasının kandırılmış olduğunu anlayınca babasına karşı isyan eder. Yanında Andronikis de vardır. Babası Anadolu'da işini bitirince Edirne'ye yürür. Savcı Bey, babasını beklerken umulmadık bir olay olur ve Savcı Bey'in yanındaki askerler bir gece babasının yanına geçer. Savcı Bey, İrini ve Andronikos Dimetoka'ya kaçır. Savcı Bey, burada kendisini büyüten lalası Hacı Ali'ye karısı İrini'yi ve oğlu Doğan'ı emanet eder. Dimetoka'yı kuşatan Murat Bey, adamları aracılığı ile halkı ayaklandırır ve şehrin kapıları açılır. Savcı Bey yakalanır ve babasının

buyruğu ile gözleri oyulur. Andronikos, babasının yanına yollanır. Babası, Manoel'in de kışkırtması ile Andronikos'un gözlerinin oyulmasını emreder. Fakat bu işin yapılacağı gece İrini, Savcı Bey'in isteği üzerine İstanbul'a gelir ve sadık adamı Anemas Zindanları kumandanı Laskarides'ten Andronikos'un gözlerini kör etmeden cezayı yerine getirmesini ister. Laskarides, bu dileği yerine getirir.

Savcı Bey'in yardımıyla gözleri kör olmaktan kurtulan Andronikos on sekiz yıl bekler. Balaban ve Savcı Bey'in oğlu Doğan'la bir ihtilâl yapıp Bizans tahtını ele geçirir. Babasını ve kardeşi Manoel'i zindana attırır.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Savcı Bey, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun yedinci tarihî romanıdır. Romanın ilk baskısı 1931 yılında yapılmıştır. Daha sonra on üç baskı yapan romanın son baskısı Mart 2004'te Bilge Kültür Sanat tarafından gerçekleştirilmiştir. İncelediğimiz metin bu son baskıya aittir.

b. Konu

Roman konusunu, Murat Hüdavendigâr'ın oğlu olan ve Osmanlı devletinde ilk ciddi taht kavgasını çıkaran Şehzâde Savcı Bey'in hayatından alır. Savcı Bey'in gençlik döneminden başlayarak, gözlerinin oyulmasına kadar geçen zamandaki olaylar anlatılır. Savcı Bey'in çok iyi bir padişah olacağı halde, Yıldırım Beyazıt'ın Bizans Prensi Manoel ile birleşerek babasını Savcı Bey'e karşı nasıl kışkırttığı, ölümüne nasıl sebep olduğu anlatılır. Yıldırım Beyazıt'ın Osmanlıya kardeşin kardeşi katletmesi geleneğini soktuğu söylenir:

“Babasının yerine geçmek ve hayalinde kurduğu birçok zaferlere erişmek istiyordu. Gayesine erişmek için de kardeşlerinin ölümünü hazırlamaktan kaçmadığı gibi, onları kendi eliyle bile öldürmeye hazırды. Yıldırım Beyazıt Bey'in bu ihtirası Türk tarihinde kanlı birçok olayların başlamasına yol açmış, ondan sonra her tahta geçen padişahın bütün kardeşlerini boğazlatması adeta sosyal ve dinsel bir borç şekline girmişti.”²³⁷

c. Olaylar Örgüsü

Eser, iki olay biriminden oluşur:

1. İlk olay birimi, Savcı Bey'le prenses İrini'nin karşılaşması ile başlar, Savcı Bey'in babasına vekâlet etmek amacıyla Edirne'ye geçmesi ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar gerçekleşir:

- Savcı Bey'in Prens İrini'yi kurtarması.
- Savcı Bey ve Balaban'ın Vasilesya İrini'nin hazinesini araması.
- Savcı Bey'in Prens İrini'nin yaptığı gizli toplantıya katılması.
- Prens Manoel'in İrini'yi ve kardeşi Andronikos'u kaçırmaması.
- Savcı Bey'in yakalanması ve İrini'ni onu kurtarması.
- Savcı Bey ile İrini'nin evlenmesi

²³⁷ ²³⁷ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Savcı Bey , Bilge Kültür Sanat, İstanbul, Mart 2004, s.145

2. Son olay birimi, Savcı Bey'in babası Murat Hüdavendigâr ile mektuplaşması ve aralarının açılması ile başlar, Andronikos'un Bizans tahtına oturması ile son bulur. Bu olay biriminde şu olaylar olur:

- Savcı Bey'in Edirne'ye yerleşmesi.
- Yıldırım Beyazıt'ın Manoel ile anlaşarak, babası ile Savcı Bey'in arasını açması.
- Savcı Bey'in babasına isyan etmesi.
- Murat Hüdavendigâr'ın Savcı Bey'i yakalaması ve gözlerini oydurması.
- Andronikos'un Savcı Bey'in yardımıyla kör olmaktan kurtulması.
- Balaban ve Savcı Bey'in oğlu Doğan'ın İstanbul'a gelmesi.
- Andronikos'un Balaban ve Doğan'la birlikte Bizans Sarayı'nı basıp tahtı ele geçirmesi.

d. Tema

Eserde, insanların mevkî ve makam sahibi olmaktan çok iyi bir insan olmaları gerektiği teması işlenir. Bu temaya uygun olarak da iyi bir insanda bulunması gereken özellikler sıralanır. Verdiği sözü tutma, ahde vefa gösterme, iki yüzlülük yapmama, kardeşini arkadan vurmama, kendi milletinden olan insanlarla her zaman sırt sırta verme, yapılan iyilikleri unutmama, devletin ve milletin çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutmama bunların başlıcalarıdır.

Yazar, eserin sonlarına doğru Savcı Bey'in can yoldaşı Balaban, babasının Savcı Bey olduğunu bilmeyen Doğan'a şunları söyler:

“Hakkını aramak istemiş, kendi hakkını başkasına yedirmek istememiş, padişah olmak istemiş, bunun için gözlerini oymuşlar! Ve Savcı Bey ölürken demiş ki...

Balaban sustu. Gözleri yaşarmıştı. Doğan heyecanla sordu:

— Ne demiş?!

— Demiş ki!.. Benden sonra gelecek şehzadelerin kulağına küpe olsun!.. Padişah olmak istemesinler!.. Bir insan olmak... Bir padişah olmaktan çok daha iyi... Ve çok daha güzeldir.”²³⁸

Eserin sonunda Andronikos, Osmanlı'yı karıştırmak için Doğan'a babasının Savcı Bey olduğunu ve babasının nasıl öldürüldüğü anlatmayı düşünür. Fakat, Savcı Bey'in kendine yaptığı iyilikler ve ona verdiği çocuklarını ve karısını koruyacağı sözü aklına gelir, vazgeçer. Bu sırada bunları hisseden Balaban, Andronikos'a şunları söyler:

“Emin olunuz insan olmak, kardeşlerine iyilik etmek, başkalarının mutluluğunu hazırlamak, imparator olmaktan çok daha zevkli ve tatlı bir iştir.”²³⁹

²³⁸ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 205

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış Açısı

Romanda anlatıcı, bütün olaylara hakimdir. Dönemin zihniyetini bilir ve gerekli yerlerde bunu okuyucuya verir. Gelecekte olacak olan olayları okuyucuya sezdirir. Romandaki şahısların duygu ve düşüncelerine vakıftır. Kısacası, roman hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

Anlatıcı, kişilerin düşüncelerini bilir ve gerekli yerlerde bunları okuyucuya verir.

“Manoel: Yaman bir adam!.. babam görse saraya alırdı!, diye aklından geçirdi. Andronikos’un gözleri parladı: Cesur ve güçlü bir arkadaş!.. Beraber olursam babamın tahtı benimdir. Manoel’i öldürebilecek ve Bizans tahtını bana verecek tek adam!, diye düşündü. İki kardeşin bu düşünceleri birbirine ters olmakla beraber, Savapolos’un yaşaması gerektiği noktasında birleştiğinden, hemen hemen denk sayılabilirdi.”²⁴⁰

Anlatıcı, olay zamanının toplum özelliklerini bilir:

“O devirde Bektaşiliğin temelini kuran Babailik ve Aptallık almış yürümüşü. Halk, keramet sahibi sandığı bu dervişlerin izinden yürüyor, sözlerini büyük bir iman ile dinliyordu. Hiçbir kimse, bir Ahi’nin bir Babai’nin yardımına omuz silkemez, düşmanlığına da uğramak istemezdi.”²⁴¹

Anlatıcı, gelecekte olacak olan olayları okuyucuya sezdirir, olayların gelişimi hakkında ipucu verir:

“Savcı Bey’den başka herkes heyecanlı idi. Yüzünü açmayan bu adamın kim olduğunu öğrenmek istiyorlardı. Fakat Savcı Bey, şimdiye kadar yüzlerini açanları hiç tanımadığı gibi bu, on dördüncüyü de tanımayacağına aklı kestiğinden, boynu bükük, kuzu kuzu onların çekişmesini seyrediyordu. Halbuki yüzünü açmak üzere olan bu adam, onun hayatında korkunç değişiklikler yapacak, padişah olmak için doğan cesaret, zeka, erkeklik çevresine kendisini sevdirmek gibi her şeyi tamam olan bu bahtsız şehzâde en korkunç ölümlere çekip sürükleyecekti.”²⁴²

Anlatıcı, şahısların geçmişini bilir. Bir kavga esnasında Savcı Bey’in geçmişi ile ilgili olarak şöyle bir açıklama yapar:

“Başkası olsa çoktan karnı deşilmişti. Fakat genç şehzâde kavga ve güreş dersi almış yaman bir delikanlı idi.”²⁴³

²³⁹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 218

²⁴⁰ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 15

²⁴¹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 180

²⁴² KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 40

²⁴³ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 45

Anlatıcı, romanda geçen şahısların kişilik özelliklerini bilir ve zamanı geldikçe bunları açıklar:

“Yıldırım Beyazıt, önce de yazdığımız gibi, Savcı Bey’e hiç benzemeyen bir yaratılıştadır. Çok mağrurdur. Kimsenin kendisinden ileri geçmesini istemezdi.”²⁴⁴

Anlatıcı, eserde meydana gelen bütün olaylara hakimdir:

“Büyük sarayın bütün ışıkları sönmüştü. Kocaman sarayında yüzlerce koruyucu askerin ortasında yaldızlı yataklarında, İmparator Yuanidis ve oğlu Manoel rahat bir uyku bile uyuyamıyorlar. Andronikos gelip gırtlaklarına basacak, imparatorluğu alacak, Murat Bey gelip İstanbul’u alacak. Saraylardaki askerleri onları bir gün öldürmek için ayaklanacak... Bu yüzden İmparator Yuanidis ile oğlu korkunç geceler deniz kenarındaki kayalar altında büzülüp deliksiz bir uyku çeken balıkçı serseri Yani ile yerlerini değiştirmeye çoktan razı.”²⁴⁵

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Romanda meydana gelen olaylar tek bir zincir halindedir ve roman kahramanı Savcı Bey’in etrafında gelişir. Eserde tek merkezî şahsın bulunduğu birinci tip vaka vardır. İlk olay biriminde İstanbul’da dolaşan Savcı Bey, İrini ile karşılaşır ve aralarında bir aşk doğar. Andronikos ile dost olur. Yıldırım Beyazıt ile aralarında geçecek olan mücadelenin temelleri atılır. Son olay biriminde Manoel ile ittifak yapan Yıldırım Beyazıt, Manoel’e uyarak çeşitli hilelerle Savcı Bey ile babasının arasını açar. Düşmanlarının sürekli üstüne geldiğini ve babasının da onlara inanmış olduğunu gören Savcı Bey isyan eder. Bu isyan onun hayatına mal olur. Fakat arkadaşı Andronikos için durum farklıdır. Savcı, ona verdiği sözü tutar ve Andronikos Savcı Bey’in yardımıyla Bizans tahtına oturur.

Savcı Bey romanında vaka, klâsik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar kronolojik bir sıra takip edilerek verilir. Hızla gelişen olaylar, tahkiyenin unsurlarına dikkat edilerek okuyucuya aktarılır.

b2. Çatışma Unsurları

Eser, Murat Hüdavendigâr’ın büyük oğlu Savcı Bey ile onu çekemeyen ve tahta çıkmasına engel olmak isteyen Yıldırım Beyazıt arasındaki çatışma üzerine kurulmuştur. Osmanlı padişahı olmak isteyen Beyazıt kendisine en büyük rakip olarak Savcı Bey’i görür. Savcı Bey’i etkisiz hale getirmek için de Manoel Paleopolos ile birleşir. Manoel Paleologos’un da amacı Bizans tahtını ele geçirmektir. Ama kraliyet

²⁴⁴ KOZANOĞLU Savcı Bey, s. 145

²⁴⁵ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 211

tacına abisi Andronikos daha yakındır ve Savcı Bey'in dostudur. Abisini yok etmek ve Osmanlı'nın desteğini almak isteyen Manoel, Beyazıt'e yaklaşır. Beyazıt ve Manoel, hile ile Savcı Bey'in babası Murat Hüdavandigar'la arasını açar. Murat Hüdavendigâr hiçbir araştırma yapmadan söylenilenlere inanır ve Savcı Bey'in üstüne yürür. Savcı Bey'in gözleri oyulur. Savcı Bey'in yanında bulunan Andronikos da cezalandırılmak üzere babasının yanına gönderilir. Andronikos, Savcı Bey'in yardımı ile gözleri oyulmaktan kurtulur, ani bir baskınla sarayı ele geçirir, imparator olur. Kardeşi Manoel'i ve babasını zindana attırır.

Savcı Bey ile Beyazıt arasındaki çatışmayı yazar daha ilk karşılaşmalarında verir:

“Savcı Bey ne kadar şen ve alaycı ise, Yıldırım Beyazıt Bey de onun tersine o kadar mağrur, aksi, sert ve soğukkanlı idi.”²⁴⁶

Osmanlı'yı ve Bizans'ı yönetmek isteyen bu kardeşler arasındaki çatışmayı, Savcı bey şöyle dile getirir:

“Andronikos, Savcı Bey'in omuzuna eliyle vurdu:

— Doğrusu şaştım! dedi. Kardeşinle aran ne kadar iyi. Bir sözünle asker ve para verdi.

Savcı Bey, dalgın dalgın düşünüyordu. Acı acı güldü:

— Evet! dedi. Aramız, Manoel'le senin aran kadar iyidir. Gücüm bir gün zayıflarsa beni haklamak için bir dakika bile düşünmeyecek.”²⁴⁷

İlk olay biriminde Savcı Bey ile Andronikos arasında dostluk kurulur ve bu dostluk roman sonuna kadar sürer. Bu dostluğa karşı da Savcı Bey'in kardeşi Yıldırım Beyazıt ile Andronikos'un kardeşi Manoel arasında oluşacak olan dostluğun temeli atılır. Romandaki olaylar bu oluşan ittifaklar arasındaki çatışma üzerine devam eder.

Romanın ikinci olay biriminde, ilk olay biriminde Osmanlı ve Bizans tahtına sahip olmaya çalışan şehzâde ve prenslerin kurduğu ittifaklar bir çatışma ortamı yaratır. Savcı Bey, kimsenin kötülüğünü istemezken, Andronikos, Yıldırım Beyazıt ve Manoel amaçlarına ulaşmak için her şeyi yapar. Savcı Bey'in gözleri oyulurken kardeşi Yıldırım Beyazıt bizzat bu olayı izler ve Savcı'nın düştüğü durumdan haz alır. Manoel ise abisi Andronikos'un gözlerinin oyulması olayını bizzat kendisi yaptırır. Fakat Savcı'nın yardımıyla Andronikos'un gözleri kör olmaz. Eserin sonunda Savcı Bey ölür, ama Andronikos'a verdiği sözü tutar, onu Bizans İmparatoru yapar.

²⁴⁶ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 88

²⁴⁷ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 92

Yıldırım Beyazıt, gözünü iktidar hırsı bürümüş bir tipi temsil eder. O, tahta sahip olmak için kardeşini bile gözünü kırpmadan ölüme atar. Padişah olabilmek için her yolu mubah sayar.

Balaban, insanların hayatta daima ihtiyaç duyacakları candan, samimi, her zaman güvenilebilecek bir dost tipidir.

Hacı Ali, Türklerdeki bilge kişi tipini temsil eder. O, padişahla bile sıkılmadan konuşur, gerçekleri söyler ve insanlara yol gösterir. İnsanlar ona derin bir saygı duyar.

1. Olayların Gelişmesinde Rol Alan Şahıslar

Savcı Bey:

Savcı Bey, eserin merkezî kişisidir. Bütün olaylar onun etrafında gelişir. Savcı Bey, birçok üstün vasfı vardır: Sözüne sadıktır, ahde vefa gösterir, merttir, cesurdur, darda kalanlara yardım eder. Kendisinden önce çevresindeki insanların mutluluğunu düşünür. Boş yere kan dökmekten hoşlanmaz. Alp tipinin birçok özelliğini taşır. Yiğitlik, kahramanlık ve cihangirlik onun başlıca özelliğidir. Savcı Bey yiğitliğinin yanında hayatın tadını çıkarmaktan da hoşlanır. O, ölçülü ve hesaplı bir mizaca değil, coşkun bir mizaca sahiptir. Fakat bütün bu olumlu özelliklerinin yanında Savcı Bey'in birtakım eksik yönleri de bulunur. Şarap içer, kadınlara düşkündür. bazen dengesini kaybeder ve bir şehzâdeye yakışmayacak davranışlarda bulunur. Mesela, Andronikos'la dost olduktan sonra İstanbul'da zevk ve sefa içinde yaşamaya başlar. Bir gün Andronikos'la kadınlar hamamına gizlice girerler. Savcı, dayanamaz ve kadınların içine atlar.

Savcı Bey, son derece yakışıklı bir kişidir:

“Savapolos (Savcı Bey), bir genç kızın rüyasına girecek kadar güzel ve nur yüzlü, geniş omuzlu, keskin bakışlı bir bahadırdı. Kendisinde dağlarda gezen serseri bir kavgacıdan çok, şehirlerde büyümüş bir soylu kişi inceliği vardı.”²⁴⁸

Savcı Bey, çok iyi bir eğitim alır. Romanın sonunda Dimetoka'da ortaya çıkan Hacı Ali, Savcı Bey'e bu eğitimi vermiştir. Fakat gözleri oyulduktan hemen sonra yanına gelen Hacı Ali'ye Savcı Bey isyan eder:

“Sen misin hocam! Beni öldür! Görmüyor musun? Bana öğrettiğin erkeklik, namus, doğruluk dersi beni senin umduğun yere götürmedi. Benim böyle olmam senin yanlış derslerinden doğdu. Senin sofuca sözlerine kapılıp erkeklik, temiz kalplilik yapacağım diye açıkça dövüşeceğime, düşmanlarıma güler yüz gösterip arkadan vursaydım bugün ben kazanacaktım. Ben de yalan ve

²⁴⁸ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 8

hile ile kavga edecektim. Beni öldür Hacı Ali! Beni öldür! Çırağın ölmekten başka bir şeye yaramayacak kadar örselendi.”²⁴⁹

Savcı Bey, çok gururlu bir insandır. Bu gururu yüzünden de gözleri oyulur. Bu gururun bir Türk beyinde olması gerektiğini ise Savcı Bey’in hocası, Sultan Murat Hüdavendigâr’dan Savcı Bey’in affını isterken ifade eder:

“— Oğlunuz gibi bir gün gelip Türklerin başına geçecek olan bir babayığidin, velev babasına bile olsa ayaklarına kapanmasını nasıl doğru buluyorsunuz? Savcı Bey, eğer sizin ayaklarınıza kapansaydı, asıl o zaman en büyük suçu işlemiş olurdu. Bir Türk beyi bir can pahasına bile olsa, başını yere sürer mi?”²⁵⁰

Savcı Bey, devletine çok bağlı bir kişidir. Hiçbir zaman boş yere kan akıtmaz. Hiçbir menfaat için ülkeyi bölmeye kalkışmaz. Onun bu özelliklerini Hacı Ali şöyle ifade eder:

“Savcı Bey’i ben büyüttüm! Onun babasına değil, en değersiz kardeşine bile baş kaldırmasına imkan yoktur. Savcı memleketi ikiye bölecek, çürütecek işlere, kendine bir padişahlık kazandırmak pahasına bile olsa karışmaz.”²⁵¹

Savcı Bey, kendisine diklenen ve hakaret eden Kutlu Boğa ve Doğan bey’i hadım ettirip, kulaklarını keser. Savcı Bey, babası tarafından yakalanınca cezasının verilmesi için bu iki kişiyi görevlendirir. Bunlar Savcı Bey’in gözlerini oyarlar. Fakat daha sonra Kutlu Boğa şunları söyler:

“Yazık oldu! dedi. Yavuz bir beydi. Babasının yerini dolduracak bundan başka akıllı, zorlu bir şehzâdemiz yoktu”²⁵²

Balaban

Savcı Bey’in her zaman yanında olan can yoldaşıdır. Savcı Bey’in her dediğini tereddütsüz yapar, tam bir görev adamıdır. Hiçbir zaman beyini yalnız bırakmaz. O, bütün özellikleri ile tam bir dost tipidir.

“Önce söylediğimiz gibi, Savcı Bey’in her sözüne, olmayacak bir şey olsa bile körü körüne boyun eğdi. Canını bile uğrunda seve seve vereceği şehzâde ne yaparsa doğru idi.”²⁵³

Anaronikos bile Bizans sarayını basıp tahtı ele geçireceği zaman yanında Balaban’ı ister ve şöyle der:

²⁴⁹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.186

²⁵⁰ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 180

²⁵¹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 179

²⁵² KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 183

²⁵³ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 35

“Sen de benimle beraber geleceksin! dedi. Bana acımadan vuran, vurduğunu da öldüren ve hiçbir zaman nankör olmayan bir bilek lazım, bu yalnız sende vardı.”²⁵⁴

Yıldırım Beyazıt

Gözünü iktidar hırsı bürümüş bir tipi temsil eder. Osmanlı tahtını ele geçirmek için her yolu dener. Kardeşi Savcı Bey ile babasının arasını açar ve kendi gözleri önünde abisinin gözleri oyulur. Bizans prensi Manoel’den Bizanslılara ait entrikaları öğrenir ve bu entrikaları kardeşini saf dışı bırakmak amacıyla kullanır:

“Yıldırım Beyazıt, önce de yazdığımız gibi, Savcı Bey’e hiç benzemeyen bir yaratılıştı idi. Çok mağrurdu. Kimsenin kendisinden ileri geçmesini istemezdi. Babasının yerine geçmek ve hayalinde kurduğu birçok zaferlere erişmek istiyordu. Gayesine erişmek için de kardeşlerinin ölümünü hazırlamaktan kaçmadığı gibi, onları kendi eliyle bile öldürmeye hazırdu. Yıldırım Beyazıt Bey’in bu ihtirası Türk tarihinde kanlı birçok olayların başlamasına yol açmış, ondan sonra her tahta geçen padişahın bütün kardeşlerini boğazlatması adeta sosyal ve dinsel bir borç şekline girmişti.”²⁵⁵

Diğerleri

Murat Hüdavendigâr, çok iyi bir beydir, aman diyene el kaldırmaz, daima insanlara iyilikte bulunur:

“Gerçekten Murat Bey, çok yufka yürekli, iyi bir beydi. Manoel bile ayağına kapandığı zaman, o kadar yaptıklarına bakmayıp bağışlamış, kucaklamıştı.”²⁵⁶

Fakat Murat Bey’in iyiliği oğlu Savcı’ya fayda etmez. Yıldırım Beyazıt’ın kışkırtması ile Savcı’nın gözlerini oydurur.

İrini, Bizans İmparatoriçesi Vasilesya İrini’nin torunudur. Amacı Bizans tahtını ele geçirmektir. Fakat Savcı Bey’le tanıştıktan sonra bu amacından vazgeçer ve Savcı Bey’le Edirne’ye gelir. İrini, sadık bir eşi temsil eder. Her durumda Savcı Bey’in yanındadır. Hiçbir zaman onu yalnız bırakmaz. Canı pahasına onun dedikleri yapar.

Laskarides, Anemas Zindanları komutanıdır. Prenses İrini’ye çok bağlıdır. Son olarak İrini’nin isteği ile Andronikos’un kızgın sirke ile gözleri oyulurken, Andronikos’un gözlerini fazla yakmaz ve kurtulmasını sağlar.

Andronikos, Bizans prensidir. Bizans tahtını ele geçirmek maksadıyla Savcı Bey ile işbirliği yapar. Yakışıklı ve çapkın bir gençtir. Savcı Bey sayesinde üç defa ölümden kurtulur ve Bizans tahtına oturur.

²⁵⁴ KOZANOĞLU, s. 208

²⁵⁵ KOZANOĞLU, s. 145

²⁵⁶ KOZANOĞLU, s. 164

Manoel Paleologos, Bizans tahtına oturmak için her yolu mubah sayan bir kişidir. Yakın dostluk kurduğu Beyazıt'ı de kendisine benzetir. Manoel'i İrini'nin şu cümleleri çok iyi tanımlar:

“—Doğru! Haklısınız! Sizin gibi erişmek istediği yere güçleri, akıllarıyla yetişemeyenler kurnazlık ve bayağılıkla erişmeye çalışırlar.

—Varılacak yer bir olduktan sonra tutulan yolun pek değeri yoktur.”²⁵⁷

Karlo Zenon, para karşılığı kirli işler yapan bir hayduttur. Para için yapmayacağı şey yoktur.

3. Dekoratif Unsur Durumundaki Şahıslar: Bu şahısların olayların gelişiminde hiçbir katkısı yoktur. Hancı, Apakavkos'un yeğeni olan kızlar, kadınlar hamamını bekleyen hamamcı kadın, dilenci, Ördek Ömer romandaki dekoratif şahıslardır.

b. Zaman

Romanın anlatma zamanı 1924'tür. Yazarın bu olayları öğrenme zamanı da bu tarihe yakındır. Romandaki olayların zamanı ise Sultan Murat Hüdavendigâr dönemidir. Olaylar Sultan Murat'ın Anadolu beyliklerinin isyanını bastırmak için Anadolu'ya geçmesinden bir yıl önce başlar. Bu olayın tarihi 1381'dir. Romanda meydana gelen olaylar dört yıl daha sürer ve 1385 tarihinde son bulur.

c. Mekân

Eserdeki olaylar, İstanbul'da, Edirne'de ve Dimetoka'da geçer. İlk olay biriminde meydana gelen olaylar İstanbul'da olur. Yazar İstanbul'da geçen olaylar için yer isimleri verirken mekânların hem olay zamanındaki, hem de anlatma zamanındaki isimlerini verir: Pirinkipisis (Büyükada), Valans (Şehzâdebaşı'nda caddeyi kesen Bozdoğan Kemer), Kalitarya Kapısı (Edirnekapı), Hergül tepesi (Yuşa Tepesi).

Yazar, İstanbul'da geçen olayların mekanlarının günümüzdeki adını verirken, bazen de bu yerleri tarif eder. Bu tarif sırasında mekânları günümüzle bağdaştırır:

“Savcı Bey'le Andronikos, şimdi Göztepe taraflarına rast gelen bağların içinde şarap içmekle meşguldür. O zamanlar Bostancı'dan Kadıköy'e kadar bütün arazi bağlarla kaplı idi.”²⁵⁸

İkinci olay biriminde, meydana gelen olaylar Edirne'de başlar ve Dimetoka'da devam eder. İstanbul'da sona erer.

²⁵⁷ KOZANOĞLU, s. 94

²⁵⁸ KOZANOĞLU, s. 105

İstanbul, Edirne ve Dimetoka şehirlerinin içinde yer alan mekânlar hayalî mekânlardır. Hanlar, meyhaneler, kadınlar hamamı, saraylar hep hayalî mekânlardır.

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Eserde yazar, hakim bakış açısını kullanarak, olaylar üzerinde yorumlar yapar ve düşündüklerini kolayca okuyucuya verir. Hakim bakış açısı, yazara olaylara istediği gibi müdahale etme hakkını tanır:

“Halk, akın akın kiliselere doğru akıyordu. Bu kiliselere akan halkı görüp de Bizanslıların çok dindar olduklarını sanmayınız. Genç kızlarla delikanlılar kiliseye birbirlerini görmeye ve kalabalıkta biçimine getirip birbirlerini sıkıştırmaya gittikleri gibi, ihtiyarlar da gençlerin sevişmesini görüp kendilerine göre bir çeşit aşk tellallığının verdiği zevki çıkarmaya gidiyorlardı. Böylece pazar günleri, kiliseler kapılarına kadar dolardı.”²⁵⁹

Osmanlı tahtına geçmek için kardeşlerinin birbirini öldürmesi olayı üzerine de yazar şu yorumu yapar:

“Babasının yerine geçmek ve hayalinde kurduğu birçok zaferlere erişmek istiyordu. Gayesine erişmek için de kardeşlerinin ölümünü hazırlamaktan kaçmadığı gibi, onları kendi eliyle bile öldürmeye hazırды. Yıldırım Beyazıt Bey’in bu ihtirası Türk tarihinde kanlı birçok olayların başlamasına yol açmış, ondan sonra her tahta geçen padişahın bütün kardeşlerini boğazlatması adeta sosyal ve dinsel bir borç şekline girmişti.”²⁶⁰

Yazar, yardımcı şahıslardan Andronikos’un ağzından o dönemdeki Türklerin Rum kızlarına ilgi duymalarını ve onlarla evlenmelerini eleştirir:

“Neden acaba Rum kızları Türk erkeklerine, onlar da Rum kızlarına tutkundurlar. Dünya hep ters yaratılmış.”²⁶¹

Romanda anlatılanlarla tarihî olaylar arasında bir paralellik vardır. Roman kahramanı olan Savcı Bey, gerçekten tarihte yaşamış olan I. Murat’ın oğlu Savcı Bey’dir. Romanda Savcı Bey, Edirne’de babasına vekâlet ederken babasına isyan eder. Çünkü Yıldırım Beyazıt babasıyla Savcı’nın arasını açmıştır. Ayrıca Bizanslıların da bu olayda parmağı vardır. Tarihte de Savcı Bey, Edirne’de babasına vekâlet ederken, Bizanslıların kışkırtması ile isyan eder. Bazı yazarlar bu isyana sebep olarak Savcı Bey’in I. Murat’tan sonra tahta geçecek olan kardeşlerinin kendisini öldürmesinden korktuğunu yazarlar. Bazı yazarlar da bu isyana Savcı Bey’in annesinin Hristiyan

²⁵⁹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.52

²⁶⁰ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.145

²⁶¹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.83

olmasını sebep gösterirler. Romanda bu isyanı sonucunda Savcı'nın gözleri kızgın yağ ile oyulur. Tarihte ise Savcı Bey idam edilir.²⁶²

Yazar, eserin bazı bölümlerinde okuyucunun merakını arttırmak amacıyla sorular sorar. Bu sorular, okuyucunun dikkatini toplar ve gelişecek olaylar hakkında merakını artırır:

“Artık Bizans'ta Manoel'in, Türkler arasında da Beyazıt Bey'in saltanat sürmesine kimse engel olamazdı. Fakat zaman acaba neler doğuracaktı? İki şehzâdenin yaptıkları yanlarına kalacak mıydı?”²⁶³

“Arıdronikos'un, korku ve heyecandan bacakları kesilmişti. Balaban'ın kendi beyi dururken, önünde eğildiği bu adam kimdi?”²⁶⁴

Yazar, eserinde dipnot kullanır. Bu dipnotlarla okuyucuya yabancı kelimelerin anlamlarını verir, tarihi olaylar hakkındaki bilgiler aktarır, yer isimlerinin günümüzdeki karşılıklarını verir.

Yazar, eserin bir çok yerinde “göreceğiz, beraber öğreneceğiz, geriye dönelim” gibi ifadeler kullanır. Bu anlatım, esere halk hikayesi havası katar:

“Manoel'in kaçırmak istediği İrini Kantakuzinos'tu. İrini'yi babası vasileas da aradığına ve yakalar yakalamaz en hafif ceza olarak gözlerini oyacağına göre, Manoel'in bin bizanten harcıyıp bu işi kendi hesabına yapmak istemesinde herhalde gizli bir düşüncesi vardı. Bunun nedenini az sonra öğreneceğiz.”²⁶⁵

“Savcı Bey'in mektubunu, babası Murat Hüdavendigâr'ın niçin ters anladığını ve sevgili oğluna neden böyle ağır bir mektup yazdığını anlatmak için biraz Anadolu'ya geçeceğiz.”²⁶⁶

Yazar, anlatımını daha güçlü kılmak ve kişileri okuyucunun beyninde daha iyi canlandırmak için benzemelerden faydalanır.

“Beyaz üzerine işlenmiş siyah fildişi toplar kadar güzel bir Rum dilberi gözüktü.”²⁶⁷

“Korkusundan, sudan çıkmış uskumru yavruları gibi kuyruksokumu titriyordu.”²⁶⁸

“Öyle ya dostum, böyle bülbül sesi duymuş, kurbağa gibi yüzüme ne bakıyorsun?”²⁶⁹

²⁶² Daha fazla bilgi için bakınız:

Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, C.1Ötüken Neşriyat A.Ş., İstanbul 1994, , s. 75

Maydan Larousse, C. 11Meydan Yayınevi, İstanbul 1981, , s. 43

²⁶³ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.196

²⁶⁴ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 87

²⁶⁵ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 53

²⁶⁶ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 145

²⁶⁷ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 7

²⁶⁸ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 12

²⁶⁹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 99

Yazar, eserinde dönemin yaşayış tarzını, toplum hayatını ve inançlarını yansıtan bilgiler verir: Ayranın çanaktan içilmesi, insanların kuşaklarında para taşımaları, aydınlatma için çıra kullanması, Bizanslıların Rum ateşini kullanması, Bizans'ta halkın kiliseye çan yerine hayusider denilen bir araçla çağırılması, Türklerin çocukları beşikte yatırması, Türk beylerinin kırmızı elbise giymesi ve demir tulga takması, savaşa gidenlerin çelik gömlek, tolga, manda derisinden zırh gibi savunma araçlarını kullanması, suçluların kızgın demirle ya da kızgın sirke ile gözleri oyulması. Osmanlı'nın kuruluş döneminde dervişlerin toplumda önemli bir yerinin olması:

“O devirde Bektaşiliğin temelini kuran Babailik ve Aptallık almış yürümüşü. Halk, keramet sahibi sandığı bu dervişlerin izinden yürüyor, sözlerini büyük bir iman ile dinliyordu. Hiçbir kimse, bir Ahi'nin bir Babai'nin yardımına omuz silkemez, düşmanlığına da uğramak istemezdi.”²⁷⁰

Yazar eserinde yabancı kelimelere fazla yer vermez. Bazen Rumca kelimeler kullanır. Bu Rumca kelimelerin anlamlarını da dipnotlarda belirtir. Kullanılan Rumca kelimeler şunlardır:

“Vasileas (Bizans İmparatorlarına verilen isim), vareng (Bizans İmparatorunun muhafız kıta erleri), vasilepolos (Bizans İmparatoru'nun oğlu), kamarya (hücre), ayazma (Rumların kutsal saydıkları kaynak veya pınar), pirinkipis (prens).”

Yazar, olayları anlatırken deyimlerden de faydalanır. Kullanılan deyimler şunlardır: Aklını dağıtmak, kerem etmek, aklı kesmek, sıfırı tüketmek, dilinin altındaki baklayı çıkarmak, aklını kaçırmak, gözü dönmek, sahibinden önce ahıra girmek, tabanları yağlamak, aval aval bakmak, bacaklarını kırmak, gözü dönmek, hoşafın yağı kesilmek, dört parmağını yedi buçuk görmek, bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak.

Yazarın, eserdeki kişileri konuştururken anlatma zamanına ait ifadeler kullanır: “Sen çıldırmışsın yavrum! Ortada bir kaçan varsa, senin aklın. Kaçıran da sensin.”²⁷¹

²⁷⁰ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s. 180

²⁷¹ KOZANOĞLU, Savcı Bey, s.54

8. SARI BENİZLİ ADAM

ÖZET

Yıldırım Bayezıt'ın oğullarından olan Şehzade Mustafa, Ankara Savaşı'nda babasıyla birlikte esir düşer. Bir müddet sonra kaçar ve Bizans'ın başkenti İstanbul'da Sarı Yani takma adıyla başı boş bir serseri gibi gezmeye başlar. Kimliğini ortaya çıkarmaz, çünkü Yıldırım'ın ölümünden sonra şehzadeler arasında büyük bir taht kavgası çıkmıştır. Bir meyhanede Anemas zindanları komutanı Laskaridis ile karşılaşır. Laskaridis ile dost olurlar. İstanbul'a gelecek olan Şehzade Süleyman'ın İstanbul'a gelişini görmeye giderler. Bu karşılama sırasında Şehzade Mustafa, Bizans askerlerinin elinden bir yeniçeriye kurtarır. Onun Bizanslılarla yaptığı savaşı gören Vasilisya²⁷² Evdoksiya, Şehzade Mustafa'yı o gece sarayına çağırır. Kraliçenin kendisiyle birlikte olduktan sonra kendisini öldüreceğini anlayan Şehzade Mustafa saraydan Aleksandra adlı bir hizmetçinin yardımıyla kaçar. Kaçarken kardeşi Fatma Hatun ile görüşür.

Şehzade Mustafa, sokaklarda doşırken Aleksandra'yı görür ve ondan Kraliçe ile Şehzade Süleyman'ın planlarını öğrenir. Bu arada iki gün önce Bizanslı askerlerin elinden kurtardığı yeniçeri, Kılıç Abdal, zorla Şehzade Mustafa'nın at uşağı olur. Gece bir kulede Aleksandra ile buluşan Şehzade Mustafa, Bizanslıların ele geçirdiği ve Kraliçe Endoksiya'ya getirdiği Yıldırım'ın hazinesinin yerini öğrenir. Bu sırada kuleyi Kariliçe ve Şehzade Süleyman basar. Şehzade Mustafa bu baskından Kılıç Abdal'ın sayesinde kurtulur. Bir gün sonra Yıldırım'ın hazinesinin bulunduğu manastıra gider ve hazineyi ele geçirir. Yıldırım'ın hazinesini ele geçiren Şehzade Mustafa bir handa Şehzade Musa ile karşılaşır. Musa'yı Şehzade Süleyman'ın askerlerinden kurtarır. Musa ile Mustafa Sinop'a kadar birlikte giderler. Sinop'ta Mustafa hazineyi Musa'ya verir ve ayrılırlar. Şehzade Mustafa İstanbul'a gelir. Amacı Osmanlı tahtına layık olmadığına inandığı Süleyman'ı ortadan kaldırmaktır. Bunu başaramaz, yakalanır ve zindana atılır. Onun bir Osmanlı şehzadesi olduğunu anlayan Bizanslılar, Şehzade Mustafa'yı kullanmaya karar verirler. Laskaridis Mustafa'yı serbest bırakır. Şehzade Mustafa, Musa'yı bulur ve onunla konuştuktan sonra Edirne'ye gider, Şehzade Süleyman'ı ortadan kaldırır. Artık Osmanlı taht mücadelesi Musa ile Çelebi Mehmet arasında yapılacaktır. Tahtta gözü olmayan Mustafa çiftçilik yapmaya başlar. Bu sırada Musa İstanbul'u kuşatır. Zor durumda kalan Bizanslılar Çelebi Mehmet'i kullanmaya karar

²⁷² Vasilisya: Bizans kraliçesi.

verirler ve İstanbul'a çağırırlar. Bunu duyan Şehzade Mustafa İstanbul'a gelir ve tam Mehmet'i öldüreceği sırada yakalanır. Musa ile mücadelesine devam eden Çelebi Mehmet, Musa'nın at uşağını Sarıca Bey'i satın alır ve Musa'yı bir hile ortadan kaldırır. Musa'nın ölümünden sonra rakipsiz kalan Çelebi Mehmet Osmanlı tahtına oturur. Biraz güç toplayınca Bizans'a kafa tutmaya başlar. Bizanslılar tekrar Osmanlıyı güçten düşürmek maksadıyla Şehzade Mustafa'yı kullanırlar. Mustafa, Mehmet'e karşı yaptığı savaşı kaybeder. Bizanslılar onu, karısını ve Kılıç Abdal'ı Limni adasına gönderirler.

Çelebi Mehmet'ten sonra tahta çıkan II. Murat döneminde Osmanlıyı karıştırmak maksadıyla Bizanslılar tekrar Şehzade Mustafa'yı meydana çıkarırlar. Mustafa bu mücadeleyi de kaybeder ve asılarak öldürülür.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye:

Sarı Benizli Adam romanının ilk baskısı, 1932 yılında yapılmıştır. Bundan sonra roman, beş defa daha basılmıştır. Çalışmamızda incelediğimiz metin, Bilge Kültür Sanat tarafından Mart 2004'te yılında yapılan baskıya aittir.

b. Konu

Roman konusunu, Osmanlı Devleti'nin Ankara Savaşı'ndan sonra yaşadığı Fetret Devri'nden alır. Yazar, romanın başında Yıldırım Bayezit'a ve Ankara Savaşı'na değindikten sonra Yıldırım'ın oğulları arasında meydana gelen taht kavgasını anlatır. Burada yazar bu taht kavgasına farklı bir açıdan bakar. Olayların merkezine Yıldırım'la birlikte Ankara Savaşı'nda esir düşen fakat daha sonra Timur'un elinden kaçan Şehzade Mustafa'yı oturtur. Onun gözüyle bu taht kavgasını anlatır. Şehzadelerin kişilik özelliklerini verir.

c. Olaylar Örgüsü

Roman tek iki olay biriminden meydana gelir:

1. Birinci olay birimi, Şehzade Mustafa ile Laskaridis'in bir meyhanede karşılaşması ile başlar, Şehzade Musa'nın öldürülmesi ve Çelebi Mehmet'in padişah olması ile sona erer. Bu olay biriminde şu olaylar meydana gelir:

- Şehzade Mustafa ile Laskaridis'in bir meyhanede karşılaşması
- Şehzade Mustafa'nın bir Türk'ün hayatını kurtarması
- Şehzade Mustafa'nın Vasilisya Evdoksiya'nın sarayına gitmesi
- Şehzade Mustafa'nın Aleksadra ile karşılaşması ve Kraliçe ile Şehzade Süleyman'ın planlarını öğrenmesi
- Kılıç Abdal'ın Şehzade Mustafa'nın at uşağı olması
- Şehzade Mustafa'nın Kraliçe Endoksiya ve Şehzade Süleyman ile karşılaşması
- Şehzade Mustafa'nın Yıldırım Bayezit'in hazinesini ele geçirmesi.
- Şehzade Mustafa ile Şehzade Musa'nın karşılaşmaları
- Şehzade Mustafa'nın Şehzade Süleyman'ı yok etmek istemesi
- Şehzade Mustafa'nın zindana atılması
- Şehzade Mustafa'nın zindandan kurtulması ve Şehzade Musa'yı bulması
- Şehzade Mustafa'nın Şehzade Süleyman'ı ortadan kaldırması
- Şehzade Mustafa'nın Şehzade Süleyman'ın çocukları ile karşılaşması

- Şehzade Mustafa'nın Çelebi Mehmet'i öldürmek istemesi
- Şehzade Musa'nın öldürülmesi

2. İkinci olay birimi, Osmanlı tahtına oturan Çelebi Mehmet ile Bizanslıların arasının açılması ile başlar, Şehzade Mustafa'nın asılması ile sona erer. Bu olay biriminde şu olaylar meydana gelir:

- Çelebi Mehmet ile Bizanslıların arasının açılması
- Çelebi Mehmet ile Şehzade Mustafa'nın mücadelesi
- Şehzade Mustafa ile II: Murat'ın mücadelesi
- Şehzade Mustafa'nın asılması

d. Tema

Romanda, sultanlık hevesine düşen şehzadelerin dramı anlatılır. Bu mücadele sırasında her yola başvurulur. Şehzadeler, düşmanları olan Bizans'tan bile yardım isterler. Bu mücadelede şehzadelerin üç tanesi canından olur. Şehzadeler, hayatlarından olur ama burada asıl kaybeden Türk milletidir. Birlik ve beraberlik içinde olunca dünyaya meydan okuyan bir millet birbirine düşünce düşmanlarının elinde oyuncak olur. Milletin birlik ve beraberlik içinde yaşaması gerekir. Eğer birlik bozulursa milletin dirliği de bozulur, insanlar birbirine düşer. Birbirine düşen insanlar da açlık ve sefalet içinde yaşar. Romanda bu şöyle dile getirilir:

“Büyük Türk ulusu o tarihte, bu kerevetin üzerinde birleşen iki adam gibi sarılıp kaynaşabilseydi belki dünyanın hali bugün daha başka olur, yıkılmış şehirlerde, aç kalmış, davul karınlı sıska çocuklar sokaklarda can vermez; insanlar ayıların bile in diye kabul edemeyecekleri toprak mağaralarda yaşamazdı.”²⁷³

Ülkede birliğin sağlanması için de insanlara iyi bir baş gereklidir. Büyük bir önderin liderliğinde birleşen Türk milletinin önüne kimse geçemez:

“Bizanslılar o gün Bizans'a doğru akın halinde kaçıyorlardı. Türkler başlarını bulmuşlardı. Başlarında iyi bir baş bulundukça cihanlara sığmayan bu millet yeniden dirilmişti.”²⁷⁴

Milleti oluşturan kişilerin birbirine düşmemesini Şehzade Mustafa, şöyle dile getirir:

“Siz kazanmak için bizi birbirimize karşı kullanıyorsunuz. Sizin için bizim kanımız akıyor. Kardeş kardeşi yiyor.”²⁷⁵

²⁷³ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, Mart 2004, s. 94

²⁷⁴ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 136

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış Açısı

Roman hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Romanda anlatıcı, daha romanın ilk paragrafında her şeye hâkim olduğunu, her şeyi bildiğini okuyucuya hissettirir:

“Kendini beğenmiş ve cesur Yıldırım Bayezıt, Kosova Meydan Savaşı’nda şehit olan babası Murat Bey’in yerine geçmek için, uğraştan dönen kardeşi Yakup Çelebi’yi babasının çadırında boğdurdu. Savcı Bey’i yalan, düzenle... Yakup’u kahpece arkadan vuran kama ortadan silindi. Fakat tarih, bunu affetmedi. Yıldırım’ı, Osmanlılarına kardeş katilliliğini aşılayan ilk sultan olarak sayfalarına geçirdi. Yıldırım zaferden zafere koşmuştu. Artık bütün cihanı, Bursa ve Edirne’de oturan Türk sultanı avucunda tutuyordu. Fransa kralından Papa’ya kadar bütün cihan hükümdarlarının gözü Türklerde. Sultanlarının her isteği Avrupa üzerinde yeni bir bela veyahut sevinç dalgası estiriyor, tiyatrolarına, kitaplarına Bayezıt’ın hayatı sermaye oluyordu.”²⁷⁶

Anlatıcı, eserde yer alan kişilerin her şeyini bilir. Olaylar gelişirken kişiler hakkında bilgiler verir:

“Tam bu sırada kapının önünde ayak sesleri duyuldu, kapı vuruldu. Kadın, Yıldırım Bayezıt’ın kızı Fatma Hatun’dur. Erkek, Yıldırım Bayezıt’ın en zorlu, en erkek, cenk meydanında ölmek isteyen babasını bırakmayan tek oğlu Sultan Mustafa. Kapıyı vuran, bir zamanlar Yıldırım Bayezıt’ın emriyle kendi memleketlerini, kızlarını, oğullarını ona veren Bizans İmparatoru Manoel’in karısı.”²⁷⁷

Anlatıcı, eserde kişilerin ne düşündüğünü bilir ve gerekli yerlerde bu düşünceleri açıklar:

“Sarı Yani çevresine yeniden bir göz attı. Girdiği kapıdan kaçarsa avluya çıkacaktı. Bu kadar uzun ve doğru yolda yakayı ele verebilirdi. Ya sofaya, ya harem dairesine çıkmalı. Harem dairesinin de dolu olduğunu düşündü. Kaçacak bir yer kalıyordu: Sofa.”²⁷⁸

Anlatıcı, romanda bütün ayrıntılara hâkimdir. Şehzade Süleyman’ı düğün gecesinde Şehzade Mustafa ile Kılıç Abdal yakalar. Bu sırada Bizans İmparatoru odayı basar ve Şehzade Mustafa’yı esir alır. Kılıç Abdal perdenin arkasına saklanır. Bu olayı anlatıcı bilir:

“Odadan ağır ağır çıktılar. Şehzade Mustafa da götürülmüştü. Kılıç Abdal, işin kötüye sardığını görünce yavaş perde tüllerinin arkasına çekilivermişti. Heyecan ve asabiyetin en son haddini geçiren Manoel ile Emir Süleyman biri sevinmesinden, diğeri hırsından Kılıç Abdal’ı

²⁷⁵ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s.146

²⁷⁶ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 5

²⁷⁷ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 41

²⁷⁸ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 36

unutmuşlardı. Onlar da çıkıp oda boşalınca, Kılıç Abdal büzüldüğü perdelerin arasından burnunu uzattı.”²⁷⁹

Anlatıcı, gelecekte olacak olan olayları bilmektedir:

“İki genç, ileride Korsan Şehzade Orhan namıyla adı tarihe geçecek olan genç şehzade ile kız kardeşi, tanıyamadıkları amcalarının ellerine sarılıp öptüler”²⁸⁰

b. Anlatım tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Eserde vaka, tek bir zincir halinde nakledilmiştir. Olaylar, roman kahramanı Şehzade Mustafa’nın etrafında gelişir. Bütün olayların merkezinde Şehzade Mustafa vardır. Bu yüzden eserin vaka tipi, tek merkezî şahsın bulunduğu birinci tip vakadır. Birinci olay biriminde, Şehzade Mustafa’nın kardeşleri Şehzade Süleyman ve Çelebi Mehmet yaptığı mücadele anlatılır. Şehzade Mustafa bu mücadeleyi kardeşi Şehzade Musa’yı tahta oturtmak için yapmıştır. İkinci olay biriminde ise Şehzade Mustafa kendisi tahta oturmak için savaşır; fakat hem Çelebi Mehmet’e hem de II. Murat’a karşı yaptığı savaşları kaybeder.

Eserde vaka, klâsik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbiri ardına gerçekleşir ve kronolojik bir sıra takip edilir. Birbiri ardına hızlı bir şekilde gelişen olaylar, okuyucunun dikkatini daima uyanık tutmayı başarmıştır. Yazar, bunu tahkiyenin unsurlarına dikkat ederek gerçekleştirir.

b2. Çatışma Unsurları

Roman, Yıldırım Bayezıt’ın Ankara Savaşı’nı kaybetmesi ve Timur’a esir düşmesi üzerine oğulları arasında meydana gelen çatışma üzerine kurulmuştur. Gözünü taht hırsı bürüyen şehzadeler kardeş olduklarını unutmuşlardır. Tahtı ele geçirmek için her yola başvurlar. Bunu fırsat bilen Bizanslılar da kardeşlerden Süleyman ile Çelebi Mehmet’i diledikleri gibi kullanırlar. Bütün bu mücadelelerde olayların gizli kahramanı Şehzade Mustafa’dır. İlk olay biriminde herkes onu Ankara Savaşı’nda babasıyla birlikte öldü sanır. Oysaki o, serseri bir şekilde İstanbul’da dolaşmaktadır. Birbiri ardına gelişen olaylar onu Şehzade Süleyman ile karşı karşıya getirir. Çünkü Süleyman Bizanslıların kuklası olmuştur. Bu olay ise Şehzade Mustafa’yı çok kızdırır. Şehzade Mustafa, Osmanlı tahtına Musa’yı uygun görmektedir. Mustafa, kendisini kullanmak isteyen Bizans Kraliçesi Endosiya’ya şunları söyler:

²⁷⁹ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 125

²⁸⁰ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 141

“Aptal ve mağrur olan kardeşim Emir Süleyman’ı bu kurnaz sözlerinizle belki aldatabilirsiniz... Fakat beni asla... Bir Türk beyi hiçbir zaman bir Bizanslının elinde oyuncak olamaz... Kardeşim Emir Süleyman’dan öğreniyorum. Çünkü o, layık olmadığı bir yere geçmek istiyor. Bu yer için ondan daha değerli olanlar vardır.”²⁸¹

Şehzade Süleyman’ı ortadan kaldıran Şehzade Mustafa, bu sefer de Çelebi Mehmet’le çatışır. İstanbul’u kuşatan Musa’ya karşı Bizanslılar Çelebi’yi kullanmak isterler. Çelebi Mehmet’i İstanbul’a çağırırlar. Bunu duyan Mustafa İstanbul’a gelir ve gizlice Çelebi’nin odasına girer. Aralarında bir sürtüşme olur. Şehzade Mustafa şunları der:

“Sen bir saray odasında bile korkudan titriyorsun!.. Yıldırım Bayezıt’ın yıldırım gibi yakmak isteyen, yıldırım gibi delen giden ordularını peşinden nasıl sürükleyeceksin? Sen, olsan olsan bir medresede ahçı yamağı olabilirsin!..”²⁸²

Tam Çelebi’nin gırtlığını sıktığı sırada Laskaridis yetişir ve Çelebi’yi kurtarır.

İkinci olay biriminde, Şehzade Mustafa önce Osmanlı tahtına oturan Çelebi Mehmet’le; daha sonra da onun yerine geçen II. Murat ile çatışır. Bu mücadeleleri kaybeden Mustafa, asılarak öldürülür.

Romanın genelinde, Şehzade Mustafa Bizanslılarla da çatışır. Kardeşleri Süleyman ve Mehmet gibi onların elinde oyuncak olmamaya dikkat eder. Her yerde Bizanslıların oyunlarını bozmak için uğraşır. Çünkü Bizanslıların amacı Osmanlı Devleti’ni dağıtmaktır. İkinci olay biriminde başlangıçta Laskaridis, Mustafa’yı kandırır. Mustafa, Çelebi Mehmet ile mücadele eder. Mücadeleyi kaybeden Mustafa’yı II. Murat tahta çıkınca Bizanslılar tekrar kullanmak isterler. Mustafa’yı destekleyip Edirne ve çevresini ele geçirmesine yardım ederler, destekleri karşısında bazı yerleri istemek için gelen Laskaridis’e Mustafa şu cevabı verir:

“Laskaridis sapsarı kesilmişti:

— Şehzade Mustafa!.. Gözünü aç! Talihin cilvelerine aldanma!.. Atalarından kim bize düşman olduysa, kavga ederken, kim dost olduysa, rahat döşeginde ölmüştür. Bize dost ol!..

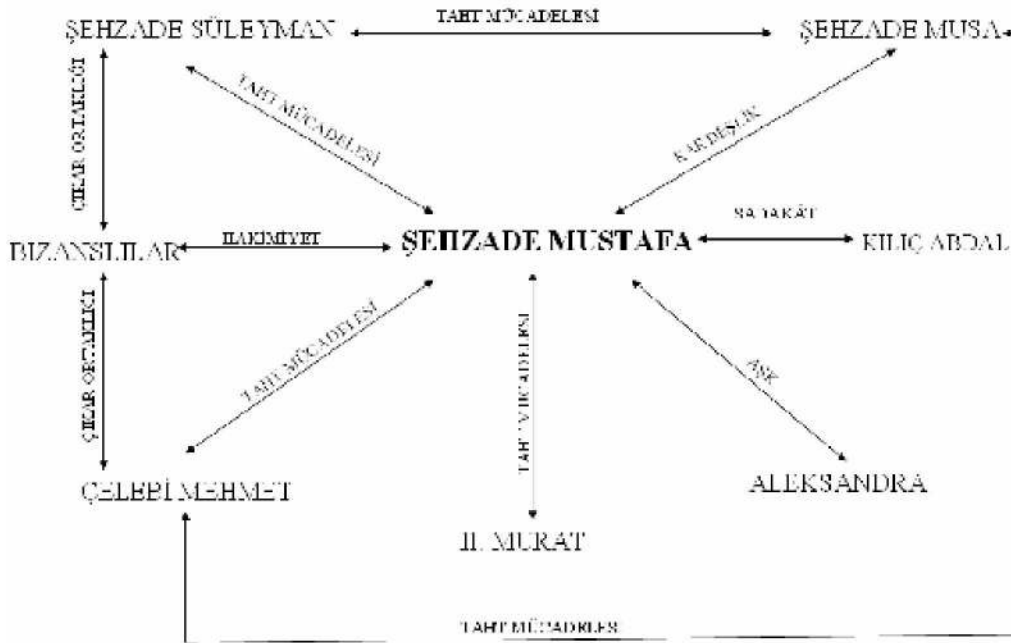
— Hayır, düşman olacağım!.. Dost olup, bir Mehmet Çelebi gibi köpekçesine yatağında ölmektense, düşman olup Bayezıt, Musa, Murat Hanlar gibi uğraş meydanında erkekçe ölmek istiyorum, ben oyuncak olamam.”²⁸³

²⁸¹ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 68

²⁸² KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 149

²⁸³ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 179

Eserdeki çatışmaları bir tablo halinde şöyle gösterebiliriz:



II.b. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Eserde yer alan şahısları iki grupta inceleyebiliriz:

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Şehzade Mustafa, Anemas Zindanları komutanı Laskaridis, Yani, Vasilisya Endoksiya'nın hizmetçisi Aleksandra, Fatma Hatun, Şehzade Süleyman, Şehzade Musa, Bizans İmparatoru Monoel, Cüneyt Bey.

2. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Yani'nin yanındaki Bizanslı askerler, Vasilisya Endoksiya'nın sarayındaki muhafızlar, Şehzade Musa'nın askerleri, İstanbul'daki Beyaz Salkım Meyhanesi'nde bulunanlar.

Romanda yer alan şahıslardan Şehzade Mustafai Şehzade Süleyman, Şehzade Musa, Laskaridis, İmparator Manoel, Sadrazam Bayezıt, Cüneyt Bey, Fatma Hatun tarihî şahsiyetlerdir. Yazar bu şahısları tarihten almış ve eserin içine koymuştur. Vasilisya Endoksiya ile Aleksandra ise hayalî kişilerdir.

1. Olayların Gelişmesinde Rol Alan Şahıslar:

Şehzade Mustafa

Şehzade Mustafa, Ankara Savaşı'nda babası Yıldırım Bayezıt ile birlikte Timur'a esir düşmüştür. Mustafa bir yolunu bulur ve esirlikten kurtulur. Herkes onu öldü bilir. O da kimseye kimliğini açıklamaz. İstanbul'a gider. İstanbul'sa "Sarı Batı" ya da "Sarı Yani" adını kullanarak bir serseri gibi dolaşmaya başlar. Fakat taht

mücadelesi için kardeşlerinin birbirine girmesi, tahtı ele geçirmek için her yolu denemesi onun kimliğinin ortaya çıkmasına neden olur. Şehzade Süleyman İstanbul'a gelir ve Bizanslıların elinde oyuncak olur. Şehzade Süleyman'ı kullanarak Bizanslılar Osmanlı Devleti'nin tekrar güçlenmesine engel olur. Süleyman'ın bu kişiliğiz tavırları karşısında Mustafa, Şehzade Musa'nın yanında yer alır, ona her türlü desteği sağlar. Süleyman'ın hareketlerine daha fazla dayanamayan Mustafa, Süleyman'ı ortadan kaldırır. Süleyman'dan sonra Bizanslılar Çelebi Mehmet'i kullanmaya başlarlar. Mustafa, Çelebi Mehmet'le de mücadele eder. Bu mücadeleyi kaybeder. Çelebi Mehmet'ten sonra yerine geçen oğlu II. Murat'la da mücadele eden Mustafa, bu mücadeleyi de kaybeder ve canından olur.

Şehzade Mustafa, romanın başında çok çapkın bir insandır. Serseri gibi İstanbul sokaklarında dolaşır. Bir meyhanede tanıştığı Laskaridis'e şunları söyler:

“Yürü, gidip şimdi alayı görelim!.. Hem kim bilir kaç kıvrak belli kız sokaklarda kendilerini sıkıştırarak bizim gibi yakışıklı erkek arıyor... Nene lazım senin, benim belimdeki kılıç.”²⁸⁴

Şehzade Mustafa çok güçlü, zeki ve cesur bir insandır. Kraliçe Endoksiya onu sarayına davet eder. Amacı onunla birlikte olduktan sonra öldürtmektir. Durumu anlayan Mustafa saraydan kaçmak ister. Kraliçenin adamlarıyla mücadeleye başlar. bu mücadeleyi seyreden kraliçe şunları düşünür.

“İmparatoriçe onun soğukkanlılığını, bir çırpıda en zorlu durumlardan sıyrılışını bir kere daha alkışladı. Bu adamda imparator olmak için her şey vardı. Çok cesurdu, çok kurnazdı. Kavrayışı, gücü çok yüksekti. O sırada ise baş olmak için bu kadar değerleri kendinde toplayan adam çok az bulunurdu.”²⁸⁵

Şehzade Mustafa çok gururlu bir insandır. Kimsenin önünde başını eğmez. Kardeşi Fatma Sultan ona kendileriyle beraber olmasını ister. Fakat Bizanslıların elinde bulunan Şehzade Süleyman ve Fatma Sultan'la birlikte olmayı gururuna yediremez. Fatma Sultan'a şunları söyler:

“Amma garip söz konuşuyorsun?.. Bir Mustafa hiçbir zaman bir Bizanslının kölesi olamaz... Biz, hürriyetimizi kılıcımızla aldık. Atalarımızın bana bıraktıkları şan ve şerefi bir pis hayatın hatırı için yerlere seremem... Allah'a ısmarladık. Bana yol göster.”²⁸⁶

²⁸⁴ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 17

²⁸⁵ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 38

²⁸⁶ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 46

Şehzade Mustafa kardeşleri Süleyman ve Çelebi Mehmet'in Bizans'tan yardım almalarını, Bizanslıların elinde kukla olmalarını içine hiç sinderemez:

“Mehmet’e söylüyorum... Onun bu köpekliği, riyakârlığı doğduğu günden beri iliklerine işlemiştir. Padişahlığa can atar ama... Emir Süleyman ile başa çıkamayacağını biliyor da yaltaklanıyor. İlk fırsatta dişlerini gösterecektir. Süleyman, bir koca öküz ne kadar aptalsa, o kadar aptal. Mehmet de bir tilki ne kadar kurnazsa o kadar kurnazdır. Bizans imparatorlarına uşaklık etmek için ya Emir Süleyman gibi öküz veya Mehmet gibi bir köpek olmak gerek.”²⁸⁷

Şehzade Mustafa bunları der ama kendisi de bir ara Laskaridis'e kanar ve Osmanlı tahtına oturan Çelebi Mehmet'le mücadeleye girer. Bu mücadeleyi kaybeder. II. Murat tahta çıkınca Bizanslılar tekrar onu kullanmak ister. O da Bizanslılardan intikamını almak için kullanılıyormuş gibi davranır, gücü eline geçirince Bizanslıları tanımaz. Yanına gelen Laskaridis ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

— Dostum Laskaridis!.. dedi. Seni severim. Sana hayatını bağlıyorum, fakat memleketimi de severim. Sana Gelibolu değil ya, ufak bir kale bile veremem. Sen beni üç kere böylece atlattın. Sıra bende... Kız vereyim, para vereyim...

— Fakat Sultanım, söz verdiniz!.. Sizin sözünüzü herkes bilir...

— Sözümü geri alıyorum... Size köle olup oyuncak olmaktansa, bir defa sözden dönmek hayırlıdır. Hem, Allah da beni affedecektir. Size, bana yaptıklarınızı çektiireceğim. Beni ne padişah yaptınız, ne de evimde rahat bıraktınız. Beni bir kukla gibi oynattınız. Sıra bende.”

Diğerleri

İmparator Manoel ve Laskaridis, hilekâr Bizanslı tipini temsil eder. İkisinin de amacı Osmanlı şehzadelerini birbirine düşürüp Osmanlı Devleti'nin tekrar güçlenmesini engellemektir.

Şehzade Süleyman ile Çelebi Mehmet, basiretsiz devlet adamlarıdır. Tahta oturmak için her şeyi yaparlar. Bizans'ın elinde oyuncak olurlar.

Şehzade Musa'yı arkadan vurup öldüren, Şehzade Musa'nın at uşağı Sarıca Bey, hain insan tipini temsil eder. Çelebi Mehmet'in vereceği altınlar için beyini gözünü kırpmadan öldürür. Çelebi Mehmet de bir gün gelir bana da ihanet edersin diye Sarıca'nın kellesini vurdurur.

Aleksandra, sadık bir eştir. Şehzade Mustafa için her şeyden vazgeçer. Limni adasında ölür.

²⁸⁷ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 45

Kılıç Abdal, ahde vefâ gösteren, yapılan iyiliği unutmayan insan tipidir. Şehzade Mustafa onun hayatını kurtarır. O da ölünceye kadar hiçbir karşılık beklemeden Mustafa'ya hizmet eder.

2. Dekoratif Unsur Durumundaki Şahıslar:

Eserde olayların gidişatında etkili olamayan kişi sayısı azdır. Dekoratif şahıslar olarak adlandırdığımız şahıslar şunlardır:

Yani'nin yanındaki Bizanslı askerler, Vasilisya Endoksiya'nın sarayındaki muhafızlar, Şehzade Musa'nın askerleri, İstanbul'daki Beyaz Salkım Meyhanesi'nde bulunanlar.

b. Zaman

Romanın anlatma zamanı 1932'dir. Yazarın öğrenme zamanı da anlatma zamanına çok yakındır. Yazar, romanda olay zamanını kesin bir tarih olarak vermez. Biz anlatılan olaylardan hareketle meydana gelen olayların zamanını söyleyebiliriz. Romanda olaylar Yıldırım Bayezıt'ın oğullarından Şehzade Mustafa'nın İstanbul'da ortaya çıkması ile başlar. Tarihte Şehzade Mustafa'nın Anadolu'ya gelme tarihi 1405'tir. Olaylar Şehzade Mustafa'nın asılması ile son bulur. Bu olayın tarihi de 1421'dir. Bu tarihlerden hareketle romanda meydana gelen olayların on altı yıllık bir süreyi kapsadığını söyleyebiliriz.

Birinci olay biriminde meydana gelen olaylar Şehzade Mustafa'nın Anadolu'da ortaya çıkma tarihi olan 1405 yılında başlar ve Çelebi Mehmet'in tahta çıkma tarihi olan 1413'te son bulur. İkinci olay birimindeki olaylar da bu tarihten Şehzade Mustafa'nın asılma tarihi olan 1421'e kadar sürer.

c. Mekân

Yazar, eserinde gerçek yer isimleri kullanır. Bu yer isimleri şunlardır: İstanbul, Edirne, Sinop, Çorlu, Limni. Bu genel mekânlar dışında yazarın kullandığı özel mekânlar hayalîdir. Bu hayalî mekânları şöyle sıralayabiliriz: İstanbul'daki mekanlar; Mese Caddesi'ndeki Beyaz Salkım Meyhanesi, Laskaridis'in konağı, Vasilisya Endoksiya'nın sarayı, Bukeleon Sarayı'nın sahilleri, Mangon kulesi, Kayışdağındaki manastır, Bizans İmparatoru Manoel'in sarayı, Valekera zindanları. Sinop'taki mekânlar; bir han ve Sinop sahilleri. Edirne'deki mekânlar; bir han, bir çiftlik, Edirne Kalesi. Limni'de ise bir çiftlik mekân olarak kullanılır.

Yazar, İstanbul'daki mekânları verirken bu mekânların günümüzdeki adlarını da dipnotlarda yazar. Bu mekânlar şunlardır: Mese Caddesi (Divanyolu-Direklerarası),

Bukeleon kıyıları (Çatladıkapı-Ahırkapı sahilleri), Leandr Kulesi (Kızkulesi), Hirsapolis (Üsküdar).

IIc. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslûp

Abdullah Ziya Kozanoğlu, Sarı Benizli Adam romanında olaylara dilediği gibi müdahale etmek ve roman şahıslarına dilediğini söyletmek için hâkim bakış açısını kullanır. Yazar, Yıldırım Bayezıt'ı pek sevmemektedir. 1931 yılında yazdığı Savcı Bey romanında Yıldırım'ın Osmanlı Devleti'ne kardeş katilliğini soktuğunu söyler. Gereksiz gururu yüzünden Timur'la mücadele ettiğini yazar. Bu romanında da yazarın Yıldırım hakkındaki görüşleri değişmez. Romanda yer alan kişileri Yıldırım hakkında konuşturur. Yıldırım'ın oğlu Şehzade Mustafa babası hakkında şunları söyler:

“Bana babamdan şehzadelik kalmadı, bana babamdan sultanlık kalmadı. O, sultanlığı gibi birçok eşsiz değerlerini de daha Ankara savaş alanına girmeden elden çıkarmıştı. Ağzından karnına giren şaraplar aslan yüreğindeki her iyi şeyi kovmuştu. Sırp saraylarından koynuna giren karılar onun erkekliğini bitirmişti.”²⁸⁸

Yazar, romanda hâkim bakış açısı sayesinde şahıslar hakkında yorumlar yapar:

Emir Süleyman'ın, başına gelecek olanlardan hiçbiri aklına gelmiyordu. Hamamda şarap içiyor, eğleniyor; sarayın içinde halkın kendi önünde eğilmesiyle bütün Osmanlı İmparatorluğunun, hatta bütün dünyanın kendi önünde eğildiğini sanıyordu. Gözü ancak sarayın duvarlarına kadar görebiliyordu. Aklı ancak sarayın içini çekip çevirebiliyordu. Kulakları adi bir insan gibi ancak bağrılanları duyabiliyordu. İlerisini göremeyen, duyamayan bu adam baş olamazdı.”²⁸⁹

Yazar, hâkim bakış açısı sayesinde roman kahramanı Şehzade Mustafa'ya Osmanlı Devleti'ndeki padişahlık için yapılanları eleştirtir:

“Babam kardeşi Yakup Çelebi'yi Kosova'da savaş alanında şehit dedemin cesedi soğumadan “Gel, baban seni ister!” diye çadıra sokup boğdurmadı mı?.. Dedemiz Murat Bey, oğlu amcam Savcı Bey'in gözlerini oydurmadı mı?.. Bunlar niçin yapıldı?.. Hep bir padişahlık ve sultanlık için. Şimdi de Musa, İsa'yı; Emir Süleyman Musa'yı; Çelebi Mehmet de Süleyman'ı öldürtecek... Sultan olmak için öldürtmek lazım. Anlamıyor musun? Sırtlanlar gibi, yaşamak için öldürmek zorundayız.”²⁹⁰

²⁸⁸ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 43

²⁸⁹ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 124

²⁹⁰ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 43

Yazar, hâkim bakış açısı sayesinde okuyucuya çok kolay mesaj verir. Türkleri yönetecek kişinin özelliklerini Kılıç Abdal'ın ağzından sayar:

“Türklere padişah olursanız unutmayın; Türkler başlarına geçen büyükleri kendilerini korursa sayarlar, uğrunda canlarını verirler. Fakat o baş, kendilerini unutursa, çevresini saran dalkavukların sözleriyle oturur kalkarsa, sonu böyle düşman elinde can vermekle biter.”²⁹¹

Yazar, romanın bazı bölümlerinde halk hikayesi anlatır gibi davranır:

“Kıyafetini değiştirmiş olan Sarı Yani, Bukeleon sarayının sahillerinde bekliyordu. Daha önceden gelmiş, yanında Kılıç Abdal olduğu halde büyük sarayın hemen her yerini karış karış gezmişti. Aleksandra'nın verdiği buyruk ile boş sarayın içinde istedikleri gibi gezmişlerdi. Şimdi yalnızdı. Kılıç Abdal'ı nereye bıraktığını sonra öğreneceğiz.”²⁹²

Yazar eserinde anlatımı güçlendirmek için benzetmelerden faydalanır:

“Şehzade Mustafa'nın burun delikleri kabarmıştı. Kan kokusu almış arslan yavrusu gibi elleri kılıcını tırnaklıyordu.”²⁹³

“Bizans kadınlarına has cilveli kırıtişlarla erkeklere göz süzen kızların kollarında, bellerinde, önlerinde, arkalarında her dakika bir başka erkek, kısrağın sağrısına konan sinekler gibi inip kalkıyor, tek tük pek suluları da kene gibi yapışıp kalıyorlardı”²⁹⁴

“Aman beyim, estağfurullah, hiç rahat durmuyoruz ki, hep ateş etrafında dönen pervaneler gibi ölüm çevresinde dolaşıyoruz.”²⁹⁵

Yazar, hâkim bakış açısını kullanmasına rağmen eserin bazı yerlerinde soru sorarak okuyucunun merakını artırır:

“Artık bu arkadaşından anlaşılmaz bir sezişle korkuyordu. Çünkü bu sarı yüzlü anlaşılmaz huylu adam çok kuvvetliydi, çok cesurdu. Ve çabuk kavrayan keskin bir görüşü vardı. Gözünde paranın, pulun, canın hiç değeri yoktu. Üstelik Yıldırım Bayezit'in kılıcını da taşıyordu. Bu adam kimdi?.. Nereye gidiyordu? Ve kendisini nereye kadar sürükleyecekti?”²⁹⁶

Yazar olay ağırlıklı, maceraya dayalı bir roman yazdığı için romanda uzun tasvirlerde bulunmaz, kısa tasvirler yapar:

“Loş ve ılık bir İstanbul gecesi idi. Ayın ışığı Hirisokeras'ın yıldızlı sularını pırıl pırıl ıslatıyor. Şairlerin kalplerinde yaşadığını sandıkları aşkı, bir avrat pazarı kâhyasının duygusuzluğu içinde, vücutlara indirecek kadar insanın başını döndüren bir deniz rüzgârı esiyor.”²⁹⁷

Romanda çok fazla olmamakla beraber biraz müstehcenlik de vardır:

²⁹¹ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 84

²⁹² KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 62

²⁹³ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 65

²⁹⁴ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 17

²⁹⁵ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 105

²⁹⁶ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 22

²⁹⁷ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 26

“Bu kadının her erkeği bir uşak gibi kullandığı anlaşıyordu. Çok mağrur ve ağır konuşuyordu. Açık göğsünde kabaran memeleri, kalçaları pek de fena değildi. Hani Sarı Yani de öyle pek kadının iyisini, kötüsünü seçen zamparalardan değildi. Halbuki karşısındaki kadın da Rum cilvesinin, fattanlığının bütün inceliklerini bilen bir imparatoriçe idi... O kadar arzulu konuşuyordu ki, elinde olmayarak kolu kadının beline doğru kaydı. Kendine doğru çekti.”²⁹⁸

Yazar, romanında kişileri konuştururken kelime seçimine pek fazla dikkat etmez. Bir Bizanslıya “Estağfurullah” kelimesini kullanır:

“Dimitriyos Laskaridis bu soru karşısında büsbütün yutkundu:

— Estağfurullah!.. Emir değil, bir rica!..”²⁹⁹

Romanda yazar “piç ve kaltak karı” gibi kaba iki ifade kullanır.

Yazar, romanını Şehzade Mustafa ile Vasilisya Endoksiya’nın hizmetçisi olan Aleksandra arasında gelişen aşkla süsler.

Romanda anlatılan olaylar tarihî gerçeklik bakımından bazı noktalarda tarihten ayrılır. Zaten kurmaca bir edebi metin olan romanda bunun olması çok doğaldır. Tarihte “Düzmece Mustafa” diye adlandırılan Şehzade Mustafa’nın Çelebi Mehmet’le ve II. Murat’la taht mücadelesi yaptığı doğrudur. Fakat Süleyman ile Musa’nın; Musa ile Çelebi Mehmet’in taht mücadelesine katıldığı görülmemiştir. Romanda ise Mustafa bu mücadelelere de katılır. Romanda Şehzade Mustafa Ankara Savaşı’ndan sonra İstanbul’da Sarı Yani ya da Sarı Batı adıyla dolaşmaya başlar. Tarihte ise böyle bir olay yoktur. Romanda Bizans’ın başında İmparator Manoel vardır. Tarihte de Ankara Savaşı’ndan sonra şehzadeler arasında taht kavgalarının yaşandığı bu dönemde Bizans’ı Manoel yönetir.

Romanda, Şehzade Süleyman zevk ve sefâya düşkündür. Gerçekten tarihte de Şehzade Süleyman eğlenceye düşkün bir insandır. Romanda Çelebi Mehmet korkak bir insan olarak gösterilir, ama tarihî kaynaklara bakıldığında zaman onun hiç de korkak bir insan olmadığı ortaya çıkar. Tarihte on beş yaşında olan Çelebi Mehmet’in yolunu Timur’un komutanlarından Kara Devletşah kesmiş fakat başarılı olamamıştır. Çelebi Mehmet Kara Devletşah’ı bizzat kendisi öldürmüştür.

Romanda, Şehzade Süleyman’ın İstanbul’a geldiği ve kardeşleri Kasım ile Fatma Sultan’ı Bizans’a rehin bıraktığı ve Bizans İmparatoru’nun kızıyla evlendiği yazılır. Bunlar doğru bilgilerdir.

²⁹⁸ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 34

²⁹⁹ KOZANOĞLU, Sarı Benizli Adam, s. 7

Tarihte, Şehzade Musa Edirne'yi kuşattığı zaman Edirne'de bulunan Şehzade Süleyman'ın, eğlence hayatına dalmasından dolayı, adamlarıyla arası açılmış ve adamları Musa'nın yanına geçmiştir. Romanda ise Şehzade Mustafa Edirne'ye gelir ve Musa'ya kapıyı açar.

Romanda, Musa'nın İstanbul'u kuşatması üzerine Bizanslılar İstanbul'a Çelebi Mehmet'i çağırırlar. Gerçekten de tarihte Musa'nın İstanbul'u kuşatması üzerine Bizanslılar İstanbul'a Çelebi Mehmet'i çağırırlar.

Romanda, Bizanslılar Osmanlı tahtına oturan Çelebi Mehmet'le araları açılınca Şehzade Mustafa'yı kullanırlar. Mustafa yenilir ve Limni adasına gönderilir. II. Murat tahta çıkınca Bizanslılar tekrar Mustafa'yı ortaya atarlar. Mustafa güçlenince Bizanslılara da yüz çevirir ve kendi adına Edirne'de para bastırır. II. Murat'la epey bir mücadele ettikten sonra bu mücadeleleri kaybeder ve Eflak'a kaçarken Kızılağaç'ta yakalanır. Edirne'de asılır. Romanda anlatılan bu olaylar tarihte de aynı şekilde meydana gelmiştir.³⁰⁰

Yazar, romanında süsten ve sanattan uzak bir anlatımı benimsemiştir. Sade bir Türkçe kullanır. Olay ağırlıklı bir eser yazdığı için kısa cümleleri tercih etmiştir. Eserde dört tane deyim kullanıldığı göze çarpar. Bu deyimler şunlardır: Tabanları yağlamak, ağzında bakla ıslanmamak, mercimeği fırına sürmek, hapı yutmak.

³⁰⁰ Osmanlı Devleti'nde "Fetret Devri" hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. HAMMER, Osmanlı Tarihi, C. 1, B. 2, MEB Basımevi, İstanbul 1997, s. 90

9. MALKOÇOĞLU

ÖZET

Kaniye Kalesi'nde dolaşan Malkoçoğlu, Mariya Verböçi ile karşılaşır. Malkoçoğlu, Mariya ile konuşurken, Mareşal Perene gelir. Mareşal ile Malkoçoğlu atışır. Mareşalden sonra Mariya'nın peşine takılan Malkoçoğlu, atını çalmaya kalkan akıncılar ile vuruşur ve yaralanır. Bu olaydan sonra yanlarına Mariya'nın babası Şövalye Piyetro Verböçi gelir. Mariya, Malkoçoğlu'nun kimliğini açıklamaz ve babası onu bir Macar soylusu sanır. Malkoçoğlu'nu kalesine götürür ve tedavi ettirir. Tedaviden sonra kendine gelen Malkoçoğlu, kalede dolaşmaya başlar. Bu esnada Macar Kralı Lui ve komutanlarının Mohaç'ta uygulayacakları planı öğrenir. Plana göre, Macar soyluları, Kanunî'nin bulunduğu yere yüklenecek, Kanunî öldürülecek ve ordu başsız kalıp dağılacaktır. Malkoçoğlu, planı Kanunî'ye haber vermek için kaleden kaçmaya hazırlanırken, Kral Lui'nin Mariya'yı sıkıştırdığını görür. Dayanamaz müdahale eder, yakalanıp zindana atılır. Bu sırada Kral Lui, Piyetro Verböçi ve diğer Macar soyluları Mohaç'a hareket eder. Onların kaleden ayrılmasından sonra Mariya Verböçi, Malkoçoğlu'nu zindandan kurtarır. Malkoçoğlu, yıldırım hızıyla Mohaç'a yetişir ve tam Macarlar, Kanunî'yi öldürecekleri sırada Kanunî'nin hayatını kurtarır. Kral Lui'yi öldürür.

Mohaç Zaferi'nden sonra Kanunî, Malkoçoğlu'nu İstanbul'a götürmek ister. Fakat Mariya'ya tekrar dönmek isteyen Malkoçoğlu bunu kabul etmez. Gerekçe olarak da kaçırılan Macar Kraliyet Tacı Krona'yı bulmak istediğini söyler. Krona'yı aramak için yola çıkan Malkoçoğlu, yolda Macar Kralı Lui'nin karısı Kraliçe Mari Lui ile karşılaşır. Kanunî'nin Rodoslular tarafından öldürüldüğünü sandığı ve Kraliçe'nin tutsağı olan Cem Sultan'ın oğlunu, kraliçe'nin elinden kurtarır. Ona, Şah İsmail adını verir. Oradan ayrılan ve Mareşal Perene'yi takip eden Malkoçoğlu bir anda Perene'yi yakalar. Perene'den tacı alır. Perene'nin yanında bulunan iki Türk, Malkoçoğlu'na biat eder. Malkoçoğlu, Budin'in yolunu tutar.

Malkoçoğlu, Japolya'ya tacı giydirir. Taç takma töreni sırasında, Kraliçe Mari Lui, Mariya Verböçi'yi kaçırır. Kraliçeyi takip eden Malkoçoğlu, Viyana'ya girer. Bu sırada Viyana, Kanunî tarafından kuşatılır. Bir Alman subayı kılığına giren Malkoçoğlu, Kraliçe Mari'yi ve Piyer Perene'yi bulur. Piyer Perene'den Viyana'nın zayıf noktalarını gösteren bir haritayı alır ve Kanunî'ye götürür. Fakat Kanunî'nin ağır topları

getirmediğini görünce şehrin alınmasının çok büyük kayıplara yol açacağını söyler. Kanunî, şehri almaktan vazgeçer. Ordunun çekilme sırasında zayıat vermesini engellemek amacıyla Malkoçoğlu, on iki bin akıncıyla Almanya içlerine dalar. Hem Mariya'yı kaçıran Piyer Perene'yi takip eder, hem de ordunun arkadan vurulmasını engeller. Önüne çıkan bütün şehirleri yakan Malkoçoğlu, en son üç yoldaşı, akıncı Mustafalar ve Şah İsmail, ile Piyer Perene'yi yakalar. Bulunduğu köye saldırırlar, Malkoçoğlu, Perene'yi öldürür fakat arkadaşları ile birlikte şehit olur.

I. DIŞ YAPI

a. Bibliyografik Künye

İlk baskısı 1933 yılında yapılan romanın, daha sonra sekiz baskısı yapılmıştır. Son baskısı, Ocak 2004'te Bilge Kültür Sanat tarafından yapılmıştır. İncelediğimiz metin, bu son baskıya aittir.

b. Konu

Malkoçoğlu romanında, Kanunî Sultan Süleyman döneminin bir bölümü anlatılır. Bu bölümün içinde Mohaç Savaşı'ndan, I. Viyana Kuşatması'nın kaldırılmasına kadar geçen olaylar yer alır. Bu süre zarfında Malkoçoğlu, Kanunî Sultan Süleyman'ın hayatını kurtarır, Macar Kraliyet Tacı Krona'yı ele geçirir ve Viyana kuşatmasında büyük yararlılıklar sağlar.

c. Olaylar Örgüsü

1. İlk olay birimi, Mariya Verböçi ile Malkoçoğlu'nun Kaniye Kalesi'nde karşılaşması ile başlar. Malkoçoğlu'nun Mohaç'ta Kanunî Sultan Süleyman'ın hayatını kurtarması ile son bulur. Bu olay biriminde meydana gelen olaylar şunlardır:

- Malkoçoğlu'nun Maria ile karşılaşması
- Malkoçoğlu'nun Verböçi'nin şatosuna götürülmesi ve Macarların planlarını öğrenmesi
- Malkoçoğlu'nun şatodan kaçarak Mohaç'a gitmesi ve Kanunî'nin hayatını kurtarması

2. İkinci olay birimi, Malkoçoğlu'nun Kraliçe Mari Lui ile karşılaşması ile başlar. Malkoçoğlu'nun Piyer Perene'den Macar Kraliyet Tacı Korono'yu alması ve Mariya Verböçi ile Budin'e doğru yola çıkmasıyla son bulur.

- Malkoçoğlu'nun Kraliçe Mari Lui ile karşılaşması
- Malkoçoğlu'nun Mareşal Perene'yi yakalaması
- Malkoçoğlu'nun Krona'yı ele geçirmesi

- Malkoçoğlu'nun Budin'e gitmesi

3. Üçüncü olay birimi, Jan Japolya'nın taç giydirilirken, Mariya Verböçi'nin kaçırılması ile başlar. Malkoçoğlu'nun şehit olması ile son bulur.

- Maria'nın kaçırılması

- Malkoçoğlu'nun Viyana'ya girmesi

- Malkoçoğlu'nun Viyana savunma planını ele geçirmesi

- Viyana Kuşatması'nın kaldırılması

- Malkoçoğlu'nun Perene'nin peşine düşmesi ve şehit olması

d. Tema

Türklerin Avrupalılar karşısındaki üstünlükleri eserde tema olarak işlenir. Yazar, bu temayı işlerken Malkoçoğlu'nu ve yaşadığı dönemde meydana gelen siyasî olayları kullanır. Mohaç zaferinden sonra Kanunî, Macaristan'ın yönetimini Jan Japolya'ya verir, fakat ona taç takma işini Malkoçoğlu'na ve sekbanbaşına bırakır. Eserde bunun gibi Türklerin Avrupalılar karşısındaki büyüklüğü gösteren bir çok olay vardır. Eser, Türk insanına özgüven aşılamayı gaye edinir. Bu özgüveni verirken de romancı Malkoçoğlu'nu kullanır. Eserdeki şu ifadeler bize çok açık olarak bunu gösterir:

“Biz bir yere sahibi olmakla şeref vermeyi arzu ettik mi eski sahibine haber vermeye lüzum görmeyiz. Ordumuz gelir, o yeri alır. Ev sahibi biz oluruz.”³⁰¹

Türklerin Avrupalılar karşısındaki büyüklüğünü şu sözler çok güzel ifade eder:

“Geliyorlar!., diye haykırdı. Bu “Geliyorlar” sözü ile Avrupa daha iki asır korkacak, Malkoçoğlu'nun yarattığı korku havası yüz yıllar boyu sürecek, anneler uyumayan çocuklarını uyutmak için bu sözden faydalanacaklardı.”³⁰²

Türklerin Avrupa'ya etkisini de yazar Malkoçoğlu'nun ağzından şöyle ifade eder:

“Avrupa'yı yapanın aslı Türk'tür. Benim atamdı. Yakacak olan ben de bir Türküm. O yaptı, ben yıkacağım.”³⁰³

³⁰¹ Abdullah Ziya Kozanoğlu, Malkoçoğlu, Bilge Kültür Sanat, Ocak 2004, İstanbul, s.122

³⁰² KOZANOĞLU, Gültekin, s.136

³⁰³ KOZANOĞLU, Gültekin, s.129

II. İÇ YAPI

II.a. Gerçeğimsi Yapıyı Hazırlayan Unsurlar

a. Bakış Açısı

Eserde anlatıcı, her duruma ve olaya vakıftır. Olayların gelişimini anlatır, kişilerin ruh hallerini okuyucuya verir, geçmişte yaşanmış olayları bilir ve gerekli yerlerde bunları okuyucuya aktarır. Eser, hâkim bakış açısı ile kaleme alınmıştır.

Anlatıcı, olayların geçeceği yerleri bütün özellikleriyle bilir:

“Türk orduları çevre bağların arasından geçerek Tuna’nın batısındaki Mohaç ovasına doğru ilerliyorlardı. Mohaç’ın altında, Tuna’nın sağ kolu yanında Naresoya bataklığı bulunuyordu. Macarların Türkleri içine düşürmek istedikleri bataklık bu bataklıktı. Güney yanında basamaklı bir dağ yükseliyordu. Kuzeyde Kaledavya köyü, güneyinde de bugünkü ismi Buzuhlıça olan “Pusu Kilisesi” bulunuyordu.”³⁰⁴

Anlatıcı, kişilerin bütün konuşmalarına ve içinde bulundukları ruh hallerine hakimdir:

“Eğer yanında olsaydı, Malkoçoğlu, kraliçenin dişleri arasından:

—Hilekâr köpek!.. Fakat asil bir Macar olsaydı Macaristan Krallığını kurtaracak biricik adamdı!” diye mırıldandığını duyacaktı. Kraliçenin arabası uzaklaşırken Malkoçoğlu kılıcını kımına soktu.”³⁰⁵

“Delikanlı, bu sözleri söylerken yay gibi kaşlarını çatmış, kapkara gözlerini kızın gözlerine dikmişti. Sesi titrer gibiydi. Her halde yüreğinde bu güzel kıza karşı derin bir sevgi belirmiş, tatlı bir heyecan başını sarmıştı.”³⁰⁶

“Babası, kızının bu üzüntüsünü yurtseverliğine verdi. Tatlı tatlı gülümsedi. Aslında genç kızın gözlerini dolduran, kirpiklerine inci gibi yaş taneleri sıralayan pek taze ve temiz bir aşkın ilk acısı idi.”³⁰⁷

Anlatıcı, olay zamanının özelliklerine bilir:

“Türkler birbirlerini pek fazla koruyorlardı. Hele padişah, askerlerine çok düşküncü. Bir erinin yerli ahaliden birisinin malına el sürdüğünü görse idam ettirdiği gibi, bir, erini de yerlilerden birisi hırpalasa yapmadığını bırakmıyordu. Zaptedilen Budin’den ahalinin serbestçe çıkıp gitmelerine izin verildiği halde kale kapılarından çıkarken Budinliler yeniçerilerden birisine hakaret ederek öldürdüklerinden bunları yapan bütün Budinliler esir edilmiş ve satılmıştı.”³⁰⁸

“Önünde eğilen yüzlerce kişinin arasında eğilmeyen bu tek başı zorla eğdirmek kendi ününe leke sürebilirdi. Halk, ataklığı, dik sesi severdi. Bu serseriye önce sözle yenecekti.”³⁰⁹

Anlatıcı, eserdeki bütün olaylara hakimdir. Her şeyi görür ve bilir:

“Hünkâr otağı “Loerberg”de kurulmuştu. Türk ordusunun neşe ve sevincine karşılık Viyana şehrinde de müthiş bir keder ve can sıkıntısı rüzgârı esiyordu. Sokaklarda ahali ne yapacağını bilmez bir halde

³⁰⁴ KOZANOĞLU, Gültekin, s.34

³⁰⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 54

³⁰⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s.13

³⁰⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s.24

³⁰⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s.90

³⁰⁹ KOZANOĞLU, Gültekin, s.7

dolaşıyor, erler yangın çıkmasın diye ahşap çatıları yakıyor bir takımı da fırsat bu fırsat deyip evleri yağma ediyordu.”³¹⁰

Anlatıcı, kişilerin geçmişteki hal ve hareketlerini bilir:

“Mari’nin şatodan yalnızca ayrılması ilk defa görülmüş bir şey değildi. Şımarık kız sık sık uzaklaşır, döndüğü zaman da gittiği yerlerin hesabını vermezdi. Hesap vermek hoşuna gitmiyordu.”³¹¹

b. Anlatım Tekniği

b1. Vaka Tipi ve Tertibi

Malkoçoğlu romanında vaka, tek bir zincir halinde verilmiştir. Olayların merkezinde roman kahramanı Malkoçoğlu vardır. Bütün olaylar Malkoçoğlu’nun etrafında gelişir. Bu nedenle romanda tek merkezî şahsın bulunduğu birinci tip vaka vardır. İlk olay biriminde Malkoçoğlu’nun Kaniye Kalesi’nde başından geçenler ve Kanunî Sultan Süleyman’ın hayatını kurtarması anlatılır. İkinci olay biriminde, Malkoçoğlu’nun Mareşal Piyer Perene ile olan mücadelesi ve Macar Kraliyet Tacı Krona’yı ele geçirmesine yer verilir. Son olay biriminde ise Malokoçoğlu’nun Viyana kuşatması sırasında başından geçen olaylar sıralanır.

Romanda vaka, klâsik vaka tipi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar kronolojik bir sıra takip edilerek okuyucuya verilir. Okuyucunun merakını canlı tutacak bir şekilde ve hızla gelişen olaylar, tahkiyenin unsurlarına dikkat edilerek anlatılır.

b2. Çatışma Unsurları

Bir akıncı beyi olan Malkoçoğlu, gözünü budaktan sakınmayan, düşman içine girip casusluk yapan, düşmana büyük korku salan biridir. İlk olay biriminde bir Macar kılığında Kaniye Kalesi’ne gider. Macarların Mohaç Savaşı’nda uygulayacakları planı öğrenir, Kanunî Sultan Süleyman’ın hayatını kurtarır. Burada Malkoçoğlu, Mareşal Piyer Perene ve Macar Kralı Lahoş (Lui) ile karşı karşıya gelir.

İkinci olay biriminde ise Malkoçoğlu, Macar Kraliyet Tacı Krona’yı kaçıran ve saklayan Mareşal Piyer Perene’nin peşine düşer. Perene’den tacı alır. Perene, Macaristan’a Avusturyalıların hakim olmasını ister. Malkoçoğlu ise Türklerle Macarların aynı soydan geldiğini söyler ve Macaristan’ı Türklerin yönetmesinin daha iyi olacağını savunur. Türklerin Macarları en iyi şekilde yöneteceğini söyler. Bundan dolayı Perene ile Malkoçoğlu arasında bir çatışma doğar.

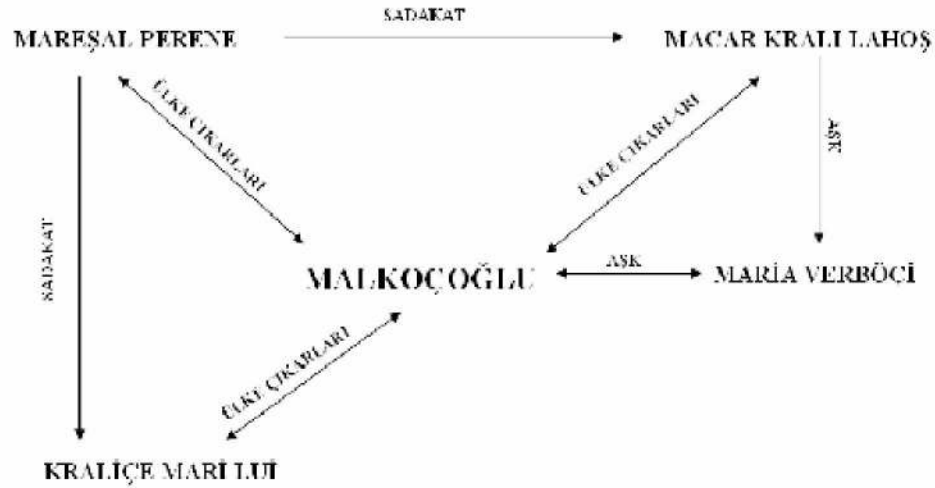
³¹⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s.109

³¹¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s.23

Son olay biriminde, Malkoçoğlu'nun Mohaç Savaşı'nda öldürdüğü Kral Lahoş'un karısı Kraliçe Mari Lui ve sadık hizmetkârı Mareşal Piyer Perene, Malkoçoğlunun sevgilisi Mariya Verböci'yi kaçıır, Viyana'ya götürür. Onları takip eden Malkoçoğlu, Viyana'ya bir Alman Subayı kılığında girer. Hem casusluk yapıp Kanunî'ye bilgi aktarır hem de sevgilisini arar. Bu arama sırasında yine Perene ile karşı karşıya gelir.

Roman genel olarak Mareşal Piyer Perene ile Malkoçoğlu arasındaki çatışmaya dayanır. Malkoçoğlu ile Maria arasındaki aşk olayların gelişmesine büyük katkı sağlar. Malkoçoğlu, bu aşk sayesinde Macarların Kanunî'yi öldüreceklerini öğrenir ve Maria sayesinde Kanunî'nin hayatını kurtarır. Krona'yı Maria ile birlikte ele geçirir. Maria'yı kaçıran Kraliçe Mari ile Perene'nin peşine düşer ve Viyana'ya girer.

Eserin çatışmalarını kısaca şöyle gösterebiliriz:



II. Gerçeğimsi Yapıyı Oluşturan Unsurlar

a. Şahıs Kadrosu

Yazarın eserinde kullandığı şahısları yüklendikleri fonksiyonlara göre iki grupta inceleyebiliriz:

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar: Malkoçoğlu Kasım Bey, Mareşal Piyer Perene, Mariya Verböçi, Cem Sultan'ın oğlu Şah İsmail, Kraliçe Mari Lui, İbrahim Paşa, Yeniçeri Budin Kralı Mustafa ve Yeniçeri Kaniye İmparatoru Mustafa.

2. Dekoratif unsur durumundaki şahıslar: Kanunî Sultan Süleyman (Grand Senyör), Macar Kralı Lahoş (Lui), Şövalye Verböçi (Piyetro Verböçi), Bali Bey, Mihaloğlu, Elçi Loski (Jan Japolya'nın İstanbul'a gönderdiği elçi), Lui Grini (Venedik Doçu'nun Oğlu), Sekbanbaşı, Japolya Yanoş, Nikolas Zalmi, Pal Pakiç.

Eserde yazar, tarihte yaşamış kişilerin yanında kendi hayal ürünü olan kişileri de kullanır. Roman kahramanı olan Malkoçoğlu Kasım Bey, gerçekten Kanunî'nin Macaristan seferi sırasında büyük yararlılıklar gösteren Malkoçoğlu Kasım Bey'dir. Roman kahramanının yanında Kraliçe Mari Lui, İbrahim Paşa, Kanunî Sultan Süleyman (Grand Senyör), Macar Kralı Lahoş (Lui), Bali Bey, Lui Grini (Venedik Doçu'nun Oğlu), Sekbanbaşı, Japolya Yanoş tarihte yaşamış gerçek kişilerdir.

Malkoçoğlu, romanın en olumlu kişisidir. Eserdeki bütün olaylar onun etrafında gerçekleşir. O, bütün özellikleri ile “akıncı” tipini temsil eder. Gözünü budaktan sakınmaz, çok cesurdur. Devleti için her türlü tehlikeyi göğüsler. Kılık değiştirerek düşmanın içine girer, casusluk yapar. Düşmana akınlar düzenleyip, psikolojik olarak düşmanı çökertir.

Olayların gelişmesinde rol alan İbrahim Paşa ise gözünü makam hırsı bürümüş bir devlet adamı tipidir. Kanunî Sultan Süleyman, Malkoçoğlu'nu İstanbul'a götürmek ister, fakat İbrahim Paşa buna karşı çıkar. Çünkü Malkoçoğlu'nun gölgesinde kalmaktan korkar.

Kanunî Sultan Süleyman, İbrahim Paşa, Macar Kralı Lui, Macar Kralının eşi Kraliçe Mari Lui, Piyer Perene, Eiçi Loski, Japolya Yanoş eserde geçen, gerçekten yaşamış, tarihî kişilerdir.

1. Olayların gelişmesinde rol alan şahıslar:

Malkoçoğlu Kasım Bey

Romanın kahramanı olan Malkoçoğlu Kasım Bey, ideal bir akıncı tipini temsil eder. Kılık değiştirip , düşmanın içine girer, düşmanın gücünü, zayıf yanlarını ve savaş planlarını öğrenir padişaha sunar.

Romanın başında Malkoçoğlu bir Macar kılığında Kanije Kalesi'ndedir. Macarların Mohaç'ta izleyecekleri savaş planını öğrenir ve son anda yetişerek Kanunî Sultan Süleyman'ın hayatını kurtarır. Viyana kuşatması sırasında ise bir Alman subayı kılığına girer, Vezir-i Azam İbrahim Paşa'nın hayatını kurtarır, düşmanın planlarını öğrenip Kanunî'ye iletir.

Malkoçoğlu, çok cesur bir akıncıdır. Hiçbir şeyden korkmaz. Devleti için her şeyini feda eder ve en sonunda canını verir. Malkoçoğlu, Viyana kuşatması sırasında düşmanın içine girer ve epey bir bilgi topladıktan sonra Kanunî'ye durumu rapor eder. Bu şartlarda Viyana'nın alınmasının çok fazla can kaybına yol açacağını söyler. Bunun üzerine Kanunî, geri çekilmeye kara verir. Malkoçoğlu, bu geri çekilme sırasında ordunun arkadan vurulmaması için on iki bin akıncı ile Almanya içlerine girer. Önüne gelen bütün yerleri talan eder. Ordu zarar görmeden Budapeşte'ye varır ama Malkoçoğlu da dahil olmak üzere on iki bin akıncının hepsi şehit olur.

Malkoçoğlu, biraz kadınlara düşkündür ve bu yüzden çoğu zaman başı belaya girer. Bir Macar kılığında Kanije Kalesi'ne giren Malkoçoğlu, Mariya Verböçi'ye takılır. Bu sırada kendilerine saldıran akıncılarla vuruşur ve yaralanır. Mariya'nın babası Şövalye Veröçi gelir ve Malkoçoğlu'nu şatosuna götürür, yaralarını sardırır. Kendine gelen Malkoçoğlu, şatoda gezerken bir tesadüf eseri Macarların Mohaç'ta uygulayacakları planı öğrenir. Tam kaçacağı sırada Macar Kralı Lui'nin Mariya'ya sarkıntılık yaptığını görür, dayanamaz, müdahale eder. Yakalanarak zindana atılır. Zindanda şunları düşünür:

“Bu yüzden belki de savaş kaybedilecekti. Fakat tam bir akıncı ruhu taşıyan Malkoçoğlu hani yaptıklarından pek pişman da değildi. Verböçi'nin kızı onun bütün bu yaptıklarından hoşlanmıştı ya, ona bu yeter de artardı bile... Mariya bu deliliklerin kendisine hoş görünmek için yapıldığını biliyordu.”³¹² Fakat bunları düşünen Malkoçoğlu, bir müddet sonra Mariya tarafından zindandan kurtarılır. Mariya'nın yanında durmaz ve hemen yola çıkar:

³¹² KOZANOĞLU, Gültekin, s.33

“Malkoçoğlu son bir kere daha Mariya’nın elini sıktı. Akıncılar beyinin alaycı hayat felsefesi iflas etmiş, hayata bir kalp akçe kadar paha biçmeyen bu serseri akıncının gözleri yaşarmıştı. Fakat bir kadın kadar aşk yolcusu olamıyordu. Akli oynaşta değil, Mohaç’ta başlayan uğraştıydı.”³¹³

Malkoçoğlu, sert olduğu kadar nüktedan bir insandır. Atını almaya çalışan akıncılara şunları söyler :

“İyi ama ben sizde, benim atıma binecek güç göremiyorum. Bu çarpık bacaklarınız, bu tıkız gövdenizle atımın üstünde arslana binmiş maymunlara benzeyeceksiniz.”³¹⁴

Krona’yı sakladığı mezarı açarken Mareşal Perene’nin karşısına Malkoçoğlu çıkar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

— Olabilir. Ben babamın kabrini ziyarete gelmiştim.

— Vah vah... Demek babanızın kabrini her ziyaretinizde böyle içini dışına çevirir, zavallıyı mezarından dışarı uğratar, tedirgin mi edersiniz? Hemen Tanrı bütün hayırlı evlatları sizin gibi babalarının mezarını ziyaretten korusun!.. Yoksa bütün ölümler kefenlerini mezarda bırakıp soluğu dışarıda alırlar.

— Kutsal varlıklarımıza dil uzatma!..

— Macarların babalarının mezarlarını sırtlan gibi gece yarısı deşeceklerinden ve bunun kutsal bir iş olacağı hakkında bir tanrısal buyruk bulunduğundan haberim yoktu. Affınızı dilerim.

— Yerin dibine gir!..

— Henüz niyetim yok... Sizin gibi bir hayırlı evladım çıkar da mezarımda tedirgin eder diye korkuyorum.”³¹⁵

Diğerleri :

Mariya Verböçi, Şövalye Verböçi’nin kızıdır. Malkoçoğlu ile Kaniye Kalesi’nin surlarında karşılaşır. Bu andan itibaren Malkoçoğlu’na aşık olur. Yaralanan Malkoçoğlu’nun boynundaki Kanunî’nin fermanını bulur ama onu ele vermez. Tutsak olduğu zindandan Malkoçoğlu’nu Maria Verböçi kurtarır. Malkoçoğlu’nun Krona’yı bulmasına yardım eder ve son olarak Malkoçoğlu ile birlikte yaşamaya karar vererek babasının şatosundan ayrılır. Bütün bu fedakârlıklarına karşılık Malkoçoğlu da Mariya’yı çok sever. Onun uğruna çoğu zaman hayatını tehlikeye atar. Birbirini çok seven Malkoçoğlu ve Mariya romanın sonunda kavuşamaz. Mariya, sebebi bilinmeyen bir hastalıktan ölür, Malkoçoğlu ise şehit olur.

Mareşal Piyer Perene, Macaristan’ın Türklerin eline geçmesini istemeyen bir kişidir ve bu uğurda da her şeyi yapar. Sürekli olarak Malkoçoğlu ile karşı karşıya gelir ve her seferinde de yenilir.

³¹³ KOZANOĞLU, Gültekin, s.40

³¹⁴ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 14

³¹⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s.80

Kraliçe Mari Lui, kocası Kral Lui'yi öldüren Malkoçoğlu'ndan intikam almak ve hakimiyetini sürdürmek için elinden geleni yapar. En büyük yardımcısı Piyer Perene'dir. Malkoçoğlu'nun sevgilisi Mariya'yı kaçıırır, Viyana'ya gider ve Türkler'e karşı yapılacak direnişi örgütler.

Yeniçeri Budin Kralı Mustafa ve Yeniçeri Kaniye İmparatoru Mustafa kendilerine Kral ve İmparator adlarını takarak dolaşan iki akıncıdır. Macar kılığına girmiş Malkoçoğlu'ndan dayak yerler, sonra Malkoçoğlu'nun gerçek kimliğini öğrenerek onun at uşağı olurlar. Hiçbir zaman Malkoçoğlu'nun yanından ayrılmazlar ve romanın sonunda da Malkoçoğlu ile beraber şehit olurlar.

Şah İsmail, Malkoçoğlu'nun Kraliçe Mari'nin elinden kurtardığı Cem Sultan'ın oğludur. Kanunî onu Rodos Şövalyelerinin öldürdüğünü sanır. Onu ele geçiren Karlıçe Osmanlı devletini iç karışıklıklara sürüklemek amacıyla Şah İsmail'i kullanmak ister. Buna Malkoçoğlu engel olur. Kraliçenin elinden onu kurtarır, Şah İsmail adını takar. Fakat Şah İsmail, Kraliçe Mari'ye deliler gibi aşıktır ve bu aşk Mariya'nın kaçırılmasına sebep olur. Şah İsmail de roman sonunda Malkoçoğlu ile beraber şehit olur.

b. Zaman

Malkoçoğlu romanının anlatma zamanı 1933'tür. Roman yazma amacı olarak, Türk insanının kendisine güvenmesini, atalarıyla övünmesini sağlamak olduğunu söyleyen Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun bu olayları öğrenmesi de anlatma zamanına çok yakındır. Romanda olay zamanı, Osmanlı ordusunun Mohaç Ovası'na yürüdüğü 1526 yılında başlar. Viyana kuşatmasının kaldırıldığı 1529 yılına kadar devam eder. Yani romanda olay zamanı üç yıldır.

c. Mekân

Eserdeki olaylar genel olarak gerçek mekânlarda geçer. İlk olay birimindeki olaylar Kaniye Kalesi'nde geçer. Burada Kaniye Kalesi gerçek bir mekân, Şövalye Verböçi'nin şatosu ise hayali bir mekândır. İkinci olay birimindeki olaylar yine Şövalye Verböçi'nin şatosunda devam eder. Üçüncü olay birimindeki olaylar ise gerçek birer mekân olan Budin'de başlar, Viyana'da devam eder.

Romanda olayların geçmediği, sadece isimlerinin zikredildiği. gerçek yer isimleri de geçer: Peter Varadin, Egri, Sen Gator, Eseg, Odbin, Makros, Poyga, Bosna, Gotoşa, Laybah.

Romanda yazar mekanları tasvir eder. Şövalye Verböçi'nin şatosu şöyledir:

“O gece ay ışığı Macaristan'ı yer yer nura gömmüştü. Verböçi şatosu; siyah kayalar üstünde mavi buğulu göğe baş kaldırmış masallardaki devleri andırıyordu.”³¹⁶

Şatodaki mezarlığı şu şekilde anlatır:

“Kapı ağır ağır açıldı. İki taş parçası yere düştü. Fareler kaçıştılar. İkisinin de kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Mezarlıktan ağır, baş döndürücü bir ölüm kokusu geldi. Karanlık, kurşunî gölgeler arasında beyaz taş mezarlar belirdi.”³¹⁷

II. Gerçeğimsi Yapıyı Geliştiren Unsurlar

a. Dil ve Üslup

Yazar, romanında olaylara istediği gibi yön verebilmek, okuyucuya gerekli yerlerde bilgilendirebilmek maksadıyla hakim bakış açısını kullanır. Mohaç Savaşı'nı anlatırken Kanunî tasvirinde, sonradan yapılan Osmanlı padişah resimlerini eleştirir:

“Kanunî Sultan Süleyman zırhlı elbisesini giymiş, başına da balıkçıl tüyünden üç sorguçlu kavuğunu koymuştu. Sonradan yapılmış, İstanbul'un fethi gibi otantik olmayan bazı tablolarla görüldüğü tarzda, padişah savaşa başında ipek kavuk ve üzerinde kürkle saray, divan kılığında girmezdi elbette.”³¹⁸

Roman kahramanı Malkoçoğlu'na Türklerin Macaristan seferi ile ilgili olarak şu yorumu yaptırır:

“Bu senin kuruntun... Biz Türk'üz, Macarlarla dinimiz ayrı olmakla beraber ırkımız birdir. Bir babanın oğullarıyız. Biz Macarları Avusturya'nın zulmünden kurtardık. Avusturyalılara boyun eğeceklerine kendi ırktaşlarına boyun eğiyorlar. Meseleyi bu kadar büyötmeye değmez. Eğer bunda benim rolüm varsa, Macarlar bu iş için bana teşekkür etmelidirler.”³¹⁹

Yazar, eserinde Macaristan'ın yönetiminin Japolya'ya verilmesini Akıncı Mustafalar'a eleştirir:

“Şimdi benim yandığım devletlü hünkârın veziri bile bir kâfire krallık sadaka etmeye tenezzül etmezken, biz ki seninle on beş yıllık akıncıyız, devletlü hünkar, bize Budin ve Kaniye'yi sadaka edip ondan sonra Macaristan Krallığını veremez miydi sanki? Ben buna yanıyorum.”³²⁰

Yazar, hakim bakış açısını kullanmasına rağmen okuyucuda heyecanı arttırmak için bazı konuları açıklamaz. Merakı arttırmak için sorular sorar ve bu sorular sayesinde okuyucunun merakını artırır:

“Fakat bu adam kimdi?

³¹⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s.68

³¹⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s.77

³¹⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s.34

³¹⁹ KOZANOĞLU, Gültekin, s..60

³²⁰ KOZANOĞLU, Gültekin, s.88

Dört uşakla baş edemeyen, bir kadından korkan bu adam kimdi?.. Öyle bir adam ki kraliçe, bu korkak adamı Süleyman'ın yerine geçireceğini söylüyordu. Acaba kraliçe, Macar tahtını kaybettikten sonra aklını da mı kaybetmişti?"³²¹

"Onu taçtan çok ilgilendiren bir şey daha vardı ki o da Mariya Verböci idi. Bir kere gördüğü, fakat aylardan beri kalbinden çıkaramayacak kadar sevdiği bu Macar kızı acaba şatoda mıydı? Yoksa babasıyla birlikte mi gitmişti?"³²²

Yazar, eserinde monotonluğu gidermek maksadıyla komik olaylara yer verir. Kişiler arasındaki takılmalar, alaylar, şakalaşmalar okuyucunun dikkatini canlı tutar. Macar Kraliyet Tacı Krona'yı sakladığı mezarı açarken Mareşal Piyer'in karşısına Malkoçoğlu çıkar ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

— Olabilir. Ben babamın kabrini ziyarete gelmişim.

— Vah vah... Demek babanızın kabrini her ziyaretinizde böyle içini dışına çevirir, zavallıyı mezarından dışarı uğratar, tedirgin mi edersiniz? Hemen Tanrı bütün hayırlı evlatları sizin gibi babalarının mezarını ziyaretten korusun!.. Yoksa bütün ölümler kefenlerini mezarda bırakıp soluğu dışarıda alırlar.

— Kutsal varlıklarımıza dil uzatma!..

— Macarların babalarının mezarlarını sırtlan gibi gece yarısı deşeceklerinden ve bunun kutsal bir iş olacağı hakkında bir tanrısal buyruk bulunduğundan haberim yoktu. Affımı dilerim.

— Yerin dibine gir!..

— Henüz niyetim yok... Sizin gibi bir hayırlı evladım çıkar da mezarımda tedirgin eder diye korkuyorum."³²³

Yazar, eserinde tarihi bir olayı alıp, içerisine kendi hayal unsuru olan öğeleri koyup, okuyucuya sunar. Eserde gerçek tarihî olay ve kişilerin yanında yazarın hayal ürünü olan kişi ve olaylara da rastlanır. Roman kahramanı olan Malkoçoğlu Kasım Bey, gerçekten Kanunî'nin Macaristan seferi sırasında büyük yararlılıklar gösteren Malkoçoğlu Kasım Bey'dir. Roman kahramanının yanında Kraliçe Mari Lui, İbrahim Paşa, Kanunî Sultan Süleyman (Grand Senyör), Macar Kralı Lahoş (Lui), Bali Bey, Lui Grini (Venedik Doçu'nun Oğlu), Sekbanbaşı, Japolya Yanoş tarihte yaşamış gerçek kişilerdir.

Tarihte Mohaç Savaşı öncesinde toplanan Macar şövalyelerinden otuz beş kişi, savaşta bizzat Kanunî'nin çadırına hücum etmeye ve öldürmeye yemin eder. Savaş sırasında da Kanunî'ye kadar ulaşırlar, hatta birkaç ok ve mızrak Kanunî'nin zırhında parçalanır. Üç Macar Şövalyesini bizzat Kanunî öldürür. Eserde ise roman kahramanı

³²¹ KOZANOĞLU, Gültekin, s.48

³²² KOZANOĞLU, Gültekin, s.73

³²³ KOZANOĞLU, Gültekin, s.80

olan Malkoçoğlu Kaniye Kalesi'nde bulunduğu sırada bu planı öğrenir ve son anda yetişerek Kanunî'nin hayatını kurtarır.

Mohaç Savaşı'nda Macar Ordusu, Osmanlı Ordusu ile Karasu bataklığı arasında sıkışır kalır. Binlerce Macar Karasu bataklığında ölür. Bunlardan biri de Macar Kralı Lahos'tur. Eserde de Macar Kralı, Malkoçoğlu'ndan kaçarken bataklıkta boğulur.

Mohaç Savaşı'nda savaş planını Kanunî, komutanlarıyla istişare sonunda yapar. Eserde ise savaşta uygulanacak plan için Kanunî, Malkoçoğlu'nu bekler. Malkoçoğlu, Kanunî'nin hayatını kurtardıktan sonra, planını açıklar ve savaş bu plan sonucunda kazanılır.

Eserde, Macar Kraliyet tacı olarak Krona adı geçer. Macar Kralı olan kişinin bu tacı takması şarttır. Gerçekte de Korona adı verilen taç Macarlar için kutsal sayılır. Bu tacı giymeyenlere Macarlar meşru kralları gözüyle bakmazlar. Korona üst üste geçirilmiş iki taçtan oluşur. Asıl tacı Papa 1000 yılında Arpadlardan ilk defa Şaman dinini bırakıp Katolik olan Büyük İstvan'a göndermiştir. Sonradan 1073'te Bizans İmparatoru olan VII. Dukas'ın gönderdiği altın çelenk bu tacın üzerine geçirilmiş ve Korona günümüzdeki şeklini almıştır. Eserde Mohaç Savaşı'ndan sonra Perene Krona'yı çalar. Malkoçoğlu, Perene'nin peşine düşer ve tacı ondan alır alır. Gerçekte ise Alman Kralı Ferdinand'ın casusları Korona'yı çalar. İznorvik Sancakbeyi Küçük Balı Bey, bu tacı casuslardan alır ve Kanunî'ye gönderir.

Kanunî, Viyana kuşatmasını Viyana'yı almak için yapmaz. Amacı Ferdinand'a gözdağı vermektir. Eserde bunu yazar, Malkoçoğlu'unun ağzından dile getirir. Malkoçoğlu, Kanunî ile konuşurken, padişahın büyük topları Belgrad'da bıraktığını ve amacının Ferdinand'a gözdağı vermek olduğunu söyler.

Kanunî, Viyana kuşatmasını kaldırdığı anda akıncılar akına başlar. Önlerine gelen her yeri talan ederler. Malkoçoğlu Kasım Bey de on altı bin akıncı ile Batı Avusturya'ya girer. Akıncıların amacı ordunun sağlıklı bir şekilde geri çekilmesini sağlamaktır. Eserde ise, Malkoçoğlu bu işi yanındaki on iki bin akıncı ile yapar. Amacı Osmanlı ordusunun arkadan vurulmasını engellemektir. Malkoçoğlu hem ordunun arkadan vurulmasını engeller, hem de Perene'nin kaçırdığı Mariya Verböçi'yi bulmaya çalışır.

Tarihte Viyana kuşatması sırasında Vezir-i Azam İbrahim Paşa, tebdil-i kıyafet gezerken Avusturyalılar'a yakalanma tehlikesi geçirir. Eserde ise Avusturyalılar'a yakalanan İbrahim Paşa'yı Malkoçoğlu kurtarır.³²⁴

Yazar, eserinde benzetmeleri sıkça kullanır. Bu benzetmeler daha somut bir anlatım sağlar, tasvirleri daha etkili kılar.

“Kız, turfanda kirazlar gibi kızarmış, nemli parıltılarla terlemiş dudakları arasından bir şarkı söylüyor, arada bir duvarlar üzerinde ayağı kaydıkça şarkısını kesiyordu”.³²⁵

“Mariya'nın gözlerinden iki damla yaş koptu; sabahın ilk ışıklarıyla parlayan yüzünde iki inci tanesi gibi kayarak yuvarlandı.”³²⁶

“O da bizim gibi ağacın dibinde kuyruğu ıslanmış ispinoz kuşları gibi düşünüyor.”³²⁷

Dönemin bazı kültürel özellikleri de eserde verilir: Savaşçıların manda derisinden göğüslük giymeleri; Macarların, Sirmik Şarabı içmesi; padişahın savaşta sağlam zırh giymesi; akıncıların yanlarında yaralarını tımar etmek için tedavi malzemesi taşıması; akıncıların yanlarında saz taşıması, Macarların şapka giymesi.

Yazar, İslâmiyet Öncesi Türk Tarihi'ni konu alan eserlerinde Eski Türkçe kelimeleri kullanmaya dikkat ederken, konusunu Osmanlı tarihinden aldığı bu eserde buna dikkat etmez.

Yazar, eserinde deyimlere de yer verir: Aşk deryasına dalmak, kâr eylemek, sinirleri bozulmak, dişini sıkamak, adam olmamak, ruhsat almak, vurup gitmek, buz gibi donup kalmak, kanı tepesine hücum etmek, yer yarıp içine girmek, buz gibi donmak, tabana kuvvet kaçmak, günahını bile vermemek, balyemez topundan gülle düşer gibi düşmek, kafayı dumanlamak, bülbül gibi ötmek, yüz sürmek, ağzını yırtmak, bacağına tükürmek, yüreği sızlamak, kara sevda çekmek, gönül ferman dinlemez, tavuk gibi boğazlamak, kantarsız içmek, temiz iş yapmak.

Yazar, bazı kelimeleri değişik bağlamlarda kullanır:

“Atımı çalmaya savaşanların sesi olacak.”

“Kurt kadar kurnaz, tilki kadar çekingen”

“Önlerine gelen yiyecekleri gövdeye indirmeye başladılar.”

³²⁴ Daha fazla bilgi için bakınız:

Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Osmanlı Tarihi, C.2, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, s. 164

Hammer, Büyük Osmanlı Tarihi, C. 3, Emir Bas. Yay. Dağ. Paz. Ltd. Şti., İstanbul 1998, s. 44

Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı UZUNÇARŞILI, Büyük Osmanlı Tarihi, C. 2,B. 7, Atatürk Kültür Dil ve tarih Yüksek Kurumu, Türk tarih Kurumu Yay., s. 323

³²⁵ KOZANOĞLU, Gültekin, s. 1

³²⁶ KOZANOĞLU, Gültekin, s.39

³²⁷ KOZANOĞLU, Gültekin, s.85

“Bu sokakta oturanlar sanki yer yarılmıştı, yere geçmişlerdi”.

Eserde sıkça olmamakla birlikte kişi ve yer tasvirlerine yer verilir.

“Bu Macar kızı, kale dibinde rastlanıvermiş bir kız olmakla beraber, gerçekten çok güzeldi. Beyaz, toz pembe bir teni, Venüs’le boy ölçüşecek değerde bir vücudu ve su yeşili kenarları kapkara kirpiklerle çerçeveli gözleri vardı. Hele söz söylerken halinde öyle bir alımlı güzellik; yürürken adım atışında öyle bir kadın rüzgarı vardı ki onu Kanije sokakların da görmek insana şaşkınlık veriyordu.”³²⁸

³²⁸ KOZANOĞLU, Gültekin, s.13

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda, Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun 1923 ile 1933 yılları arasında yazmış olduğu dokuz tarihî romanını inceledik. Bu romanları, yazılış yıllarına göre şu şekilde sıralayabiliriz: Kızıl Tuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Gültekin, Kolsuz Kahraman, Savcı Bey, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu.

Abdullah Ziya'nın romanlarını, konuları bakımından iki ana gruba ayırabiliriz:

1. Konusunu, İslâmiyet Öncesi Türk tarihinden alan tarihî romanlar:

Kızıl Tuğ, Atlı Han, Gültekin, Kolsuz Kahraman

2. Konusunu, Osmanlı döneminden alan tarihî romanlar

Türk Korsanları, Seyit Ali Reis, Savcı Ben, Sarı Benizli Adam, Malkoçoğlu

Türk Korsanları ile Seyit Ali Reis arasında; Savcı Bey'le Sarı Benizli Adam arasında; Gültekin ile Kolsuz Kahraman arasında konu bakımından benzerlik vardır.

Türk Korsanları romanında Abdullah Ziya, Kızıl Tuğ'u okuyan ve kendisinden denizcilik tarihi ile ilgili bir roman yazmasını isteyen Bahriye Mektebi hocalarının isteği üzerine yazar. Bahriye Mektebi hocaları yazara arşivlerini açar. Bu arşivlerden faydalanan yazar, ünlü Türk denizcileri Oruç Reis, Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa) ve Turgut Reis'in hayatları etrafında şekillenen Türk Korsanları'nı yazar. Bundan bir yıl sonra yine denizcilik tarihimizde ilgili olan Seyit Ali Reis romanını kaleme alır. Bu romanda, Seyit Ali Reis'in üç yıl yedi ay süren zorlu yolculuğu anlatılır.

Savcı Bey, konusunu Murat Hüdavendigâr'ın oğlu olan ve Osmanlı Devleti'nde ilk ciddi taht kavgasını çıkaran Şehzade Savcı Bey'in hayatından alır. Savcı Bey'in kardeşi Yıldırım Beyazıt ve Bizans Prensi Manoel ile olan mücadelesi anlatılır. Yazarın Savcı Bey'den sonra yazdığı romanı Sarı Benizli Adam'da ise Osmanlının Fetret Devri'nde Yıldırım'ın oğulları arasındaki taht kavgası anlatılır. Olaylar, Yıldırım Beyazıt'la birlikte Ankara Savaşı'nda Timur'a esir düşen, daha sonra kurtulup Çelebi Mehmet'le ve I. Murat'la taht kavgası yapan Şehzade Mustafa'nın hayatı etrafında şekillenir. Bu iki roman, birbirinin devamı gibidir. Savcı'yı, etkisiz hale getiren Yıldırım'ın Osmanlı tahtında rakibi kalmaz. Ancak taht, ona da yar olmaz. Ankara Savaşı'nda Timur'a esir düşer. Bu sefer oğulları arasında taht kavgası başlar. Savcı Bey romanının kahramanı Savcı Bey, kardeşi Yıldırım ve Bizans Prensi Manoel ile mücadele eder. Sarı Benizli Adam'ın kahramanı Şehzade Mustafa da kardeşleriyle ve

Savcı Bey’le Prens iken Sarı Benizli Adam’da imparator olan, Manoel ile mücadele eder.

Gültekin romanı, konusunu Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan Göktürk Bengü Taşları’ndan alır. Olaylar, Gültekin’in etrafında gelişir. Gültekin’in Çinliler ile olan mücadelesi anlatılır. Gültekin’den sonra yazılan Kolsuz Kahraman’da da Bilge Kağan ile Kültegin zamanında Çinliler ile yapılan mücadele anlatılır. Romanın kahramanını Gültekin’e her yönüyle çok benzeyen Alpoga’dır.

Görüldüğü üzere yazar, öğrendiği tarihî bilgilerden birden fazla roman çıkarmasını bilmiştir. Yazarın birbiri ardına gelen romanları konu bakımından birbirini tamamlamıştır.

19 Mayıs 1919’da başlayan Milli Mücadele, zaferle sonuçlanır. Türk Milleti, bütün dünyaya meydan okuyarak yeni devletini kurar. Batılıların ölümünü beklediği bir millet, Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde yeniden canlanmıştır. Yeni kurulan, tek millet esasına dayanan bu devlette savaş meydanlarındaki zaferlerin eğitim alanında taçlandırılması gerekir. Abdullah Ziya da eğitim alanındaki seferberliğe romanlarıyla katılır. Yıllarca cephelerde helak olmuş bir milletin özgüvenini tekrar kazanmasına çalışır. Üniter bir yapıda kurulan Türk Devleti’nin yurttaş olmuş fertlerine millet olma bilincini aşlamak onun en büyük gayesidir.

Yazar Türk Korsanları’na şu sözlerle başlar:

“Türk korsanlarını yetiştiren Anadolu’dan yeniden onlara eş olmasa bile onlara yakın değerde yeni kahramanların yetişmesi için Türk çocuklarının yüreklerinde ufak bir kıvılcım olsun uyandırabilirsem benim için en büyük kazanç olacaktır.”³²⁹

İncelediğimiz bütün romanlardaki temalar, yukarıdaki sözlerle yakından ilgilidir. Romanlarıyla Türk Milletine millet olma bilincini aşlamak isteyen, insanlardaki millî şuuru canlandırmak gayesinde olan yazarın romanlarında ortak tema Türk Milleti’nin büyüklüğüdür. Milletini seven, bağımsızlığına düşkün, kimsenin önünde baş eğmeyen, her zaman Türklükleriyle övünen kahramanlar, Türk Milletine düşman, zalim, hilekâr, ikiyüzlü, kişilerle çatışır. Türk Milletinin bağrından yetiştirdiği bu kahramanlar, her türlü zorluğun üstesinden gelirler.

Yazarın incelediğimiz romanlarında olaylar, klasik vaka tertibi şeklinde düzenlenmiştir. Olaylar birbiri ardına gerçekleşir ve kronolojik bir sıra takip edilir.

³²⁹ Abdullah Ziya KOZANOĞLU, Türk Korsanları, Bilge Kültür Sanat, Ekim 2005, İstanbul, s. 6

Birbiri ardına hızlı bir şekilde gelişen olaylar, okuyucunun dikkatini daima uyanık tutmayı başarmıştır. Yazar, bunu tahkiyenin unsurlarına dikkat ederek gerçekleştirir.

Yazar, romanlarında tarihte gerçekten yaşamış kişilerin yanında hayal ürünü olan kişileri de kullanmıştır.

Kızıl Tuğ'da Timuçin, Hasan Sabah, Celalettin Mengü Berti, Ömer Hayam, Ögadam, Çağatay ve Tuluy tarihî şahsiyetlerdir. Otsukarcı, Çakır, Sabiha, Halit, Ömer, Ali Mervan, Talmaç Beyi, Sadi, Ali Mahmut, İrteş, Aşık Kasım, Arslan Bey, Çinli gardiyan, Sebüktaý, Sungur yazarın hayal ürünü olan şahıslardır.

Atlı Han'da Olcayto Salancı, Argon, Balamir, Alangoya, Arpakçı Sfenks, Yeşil Şövalye, , Batı Roma İmparatoru Valentiye, Maksimin ve Virjil, Kara Prenses hayalî şahıslardır. Attilâ, Edegon, Konstans, Doğu Roma İmparatoru II. Teodos ise tarihî şahıslardır.

Türk Korsanları'nın şahıs kadrosu, oldukça kalabalıktır. Eserde adı geçen şahısların büyük bir çoğunluğu tarihî şahıslardır. Bu şahısları şöyle sıralayabiliriz: Turgut Reis, Oruç Reis, Hızır Reis (Barbaros Hayrettin Paşa), Şeytandöven Aydın Reis (Kaşadiyavola), İshak Reis, Kaptan İlyas Reis, Salih Reis, Kurtoğlu Muslihiddin, Şövalye Lavalet, Andrea Dorya, Amiral Portundo, Alaiye Beyi Mustafa Bey, Seydi Ali Reis, Janettin Dorya, Sencivanoğlu, Hisar Reis, Don Garsiya, Sinan Paşa, Kanunî Sultan Süleyman, Rahip Yako, La Sargel, Vezir Mustafa Paşa, Piyale Paşa.

Eserde, bu tarihî şahısların yanında yazarın hayal ürünü olan şahıslar da karşımıza çıkar: Piyer de Bousson'un yeğeni olan amiral, Rodoslu Amiral Bergenger, Kelle Bekir, Dişlek Mustafa, Torlak Memi, Larendeli Kef Kemâl, Oruç Reis'in gemisinin aşçıbaşı, Anriko, İtalyan dükü, İtalyan dükünün zindancısı, Kaptan Paola Victor, Yako, Selim İbni Ömer, Don Diyegö dö Verra, Durumega, Korsan Gülle Kâmil, Kontes Difondi Culya Konzega, Şair Berlengi, Turna Nuri yazarın hayal ürünü olan şahıslardır.

Seyit Ali Reis'de Seyit Ali Reis, Sultan Ahmet, Mahmut Han, Şah Hasan Mirza, Seyit Burhan, Gazi Biğ, Şövalye Don Diyego dö Vissayi, Serdar Cihangir Han, Mahmut Han tarihî şahsiyetlerdir. Pala Hüseyin, Kelle Bekir, Jirar Girar, Şivel Alvaro, Hüseyin Ağa, Elhac Sahip Tahir, Kalafat Memi, Bingöl Sultan, Şövalye Div, Raşputların Reisi, Rahip Bat, Seyit Burhan.

Yazarın Türk Denizcilik Tarihinden esinlenerek yazdığı Türk Korsanları ve Seyit Ali Reis’de çok fazla dekoratif unsur durumunda şahıs bulunmaktadır.

Gültekin’de hem tarihî hem de hayal ürünü olan kahramanlar kullanılır. Roman kahramanı Gültekin, II. Göktürk Devletini kuran Kutluk Kağan’ın oğlu Kültigin’dir. Bilge Tigin de Bilge Kağan’dır. Meço Han, Kutluk Kağan’dan sonra Bilge Kağan ve Kültigin’in küçük yaşta olmalarından dolayı devlet idaresini eline alan amcaları Kapgan Kağan’dır. Eserde geçen Hakan Hatun (Çin İmparatoriçesi) Vu-Hen-Ü, Kapgan Kağan zamanında Çin’i yöneten Tang hanedanının imparatoriçesi Wu’dur. 705 yılında İmparatoriçe Wu, tahtı oğlu Chung Tsung’a terk eder. Romanda da Chung Tsung, Cong-Tsung olarak geçer. Meço Han’ın Çin’e elçi olarak gönderdiği oğlunun adı eserde Yang-Çe-U’dur, aslında bu elçinin adı Yong-Wo-Chih’tir. Ulufer, Büyücübaşı Yü-Hen-Gü, Salak ise hayali kahramanlardır.

Kolsuz Kahraman romanındaki şahısların hepsi hayal ürünüdür. Tarihî şahsiyet olarak sadece Kültigin’in adı geçer fakat Kültigin hiçbir olayın içinde yer almaz.

Savcı Bey’de Savcı Bey, Bizans İmparatoru Yuvanidis Paleologos, Andronikos Paleologos, Manoel Paleologos, tarihî şahsiyetlerdir. Balaban, Mavromati (İrini’nin hizmetkârı), Apokavkos (Muhafız alayı komutanı), Yuhan Laskarides (Anemas Zindanları Başkomutanı), Karlo Zenon, Kutlu Boğa, Bazorlu Doğan Bey, Hacı Ali yazarın hayal ürünü olan şahıslardır.

Romanda yer alan şahıslardan Şehzade Mustafa, Şehzade Süleyman, Şehzade Musa, Laskaridis, İmparator Manoel, Sadrazam Bayezıt, Cüneyt Bey, Fatma Hatun tarihî şahsiyetlerdir. Yazar bu şahısları tarihten almış ve eserinin içine koymuştur. Vasilisya Endoksiya ile Aleksandra ise hayalî kişilerdir.

Eserde yazar, tarihte yaşamış kişilerin yanında kendi hayal ürünü olan kişileri de kullanır. Roman kahramanı olan Malkoçoğlu Kasım Bey, gerçekten Kanunî’nin Macaristan seferi sırasında büyük yararlılıklar gösteren Malkoçoğlu Kasım Bey’dir. Roman kahramanının yanında Kraliçe Mari Lui, İbrahim Paşa, Kanunî Sultan Süleyman (Grand Senyör), Macar Kralı Lahoş (Lui), Bali Bey, Lui Grini (Venedik Doçu’nun Oğlu), Sekbanbaşı, Japolya Yanoş tarihte yaşamış gerçek kişilerdir. Yeniçeri Mustafalar ile Şah İsmail hayalî şahıslardır.

Yazarın roman kahramanlarından Otsukarcı, Turgut Reis, Gültekin, Alpago model şahıs özelliği olan şahıslardır. Bu şahıslar bütün özellikleriyle öncelikle anlatma zamanı insanına model olma özelliğine sahiptirler. Bu model şahıslar, anlatma zamanı insanının zaafı ve toplumsal yapının ihtiyaçları üzerine oluşturulmuş kahramanlardır. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan insanlara millî kimliklerini tanıtmak, özgüvenlerini sağlamak gerekir. Millî duyarlılığı olan Abdullah Ziya Kazanoğlu da yarattığı model şahıslar ile Türk insanına Türklüğü ve millet olma bilincini aşlamaya çalışmıştır.

Yazarın roman kahramanlarından Otsukarcı, Olcayto, Salancı, Gültekin, Alpago Alp tipinin özelliklerini taşırlar. Atın Türklerin hayatında önemli bir yeri vardır. Türkler at sayesinde diğer milletlere üstün gelmişlerdir. At, Türklerin hayat kaynağıdır. Divan-ı Lügat-ı Türk'teki "Kuş kanadı ile Türk atı ile" sözü atın Türklerin hayatındaki yerini çok güzel anlatır. Kızıl Tuğ'da roman kahramanı Otsukarcı'nın yanında atı "Payaza"; Gültekin'de Gültekin yanında atı, "Basko"; Atlı Han'da Olcayto Salancı'nın yanında atı Alakuş; Malkoçoğlunda Malkoçoğlu'nun yanında atı Baykuş yer alır. Bu kahramanlar, atlarından hiçbir zaman ayrılmazlar. En dar anlarında, atları hayatlarını kurtarır.

Otsukarcı, Olcayto Salancı, Gültekin, Alpago ve Malkoçoğlu çok iyi kılıç ve yay kullanır. Kimse onların bileğini bükemez. Bu kahramanlar sürekli hareket halindedir.

Turgut Reis, Alp tipinin sanki denizlere uyarlanmış versiyonudur. Turgut Reis, ince ve zarif kalitesiyle Akdeniz'de fırtına gibi eser. Önünde kimse duramaz. Hiçbir zaman mücadeleden vazgeçmez.

Savcı Bey ile Şehzade Mustafa'nın birçok olumlu davranışının bulunmasına rağmen, bazı kötü davranışları da vardır. Bu kötü davranışlar, her ne kadar üstün vasıfları bulunursa bulunsun, hedefi olmayan insanların boşluktan her şeyi yapacaklarını anlatmak için okuyucuya sunulmuştur. Türk insanın bir hedefi olması gerektiği, bu şahısların hayatları vasıtasıyla okuyucuya dikte edilmiştir.

Roman kahramanları, millî benliklerini unutmuş Türklerle ve Türk Milletine düşman unsurlarla çatışırlar. Bu çatışma sırasında her zaman yanlarında bir yoldaşları vardır. Yazar, bu yoldaş sayesinde okuyucularına dostluğu, arkadaşlığı, ahde vefasını gösterir. Otsukarcı'nın yanında Çakır; Olcayto Salancı'nın yanında Aryon; Turgut

Reis'in yanın Pala Hüseyin ile Kelle Bekir; Gültekin'in yanında Salak; Savcı Bey'in yanında Balaban; Şehzade Mustafa'nın yanında Kılıç Abdal yer alır.

Yazar, romanlarını roman kahramanlarının temiz aşkları ile süsler. Bu aşklar olayların gelişmesine yardımcı olur. Otsukarcı ile Sabiha; Olcayto Salancı ile Alangoya; Seyit Ali Reis ile Bingül Sultan; Gültekin ile Ulufer; Alpago ile Sarıçiçek; Savcı Bey ile İrini; Şehzade Mustafa ile Aleksandra; Malkoçoğlu ile Maria Verbaçi arasında aşklar yaşanır. Roman kahramanlarının aşklarının isimlerinden de anlaşılacağı üzere, kadın şahıslardan Sabiha, Ulufer ve Bingül Sultan dışındakiler Türk değildir. Romanlarında Osmanlı padişahlarının Türk olmayan kadınlarla evlenmesini eleştiren yazar için bu, Türk olmayan kadınlar bir tezatlık teşkil eder.

Abdullah Ziya, öğrendiklerini hemen yazıya geçirmiştir. Bu nedenle onun romanlarında öğrenme zamanı ile anlatma zamanı birbirine çok yakındır. Kızıltuğ, Atlı Han, Türk Korsanları, Malkoçoğlu romanlarında olay zamanı ile ilgili tarih verir. Diğer romanlarına ise herhangi bir tarih ibaresine rastlayamayız. Bu romanların zamanlarını tarihî olaylardan hareketle çıkartabiliriz. Bu, romanlarda olay zamanına pek dikkat edilmediğini ortaya çıkarır. Romanlarda zamanda atlamalar yapılır. Önemli olmayan olaylara değinilmez. Daha sonra bir roman şahsı bu olayları kısaca anlatır. Zaman sürekli olarak ileriye doğru akar, zamanda geri dönüşler yoktur.

Yazarın ilk romanı olan Kızıltuğ'da zaman açısından büyük sorunlar vardır. Roman kahramanı Otsukarcı çok kısa sürede, bu gün motorlu araçlarla bile güçlükle gezilebilecek yerler arasında mekik dokumaktadır. Bu kadar geniş bir coğrafyada, roman kahramanı Otsukarcı'nın, bu kadar kısa sürede dolaşması roman tekniği bakımından bir kusurdur.

Yazarın romanlarında kullandığı dış mekânlar gerçek yer isimleridir. Kızıl Tuğ romanında tarihî şehirler dış mekân olarak seçilmiştir. Alamut Kalesi, Semerkand, Pekin. Atlı Han romanında, ise olaylar Mesya ile Konstantinapolis'te geçer. Türk Korsanları romanında, mekân Kızıl Tuğ'da olduğu gibi oldukça geniştir. Olaylar Akdeniz'de meydana gelir. İstanbul, Antalya, Rodos, Oskili, Cebre, Elbe, Formento Adaları, Cezayir, Cenova, Trablusgarb, İtalya, Seyit Ali Reis mekanı da geniştir. Hindistan'ın Gucerat kıyılarında başlayan roman İstanbul'da sona erer. Gucerat, Buruç, Ahmedabat, Rodenpur, Porker, Lohur, Buhara, Horosan, Kezvin, Bağdat, Malatya, İstanbul olaylarının geçtiği yerlerdir. Gültekin romanlarındaki olayların büyük

çoğunluğu, Çin'in başkenti Pekin'de geçer. Kolsuz Kahraman romanındaki olaylar da yine Pekin'de geçmektedir. Savcı Bey romanındaki olaylar İstanbul, Edirne ve Dimetoka'da meydana gelir. Sarı Benizli Adam'da İstanbul'da başlayan olaylar, Edirne, Sinop, Çorlu ve Limmi'de devam eder. Malkoçoğlu, Kaniye Kalesi'nde başlar. Budin ve Viyana'da devam eder. Yazarın iç mekânları tamamıyla hayal ürünüdür. Bu iç mekânlar arasında hanlar ve saraylar ve de kaleler en çok kullanılanlardır.

Yazar İstanbul'daki mekânların günümüzdeki adlarını verir. Bu mekanlar, Mese Caddesi (Divanyolu-Direklerarası), Bukeylon kıyıları (Çatladıkapı-Ahırkapı sahilleri), Leandr Kulesi (Kızkulesi), Hirsapolis (Üsküdar)tır.

Yazar romanlarında mekân tasvirlerine yer verir. Semerkand'ı şöyle tasvir eder:

“Şehrin pazarında, çarşısında dolaştılar. Acem halıları, bakır antika sahanlar ,seccadeler, ipekli kumaşlar, Lahur şalları asılı dükkanlara baktılar. Sokaklarda iğne atsan yere düşmeyecek kadar kalabalık gelip gidiyor; satıcılar, pide, şerbet, bir çeşit baharlı çiğ et satıyorlardı. Önü kafesli dükkanların içinde kadınların yemek yediği görülüyordu. Burada, gün batısı diyarlarında, Türkistan'da olduğu gibi kadınlar erkeklerle beraber bulunmuyor, savaşa, çarşıya, tarlaya birlikte gitmiyorlardı. Yüzleri kara peçe denilen bir şeyle örtülü idi.”³³⁰

Yazar, romanlarının hepsinde halk hikâyesi anlatır gibi davranır:

“Otsukarcı'yı Aşık Kasım'la beraber sarayda bırakarak, onları atlarıyla beraber sarayın karşısında bekleyen Çakır'a gelelim.”³³¹

“Gültekin'in yakalanarak Çin'in meşhur Siganfo zindanlarına nasıl bağlandığını anlatmadan önce Salak'ın ne olduğunu, neler yaptığını anlatmayı daha eğlenceli ve kitabımızın sonunu başından daha önemli buluyoruz.”³³²

Hakim bakış açısı kullanan yazar için bu bir kusurdur.

İncelediğimiz bütün romanlar hakim bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Yazar bu sayede olaylara kolayca müdahale eder, roman şahıslarına dilediğini söyletir, okuyucuya istediği mesajı verir.

“Padişahların kapısında ana-baba kucağından uzak yetişen bu türediler, daima Turgut gibi kahramanlara “Bırak şu Türk'ü!” diye akıllarınca hor görmeye yeltenir, “Taşra uşağıdır! Hiç böyle büyük mesnetlere layık mıdır?” diye padişahı fitilleyip kendi aralarına girip iş başına gelmelerine müsaade etmezlerdi.”³³³

³³⁰ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 114

³³¹ KOZANOĞLU, Kızıl Tuğ, s. 120

³³² KOZANOĞLU, Gültekin, s. 126

³³³ KOZANOĞLU, Türk Korsanları, s. 346

“Onlar olmasa biz aç kalırız. Kurnazlık ve kazanç Yahudilerin, kavga ve kazıklanmak da Türklerin alın yazısı...”³³⁴ Yazar bu sözleriyle Atlı Han romanında Türklerin 1699’dan itibaren geri çekilişlerine, her yönden sömürülmelerine, cepheden cepheye koşmaları sonucunda hiçbir şey elde edememelerine telmihte bulunur.

Konusu İslâmiyet’ten Önceki Türk Tarihinden alan romanlarda, Dede Korkut Hikâyelerinin etkisi açıkça görülür.

Kolsuz Kahraman’da yazar, zaman kelimesi yerine çağ kelimesini kullanır. Romanda Dede Korkut hikâyelerine benzer ifadeler yer alır:

“Çin beyi göl gibi kırmızı sağımış, tepe gibi et yığmış, yeme-içme yapmıştı.”

Romanın sonunda, dara düşen roman kahramanı Alpago’nun yardımına Dede Korkut hikâyelerinin kahramanları yetişir:

“Altındağ’da boz aslana meydan okuyan, Sarıkale’nin demir kapısını bir omuzda deviren Selçuk Kayan oğlu Boğaç Han “Yettim Kardeş Alpago, çal kılıcımı!” diye bağırarak yetişti. Ardından Azrail’e karşı koyan, Karaköprü’nün bekçisi Oğuz Han’ın dayısı Bozkurdu çenesinden tutup parçalayan Deli Dumrul “Yettim!” diye bağırarak yetişti, kılıç savurdu, topuz düşürdü.”³³⁵

Gültekin, “Oğul Heyy!” nidasıyla başlar. Bu başlangıç Dede Korkut Hikâyelerindeki “Hanım Heyy!” sözünü hatırlatır. Dede Korkut Hikâyelerinde “zaman” kelimesi yerine “çağ” kelimesi kullanır. Gültekin’de de yazar “zaman” kelimesi yerine sürekli “çağ” kelimesini kullanır:

Yazar, romanlarında dipnot kullanır. Bu dipnotlarda Öz Türkçe kelimeleri açıklar, şahıslar ve mekânlar hakkında bilgiler verir.

Abdullah Ziya, romanlarında tarihî olayları kendi süzgecinden geçirip eserini kaleme alır. Tarihî olaylara en sadık kaldığı romanı Türk Korsanları’nda bile tarihî olayların bir kısmını değiştirir: Tarihte Oruç ve İlyas Reisler, Midilli’den Trablusşam’a giderken, Rodos şövalyelerinin büyük savaş gemileriyle karşılaşılır. Çarpışmada İlyas Reis şehit düşer, Oruç Reis esir olur. Rodos’ta zindana atılan Oruç Reis, çok eziyet ve sıkıntı çeker. Kardeşi Hızır Reis’in uzun uğraşmalarından sonra, buradan kurtulur. Muhtemelen üç sene esir kalan Oruç Reis, esaretten kurtulduktan sonra, Şehzade Korkut’un verdiği on sekiz büyük savaş gemisine komutan olur. Bunlarla, Rodos

³³⁴ KOZANOĞLU, Atlı Han, s. 13

³³⁵ KOZANOĞLU, Kolsuz Kahraman, s. 119

kıyılarında basılmadık yer bırakmaz. Romanda Oruç Reis'in bu yaptıklarını Hızır Reis yapar.

Konusunu İslâmiyet'ten Önceki Türk Tarihi'nden alan romanlarda romanın içerisine Öz Türkçe kelimeler serpiştirilmiştir. Bu kelimeler şunlardır: Arpakçı (kâhin), avul (köy), cılasın (asker), cenk (savaş), uluğlamak (saygı göstermek) tamu (cehennem), acun (dünya), bağaltay (hırka), pusat (her türlü demir silah ve zırh), noyan (bay, prens), Otsukarcı (yenici), yağı (düşman), konakçı (hancı), dızman (dev, cin), don (elbise), karındaş (kardeş), ongun (alâmet), ıssı (efendi, sahip), cenkçi (savaşçı), od (ateş), sağrak (kadeh), ağı (zehir), otak (çadır), arkış (kervan), sav (haber), sart (tüccar), utacı (doktor), bac (vergi), çaşıt (casus), Çalap (Allah)

Yazar romanlarında çok sık olmamakla birlikte deyim de kullanır.

Kelime hazinesi bakımından romanların zengin olduğu söylenemez. Romanlarda genellikle aynı kelimeler tekrarlanır.

Abdullah Ziya Kozanoğlu külliyatı, çok fazla sayıda baskı yapmış ve okunmuş romanlardan oluşur. Bu romanlar gençlere hem okuma alışkanlığı kazandırmış, hem de gençlerde millî şuurun oluşmasını sağlamıştır.

